

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА
(МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР. МОРФОЛОГІЯ)**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

Рекомендовано до друку вченою радою
філологічного факультету
Донецького національного університету.
Протокол № 9 від «26» травня 2012 року

Донецьк ДонНУ 2012

ББК 81.2Укр-2
УДК 811.161.2
С 916

Рецензенти:

Соколова С. О., доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу соціолінгвістики Інституту української мови НАН України,

Скаб М. С., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри історії та культури української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

С 916 Сучасна українська мова (Морфеміка. Словотвір. Морфологія): навчально-методичний комплекс / А. П. Загнітко, О. Г. Важеніна, Ж. В. Краснобаєва-Чорна, З. Л. Омельченко. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 218 с.

Видання містить матеріали щодо планування та вивчення дисципліни «Сучасна українська мова; Морфеміка. Словотвір. Морфологія». Запропоновано практичні поради до самостійного опрацювання складних питань курсу, сучасну бібліографію для вивчення теоретичних відомостей з усіх розділів, деталізовані схеми морфологічного розбору, орієнтовні питання для іспиту та критерії оцінювання усних відповідей студентів на іспиті.

Для студентів вищих навчальних закладів спеціальностей «Українська мова і література», «Прикладна лінгвістика», студентів-філологів, аспірантів, учителів-словесників, викладачів вишів.

ББК 81.2Укр-2
УДК 811.161.2

© Загнітко А. П., 2012
© Важеніна О. Г., 2012
© Краснобаєва-Чорна Ж. В., 2012
© Омельченко З. Л., 2012
© ДонНУ, 2012

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ I. МАТЕРІАЛИ З ПЛАНУВАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА: МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР. МОРФОЛОГІЯ».....	6
РОБОЧА ПРОГРАМА	6
РОЗДІЛ II. МАТЕРІАЛИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА: МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР. МОРФОЛОГІЯ».....	66
1. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОГО ЗАСВОЄННЯ СКЛАДНИХ ПИТАНЬ КУРСУ	66
2. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО МОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЧАСТИН МОВИ.....	122
3. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ДО КУРСУ	131
4. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ ФОРМИ КОНТРОЛЮ	194
5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ СТУДЕНТІВ НА ІСПИТІ.....	198
6. ПОКАЖЧИК ІМЕН	203
7. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ	214

ПЕРЕДМОВА

Впровадження кредитно-модульної системи навчання (КМСН) потребує, насамперед, комплексного методичного забезпечення кожної дисципліни: наявності повного комплексу навчальних посібників, створених за принципом «суб'єкт – суб'єкт».

Пропонований авторами посібник є спробою створення такого навчально-методичного комплексу (НМК). Його мета сприяти оптимальному засвоєнню студентами навчального матеріалу з курсу «Сучасна українська мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія».

Навчальний комплекс насамперед орієнтований на організацію самостійної проблемно-пошукової роботи студентів філологічних спеціальностей, питома вага якої зростає в умовах КМСН. У силу цього навчальний посібник складається з двох розділів: 1) матеріали з планування вивчення дисципліни; 2) матеріали методичного забезпечення вивчення дисципліни.

Перший розділ містить робочу програму навчальної дисципліни, яка включає: опис дисципліни, навчальну програму, структуровану за змістовими модулями, модульне планування, теми і плани лекційних, практичних занять, питання для самостійної роботи студентів, зразки типових завдань поточного модульного контролю, тестові завдання, список літератури для обов'язкового конспектування, зразки індивідуальних завдань, питання до іспиту, рекомендовану літературу до курсу, критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.

Другий розділ містить матеріали методичного забезпечення вивчення навчальної дисципліни: практичні рекомендації для самостійного засвоєння складних питань курсу, деталізовані схеми морфологічного аналізу частин мови, бібліографічний покажчик до розділів курсу, питання до рубіжного та підсумкового контролю, критерії оцінювання усних відповідей студентів на екзамені за вимогами КМСН.

Практичні рекомендації для самостійного засвоєння студентами складних питань курсу побудовані таким чином, щоб зацентувати увагу студентів на головному в теоретичному осмисленні відповідних дисциплін.

Важливою підсумковою ланкою в процесі вивчення курсу «Сучасна українська мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія» є набуття студентами уміння робити повний морфологічний розбір слова. Для цього в посібнику подаються розгорнуті, деталізовані схеми, які допоможуть

студенту самостійно систематизувати граматичні ознаки вивчених частин мови.

Глибоке вивчення основних питань курсу недостатнє лише на основі вишівської навчальної літератури, у якій не висвітлюються належним чином окремі дискусійні моменти. Тому комплекс містить бібліографічний покажчик до курсу, упорядкований за розділами та частинами мови. У ньому, крім підручників, навчальних посібників, монографій, словників, авторефератів, зібрані публікації з періодичних фахових видань «Українська мова і література в школі», «Дивослово», «Мовознавство», «Українська мова», наукових щорічників «Культура слова», «Українське мовознавство» та наукового щорічного видання кафедри української мови та прикладної лінгвістики Донецького національного університету «Лінгвістичні студії» до 2012 року включно. Користуючись цим покажчиком, студенти зможуть якісно підготуватися до практичних та семінарських занять і виконати на належному рівні завдання, що виносяться на самостійне опрацювання. Маємо надію, що цей матеріал також допоможе студентам під час написання курсових і випускових кваліфікаційних робіт.

Сподіваємося, що пропонована праця суттєво допоможе філологам в організації самостійної навчальної роботи, сприятиме ефективному вивченню матеріалу з курсу «Сучасна українська мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія», а також стане в пригоді під час підготовки до складання державних іспитів.

**РОЗДІЛ I. МАТЕРІАЛИ З ПЛАНУВАННЯ ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА:
МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР. МОРФОЛОГІЯ»**

РОБОЧА ПРОГРАМА

ОПИС

Курс викладається для студентів денної та заочної форм навчання спеціальностей «Українська мова і література» та «Прикладна лінгвістика» впродовж трьох семестрів.

**Денна форма навчання
Спеціальність «Українська мова та література»**

Кількісні характеристики курсу	Напрямок, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів ECTS: 9 Залікових модулів: 5 Загальна кількість аудиторних годин: 246 Тижневих годин: 4/6/6	6.02303 Філологія (українська мова і література) ОКР «бакалавр»	Нормативна, професійно-орієнтована 3 семестр + 4 семестр + 5 семестр Лекції: 36+51+ 36 Практичні заняття: 36+51+36 ІКР: Самостійна робота: 70,72+92,87+71 Вид контролю: 3 семестр – іспит, 4 семестр – залік, 5 семестр – іспит

Спеціальність «Прикладна лінгвістика»

Кількісні характеристики курсу	Напрямок, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів ECTS: 9 Залікових модулів: 5 Загальна кількість аудиторних годин: 207 Тижневих годин: 4/5/4	6.02303 Філологія (прикладна лінгвістика) ОКР «бакалавр»	Нормативна, професійно-орієнтована 3 семестр + 4 семестр + 5 семестр Лекції: 36+36+ 24 Практичні заняття: 36+51+24 ІКР: Самостійна робота: 147,37+108,84 Вид контролю: 3 семестр – іспит, 4 семестр – іспит, 5 семестр – іспит

Мета: науковий опис морфологічної системи української мови, що супроводжується нормативними і стилістичними характеристиками; озброєння студентів-філологів теоретичними знаннями про граматичні класи слів-частин мови, належні цим класам граматичні категорії і граматичні форми (з урахуванням варіантних).

Студент повинен знати:

- основні поняття морфеміки, словотвору, морфології;
- спільні та диференційні ознаки морфем, семантичних зв'язків між ними (синонімія, омонімія, антонімія, паронімія, багатозначність);
- структурні типи слів (типів слів СУМ за морфемною будовою);
- способи словотвору СУМ, їхні спільні та диференційні ознаки;
- найважливіші праці учених з морфеміки та словотвору, різні погляди з проблемних питань;
- особливості морфемної будови та дискусійні способи словотвору слів різних частин мови;
- методики проведення морфемного та словотвірного аналізу (синхронного з елементами синхронно-етимологічного).

- вчення про частини мови: наукові підходи до групування слів за частинами мови, найважливіші гетерогенні та гомогенні класифікації частин мови;
- особливості морфологічної будови сучасної української літературної мови, значення морфологічних категорій різних частин мови, їх формального вираження, функціонування, продуктивних тенденцій розвитку;
- науково-поняттєвий апарат аналізу фактів у структурному і функційному аспектах лінгвістики.

Студент повинен уміти:

- виконувати морфемний аналіз слова: виділяти граматичну основу, морфи (при цьому розрізняти їх буквений і звуковий склад), використовуючи синхронний (при потребі з діахронним) підхід до будови слова;
- виконувати словотвірний аналіз слів різних частин мови, добирати до похідного слова твірну базу, визначати словотвірні засоби, визначати спосіб творення та його різновид;
- визначати словотвірне значення, словотвірний тип, словотвірну модель;
- будувати словотвірні ланцюжки, наводити словотвірні парадигми та словотвірні гнізда похідних слів;
- спостерігати, належним чином узагальнювати, систематизувати факти морфології, робити висновки, правильно та стилістично доцільно вживати морфологічні форми;
- виконувати морфологічний розбір, наводити історичні коментарі, аналізувати факти морфології з різних наукових позицій;
- працювати з науковою, науково-методичною літературою, з джерелами фактичного матеріалу, вести наукову дискусію, обстоювати певний підхід.

ОБОВ'ЯЗКОВА ЧИ ВИБІРКОВА ДИСЦИПЛІНА

Обов'язкова дисципліна.

ВИКЛАДАЦЬКИЙ СКЛАД

- канд. філол. наук, доцент Омельченко З.Л. – лектор
- канд. філол. наук, доцент Краснобаєва-Чорна Ж.В. – практичні заняття
- канд. філол. наук, ст. викладач Монастирецька Г.В. – практичні заняття
- старш. викладач Важеніна О.Г. – практичні заняття
- старш. викладач Лук'янчук Т.О. – практичні заняття

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ

СЛОВЕСНІ	НАОЧНІ	ПРАКТИЧНІ
<i>Розповідь</i>	<i>Ілюстрація</i>	<i>Лабораторна робота</i>
<i>Пояснення</i>	<i>Демонстрація</i>	<i>Практична робота</i>
<i>Бесіда</i>	<i>Спостереження</i>	Вправи
Евристична		Підготовчі
Репродуктивна		Пробні
Вступна		Тренувальні
Поточна		Творчі
Підсумкова		Усні
<i>Лекція</i>		Практичні
<i>Інструктаж</i>		Графічні
Вступний		Технічні
Поточний		<i>Робота на виробництві</i>
Підсумковий		

МОВА

Українська.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ

МОРФЕМІКА

Морфеміка. Основні поняття морфеміки. Морфеміка як розділ науки про мову. Морфеміка та морфотактика. Основні одиниці морфеміки: морфема, морф, аломорф, варіант морфемі. Морфемі української мови та їх ознаки. Багатозначність, омонімія, синонімія та антонімія морфем. Афіксоїди. Асемантичні морфемі.

Класифікація морфем. Класифікація морфем за роллю в складі слова. Класифікація морфем за семантичною функцією. Класифікація морфем за наявністю звукового показника. Класифікація морфем за кількістю фонем. Класифікація морфем за здатністю сполучатися з іншими морфемами. Класифікація морфем за поширеністю.

Історичні зміни у морфемній будові слова. Опрощення. Перерозклад. Ускладнення. Декореляція.

Поділ слова на морфемі. Морфемний аналіз слова. Основа слова. Структурні типи основ. Основа словотвору. Граматична основа. Основа формотворення. Основа словозміни. Подільність основи.

Морфемні структури слів. Поняття морфемної структури слова та її ознаки. Морфемні структури повнозначних частин мови.

СЛОВТВІР

Словотвір. Основні поняття словотвору. Словотвір сучасної української літературної мови як об'єкт наукового вивчення і як розділ мовознавства. Місце словотвору в системі наук про мову. Основні поняття і терміни словотвору. Твірна основа (твірна база). Структурні різновиди твірних основ, словотворчі засоби. Способи словотвору. Непохідне і похідне слово. Словотвірна пара. Словотвірна парадигма. Словотвірний ланцюжок. Словотвірне значення. Словотвірне гніздо. Словотвірний тип. Словотвірна модель. Словотвірний розряд. Словотвірна категорія. Словотвірний клас.

Способи словотвору. Морфологічний спосіб творення слів. Афіксальні та неафіксальні різновиди. Суфіксація. Префіксація. Префіксально-суфіксальний (конфіксальний) спосіб. Питання про флективний спосіб творення слів. Постфіксація та її різновиди. Складання. Абревіація. Лексико-семантичний спосіб. Лексико-синтаксичний спосіб. Морфолого-синтаксичний спосіб.

Словотвір різних частин мови. Словотвір іменників. Словотвір прикметників. Словотвір числівників. Словотвір займенників. Словотвір прислівників. Словотвір дієслів. Службові частини мови вторинного походження.

МОРФОЛОГІЯ

Морфологія як наука. Морфологія як учення про граматичні форми і граматичні категорії. Частини мови в українській мові. Еволюція поглядів поділу слів на частини мови. Сучасні підходи до класифікації частин мови. Міжчастиномовний синкретизм.

Іменник: граматичні категорії, семантичні групи. Іменник як частина мови: значення, граматичні ознаки. Лексико-граматичні розряди іменників. Власні і загальні назви. Назви істот і неістот. Іменники конкретні (предметні, речовинні, збірні) чи абстрактні.

Категорія роду іменника. Категорія роду як одна з найважливіших морфологічних ознак іменників. Семантико- і формально-граматична характеристика. Засоби вираження категорії роду іменників. Рід запозичених слів. Рід абревіатур. Іменники спільного роду / омонімія форм роду. Рід невідмінюваних іменників. Хитання в роді

Категорія числа іменника. Значення категорії числа. Іменники, що мають тільки форму однини. Іменники, що мають тільки форму множини. Вживання форм числа.

Категорія відмінка іменника. Категорія відмінка іменників. Основні значення відмінків. Називний відмінок. Родовий відмінок. Давальний відмінок. Знахідний відмінок. Орудний відмінок. Місцевий відмінок. Кличний відмінок.

Словотвірні категорії іменників.

Відмінювання іменників. Типи відмін іменників та їх історичне формування. Поділ іменників на групи. Система відмінкових форм іменників I відміни. Система відмінкових форм іменників II відміни. Система відмінкових форм іменників III, IV відмін. Відмінювання власних назв. Відмінювання складних іменників. Іменники, що в сучасній українській мові перебувають поза іменниковими відмінами. Прикметниковий тип відмінювання іменників. Перехід іменників в інші частини мови.

Прикметник як частина мови: розряди за значенням. Прикметник як частини мови, морфологічні властивості і синтаксична роль. Прикметники якісні і відносні. Відмінність між якісними і відносними прикмет-

никами у значенні і граматичному вираженні. Перехід прикметників з одного розряду в інший.

Словотвірні категорії прикметників.

Відносне та безвідносне вираження міри ознаки якісними прикметниками. Відносне вираження міри ознаки якісними прикметниками. Ступені порівняння якісних прикметників. Вищий ступінь порівняння: значення, засоби утворення. Найвищий ступінь порівняння: значення, засоби утворення. Якісні прикметники, що не утворюють ступенів порівняння. Безвідносне вираження міри ознаки.

Словозміна прикметників. Повні і короткі форми прикметників. Залишки нестягнених членних і нечленних прикметників. Тверда і м'яка групи прикметників. Сучасні відмінкові форми прикметників. Особливості відмінювання складних прикметників з другою частиною *-миць*. Відмінювання субстантивованих прикметників.

Числівник: значення і граматичні ознаки. Числівник як частина мови, значення, граматичні ознаки. Розряди числівників за значенням. Групи числівників за будовою. Граматичні категорії числівника. Категорія роду. Категорія числа. Категорія відмінка.

Словотвірні категорії числівників.

Особливості граматичного зв'язку числівників з іменниками.

Відмінювання числівників. Відмінювання кількісних числівників. Відмінювання власне-кількісних числівників. Відмінювання збірних кількісних числівників. Відмінювання неозначених числівників. Відмінювання дробових числівників. Відмінювання порядкових числівників

Займенник. Визначення, особливості граматичних категорій займенників. Питання про місце займенника в системі частин мови. Займенник у традиційній класифікації частин мови. Значення, граматичні ознаки та функції. Розрізнення займенників та омонімічних частин мови. Перехід займенників в інші частини мови.

Словотвірні категорії займенників.

Розряди займенників за значенням та їхні стилістичні функції. Особові займенники. Зворотний займенник. Присвійні займенники. Вказівні займенники. Означальні займенники. Неозначені займенники. Заперечні займенники. Питально-відносні займенники.

Граматичні категорії займенників. Групи займенників за узагальненням. Морфологічні ознаки узагальнено-предметних, узагальнено-якісних та узагальнено-кількісних займенників.

Відмінювання займенників. Відмінювання особових займенників. Відмінювання зворотного займенника. Відмінювання присвійних займенників. Відмінювання вказівних займенників. Відмінювання означальних займенників. Відмінювання неозначених займенників. Відмінювання заперечних займенників. Відмінювання питально-відносних займенників.

Прислівник як частина мови. Значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль прислівників. Питання про обсяг прислівника як частини мови. Групи прислівників за значенням. Означальні прислівники. Обставинні прислівники.

Словотвірні категорії прислівників.

Морфологічні типи прислівників. Прислівники, утворені від прикметників. Прислівники, утворені від іменників. Прислівники, утворені від числівників. Прислівники, утворені від займенників. Прислівники, утворені від дієслів. Складні прислівники. Прислівникові сполучення слів.

Модальні слова. Значення і граматичні ознаки модальних слів. Морфологічна співвідносність модальних слів з іншими частинами мови. Питання про частиномовний статус модальних слів.

Слова категорії стану. Значення і граматичні ознаки слів категорії стану. Морфологічна співвідносність слів категорії стану з іншими частинами мови. Питання про частиномовний статус слів категорії стану.

Дієслово. Дієслово як частина мови, значення, граматичні ознаки. Система дієслівних форм. Дві дієслівні основи. Структурні класи дієслів.

Словотвірні категорії дієслів.

Категорія часу дієслова. Значення категорії часу. Засоби вираження граматичних значень часу. Значення часових форм. Значення форм теперішнього часу. Значення форм минулого часу. Значення форм майбутнього часу. Зв'язок категорії часу з іншими дієслівними категоріями

Категорія особи дієслова. Значення особових форм дієслова. Засоби вираження особи в українській мові, вживання особових форм. Безособові дієслова.

Категорія способу дієслова. Значення категорії способу дієслова. Засоби вираження граматичних значень способу. Значення форм категорії способу дієслова. Стилiстичні функції дієслівних способів. Вживання інфінітива в значенні різних способів дієслова.

Категорія виду дієслова. Значення категорії виду дієслова. Дієслова доконаного виду, їх групи (підвиди). Дієслова недоконаного виду, їх

групи (підвиди). Поняття видової пари. Парновидові дієслова та їх утворення. Одно- і двовидові дієслова. Вид і аспектуальність.

Категорія стану дієслова. Перехідність, засоби її вираження. Перехідність, засоби вираження. Стани дієслів. Активний стан. Зворотно-середній стан. Пасивний стан. Дієслова, яким не властива категорія стану. Основні сучасні концепції категорії стану дієслів.

Категорія числа і роду в дієслівних формах. Типи дієвідмін. Значення і засоби вираження роду в дієсловах. Значення і засоби вираження числа в дієсловах. Дієслівна словозміна. Визначення дієвідмін за основою теперішнього часу. Визначення дієвідмін за основою інфінітива.

Категорія родів дієслівної дії.

Дієприкметник. Активні і пасивні дієприкметники і їх утворення. Значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль дієприкметника.

Словотвірні категорії дієприкметників.

Творення дієприкметників. Творення активних дієприкметників. Творення пасивних дієприкметників. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'ективація) та іменники (субстантивація). Питання норми дієприкметників.

Дієприслівник. Утворення дієприслівників. Значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль дієприслівника.

Словотвірні категорії дієприслівників.

Творення дієприслівників. Перехід дієприслівників у прислівники і прийменники.

Прийменник. Питання про частиномовний статус прийменника. Морфемний склад прийменників. Структурні типи прийменників. Групи прийменників за походженням. Семантичні типи та вживання прийменників.

Сполучник. Питання про частиномовний статус сполучника. Поділ сполучників за походженням і будовою. Групи сполучників за вживанням. Групи сполучників за значенням. Сполучники та сполучні слова.

Частка. Питання про частиномовний статус часток. Групи часток за місцем у реченні. Групи часток за функціями. Групи часток за значенням.

Вигук. Визначення вигука. Типи вигуків за значенням. Розряди вигуків за походженням. Синтаксичні функції вигуків. Звуконаслідувальні слова. Вербоїди.

МОДУЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ
Денна форма навчання
Спеціальність «Українська мова та література»

Залікові модулі	Зміст модуля	К-ть годин	
		Л	Пр
1	2	3	4
3 семестр			
	Вхідний контроль		2
	Морфеміка. Основні поняття морфеміки	6	4
	Класифікація морфем	4	4
	Історичні зміни у морфемній будові слова.	4	4
	Поділ слова на морфеми	2	2
	Морфемні структури слів	2	2
МК 1			
	Словотвір. Основні поняття словотвору	6	6
	Способи словотвору	6	6
	Словотвір різних частин мови	6	6
МК 2			
Разом за 3 семестр		36	36
Іспит			
4 семестр			
	Вхідний контроль		2
	Морфологія як наука	4	4
	Іменник: граматичні категорії, семантичні групи	3	3
	Категорія роду іменника	2	2
	Категорія числа іменника	2	2
	Категорія відмінка іменника	2	2
	Відмінювання іменників	4	4
	Прикметник як частина мови: розряди за значенням	4	4
	Відносне та безвідносне вираження міри ознаки якісними прикметниками	4	4
	Словозміна прикметників	2	2
МК 3			
	Числівник: значення і граматичні ознаки	2	2
	Відмінювання числівників	4	4
	Займенник. Визначення, особливості граматичних категорій займенника	2	2
	Розряди займенників за значенням та їх стилістичні функції	2	2
	Граматичні категорії займенників	2	2
	Відмінювання займенників	2	2

Закінчення

1	2	3	4
МК 4			
	Прислівник як частина мови	2	2
	Морфологічні типи прислівників	2	2
	Модальні слова	4	2
	Слова категорії стану	2	2
Разом за 4 семестр		51	51
Залік			
5 семестр			
	Вхідний контроль		2
	Дієслово	4	2
	Категорія часу дієслова	3	3
	Категорія особи дієслова	2	2
	Категорія способу дієслова	2	2
	Категорія виду дієслова	2	2
	Категорія стану дієслова. Перехідність, засоби її вираження	3	3
	Категорія числа і роду в дієслівних формах. Типи дієвідмін. Категорія родів дієслівної дії	2	2
	Дієприкметник. Активні і пасивні дієприкметники і їх утворення	4	4
	Дієприслівник. Утворення дієприслівників	4	4
МК 5			
	Прийменник	3	3
	Сполучник	3	3
	Частка	2	2
	Вигук	2	2
Разом за 5 семестр		36	36
Іспит			

Спеціальність «Прикладна лінгвістика»

Залікові модулі	Зміст модуля	К-ть годин	
		Л	Пр
1	2	3	4
3 семестр			
	Вхідний контроль		2
	Морфеміка. Основні поняття морфеміки	6	4
	Класифікація морфем	4	4
	Історичні зміни у морфемній будові слова.	4	4
	Поділ слова на морфеми	2	2
	Морфемні структури слів	2	2
МК 1			
	Словотвір. Основні поняття словотвору	6	6
	Способи словотвору	6	6
	Словотвір різних частин мови	6	6
МК 2			
Разом за 3 семестр		36	36
Іспит			
4 семестр			
	Вхідний контроль		2
	Морфологія як наука	2	2
	Іменник: граматичні категорії, семантичні групи	2	4
	Категорія роду іменника	2	2
	Категорія числа іменника	2	2
	Категорія відмінка іменника	2	2
	Відмінювання іменників	2	4
	Прикметник як частина: розряди за значенням	2	4
	Відносне та безвідносне вираження міри ознаки якісними прикметниками	2	2
	Словозміна прикметників	2	2
МК 3			
	Числівник: значення і граматичні ознаки	2	2
	Відмінювання числівників	2	4
	Займенник. Визначення, особливості граматичних категорій займенника	2	2
	Розряди займенників за значенням та їх стилістичні функції	2	2
	Граматичні категорії займенників	2	2
	Відмінювання займенників	2	2

Закінчення

1	2	3	4
МК 4			
	Прислівник як частина мови	2	4
	Морфологічні типи прислівників	2	2
	Модальні слова	1	3
	Слова категорії стану	1	2
Разом за 4 семестр		36	51
Іспит			
5 семестр			
	Вхідний контроль		
	Дієслово	2	2
	Категорія часу дієслова	2	2
	Категорія особи дієслова	1	1
	Категорія способу дієслова	1	1
	Категорія виду дієслова	2	2
	Категорія стану дієслова. Перехідність, засоби її вираження	2	2
	Категорія числа і роду в дієслівних формах. Типи дієвідмін. Категорія родів дієслівної дії	2	2
	Дієприкметник. Активні і пасивні дієприкметники і їх утворення	2	2
	Дієприслівник. Утворення дієприслівників	2	2
МК 5			
	Прийменник	2	2
	Сполучник	2	2
	Частка	2	2
	Вигук	2	2
Разом за 5 семестр		24	24
Іспит			

ТЕМИ І ПЛАНИ ЗАНЯТЬ

Морфеміка. Основні поняття морфеміки

План

1. Морфеміка як розділ науки про мову. Морфеміка та морфотактика
2. Основні одиниці морфеміки: морфема, морф, аломорф, варіант морфеми
3. Морфеми української мови та їх ознаки
4. Багатозначність, омонімія, синонімія та антонімія морфем
5. Афіксоїди
6. Асемантичні морфеми

Класифікація морфем

План

1. Класифікація морфем за роллю в складі слова
2. Класифікація морфем за семантичною функцією
3. Класифікація морфем за наявністю звукового показника
4. Класифікація морфем за кількістю фонем
5. Класифікація морфем за здатністю сполучатися з іншими морфемами
6. Класифікація морфем за поширеністю

Історичні зміни у морфемній будові слова

План

1. Опрощення
2. Перерозклад
3. Ускладнення
4. Декореляція

Поділ слова на морфеми

План

1. Морфемний аналіз слова
2. Основа слова. Структурні типи основ
 - 2.1. Основа словотвору
 - 2.2. Граматична основа
 - 2.2.1. Основа формотворення
 - 2.2.2. Основа словозміни
3. Подільність основи

Морфемні структури слів

План

1. Поняття морфемної структури слова та її ознаки
2. Морфемні структури повнозначних частин мови

Словотвір. Основні поняття словотвору

План

1. Словотвір сучасної української літературної мови як об'єкт наукового вивчення і як розділ мовознавства
2. Місце словотвору в системі наук про мову
3. Основні поняття і терміни словотвору
 - 3.1. Твірна основа (твірна база). Структурні різновиди твірних основ, словотворчі засоби
 - 3.2. Способи словотвору
 - 3.3. Непохідне і похідне слово
 - 3.4. Словотвірна пара
 - 3.5. Словотвірна парадигма
 - 3.6. Словотвірний ланцюжок
 - 3.7. Словотвірне значення
 - 3.8. Словотвірне гніздо
 - 3.9. Словотвірний тип
 - 3.10. Словотвірна модель
 - 3.11. Словотвірний розряд
 - 3.12. Словотвірна категорія
 - 3.13. Словотвірний клас

Способи словотвору

План

1. Морфологічний спосіб творення слів. Афіксальні та неафіксальні різновиди
 - 1.1. Суфіксація
 - 1.2. Префіксація
 - 1.3. Префіксально-суфіксальний (конфіксальний) спосіб
 - 1.4. Питання про флективний спосіб утворення слів
 - 1.5. Постфіксація та її різновиди
 - 1.6. Складання
 - 1.7. Абревіація
2. Лексико-семантичний спосіб
3. Лексико-синтаксичний спосіб
4. Морфолого-синтаксичний спосіб

Словотвір різних частин мови

План

1. Словотвір іменників
2. Словотвір прикметників
3. Словотвір числівників
4. Словотвір займенників
5. Словотвір прислівників
6. Словотвір дієслів
7. Службові частини мови вторинного походження

Морфологія як наука

План

1. Морфологія як учення про граматичні форми і граматичні категорії
2. Частини мови в українській мові
 - 2.1. Еволюція поглядів поділу слів на частини мови
 - 2.2. Сучасні підходи до класифікації частин мови
3. Міжчастиномовний синкретизм

Іменник: граматичні категорії, семантичні групи

План

1. Іменник як частина мови: значення, граматичні ознаки
2. Лексико-граматичні розряди іменників
 - 2.1. Власні і загальні назви
 - 2.2. Назви істот і неістот
 - 2.3. Значення конкретне (предметне, речовинне, збірне) чи абстрактне
3. Словотвірні категорії іменників

Категорія роду іменника

План

1. Категорія роду як одна з найважливіших морфологічних ознак іменників. Семантико- і формально-граматична характеристика
2. Засоби вираження категорії роду іменників
3. Рід запозичених слів
4. Рід аббревіатур
5. Іменники спільного роду
6. Хитання в роді

Категорія числа іменника

План

1. Значення категорії числа
2. Іменники, що мають тільки форму однини
3. Іменники, що мають тільки форму множини
4. Вживання форм числа

Категорія відмінка іменника

План

1. Категорія відмінка іменників
2. Основні значення відмінків
 - 2.1. Називний відмінок
 - 2.2. Родовий відмінок
 - 2.3. Давальний відмінок
 - 2.4. Знахідний відмінок
 - 2.5. Орудний відмінок
 - 2.6. Місцевий відмінок
 - 2.7. Кличний відмінок

Відмінювання іменників

План

1. Типи відмін іменників та їх історичне формування
2. Поділ іменників на групи
3. Система відмінкових форм іменників I відміни
4. Система відмінкових форм іменників II відміни
5. Система відмінкових форм іменників III, IV відмін
6. Відмінювання власних назв
7. Відмінювання складних іменників
8. Іменники, що в сучасній українській мові перебувають поза іменниковими відмінками

Прикметник як частина мови: розряди за значенням

План

1. Прикметник як частини мови, морфологічні властивості і синтаксична роль
2. Прикметник якісні і відносні. Відмінність між ними у значенні і граматичному вираженні
3. Перехід прикметників з одного розряду в інший
4. Словотвірні категорії прикметників

Відносне та безвідносне вираження міри ознаки якісними прикметниками

План

1. Відносне вираження міри ознаки якісними прикметниками. Ступені порівняння якісних прикметників
 - 1.1. Вищий ступінь порівняння: значення, засоби утворення
 - 1.2. Найвищий ступінь порівняння: значення, засоби утворення
 - 1.3. Якісні прикметники, що не утворюють ступенів порівняння
2. Безвідносне вираження міри ознаки

Словозміна прикметників

План

1. Повні і короткі форми прикметників. Залишки нестягнених членних і нечленних прикметників
2. Тверда і м'яка групи прикметників
3. Сучасні відмінкові форми прикметників
4. Особливості відмінювання складних прикметників з другою частиною *-лиций*
5. Відмінювання субстантивованих прикметників

Числівник: значення і граматичні ознаки

План

1. Числівник як частина мови, значення, граматичні ознаки
2. Розряди числівників за значенням
3. Групи числівників за будовою
4. Граматичні категорії числівника
 - 4.1. Категорія роду
 - 4.2. Категорія числа
 - 4.3. Категорія відмінка
5. Особливості граматичного зв'язку числівників з іменниками
6. Словотвірні категорії числівників

Відмінювання числівників

План

1. Відмінювання кількісних числівників
 - 1.1. Відмінювання власне-кількісних числівників
 - 1.2. Відмінювання збірних кількісних числівників
 - 1.3. Відмінювання неозначених числівників
 - 1.4. Відмінювання дробових числівників
2. Відмінювання порядкових числівників

Займенник. Визначення, особливості граматичних категорій займенника

План

1. Питання про місце займенника в системі частин мови.
2. Займенник у традиційній класифікації частин мови. Значення, граматичні ознаки та функції
3. Розрізнення займенників та омонімічних з ними частин мови
4. Перехід займенників в інші частини мови
5. Словотвірні категорії займенників

Розряди займенників за значенням та їх стилістичні функції

План

1. Особові займенники
2. Зворотний займенник
3. Присвійні займенники
4. Вказівні займенники
5. Означальні займенники
6. Неозначені займенники
7. Заперечні займенники
8. Питально-відносні займенники

Граматичні категорії займенників

План

1. Групи займенників за узагальненням
2. Морфологічні ознаки узагальнено-предметних, узагальнено-якісних та узагальнено-кількісних займенників

Відмінювання займенників

План

1. Відмінювання особових займенників
2. Відмінювання зворотного займенника
3. Відмінювання присвійних займенників
4. Відмінювання вказівних займенників
5. Відмінювання означальних займенників
6. Відмінювання неозначених займенників
7. Відмінювання заперечних займенників
8. Відмінювання питально-відносних займенників

Прислівник як частина мови

План

1. Значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль прислівників.
Питання про обсяг прислівника як частини мови
2. Групи прислівників за значенням
 - 2.1. Означальні прислівники
 - 2.2. Обставинні прислівники
3. Словотвірні категорії прислівників

Морфологічні типи прислівників

План

1. Прислівники, утворені від прикметників
2. Прислівники, утворені від іменників
3. Прислівники, утворені від числівників
4. Прислівники, утворені від займенників
5. Прислівники, утворені від дієслів
6. Складні прислівники
7. Прислівникові сполучення слів

Модальні слова

План

1. Значення і граматичні ознаки модальних слів
2. Морфологічна співвідносність модальних слів з іншими частинами мови
3. Питання про частиномовний статус модальних слів

Слова категорії стану

План

1. Значення і граматичні ознаки слів категорії стану
2. Морфологічна співвідносність слів категорії стану з іншими частинами мови
3. Питання про частиномовний статус слів категорії стану

Дієслово

План

1. Дієслово як частина мови, значення, граматичні ознаки
2. Система дієслівних форм
3. Дві дієслівні основи
4. Структурні класи дієслів
5. Словотвірні категорії дієслів

Категорія часу дієслова

План

1. Значення категорії часу
2. Засоби вираження граматичних значень часу
3. Значення часових форм
 - 3.1. Значення форм теперішнього часу
 - 3.2. Значення форм минулого часу
 - 3.3. Значення форм майбутнього часу
4. Зв'язок категорії часу з іншими дієслівними категоріями

Категорія особи дієслова

План

1. Значення особових форм дієслова
2. Засоби вираження особи в українській мові, вживання особових форм
3. Безособові дієслова

Категорія способу дієслова

План

1. Значення категорії способу дієслова
2. Засоби вираження граматичних значень способу
3. Значення форм категорії способу дієслова
4. Стилiстичні функції дієслівних способів
5. Вживання інфінітива в значенні різних способів дієслова

Категорія виду дієслова

План

1. Значення категорії виду дієслова
2. Дієслова доконаного виду, їх групи (підвиди)
3. Дієслова недоконаного виду, їх групи (підвиди)
4. Поняття видової пари. Парновидові дієслова та їх утворення
5. Одно- і двовидові дієслова
6. Вид і аспектуальність

Категорія стану дієслова. Перехідність, засоби її вираження

План

1. Перехідність, засоби вираження
2. Стани дієслів
 - 2.1. Активний стан
 - 2.2. Зворотно-середній стан

- 2.3. Пасивний стан
3. Дієслова, яким не властива категорія стану
4. Основні сучасні концепції категорії стану дієслів

**Категорія числа і роду в дієслівних формах.
Типи дієвідмін. Категорія родів дієслівної дії**

План

1. Значення і засоби вираження роду в дієсловах
2. Значення і засоби вираження числа в дієсловах
3. Дієслівна словозміна
 - 3.1. Визначення дієвідмін за основою теперішнього часу
 - 3.2. Визначення дієвідмін за основою інфінітива
4. Категорія родів дієслівної дії

Дієприкметник. Активні і пасивні дієприкметники і їх утворення

План

1. Значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль дієприкметника
2. Творення дієприкметників
 - 2.1. Творення активних дієприкметників
 - 2.2. Творення пасивних дієприкметників
3. Словотвірні категорії дієприкметників
4. Перехід дієприкметників у прикметники (ад'єктивація) та іменники (субстантивація)

Дієприслівник. Утворення дієприслівників

План

1. Значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль дієприслівника
2. Творення дієприслівників
3. Словотвірні категорії дієприслівників
4. Перехід дієприслівників у прислівники і прийменники

Прийменник

План

1. Питання про частиномовний статус прийменника
2. Морфемний склад прийменників
3. Групи прийменників за походженням
4. Семантичні типи та вживання прийменників

Сполучник

План

1. Питання про частиномовний статус сполучника
2. Поділ сполучників за походженням і будовою
3. Групи сполучників за вживанням
4. Групи сполучників за значенням
5. Сполучники та сполучні слова

Частка

План

1. Питання про частиномовний статус часток
2. Групи часток за місцем в реченні
3. Групи часток за функціями
4. Групи часток за значенням

Вигук

План

1. Визначення вигука
2. Типи вигуків за значенням
3. Розряди вигуків за походженням
4. Синтаксичні функції вигуків
5. Звуконаслідувальні слова. Вербоїди

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Види самостійної роботи:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка конспектів навчальних чи наукових текстів;
- систематика вивченого матеріалу перед модульним контролем;
- виконання індивідуальних завдань тощо.

*Перелік статей для підготовки конспектів наукових текстів.
Морфеміка і словотвір (10 статей на вибір студента)*

1. Білоусенко П. До питання про основний спосіб творення прислівників в історії української мови / П. Білоусенко // Українська мова. – 2008. – № 3.
2. Ващук В.О. Флективний спосіб творення похідних іменників / В.О. Ващук // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 10.
3. Городенська К.Г. Префікси і префіксоїди в українській мові / К.Г. Городенська // Мовознавство. – 1986. – № 6.
4. Городенська К.Г. Проблема виділення словотвірних категорій / К.Г. Городенська // Мовознавство. – 1994. – № 6.
5. Карпенко Ю.О. Синхронічна сутність лексико-семантичного способу словотвору / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 1992 – № 4.
6. Карпіловська Є.А. Типи одиниць суфіксальної підсистеми сучасної української літературної мови / Є.А. Карпіловська // Мовознавство. – 1998. – № 1. – С. 43-54.
7. Клименко Н.Ф. Осново- і словоскладання у процесах номінації сучасної української мови / Н.Ф. Клименко // Українська мова. – 2003. – № 3-4.
8. Ковалик І.І. Основні проблеми вчення про словотвір / І.І. Ковалик // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 10; 1973. – № 11.
9. Ковалик І.І. Про основну мовну одиницю словотвірного рівня / І.І. Ковалик // Українське мовознавство. – 1976. – № 4.
10. Німчук В.В. До питання про афіксальний словотвір / В.В. Німчук // Мовознавство. – 1984. – № 6.
11. Сікорська З. Постфікси в українському мовознавстві / З. Сікорська // Українська мова. – 2003. – № 3 – № 4.

12. Сікорська З. Термінологія словотвірної парадигматики / З. Сікорська // Лінгвістичні студії. – Вип. 11. – 2004.

13. Сікорська З.С. Про інтерфікси та інтерфіксацію // З.С. Сікорська, Б.А. Шарпило // Українське мовознавство. – К., 1977. – № 5. – С. 42-46.

14. Тилик О. Морфемна будова займенників у сучасній українській мові / О. Тилик // Українське мовознавство. – К. – 2005. – Вип. 34.

15. Шевчук О.С. Про поняття «основа слова» / О.С. Шевчук // Укр. мовознавство. – К., 1978. – № 6. – С. 63-68.

16. Яценко І.Т. Зв'язані основи / І.Т. Яценко // Укр. мова і літ. в шк. – 1974. – № 2.

17. Яценко І.Т. Про подільність основи слова / І.Т. Яценко // Укр. мова і літ. в шк. – 1981. – № 6.

18. Яценко І.Т. Явище опрощення в морфологічному складі слова / І.Т. Яценко // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 3.

10 статей на вибір студента

Морфологія

1. Жовтобрюх М.А. Система частин мови в українській лінгвістичній традиції / М.А. Жовтобрюх // Мовознавство. – 1993. – № 3. – С. 3-12.

2. Карпенко Ю.О. Ще раз про критерії частин виділення мови / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 76-80.

3. Кушлик О.П. Комплексне визначення частиномовного статусу «перехідних» одиниць / О.П. Кушлик // Мовознавство. – 1997. – № 4-5.

4. Муқан Г.М. Перехідні явища в системі частин мови / Г.М. Муқан // Укр. мова і літ. в шк. – 1976. – № 11.

Іменник

1. Загнітко А.П. Диференціація невідмінюваних іменників за родами в українській мові / А.П. Загнітко // Українське мовознавство – 1985. – № 13.

2. Безпояско О.К. Зони перехідності в граматичній категорії числа іменника / О.К. Безпояско // Мовознавство. – 1995. – № 2-3. – С. 9-12.

3. Карпенко Ю.О. Теоретичні засади розмежування власних і загальних назв / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 1975. – № 4.

4. Леонова М.В. Іменники так званого спільного роду / М.В. Леонова // Мовознавство. – 1969. – № 6. – С. 71-76.

5. Леонова М.В. Система семантичних категорій іменника / М.В. Леонова // Укр. мова і літ. в шк. – 1980. – № 12.

6. Самійленко С.П. Категорія роду / С.П. Самійленко // Укр. мова і літ. в шк. – 1965. – № 10; 1966. – № 5; 1966. – № 11.

7. Самійленко С.П. Типи відмін іменників в українській мові та провідні фактори їх становлення / С.П. Самійленко // Мовознавство. – 1977. – № 1.

8. Чернецький В.К. Лексико-граматичні групи множинних іменників / В.К. Чернецький // Укр. мова і літ. в шк. – 1971. – № 4.

Прикметник

1. Грищенко А.П. Якісні прикметники в історії української мови / А.П. Грищенко // Мовознавство. – 1978. – № 1. – С. 49-57.

2. Карпенко Ю.О. Ступені порівняння прикметників в українській мові / Ю.О. Карпенко // Укр. мова в шк. – 1960. – № 1.

3. Франчук В.Ю. Перехід відносних прикметників у якісні / В.Ю. Франчук // Укр. мова і літ. в шк. – 1964. – № 12. – С. 21-26.

Числівник

1. Баранник Д.Х. Морфологічні особливості числівників / Д.Х. Баранник // Укр. мова і літ. в школі. – 1966. – № 6. – С. 15-19.

2. Пентилюк М.І. Стилiстичні особливості числівників / М.І. Пентилюк // Укр. мова і літ. в школі. – 1980. – № 1. – С. 53-58.

Займенник

1. Жовтобрюх М.А. Займенник у системі частин мови / М.А. Жовтобрюх // Мовознавство. – 1994. – № 6.

2. Шевчук О.С. Стилiстичні властивості займенників / О.С. Шевчук // Укр. мова і літ. в школі. – 1979. – № 4. – С. 17-23.

10 статей на вибір студента

Прислівник

1. Болюх О.В. Морфолого-синтаксичні особливості прислівника / О.В. Болюх // Мовознавство. – 1994. – № 6. – С. 34-39.

2. Русанівський В.М. Означальні, предикативні і модальні прислівники / В.М. Русанівський // Укр. мова і літ. в шк. – 1967. – № 4. – С. 22-26.

Дієслово. Дієприкметник. Дієприслівник

1. Вихованець І.Р. Частиномовний статус дієприкметників / І.Р. Вихованець // Українська мова. – 2003. – № 2.
2. Загнітко А.П. Категорія стану в системі граматичних категорій дієслова / А.П. Загнітко // Укр. мовознавство. – К., 1990. – № 17. – С.77-84.
3. Сигеда П.І. Морфологічна парадигматика і дієслівна парадигма в сучасній українській літературній мові / П.І. Сигеда, М.Г. Сердюк // Мовознавство. – 1992. – № 3. – С. 23-27.
4. Соколова С.О. Час та його відображення в граматичних категоріях дієслова / С.О. Соколова // Мовознавство. – 1995. – № 4-5. – С. 11-17.
5. Шевчук О.С. Творення дієслівних видів у сучасній українській літературній мові / О.С. Шевчук // Структура і функції граматичних і лексичних одиниць: Зб. наук. праць. – К.: НМК ВО, 1992. – С. 57-63.

Прийменник. Сполучник. Частка. Вигук

1. Богдан М.П. Сполучники і сполучні слова як засоби зв'язку частин складнопідрядного речення / М.П. Богдан // Укр. мова і літ. в шк. – 1979. – № 1. – С. 69-75.
2. Гальона П.П. Функції модальних часток / П.П. Гальона // Укр. мова і літ. в шк. – 1990. – № 11. – С. 23-27.
3. Герман К.Ф. Критерії розрізнення омонімічних сполучників і сполучних слів / К.Ф. Герман // Укр. мова і літ. в шк. – 1970. – № 5. – С. 54-57.
4. Кучеренко І.К. Лексичне значення прийменника / І.К. Кучеренко // Мовознавство. – 1978. – № 3. – С. 12-23.
5. Мацько Л.І. Інтер'єктивация в українській мові / Л.І. Мацько // Укр. мовознавство. – К., 1979. – № 7. – С. 21-27.
6. Мацько Л.І. Семантика вигуків і звуконаслідувань / Л.І. Мацько // Укр. мова і літ. в шк. – 1983. – № 2. – С. 56-62.
7. Симонова К.С. Модальне слово чи модальна частка? / К.С. Симонова // Укр. мова і літ. в шк. – 1989. – № 10. – С. 56-60.

Виконання шкільних вправ

Виконати вправи зі шкільних підручників.

Теми і кількість вправ

- іменники на позначення істот / неістот, конкретні й абстрактні іменники, загальні і власні назви (1 вправа);
- рід і число іменників (1 вправа)
- поділ іменників на відміни і групи (1 вправа);
- відмінювання іменників (1 вправа);
- написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові (1 вправа);
- перехід прикметників в іменники (1 вправа).
- якісні, відносні та присвійні прикметники (1 вправа);
- ступені порівняння прикметників (1 вправа)
- відмінювання прикметників (1 вправа);
- розряди числівників за значенням і за будовою (1 вправа);
- відмінювання числівників (1 вправа);
- вживання числівників з іменниками (1 вправа);
- розряди займенників за значенням (1 вправа);
- відмінювання займенників (1 вправа);
- розряди прислівників за значенням (1 вправа);
- написання прислівників (1 вправа);
- дієслово (5 вправ);
- утворення дієприкметників (2 вправи);
- утворення дієприслівників (2 вправи);
- сполучник (2 вправи);
- прийменник (2 вправи);
- частка (2 вправи);
- вигук (2 вправи).

Морфологічний розбір

Підібрати текст художньої літератури обсягом 10 тис. знаків. Виконати повний морфологічний розбір 5 іменників, 5 прикметників, 5 числівників, 5 займенників, 5 прислівників, 5 дієслів, 5 дієприкметників, 5 дієприслівників, 5 прийменників, 5 сполучників, 5 вигуків, 5 часток.

Індивідуальні завдання

Підготувати повідомлення:

1. «Є.А. Карпіловська. Кореневий гніздовий словник української мови, 2002»;

2. «Н.Ф. Клименко. Словник афіксальних морфем української мови, 1998».

КАРТА РОБОТИ СТУДЕНТА

Сучасна українська мова

Сучасна українська мова: Морфологія	Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Мак кількість балів
	1. Обов'язкові 1.1. Конспектування статей 1.2. Виконання шкільних вправ 1.3. Морфологічний розбір 1.4. Завдання з теми практичного заняття		Конспект статей + бесіда Зошит із виконаними вправами Зошит з виконаним морфологічним розбором Проведення вправи на практичному занятті + конспект	
	2. Вибіркові 2.1. Повідомлення		Виступ на практ. занятті	

СХЕМИ СЛОВОТВІРНОГО ТА МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРІВ

Схема словотвірного аналізу слова

1. Слово для аналізу.
2. Твірна основа.
3. Словотворчий засіб.
4. Спосіб творення, його різновид.

Схема морфологічного аналізу іменника

1. Слово для аналізу.
2. Початкова форма.
3. Назва загальна / власна.
4. Назва істоти / неістоти.
5. Значення: конкретне (предметне, речовинне, збірне) / абстрактне.
6. Рід, засіб вираження.
7. Число, засіб вираження.
8. Відмінок, засіб вираження.
9. Відміна.
10. Група.
11. Синтаксична роль.
12. Будова.
13. Спосіб творення.

Схема морфологічного аналізу прикметника

1. Слово для аналізу.
2. Початкова форма.
3. Розряд за значенням.
4. Ступінь порівняння.
5. Безвідносна міра ознаки.
6. Категорія суб'єктивної оцінки.
7. Форма: повна (стягнена, нестягнена) / коротка.
8. Група за кінцевим приголосним основи.
9. Рід, засіб вираження.
10. Число, засіб вираження.
11. Відмінок, засіб вираження.
12. Синтаксична роль.
13. Будова.
14. Спосіб творення.

Схема морфологічного аналізу числівника

1. Слово для аналізу.
2. Початкова форма.
3. Розряд за значенням.
4. Група за будовою.
5. Відмінок, засіб вираження.
6. Рід, засіб вираження.
7. Число, засіб вираження.
8. Синтаксична роль.
9. Будова.
10. Спосіб творення.

Схема морфологічного аналізу займенника

1. Слово для аналізу.
2. Початкова форма.
3. Група за співвідносністю з іншими частинами мови.
4. Розряд за значенням.
5. Рід, засіб вираження.
6. Особа, засіб вираження.
7. Число, засіб вираження.
8. Відмінок, засіб вираження.
9. Синтаксична роль у реченні.
10. Будова.
11. Спосіб творення.

Схема морфологічного аналізу прислівника

1. Слово для аналізу.
2. Початкова форма.
3. Група і підгрупа за значенням.
4. Ступінь порівняння.
5. Безвідносна міра ознаки.
6. Категорія суб'єктивної оцінки.
7. Від якого слова залежить.
8. Синтаксична роль.
9. Будова.
10. Спосіб творення.

Схема морфологічного аналізу дієслова

1. Слово для аналізу.
2. Початкова форма.

3. Вид.
4. Перехідність, засіб вираження.
5. Стан, засіб вираження.
6. Час, засіб вираження.
7. Спосіб, засіб вираження.
8. Особа, засіб вираження.
9. Рід, засіб вираження.
10. Число, засіб вираження.
11. Основа інфінітива й основа теперішнього часу.
12. Дієвідміна.
13. Синтаксична роль.
14. Будова.
15. Спосіб творення.

Схема морфологічного аналізу дієприкметника

1. Слово для аналізу.
2. Початкова форма.
3. Стан, засіб вираження.
4. Вид, засіб вираження.
5. Час, засіб вираження.
6. Рід, засіб вираження.
7. Число, засіб вираження.
8. Відмінок, засіб вираження.
9. Синтаксична роль.
10. Будова.
11. Спосіб творення.

Схема морфологічного аналізу дієприслівника

1. Слово для аналізу.
2. Початкова форма.
3. Вид, засіб вираження.
4. Час, засіб вираження.
5. Дія попередня чи одночасна з дієсловом-присудком.
6. Перехідність, засіб вираження.
7. Стан, засіб вираження.
8. Синтаксична роль.
9. Будова.
10. Спосіб творення.

Схема морфологічного аналізу прийменника

1. Слово для аналізу.
2. Група за семантикою.
3. Група за будовою.
4. Група за походженням.
5. З якою відмінковою формою вжитий у реченні.
6. До складу якого члена речення входить.

Схема морфологічного аналізу сполучника

1. Слово для аналізу.
2. Група за способом вживання.
3. Група за будовою.
4. Група за походженням.
5. Група і підгрупа за значенням (за синтаксичною функцією).
6. Які члени речення сполучає.

Схема морфологічного аналізу частки

1. Слово для аналізу.
2. Група і підгрупа за значенням.
3. Група за функцією.
4. Група за місцем у реченні.
5. Група за походженням.

Схема морфологічного аналізу вигука

1. Слово для аналізу.
2. Група за значенням.
3. Група за походженням.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Поточний контроль 50 балів

Підсумковий контроль 50 балів

Загальна кількість балів за курс 100 балів

Поточний контроль (max 100 балів)										Загальна кількість балів (п.5 + п. 10)
Заліковий модуль 1					Заліковий модуль 2					
Аудиторна робота студентів	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Залікова модульна контрольна робота 1	Сума балів за заліковий модуль 1	Аудиторна робота студентів	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Залікова модульна контрольна робота 2	Сума балів за заліковий модуль 2	
10	1	4	10	25	10	1	4	10	25	50

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО, ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЗНАНЬ

Оцінка за 50-бальною шкалою та рівень	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за 5-бальною шкалою	Вимоги до оцінювання
1	2	3	4
45-50 ВИСОКИЙ РІВЕНЬ	A	5	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 90%;</p> <p>відповідь студента на <u>теоретичні питання</u> послідовна, вичерпна й науково-обґрунтована;</p> <p>студент вільно володіє теоретичним матеріалом, враховуючи наявні в лінгвістиці погляди та підходи;</p> <p>студент аналізує самостійно опрацьовану літературу (вказує на недоліки та переваги у розв'язанні тієї чи іншої проблеми);</p> <p>за необхідності студент підтверджує свою думку історичним коментарем і самостійно добирає приклади;</p>

Продовження

1	2	3	4
			<p>студент демонструє бездоганне володіння культурою писемного мовлення;</p> <p><u>практичне завдання</u> виконано на 90%: під час виконання практичного завдання студент демонструє вміння застосовувати набуті знання, чітко дотримуючись правил, схем розбору мовних одиниць тощо.</p> <p>Допускається 1-2 неточності у викладі матеріалу, які не впливають на правильні висновки чи рішення.</p>
<p>40-44 ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ</p>	<p>В</p>	<p>4</p>	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 80%;</p> <p>відповідь студента на <u>теоретичні питання</u> послідовна, вичерпна й науково-обґрунтована;</p> <p>студент спроможний простежити історію вивчення питання у науковій літературі;</p> <p>студент самостійно наводить приклади і коментує їх;</p> <p>студент демонструє володіння культурою писемного мовлення;</p> <p><u>практичне завдання</u> виконано на 80%: під час виконання практичного завдання студент демонструє вміння застосовувати набуті знання, дотримуючись правил, схем розбору мовних одиниць тощо.</p> <p>Допускається 1-3 неточності у викладі матеріалу, використанні поняттєвого матеріалу, які не впливають на правильні висновки й узагальнення.</p>

1	2	3	4
<p align="center">35-39 ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ</p>	<p align="center">C</p>	<p align="center">4</p>	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 70%;</p> <p>відповідь студента на <u>теоретичні питання</u> достатньо повно з нечастим порушенням послідовності викладу матеріалу;</p> <p>теоретичні положення підтверджуються прикладами;</p> <p>студент володіє термінологічним апаратом з дисципліни;</p> <p>студент демонструє достатнє володіння культурою писемного мовлення;</p> <p><u>практичне завдання</u> виконано на 70%: під час виконання практичного завдання студент демонструє вміння застосовувати набуті знання, дотримуючись основних правил, з можливим порушенням або пропуском пунктів схем розбору мовних одиниць тощо.</p> <p>Допускається 1-4 неточності у викладі матеріалу, використанні поняттєвого матеріалу, які частково впливають на правильні висновки й узагальнення (можливі незначні погрішності у висновках).</p>
<p align="center">30-34 ЗАДОВІЛЬ- НИЙ РІВЕНЬ</p>	<p align="center">D</p>	<p align="center">3</p>	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 60%;</p> <p>відповідь на <u>теоретичне питання</u> подається частково з недотриманням в окремих випадках послідовності;</p> <p>студент здебільшого заучені напам'ять фрази без чіткого пояснення;</p> <p>студент поверхово застосовує теоретичні знання;</p> <p>більшість теоретичних положень підтверджується одиничними прикладами;</p>

1	2	3	4
			<p>студент обмежено володіє термінологічним апаратом з дисципліни;</p> <p>студент виявляє задовільний рівень писемного мовлення;</p> <p><u>практичне завдання</u> виконано на 60%: студент непослідовно застосовує правила, часто порушує схему розбору мовних одиниць.</p> <p>Допускається 1-5 неточностей у викладі матеріалу, використанні поняттєвого матеріалу; студент самостійно робить елементарні узагальнення.</p>
<p>25-29 ЗАДОВІЛЬ- НИЙ РІВЕНЬ</p>	<p>Е</p>	<p>3</p>	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 50%;</p> <p>відповідь на <u>теоретичне питання</u> подається частково (приблизно половина) та відзначається низьким рівнем усвідомлення;</p> <p>матеріал викладається нелогічно та непослідовно;</p> <p>студент сплутує мовні факти та не може самостійно наводити приклади;</p> <p>відповідь студента не містить узагальнень та висновків;</p> <p>студент частково володіє термінологічним апаратом з дисципліни;</p> <p>студент виявляє обмежений словниковий запас, культура писемного мовлення характеризується бідністю та містить багато огріхів;</p> <p><u>практичне завдання</u> виконано на 50%: студент непослідовно застосовує правила, порушує схему розбору мовних одиниць.</p> <p>Допускається 1-6 неточностей у викладі матеріалу, використанні поняттєвого апарату.</p>

1	2	3	4
15-24 НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ	FX	2	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 30-40%;</p> <p>відповідь на <u>теоретичне питання</u> подається частково (менше половини), однак студент майже не усвідомлює основних положень;</p> <p>відповідь обмежується однією чи двома тезами без ілюстрації прикладами;</p> <p>студент не володіє культурою писемного мовлення;</p> <p><u>практичне завдання</u> виконано на 30-40%: студент не знає правил і схеми розбору мовних одиниць.</p> <p>Допускається 1-7 неточностей у викладі матеріалу.</p>
0-14 НЕЗАДОВІЛЬНИЙ РІВЕНЬ	F	2	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 10-20%;</p> <p>основний зміст <u>теоретичного питання</u> не розкрито;</p> <p>студент не володіє термінологічним апаратом з дисципліни;</p> <p>студент виявляє незадовільний рівень писемного мовлення;</p> <p><u>практичне завдання</u> не виконано або виконано на 10-20%.</p> <p>Допускається 1-8 (і більше) неточностей у викладі матеріалу.</p>

Примітки

1. Якщо студент виявляє бажання замінити екзаменаційний білет, то сумарна оцінка за відповідь ставиться на рівень нижче.

2. Відповідь студента, що відмовився відповідати, оцінюється 0 балів.

ТИПОВІ ЗАВДАННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛІВ *МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР.*

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання 1. Дайте визначення термінів *аломорф, морф, морфема, варіант морфемі.* Наведіть приклади.

Завдання 2. Окреслити спільні та диференційні ознаки лексико-семантичного та морфолого-синтаксичного способів творення. Відповідь проілюструвати прикладами.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання 1. Поділити слова на морфи. У підкреслених словах визначити граматичну та словотвірну основи. Виконати словотвірний аналіз виділеного слова.

Розговоритися, сталевар, *міцнішати*, скошений, зеленіючий, густонаселений, відновлюють, сидячи, учительський, освітлений, перечитаймо, чотирьохсот, доглядатимуть, якнайкоротший, споживацького, миловаріння, підігрівач, одноклітинний, переобтяжений, берегоукріплення.

ЗРАЗОК ВИКОНАННЯ ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання 1. Дайте визначення термінів *опрощення, перерозклад, ускладнення.* Наведіть приклади.

Опрощення – морфологічний процес, в результаті якого похідна основа перетворюється в непохідну.

Розрізняють повне та часткове опрощення. При повному опрощенні виникають нові непохідні основи, розкласти які на морфи можна лише за допомогою етимологічного аналізу, наприклад: *печаль, печать* – від *пекти*; *гарячий, гірчиця* – від *горіти*. При неповному опрощенні нові непохідні основи зберігають ознаки колишньої похідності, що спричиняє змішування морфемного і словотвірного аналізу, наприклад: *народ, природа*.

Завдяки опрощенню мова поповнюється новими кореневими словами, розширює словотворчі ресурси.

Перерозклад – зміна співвідношення між морфемами в середині слова на різних етапах розвитку мови: звуки однієї морфемі (чи вся морфема) відносять до іншої, сусідньої морфемі, внаслідок чого межі між морфемами переміщуються і в пізнішу епоху слово членується по-іншому, не так, як раніше. При цьому слово залишається похідним.

Розрізняють такі види перерозкладу: 1) перерозклад між основою і закінченням, наприклад: *рук-а, голов-а, трав-а* у сучасній мові мають основи *рук-, голов-, трав-*, а раніше до складу основи входило й *-а* (це були іменники на *-а* основи; 2) перерозклад між суфіксами: *-ник, -чик, -енн(я), -ічн* тощо, наприклад: *лісник, льотчик, освітлення, геологічний*; 3) перерозклад між префіксами *недо-, зне-, небез*, наприклад: *недописати, знешкодити, небезкорисний*.

Ускладнення – процес, при якому непохідна основа на фоні подібних їй похідних сприймається як похідна, наприклад: *зонтик* за аналогією до зменшувально-пестливих *носик, котик, ротик* почало сприйматися як похідне суфіксальне (*зонт-ик*). Це стосується також низки слів іншомовного походження, що ввійшли в мову з непохідними основами (*анархія, агітація, конспірація* тощо).

Завдання 2. Окреслити спільні та диференційні ознаки префіксального та суфіксального способів творення. Відповідь проілюструвати прикладами.

Префіксальний	Суфіксальний
Різновиди морфологічного способу творення слів	
Похідні слова утворюються за допомогою афіксів	
Твірною базою виступає слово: <i>клас – підклас; писати – переписати</i>	Твірною базою виступає основа слова: <i>шахта – шахтар; дерево – дерев'яний</i>
Префікс не змінює частиномовної приналежності похідного слова: <i>дід (іменник) – прадід (іменник); довго (прислівник) – задовго (прислівник)</i>	Суфікс може змінювати частиномовну приналежність: <i>безпідставний (прикметник) – безпідставно (прислівник); читати (дієслово) – читаючи (дієприслівник)</i>
При префіксації відсутні морфологічні зміни: <i>весна – провесна; летіти – прилетіти</i>	Суфіксація супроводжується морфологічними змінами: <i>луг – лужок, пастух – пастушок; качка – каченя</i>

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання 1. Поділити слова на морфи. У підкреслених словах визначити морфологічну та словотвірну основи. Виконати словотвірний аналіз виділеного слова.

Літочислення, королівство, купивши, переробити, розсміються, чудово, опрацювання.

Слово	Префікс	Корінь	Суфікс	Інтерфікс	Флексія	Пост-фікс
літочислення		літ- -числ-	-енн-	-о-	-я	
королівство		корол-	-ів- -ств-		-о	
купивши		куп-	-и- -вши			
переробити	пере-	-роб-	-и- -ти			
розсміються	роз-	-смі-			-ють-	-ся
чудово		чуд-	-ов- -о			
опрацювання	о-	-прац-	-юва- -нн-		-я	

Граматична основа: купивши, опрацюванн-.

Словотвірна основа: купи-, опрацюва-.

Словотвірний аналіз: чудово.

1. Граматична основа: чудово (похідна).
2. Корінь чуд- (вільний).
3. Твірна база: чудов-.
4. Словотвірний афікс: суфікс -о-.
5. Морфологічний спосіб творення (суфіксальний).

МОРФОЛОГІЯ

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання 1. Іменники I відміни та їх історичне формування.

Завдання 2. Дієприкметник. Значення, граматичні ознаки, вживання.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання 1. Виконати морфологічний розбір підкреслених слів.

Веселий, балакучий, танцюристий, він, як той метелик, літав по всьому повіту від одного пана до другого, і, де не з'являвся, його, мов рідного, приймали усюди (Панас Мирний).

ЗРАЗОК ВИКОНАННЯ

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання 1. Відміни іменників та їх історичне формування.

Іменник має систему взаємопов'язаних і співвідносних одна з одною відмінкових форм. Сукупність відмінкових форм словозміни називається

вається відмінковою парадигмою, яка складається з семи відмінків однини та шести множини. За відмінками та числами називається відмінюванням. Така зміна не має лексичного значення.

Сучасні критерії поділу іменників на відміни відрізняються від тих, що існували раніше. У праслов'янській мові відмінкові закінчення приєднувались до основи за допомогою детермінантів – давніх індоєвропейських суфіксів, значення яких у праслов'янській мові було вже втраченим. За детермінантами розрізнялись шість груп відмінювання: іменники з основами на *-ā-* (*-jā-*), *-ǫ-* (*-jǫ-*), *-ī-*, *-ū-*, *-ǫ-* (тобто з основою на голосний) та іменники з основою на приголосний *-n-*, *-t-*, *-s-*, *-r-*.

Поділ за детермінативами не залежав від роду іменника. Але стара система поступово зруйнувалась. Причини: перерозподіл структурних елементів слова, скорочення основ, морфологічні зміни основ, поглинання новими флексіями давніх детермінативів, посилення вагомості флексій у системі відмінювання, зміни, пов'язані з діянням закону відкритого складу. Сформувалась нова система за родами, інтенсивно цей процес відбувався у XII – XIII ст. Найраніше сформувався тип відмінювання іменників ж.р. (частково ч.р.). Вони утворили I відміну. Кістяк сучасної I відміни складають іменники з колишніми основами на *-ā-* (*-jā-*): *вода*, *земля*. Іменники з цими основами зазнали найменших парадигматичних змін і значною мірою вплинули на інші основи. До I відміни ввійшли також іменники з основою на *-ī-* (*долоня*, *пісня*), іменники з основою на *-ū-* (*буква*, *церква*), деякі іменники з основою на приголосний (*дочка*).

Сучасна II відміна утворилася з п'яти типів відмінювання, зокрема її утворювали іменники з основами на *-ǫ-*, *-jǫ-* (*друг*, *село*, *поле*, *кінь*), іменники з основами на *-ǫ-* (*верх*, *мед*, *сад*), іменники з основою на *-ī-* (*лось*, *звір*), іменники з основою на приголосний *-n-*, *-s-* (*кремень*, *слово*).

Провідну роль відіграли іменники з основами на *-ǫ-*, *-jǫ-*.

Основу сучасної III відміни склали іменники ж.р. на *-ī-* (деякі іменники цієї основи відійшли до інших відмін).

Крім того, до III відміни ввійшли деякі іменники з основою на *-ū-* (*кров*, *любов*), а також з основою на приголосний (*мати*).

Сучасна IV відміна історично об'єднує іменники с.р. з давніми основами на *-en+t* → *et* та на *(-m-)+en* → *me*. У сучасній українській такі іменники набувають при відмінюванні суфіксів *-am-* (орфографічно *-am-* і *-ям-*) або *-en-*: *курча*, *лоша*, *ім'я*, *плем'я*.

Чотири основні відміни іменників, які виділяють у сучасній українській мові визначаються за родом та закінченням. Крім того, до

уваги беруться супровідні ознаки: поява спеціальних формотворчих суфіксів, відсутніх у називному відмінку однини (*мати – матері, теля – теляти*), морфологічні зміни, а саме: чергування звуків (*нога – нозі*), перенесення наголосу (*шахтар – шахтаря*).

До I відміни належать іменники ж. і ч.р., які у Н.в. однини мають закінчення -а (орфографічно -а і -я): *вода, книжка, надія, межа, Микола*. За цим зразком відмінюються іменники із суфіксом -ищ- та закінченням -е, якщо вони вказують на ж.р.: *бабище, відьмище*.

До II відміни належать іменники ч.р. з нульовим закінченням та закінченням -о: *ранок, день, товариш, Павло, батько*; іменники с.р. з закінченням -о, -е, -а (орфографічно -я): *вікно, поле, щастя*.

Примітка: до II відміни не належать іменники с.р. на -я, які при відмінюванні набувають суфіксів (-ат-(-ят-), -ен-): *теля – теляти, курча – курчати, ім'я – імені*.

До III відміни належать іменники ж.р. з нульовим закінченням у Н.в. однини та іменник *мати*: *радість, ніч, піч*.

До IV відміни належать іменники с.р. на -а, -я, які у непрямих відмінках однини, крім Зн.в. та О.в., і в усіх формах множини мають основи з суфіксом -ат- (-ят-) або -ен-: *хлоп'я – хлоп'яти – хлоп'ята; ім'я – імені – імена*.

У чотири відміни іменники групуються за спільними основними особливостями власне-іменникового типу відмінювання.

Поза системою основних чотирьох іменникових відмін перебувають такі групи іменників:

1. Іменники з повними або частковими ознаками прикметникової словозміни: *вихідний, черговий, набережна, пальне; Сенів, Гринчишин, Лемешев, Рєпін*.

2. Іменники, що вживаються лише у множині, оскільки підтипи іменникового відмінювання виразно протиставляються тільки у відмінкових формах однини, тоді як у множині відмінності між ними нівелиюються: *ножиці, сани, окуляри, фінанси*.

3. Невідмінювані іменники, що характеризуються нульовою словозміною, специфіка якої полягає в омонімії словоформ. До них належать:

- загальні та власні назви іншомовного походження з кінцевим -а (-я), -о, -у (-ю), -е (-є), -і: *бра, Нікарагуа, лібрето, Бордо, рагу, меню, Катманду, алое, фойє, Данте, леді, Нагасакі*;

- іншомовні загальні назви осіб жіночої статі, імена та прізвища з кінцевим приголосним: *мадам, міс, Джудіт, Мерседес*, але *Суламіф* – для *Суламіфі, Нінель* – з *Нінеллю*;
- французькі імена і прізвища з кінцевим наголошеним -а, -я: *Ніколя, Дюма, Золя*;
- російські прізвища на -их, -ово: *Черних, Дурново*; українські жіночі прізвища на -о та на приголосний: *Галина Петренко, Ніна Голуб*;
- невідмінювані аббревіатури: *ДонНУ, ООН*.

Завдання 2. Питання про модальні слова.

В українській мові є лексичні одиниці, які виражають ставлення мовця до висловленої думки. У реченні вони виконують функцію вставного слова з модальним значенням (вторинна функція – слово-речення: *Ви прийдете? – Звичайно.*)

Модальні слова як особливі одиниці у складі мови були помічені давно (праці О.Х. Востокова, М.І. Греча, І.І. Давидова, О.О. Шахматова, В.О. Богородицького, Л.Я. Щерби та ін.). Як окремий лексико-граматичний розряд їх виділив і на матеріалі російської мови описав В.В. Виноградов. При описі фактичного матеріалу він не визначав меж між модальними словами та модальними частками.

У сучасному мовознавстві існують різні думки щодо обсягу лексичних одиниць, які визначаються як модальні слова.

Звичайно до них відносять дві групи за значенням, пов'язані з реальною чи гіпотетичною модальністю:

1. Модальні слова зі стверджувальним значенням. Вони передають значення реальності, достовірності. Їх ще визначають як модальні слова зі значенням констатуючої модальності: *безмовно, безперечно, звичайно, зрозуміло, правда, розуміється, певна річ, дійсно, без сумніву* і под.

2. Модальні слова, що виражають значення можливості, ймовірності, припущення. Це слова зі значенням гіпотетичної модальності: *мабуть, можливо, певно, напевно, ймовірно, здається, видно, вірогідно, очевидно* і под.

Є й широке тлумачення модальних слів, згідно з яким до них відносять ще й такі групи:

1. Слова, що виражають емоційне ставлення мовця до висловлюваного: *на щастя, на радість, на жаль, на біду, чого доброго, шкода* і под.

2. Слова, що виражають послідовність думок та різноманітні відношення між їх частинами, узагальнення, уточнення: *словом, нарешті*,

по-перше, отже, з одного боку, з іншого боку, таким чином, навпаки, виходить, значить і под.

3. Слова, що вказують на джерело повідомлюваного: *кажуть, на нашу думку, бачу, за словами, як на мене, на мій погляд, по-моєму* та ін.

Прихильники збільшення обсягу модальних слів зазначають, що у сучасній синтаксичній літературі у змісті речення виділяється так звана модусна частина. Модус включає і різноманітні компоненти значення, що відображають позицію суб'єкта мовлення (оцінка, емоційність, часова локалізація висловлювання, вказівка на джерело висловлювання до структури свого висловлювання та інше).

Походять модальні слова від різних частин мови:

від іменників: *правда, жаль, на диво, на щастя* і под.

від дієслівних форм: *знаєте, видно, кажуть, здається*;

від прислівників: *неодмінно, нарешті, навпаки*;

від лексикалізованих словосполучень: *може бути, на превеликий жаль*.

Одні модальні слова є функціональними омонімами з тими словоформами, від яких вони морфологічно, синтаксично й семантично відірвалися: *правда* – Н. одн. іменників, *правда* – вставне слово. Інші модальні слова не мають омонімів серед самостійних частин мови: *по-перше, по-друге*.

Виділяючи модальні слова, одні (О.В. Дудніков, Ф.К. Гужва, В.О. Горпинич) називають їх окремою частиною мови, інші (М.Ф. Лукін, М.А. Жовтобрюх) окремим розрядом слів.

При цьому вчені зазначають, що виділення модальних слів бажане з кількох причин:

1. Вони об'єднують тільки ті лексеми, за якими функція вставності закріплена як єдина (ці лексеми функціонально відриваються від вихідних частин мови).

2. Відрив модального слова від тієї чи іншої частини мови регулярно пов'язані із закріпленням у модальній (вставній) словоформі значення, яке дорівнює згорнутому реченню.

3. Усі вони незмінювані.

Отже, вчені, які виділяють модальні слова, зазначають, що останні мають ознаки граматичної оформленості:

- незмінюваність (морфологічна ознака);
- функція вставного слова (синтаксична ознака);

- мають збірне реченнєве значення (семантична ознака (*звичайно – я не маю сумніву*)).

Поширеною є і думка, згідно з якою модальні слова – це не окремий розряд і не окрема частина мови, а окрема група прислівників – модальні прислівники. Цей погляд представлений і в сучасних українських граматиках (СУЛМ: Морфологія / за заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1969, СУЛМ / за ред. А.П. Грищенка. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Вища школа, 1997. – 493 с., Безпояско О.А., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. – К.: Либідь, 1993, Вихованець Іван, Городенська Катерина. Теоретична морфологія української мови / за ред. чл.-кор. НАН України Івана Вихованця. – К.: Пульсари, 2004).

Зокрема вчені зазначають, що ці слова, як і обставинні прислівники, вживаються у функції детермінантного другорядного члена речення, виконують, отже, спільну з обставинними прислівниками формально-синтаксичну функцію. Звертається увага на те, що обсяг групи модальних прислівників ще чітко не окреслений.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Завдання 1. Виконати морфологічний розбір підкреслених слів.

Колісник чув, як у неї кров у жилах дзюрчала, як тривожно серце билосся. У його дух захоплювало у грудях, очі гнали і горіли, мов свічки (Панас Мирний).

Серце – іменник, п.ф. серце, загальна назва, неістота, конкретне значення (предметне), середній рід, однина, називний відмінок, 2 відміна, м'яка група, підмет; серц-е, непохідне.

Гнали – дієслово, п.ф. грати, недоконаний вид, неперехідне, поза станом, минулий час, дійсний спосіб, множина, I дієвідміна, присудок; гра-л-и, твірна основа гра-, словотворчий афікс -л-, морфологічний (суфіксальний) спосіб творення.

У – прийменник, локативний, простий, первинний, з місцевим відмінком, з'єднує дієслово з іменником, входить до складу додатка.

І – сполучник, сурядний (єднальний), одиничний, простий, первинний, з'єднує однорідні присудки.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Яка морфема характеризується ознаками: змінна частина слова, виконує здебільшого граматичну функцію, у простому слові тільки одна:

- А) префікс;
- Б) флексія;
- В) постфікс;
- Г) корінь.

2. До службових морфем належать:

- А) префікс, корінь, суфікс;
- Б) корінь, суфікс, постфікс;
- В) суфікс, постфікс, інтерфікс;
- Г) корінь, суфікс, флексія.

3. Префіксам властиве значення:

- А) лексико-понятійне;
- Б) лексико-понятійне та граматичне;
- В) лексико-понятійне та словотвірне;
- Г) словотвірне і граматичне.

4. Зміна меж морфем подільної основи на різних етапах розвитку мови називається:

- А) ускладнення;
- Б) перерозклад;
- В) опрощення;
- Г) декореляція.

5. У якому рядку в кожному слові є постфікс:

- А) будь-хто, сміятися, навіщось, коли-небудь;
- Б) ходи-но, казна-який, наробитися, нібито;
- В) колись, який-небудь, десь, що-небудь, одягнутися;
- Г) будь-де, щось, казна-що, роби-но, веселитись.

6. Яке з наведених слів має зв'язаний корінь:

- А) сивина;
- Б) узбіччя;
- В) одяг;
- Г) нарукавник.

7. Яке зі слів має будову «корінь – інтерфікс – префікс – корінь – суфікс – закінчення»:

- А) лісовпорядкування;
- Б) лісознавство;
- В) лісонасадження;
- Г) лісоохорона.

8. Яке зі слів має вільний корінь:

- А) яблуня;
- Б) звичка;
- В) передрук;
- Г) трагедія.

9. У якому з наведених рядків усі слова не мають закінчення:

- А) табло, огірок, резюме, читай, вгору;
- Б) депо, високо, по-домашньому, турне, їдучи;
- В) радість, день, запрошуй, зручність, удвох;
- Г) перегляд, заклик, сім, він, вниз.

10. У якому рядку виділені морфемі не є аломорфами:

- А) золото – позолочений;
- Б) робітник – робітниця;
- В) ходімо – ходім;
- Г) сидіти – сяду.

11. Ряд однокорневих слів, що упорядковані зв'язком послідовної похідності – це:

- А) словотвірний тип;
- Б) словотвірний ланцюжок;
- В) словотвірна парадигма;
- Г) словотвірна категорія.

12. Постфіксальним способом утворюються:

- А) займенники, прикметники та прислівники;
- Б) числівники, прислівники та дієслова;
- В) іменники, дієслова та займенники;
- Г) дієслова, прислівники і займенники.

13. Морфолого-синтаксичним способом утворюються:

- А) слова іншої частини мови зі зміною морфемної будови;
- Б) слова тієї ж частини мови з тією ж морфемною будовою;
- В) слова іншої частини мови без зміни зовнішньої оболонки;
- Г) слова тієї ж частини мови з іншою морфемною будовою.

14. Знайдіть рядок, у якому слова не є словотвірною парою:

- А) сіль – сільниця;
- Б) сіль – солити;
- В) сіль – соління;
- Г) сіль – солоний.

15. Знайдіть рядок, у якому наявна словотвірна парадигма:

- А) актив – активність, активіст, активний, активізувати;
- Б) малювати – домалювати, намалювати, намалювавши, намальований;
- В) кістка – кісточка, кістковий, кістлявий, кістлявість;
- Г) дим – димар, димний, димовий, диміти.

16. Знайдіть рядок, у якому всі слова утворені безафіксним способом (нульова суфіксація):

- А) виліт, зріз, настил, підкуп;
- Б) вибух, обман, підклас, синь;
- В) зруб, підрозділ, облом, відгул;
- Г) зсув, настил, блакить, перелісок.

17. Знайдіть рядок, у якому всі слова утворені способом основоскладання:

- А) двокрапка, чорнозем, землетрус, овочесховище;
- Б) легкодоступний, малограмотний, вічномерзлий, високоактивний;
- В) хвилеподібний, дванадцять, жовтогарячий, життєпис;
- Г) прісноводний, дев'ятсот, перекотиполе, чорнозем.

18. Знайдіть рядок, у якому всі слова утворені лексико-синтаксичним способом:

- А) натщесерце, Перебийніс, ракетноносець, напередодні;
- Б) Нетудихата, впівголоса, замолоду, вугледобувний;
- В) Затуливітер, вищевизначений, сімсот, паливода;
- Г) всюдихід, вовкодав, нижчепідписаний, п'ятсот.

19. Знайдіть рядок, у якому всі слова утворені морфолого-синтаксичним способом:

- А) збоку, вночі, напоготові, утрюх, набережна;
- Б) учительська, навхрест, стиха, вдень, абияк;
- В) верхи, навколо, колись, раптом, тричі;
- Г) двічі, вперше, «Україна», Ковалів, тихо.

20. Знайдіть рядок, у якому всі слова утворені одним способом:

- А) загір'я, безстидний, придолинок, відрубаний;
- Б) назубок, приказка, надчуттєвий, зарубіжжя;
- В) по-турецьки, запічок, безталанний, підгірний;
- Г) по-осінньому, безтурботний, прикомірок, підмайстер.

21. Іменники істоти – неістоти розрізняються:

- А) родом;
- Б) числом;
- В) родом і відмінком;
- Г) відмінком.

22. Прикметники не утворюються:

- А) морфолого-синтаксичним способом;
- Б) лексико-синтаксичним способом;
- В) лексико-семантичним способом;
- Г) основоскладанням.

23. У якому з наведених рядків усі іменники спільного роду:

- А) нездара, невдаха, магістрант, студентство;
- Б) ябеда, бідолаха, сирота, базікало;
- В) професор, каліка, молодь, директор;
- Г) аспірант, плакса, листоноша, пташеня.

24. У якому з наведених рядків є зайве слово за родовою ознакою:

- А) путь, вуаль, спіраль, Умань, антресоль;
- Б) депо, таксі, кашне, табло, ампула;
- В) Денді, Капрі, поні, колібри, журі;
- Г) ніч, піч, річ, зустріч, здобич.

25. У якому з наведених рядків усі іменники належать до III відміни:

- А) мати, любов, глибочінь, вітрище;
- Б) далечінь, висота, доповідь, велетень;
- В) вісь, тінь, мати, фальш;
- Г) ніч, галузь, вість, весілля.

26. У якому з наведених рядків усі іменники мішаної групи:

- А) ложе, ігрища, шахтар, ювіляр;
- Б) плече, слухач, проводир, футляр;
- В) товариш, ткач, секретар, лівша;
- Г) круча, міхоноша, тягар, скляр.

27. У якому з наведених рядків усі прикметники якісні:

- А) довге волосся, холодна осінь, материна чашка, велика родина;
- Б) смілива дівчина, крутий поворот, глибоке море, бавовняний светр;
- В) тугий ремінь, книжкова полиця, вчорашній день, легкий вітерець;
- Г) близька людина, тепле повітря, високий будинок, кисле яблуко.

28. У якому із наведених рядків усі прикметники твердої групи:

- А) Андрієві, доччині, зелені, тямущі;
- Б) Ігореві, сині, страшні, чисті;
- В) Маріїні, братні, винні, тугі;
- Г) Вадимові, здорові, ближні, путні.

29. У якому з наведених рядків є помилки в утворенні прикметників:

- А) якнайшвидший, глибший, вужчий, більш глибокий;
- Б) найменш приємне, щонайсильніший, ситніший, нижчий;
- В) найбільш зручний, солодший, найбільш яскравий, найкраща;
- Г) найновіший, якнайбільший, яскравіший, найбільш дешевший.

30. У якому з наведених рядків неправильно утворена форма вищого ступеня порівняння прикметників:

- А) вищий, товщий, кращий, дешевший;
- Б) свіжіший, стрункіший, душчий, сухіший;

- В) товстіший, зеленіший, ясніший, добріший;
- Г) ближчий, важчий, тяжчий, дорожчий.

31. Згідно з традицією за значенням числівники поділяються на:

- А) порядкові та означено-кількісні;
- Б) означено-кількісні та неозначено-кількісні;
- В) кількісні та порядкові;
- Г) власне-кількісні та порядкові.

32. Заперечні займенники утворюються шляхом додавання частки ні до:

- А) присвійних займенників;
- Б) означальних займенників;
- В) неозначених займенників;
- Г) питально-відносних займенників.

33. Числівник 7 має:

- А) категорію числа;
- Б) категорію роду і відмінка;
- В) категорію відмінка;
- Г) категорію числа і відмінка.

34. У якому з наведених рядків усі числівники прості за будовою:

- А) одинадцять, сороковий, шість, багато, чимало;
- Б) п'ятдесят, тисячний, двоє, обидва, багато;
- В) семеро, мільйонний, восьмеро, трійко, четвертий.
- Г) десятеро, мільярдний, п'ятдесятий, декілька, мало.

35. У якому з наведених рядків усі слова числівники:

- А) троє, уп'ятеро, сотня, шістсот, півтораєста;
- Б) четвірко, семеро, кількадесят, одна п'ята, двохсотий;
- В) двісті, сорок, кількадесят, половина, п'ять сьомих;
- Г) надвоє, восьмеро, двічі, сімдесятий, дев'яносто.

36. У якому з наведених рядків є невідмінювані числівники:

- А) дев'яносто, тридцять перший, одна ціла і п'ять десятих, семеро, багато;
- Б) сто п'ятдесят, дві сьомих, четверо, вісімдесят, кільканадцять;
- В) двісті, півтораєста, три десятих, одинадцятєро, мало;
- Г) шістдесятий, дванадцять, тисячний, п'ятдесят четвертий, десять.

37. У якому з наведених рядків усі займенники не мають морфологічного показника роду:

- А) деякий, весь, сам, ніхто, будь-що;
- Б) ніщо, будь-хто, якийсь, жодний, хтозна-чий;

- В) абищо, казна-хто, щось, я, ти;
- Г) що, нічий, дещо, ти, себе.

38. У якому з наведених рядків усі займенники узагальнено-предметні:

- А) сам, весь, ніхто, будь-який, щось;
- Б) хтось, що-небудь, чийсь, дехто, абиякий;
- В) хто-небудь, що, будь-що, я, себе;
- Г) він, ти, жоден, абищо, казна-хто.

39. У якому з наведених речень що – займенник:

- А) Може, народжується вже те щасливе покоління, що не гинутьиме у війнах (*О. Гончар*);
- Б) ...а мирні ми тому, що завжди ми бійці (*М. Рильський*);
- В) В знаменах вічна слава поколінь, що здобули найбільшу перемогу (*П. Воронько*);
- Г) Природно, що мати мусить турбуватись про всіх (*О. Гончар*).

40. У якому з наведених речень підкреслене слово не займенник:

- А) Була пора, коли все живе завмирало на коротку мить в солодкому і всекоряючому сні (*І. Ле*);
- Б) Він усе розпитувався у людей, від чого сталася пожежа (*М. Коцюбинський*);
- В) Все, про що думав зараз Черниш, неминуче пов'язувалось з Ясногорською (*О. Гончар*);
- Г) Відберіть у народу все – і він усе може повернути, але відберіть мову – і він ніколи більше не створить її (*К. Ушинський*).

41. Прислівники не утворюються:

- А) основоскладанням;
- Б) словоскладанням;
- В) аббревіацією;
- Г) суфіксацією.

42. Які спільні граматичні категорії мають дієслово та дієприслівник:

- А) категорія особи та категорія стану;
- Б) категорія способу, категорія виду, категорія стану;
- В) категорія часу, категорія особи, категорія стану;
- Г) категорія часу, категорія виду, категорія перехідності / неперехідності.

43. Активні дієприкметники минулого часу творяться від:

- А) основи інфінітива перехідних дієслів доконаного виду за допомогою суфікса *-л-* і прикметникових закінчень;
- Б) основи інфінітива неперехідних префіксальних дієслів доконаного виду за допомогою суфікса *-л-* і прикметникових закінчень;
- В) основи інфінітива неперехідних дієслів недоконаного виду за допомогою суфікса *-л-* і прикметникових закінчень;
- Г) основи теперішнього часу неперехідних дієслів недоконаного виду за допомогою суфікса *-л-* і прикметникових закінчень.

44. У якому з наведених рядків усі прислівники утворені шляхом адвербіалізації:

- А) споконвіку, натщесерце, віднині, тричі, по-київськи;
- Б) знову, надвоє, нехотя, вниз, ночами;
- В) силоміць, казна-де, босоніж, вночі, вгору;
- Г) швидкорозчинний, вдень, запанібрата, зроду-віку, кудись.

45. У якому рядку усі прислівники причини:

- А) зненацька, вистрибом, зопалу, навмисне, згодом;
- Б) спересердя, спросоння, зозла, тому, згарячу;
- В) зранку, назустріч, байдуже, навколішках, нехотя;
- Г) навіщо, ненароком, наперекір, напоказ, здуру.

46. У якому з наведених рядків усі дієслівні форми способів:

- А) прийди, прочитавши, радів би, принесуть, буду читати;
- Б) виступаємо, одужує, усміхаючись, розподілив, повірять;
- В) зачинив, сяють, змеле, виїжджаймо, тривожитися;
- Г) розбитий, вивчала, звикне, підготуйте, складатимете.

47. Усі дієслова завжди неперехідні у рядку:

- А) привласнювати, перегоріти, зміцнити, веліти, вражати;
- Б) молоти, хотіти, оновити, підходити, пережити;
- В) спорудити, функціонувати, пишатися, гаяти, розчарувати;
- Г) зацвісти, зміцніти, протікати, вийти, рясніти.

48. Який з дієприкметників утворений неправильно:

- А) запроваджений;
- Б) прополотий;
- В) проколотий;
- Г) пожовтівший.

49. Знайдіть рядок, у якому всі дієприслівники утворені від основи інфінітива:

- А) подумавши, розповідаючи, розповівши, схопивши, кажучи;
- Б) пишучи, терплячи, лежачи, співаючи, розуміючи;
- В) застеливши, повторюючи, наспівуючи, виспавшись, відпочивши;
- Г) прийшовши, сказавши, зберігши, обравши, окупувавши.

50. У якому рядку є помилка в утворенні дієприслівника:

- А) взявшись, перейшовши, зеленіючи, стоячи, дихаючи;
- Б) нагадуючи, фарбуючи, струсивши, зруйнувавши, колячи;
- В) вивчаючи, налякавшись, співаючи, зваживши, озвучивши;
- Г) запам'ятовуючи, відрізавши, сяючи, попередивши, засліплюючи.

51. Незмінні службові слова, що надають реченням або членам речення додаткових значеннєвих відтінків, а також беруть участь у творенні дієслівних форм граматичної категорії способу, називаються:

- А) прийменники;
- Б) сполучники;
- В) частки;
- Г) вигуки.

52. У якому рядку всі слова належать до службових частин мови:

- А) крім, для, щоб, але, хтось;
- Б) ой, незважаючи на, і, під, чи ... чи;
- В) опрiч, задля, ледве-ледве, бо, в;
- Г) з-за, а, але й, авжеж, той.

53. У якому всі сполучники сурядні (протиставні):

- А) однак, а, та (в значенні і), ні .. ні;
- Б) одначе, не то ... не то, чи ... чи, чи то ... чи то;
- В) та (в значенні але), хоч, як, ніби;
- Г) зате, проте, а, але.

54. У якому рядку всі сполучники належать до одного розряду за будовою:

- А) тому що, незважаючи не те що, для того щоб, через те що;
- Б) або, чи ... чи, чи то ... чи то, у зв'язку з тим що;
- В) коли б, якщо, і, то ... то, оскільки;
- Г) внаслідок того що, якщо, бо, але.

55. У якому рядку всі прийменники похідні, утворені від прислівників:

- А) поряд, нарізно, напередодні, поруч, за винятком;
- Б) довкола, вздовж, близько, всупереч, навкруги;

- В) насупроти, мимо, кругом, назад, кінець;
- Г) одночасно з, поверх, незважаючи на, незалежно від, з метою.

56. У якому рядку всі прийменники складні:

- А) з-поміж, крізь, під, край;
- Б) понад, поміж, із-за, з-під;
- В) коло, протягом, після, у справах;
- Г) на чолі, з метою, ліворуч від, незважаючи на.

57. У якому рядку всі слова вигуки:

- А) жах, ех, тю, хо-хо, фе;
- Б) їй-богу, тьох-тьох, анумо, цур йому, би;
- В) ніколи, ну-ну, киш, будь ласка, охати;
- Г) овва, тсс, стоп, годі, собі.

58. У якому рядку всі вигуки належать до імперативних:

- А) чш, ой, ай, ого;
- Б) гайда, ого, а, ох;
- В) ага, ха, ура, хе-хе;
- Г) люлі-люлі, киць-киць, алло, тс.

59. У якому рядку всі слова частки:

- А) і, в, на, під, навіть;
- Б) ні, не, авжеж, але ж, й;
- В) ось, це, то, он де, атож;
- Г) то, з, над, лише, нехай.

60. Частки що і як вживаються:

- А) при формах найвищого ступеня прикметників і пишуться окремо від прикметників;
- Б) при формах найвищого ступеня прикметників і пишуться разом з прикметниками;
- В) при формах вищого ступеня прикметників і пишуться разом з прикметниками;
- Г) при формах вищого ступеня прикметників і пишуться окремо від прикметників.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

3 семестр

1. Морфеміка як розділ науки про мову.
2. Поняття про морф і морфему.
3. Поняття аломорфа.
4. Поняття морфа-варіанта.
5. Класифікація морфем (загальна характеристика).
6. Класифікація морфем за значенням.
7. Класифікація морфем за функцією.
8. Класифікація морфем за вираженням.
9. Характеристика морфем за походженням.
10. Класифікація морфем за відтворюваністю та продуктивністю.
11. Корінь.
12. Префікс.
13. Суфікс.
14. Постфікс.
15. Питання про інтерфікс.
16. Питання про конфікс.
17. Флексія.
18. Афіксоїди.
19. Структурні типи основ.
20. Історичні зміни у морфемній будові слова.
21. Опрощення.
22. Перерозклад.
23. Ускладнення, декореляція.
24. Морфемні структури повнозначних частин мови.
25. Морфемний аналіз.
26. Словотвір як розділ науки про мову.
27. Похідне, непохідне, твірне слово.
28. Твірна база.
29. Словотвірний ланцюжок, словотвірна парадигма.
30. Словотвірні засоби.
31. Словотвірний тип.
32. Словотвірне значення.
33. Словотвірне гніздо.
34. Словотвірна категорія.
35. Словотвірна будова слова, її співвідношення з морфемною будовою.

36. Способи словотвору у сучасній українській мові.
37. Префіксальний словотвір.
38. Суфіксальний словотвір. Нульова суфіксація (безафіксний словотвір).
39. Префіксально-суфіксальний словотвір (конфіксальний).
40. Флективний словотвір.
41. Аббревіація.
42. Постфіксальний словотвір.
43. Основоскладання.
44. Словоскладання.
45. Морфолого-синтаксичний спосіб словотвору.
46. Лексико-синтаксичний спосіб словотвору.
47. Лексико-семантичний спосіб словотвору.
48. Словотвір іменників.
49. Словотвір прикметників.
50. Словотвір числівників.
51. Словотвір займенників.
52. Словотвір прислівників.
53. Словотвір дієслів.
54. Службові частини мови вторинного походження.
55. Складні випадки словотвірного аналізу.

4 семестр

1. Граматичне значення, граматична форма, граматична категорія.
2. Засоби вираження граматичного значення.
3. Частини мови та їх класифікація.
4. Іменник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
5. Іменники – власні і загальні назви.
6. Іменники – назви істот і неістот.
7. Конкретне та абстрактне значення іменників.
8. Категорія роду іменників.
9. Рід невідмінюваних іменників.
10. Іменники спільного роду. Хитання у роді.
11. Категорія числа іменників. Семантика, засоби вираження.
12. Іменники, що мають форму одного числа.
13. Категорія відмінка іменника.
14. Значення відмінків.
15. Поділ іменників на відміни з історичним коментарем.

16. Поділ іменників на групи.
17. Система відмінкових форм іменників I відміни.
18. Система відмінкових форм іменників II відміни.
19. Система відмінкових форм іменників III, IV відміни.
20. Відмінювання складних іменників.
21. Відмінювання власних назв.
22. Прикметник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
23. Якісні прикметники.
24. Відносні та присвійні прикметники.
25. Перехід прикметників з одного розряду в інший.
26. Відносне вираження якісними прикметниками міри ознаки (ступінь порівняння якісних прикметників).
27. Форми безвідносного вираження міри ознаки та суб'єктивної оцінки якісних прикметників.
28. Повні й короткі форми прикметників. Залишки нестягнених членних і нечленних прикметників.
29. Групи прикметників за кінцевим приголосним основи. Відмінювання прикметників.
30. Числівник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
31. Розряди числівників за значенням.
32. Групи числівників за будовою.
33. Граматичні категорії числівника.
34. Відмінювання числівників.
35. Особливості граматичного зв'язку числівників з іменниками.
36. Займенник у системі частин мови.
37. Групи займенників за значенням.
38. Розрізнення займенників та інших омонімічних з ними частин мови.
39. Морфологічні ознаки займенників.
40. Відмінювання займенників.
41. Прономіналізація.

5 семестр

1. Прислівник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
2. Групи прислівників за значенням.
3. Прислівники, утворені від іменників.
4. Прислівники, утворені від прикметників.
5. Прислівники, утворені від займенників, числівників, дієслів.

6. Питання про модальні слова.
7. Питання про слова категорії стану.
8. Дієслово як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
9. Система форм дієслова.
10. Дві дієслівні основи. Класи дієслів.
11. Поділ дієслів на дієвідміни (за закінченням та основою інфінітива).
12. Категорія особи дієслова.
13. Перехідність / неперехідність дієслова.
14. Категорія стану дієслова.
15. Категорія виду дієслів.
16. Утворення видів.
17. Одновидові та двовидові дієслова.
18. Категорія часу дієслова.
19. Категорія способу дієслова.
20. Присудкові форми на -но, -то.
21. Дієприкметник. Значення, граматичні ознаки.
22. Утворення дієприкметників.
23. Дієприслівник. Значення, граматичні ознаки.
24. Утворення дієприслівників.
25. Питання про лінгвістичний статус службових частин мови.
26. Прийменник. Групи прийменників за будовою та походженням.
27. Значення і вживання прийменників.
28. Сполучник. Поділ сполучників за походженням і будовою.
29. Сполучники сурядності і підрядності.
30. Сполучники та омонімічні з ними частини мови. Критерії розрізнення.
31. Частка.
32. Вигук.

**ПРИКЛАДИ ТИПОВИХ ЗАВДАНЬ,
ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ**

ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Спеціальність: Прикладна лінгвістика **Семестр IV**
Навчальна дисципліна: Сучасна українська мова. Морфологія
ОКР «бакалавр»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Виконати тестові завдання.
2. Іменник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
3. Відносні та присвійні прикметники.
4. Виконати морфологічний розбір підкреслених слів:

Гірські вершини ще деякий час лишались яскраво освітленими, та незабаром і їх охопила нічна тінь (З журналу).

Затверджено на засіданні кафедри української мови та прикладної лінгвістики

Протокол №11 від «04» квітня 2012 року

Екзаменатор _____ З.Л. Омельченко

Завідувач кафедри української мови
та прикладної лінгвістики _____ А.П. Загнітко

РОЗДІЛ II. МАТЕРІАЛИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА: МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР. МОРФОЛОГІЯ»

1. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОГО ЗАСВОЄННЯ СКЛАДНИХ ПИТАНЬ КУРСУ

МОРФЕМІКА. МОРФЕМНИЙ АНАЛІЗ

Основними завданнями морфемного аналізу є 1) встановити значущі частини, з яких складається слово, тобто правильний поділ його на значущі частини; 2) визначення функцій кожної з них в аналізованому слові.

Морфемний аналіз слід виконувати в такій послідовності:

1. З'ясувати, що означає назване слово.
2. Встановити, до якої частини мови воно належить.
3. З'ясувати, яка форма (змінна чи незмінна) аналізується.

4. 4.1. У змінному слові визначити основу та морфемі. Виділити закінчення (флексію визначаємо у процесі зміни граматичної форми слова). Визначити подільна / неподільна основа. У словах з подільною основою встановити корінь, а потім афікси.

4.2. У незмінному слові аналіз починається із встановлення характеру основи (яка вона похідна чи непохідна).

Поради під час морфемного аналізу.

1. При визначенні будови слова враховується повторюваність морфем, отже, слово розглядається у колі спільнокореневих слів (цей ряд зіставлення прийнято називати вертикальним) і серед тотожних за структурою слів, тобто тих, що мають спільний з аналізованою одиницею афікс (такий ряд зіставлення називають горизонтальним). Отже, слово вводиться у два ряди співвідносних одиниць: перший ряд – спільнокореневі (споріднені) слова (у такий спосіб ідентифікується корінь як спільна частина споріднених слів); другий ряд – одноафіксальні слова. Уведення у другий ряд спрямоване на ідентифікацію нефлективних афіксів. Наприклад, слово *намалювавши*.

Вертикальний ряд: *малювати, малюнок, намалювати, намальований, мальовничий* і т.д.

Горизонтальний ряд: *зробивши, прочитавши, проаналізувавши; написати, наробити, намалювати*.

2. Здебільшого знайти флексію неважко, для цього слід порівняти слово з іншими його формами, тобто поставити слово у властиву йому парадигму відмінювання чи дієвідмінювання: *соняшник, соняшника, соняшнику...*; *говорю, говориш, говорить...*

Труднощі, які можуть виникати під час морфемного аналізу:

а) не завжди флексія стоїть в абсолютному кінці слова: *семисот, дивляться, роби-но*;

б) не завжди флексія позначається окремою буквою: *мрії* [м р і й і];

Труднощі саме такого характеру можуть виникати на стику різних морфем, наприклад: *корінь + суфікс (воєнний – [в о й - е н н и й])*.

в) необхідно розрізняти відсутність флексій (у невідмінюваних словах: *вночі, працюючи*) і нульову флексію, яка властива одній із форм відмінюваного слова (*стань – станьмо; читає – читала; телевізор – телевізора; ясен* (підкреслені слова відмінювані, але вжиті у формі, яка має нульову флексію));

г) не слід змішувати суфікс і флексію: *знати, весело, зробивши* – це незмінні слова, в яких немає флексій; *малював, йшов, кинь* – слова з нульовою флексією;

д) не можна розривати морфеми (інколи студенти помилково вважають, що *-ат-* або *-ит-* в інфінітивах – суфікси, *-и* – закінчення);

е) не треба вважати два суфікси за один, наприклад: *чит-ав* (правильно: *чит-а-в*).

ж) під час аналізу слів іншомовного походження не можна переносити у свою мову ті членування, які властиві відповідним словам у рідній мові: 1) виділяється тільки корінь (*бутерброд*); 2) виділяються морфеми, що взаємовиключаються (*експорт – імпорт; пролог – епілог*).

Під час поділу слова на морфи слід враховувати різноманітні морфонологічні зміни, зокрема треба розрізняти аломорфи морфем, які виникли внаслідок різних фонетичних процесів, серед них:

- асиміляція, дисиміляція: *дорогий – дорожчий, близький – ближчий*;
- накладання: *корист/ува/ти/ся – корист/ува/ч (~ува / ач); чит/а/ти – чит/а/ч (~а / ач); пис/а/ти – пис/а/р (~а / ар)*;
- усічення: *викидати – викинути; упасти – упав; вести – вів та ін.*

Повинен бути синхронний підхід до слова. Отже, врахування того, що морфемна будова могла змінитися внаслідок процесів опрощення,

перерозкладу, ускладнення. Наприклад, у словах *малина*, *ожина*, які означають рослину легко виділяється кінцевий звуковий комплекс *-ин-*, однак на сучасному етапі розвитку мови виділяти його як суфікс немає підстав, оскільки значення він не має, як втратив значення і звуковий комплекс *-ел* у словах *орел*, *осел*, *дятел*.

Колишній прикметниковий суфікс *-н-* приєднався до кореня і утворив нові корені: чорний, рівний, тісний. Зараз уже не можна виділяти морфему *-иц(я)* у слові *столиця*, бо це слово означає головне місто, адміністративно-політичний центр держави. У сучасній мові воно втратило значення «місто», в якому перебуває престол «правителя», значення «стольний город».

Процес утворення нових морфем відбувається постійно і тому буває важко розрізнити етимологічні та сучасні морфеми. Тоді вирішальним засобом постає значення слів: наприклад, у слові *губка* «найпростіші багатоклітинні безхребетні тварини» – корінь *губк-*, у слові *губка* зменшено-пестливій формі до губа – корінь *губ-*, суфікс *-к-*.

При аналізі за будовою слів, із зв'язаними основами зіставляють не твірну і похідну (твірної часто не буває у сучасній українській мові), а дві співвідносних похідних, що мають спільний корінь: *вулиця* – *провулок* мають корінь *вул-*.

СЛОВОТВІР. СЛОВОТВІРНИЙ АНАЛІЗ

Під час словотвірного аналізу першочерговим завданням є встановлення твірної основи.

Твірна основа – спільна частина похідного й твірного слова, тобто частина похідного слова без словотворчих афіксів. Оскільки процес словотворення може бути не тільки однократним, а й багатократним» необхідно встановити послідовність окремих актів словотвірного процесу й визначити спосіб творення аналізованого слова, маючи на увазі останній акт словотворення. Наприклад, слово *білковий* є результатом II ступеня похідності. І саме для цього акту словотворення твірною основою буде *білк* (морфологічний різновид основи твірного слова *білок*), а словотворчим засобом - суфікс *-ов*. Отже, словотвірна будова слова *білковий* – *білк* (твірна основа) та *-ов* (словотворчий суфікс). Слово утворене суфіксальним різновидом морфологічного способу.

Якщо процес словотворення неоднократний, словотвірна й морфемна будови не збігаються: наприклад, словотвірна будова слова *зручно* - *зручн-ої* морфемна будова слова *зручно* - *з-руч-н-о*.

Деякі похідні слова мають не єдину (множинну) мотивацію, тобто вони за формою і за значенням однаково співвідносяться з кількома твірними основами: неголосний → неголосно; голосно → неголосно.

Звичайно, виконуючи словотвірний аналіз, визначають основні словотворчі засоби. Наприклад, спосіб творення слова *сільський* за основним словотворчим засобом (суфікс *-ськ-*) визначається як суфіксальний, супровідними словотворчими засобами тут є чергування звуків (е//і, л//л') та зміна системи закінчень. Не можна зазначати лише супровідні словотворчі засоби. Крім того, якщо їх вказувати – то всі.

Слід розрізняти способи словотвору та їх окремі різновиди, що мають подібні ознаки.

Морфологічний спосіб:

- *виклик, перелаз, поділ, насип* – безафіксний словотвір;
- *пагорб, підклас, архідавній, викликати* – префіксальний словотвір;
- *перевищити, освоїти, прилюдний, принагідний* – префіксально-суфіксальний словотвір;
- *перевищення, освоєння, прилюдно, принагідно* – суфіксальний словотвір;
- *своєчасний, милозвучний, короткозорий* – основоскладання;
- *своєчасність, милозвучність, короткозорість* – суфіксальний словотвір;
- *сталевар, часопис, водогін* – основоскладання; *профзбори, медперсонал, Мінфін* – аббревіація.

Різні способи словотвору:

- *одинадцять, п'ятдесят, шістсот* – лексико-синтаксичний спосіб;
- *одинадцятий, п'ятдесятий, шестисотий* – флективний словотвір;
- *всюдихід, кіноверсія, лісостеп* – основоскладання;
- *вічнозелений, вельмишановний, вищеозначений* – лексико-синтаксичний спосіб;
- *шкільний, ручний* – суфіксальний словотвір; *набережна, вартовий* – морфолого-синтаксичний спосіб;

- *вниз, вдень, вщент* – морфолого-синтаксичний спосіб (абвербіалізація); *прадід, підгрупа, ультразвук* – морфологічний спосіб (префіксальне словотворення);
- *номер* (кімната в готелі), *ом, дизель* – лексико-семантичний спосіб;
- *молодий* (один з подружжя), *осетрові* (термін) – морфолого-синтаксичний спосіб.

Необхідно відрізнити похідне слово від непохідного: *зелень, синь, юнь* – безафіксий слівотвір; *золотий, шостий, Валентина* – флективний слівотвір; *золото, шість, синій, зелений, юний, Валентин* – спосіб творення не визначається, бо слова непохідні.

По-різному може визначатися спосіб творення слова залежно від того, чи враховується характер твірної бази (вона може бути не одночленною), чи значущі частини, які у похідному слові виражають слівотвірне значення: *безпідставний* – префіксально-суфіксальний і суфіксальний від двочленної основи; *безголосий* – префіксально-флективний і флективний від двочленної основи.

Неоднаково може кваліфікуватися спосіб творення слова залежно від розуміння слівотворчих нульових афіксів: *Богдана* – флективний спосіб і суфіксальний спосіб.

	Схема слівотвірного аналізу:		
Слово для аналізу	Твірна основа	Слівотворчий засіб	Спосіб творення та різновид
<i>- перевтілення</i>	<i>перевтіл-</i>	- енн(я)	<i>морфологічний спосіб, суфіксальне слівотворення</i>

Такою схемою доцільно користуватися, аналізуючи слова, утворені за допомогою афіксів. Зокрема, уміння визначати твірну основу (спільну частину твірної та похідного слова) забезпечує усвідомлення одного з основних понять слівотвору – слівотвірної будови слова.

Якщо аналізоване слово утворене неафіксальними різновидами морфологічного способу слівотвору, можна скористатися різновидом схеми слівотвірного аналізу, який передбачає встановлення твірної бази, що може бути більшою, ніж спільна частина похідного та твірної слова:

Слово для аналізу	Твірна база	Словотвірні засоби	Спосіб творення, різновид
<i>ДонНУ</i>	<i>Донецький національний університет</i>	<i>усічення основ твірних слів</i>	<i>морфологічний, аббревіація</i>

Базовим у словотворі є поняття словотвірного типу. Це – формально-семантична схема побудови похідних слів, мотивованих твірними словами певної частини мови, за допомогою того самого словотвірного форманта з тим самим значенням:

- а) *вимикач, передавач, приймач, продовжувач, сікач (ніж:);*
- б) *блакитноокий, сизокрилий, чорнобривий, рожевощокий;*
- в) *якати, тикати, викати, хтокати.*

Наведені ряди слів утворюють 3 словотвірні типи, в кожному з яких слова певної частини мови, утворені від однієї й тієї ж частини мови одним способом словотвору, спільним словотворчим формантом і мають спільне словотвірне значення.

Якщо хоча б одна ознака відсутня, слова належать до різних словотвірних типів. Так, не утворюють одного словотвірного типу похідні *одесит, киянин, харків'янин, полтавець, маріуполець*, оскільки використовуються різні словотворчі афікси.

Словотвірні типи об'єднуються у словотвірні категорії. Ці поняття треба розмежовувати, пам'ятаючи, що до однієї словотвірної категорії можуть входити словотвірні типи, які відрізняються словотворчими засобами (дехто із мовознавців вважає, що і способами словотвору). До однієї словотвірної категорії, наприклад, належать *оглядач, читач, вихователь, учитель, палій*, які є компонентами різних словотвірних типів, а об'єднує їх загальне спільне словотвірне значення – назва особи, виконавця дії.

ІМЕННИК

Лексико-граматичні розряди іменників

Визначення морфологічних ознак іменника тісно пов'язано з їх розподілом на лексико-граматичні розряди, серед яких, як правило, визначають такі: власні / загальні; конкретні / абстрактні; істоти / неістоти.

Власні назви – це індивідуальні найменування окремих предметів (*Марія, Київ, Дніпро*), загальні назви – узагальнені найменування однойменних предметів (*хлопець, портфель*). Граматично вони розрізняються категорією числа: більшість загальних назв вживаються в однині і мно-

жині (*троянди – троянди, склянка – склянки*); власні назви вживаються у формах одного числа (*Україна, Карпати, Донецьк*).

Конкретні іменники – це назви предметів, що сприймаються за допомогою органів чуття (*виделка, лампа*). Абстрактні іменники, це поняття, що усвідомлюються з позицій логічного мислення (*любов, совість*). Граматично вони розрізняються категорією числа: значна частина конкретних іменників вживається у формах обох чисел (*простирadlo – простирadla, годинник – годинники*), абстрактні іменники – у формах одного числа, переважно однини (*демократія, радість*).

Категорію істот у сучасній мові становлять назви людей, тварин, птахів, риб, комах, різні демонологічні та міфологічні назви, назви шахових фігур, гральних карт, ляльок (*жінка, кіт, орел, дельфін, лісовик, ферзь, туз, Петрушка*). Категорію неістот виражають назви неживих предметів, найрізноманітніших явищ і понять, назви рослинного світу (*ліжко, дощ, небо, троянда, гордість*). До назв неістот входять як конкретні, так і абстрактні іменники, іменники на позначення сукупності людей, тварин, птахів (*народ, натовп, загін, полк, селянство, студентство, людство, стадо, згряя*).

Повного збігу поділу на живе й неживе в природі та істоту / неістоту в граматиці немає, наприклад: іменники *мрець, покійник* у своєму конкретному значенні живих істот не позначають, проте у мовній практиці належать до категорії істот (*бачив мерця, покійника, але труп*).

Назви істот та неістот граматично розрізняються категорією відмінка: у назвах неістот Зн.в. множини збігається з Н.в. множини (*шафи* (Н.в., мн.) – *придбали шафи* (З.в., мн.) *для кабінету*); у назвах істот Зн.в. множини збігається з Р.в. множини (*учителі* (Н.в., мн.) – *учителів* (Р.в., мн.) – *вітали вчителів* (З.в., мн.) *з професійним святом*). У іменниках чоловічого роду таке розрізнення виявляється і в однині: *друг – зустрів друга, конспект – переписав конспект*.

Категорія роду

До засобів визначення роду іменників належать:

- закінчення: *Олександр – Олександра*;
- афікси (суфікси): *студент студентка*;
- суплетивні основи: *дід – баба*;
- контекстуальні засоби (частіше граматичні форми інших слів):

Іваненко зайшла в аудиторії – Іваненко зайшов в аудиторію.

Під час опрацювання категорії роду іменника особливої уваги потребують: рід абревіатур, рід невідмінюваних іменників іншомовного походження, іменники спільного роду, хитання в роді.

Рід відмінюваних абревіатур визначається морфологічно, за закінченням: *райвиконком – райвиконкому*, рід невідмінюваних абревіатур визначається за стрижневим словом абревіатури: *ДонНУ (ч.р.) – Донецький національний університет; НАН (ж.р.) – національна академія наук*.

Рід відмінюваних іменників іншомовного походження визначається за морфологічними показниками.

Рід невідмінюваних іменників іншомовного походження визначаємо за такими правилами:

- назви осіб мають рід відповідно до статі: *цей аташе, ця леді*;
- назви тварин мають чоловічий рід: *цей поні, цей какаду, цей колібрі*;
- загалом назви неістот, що закінчуються на голосні *о, е, і, а, у* належать переважно до середнього роду: *це кашне, це депо*;
- власні назви неістот належать до того самого роду, що й позначувані ними загальні назви (місто, озеро, ріка, країна, республіка): *прекрасне Баку (місто), велична Кіліманджаро (гора), вся Перу (республіка)*;
- власні назви істот мають рід, який визначається синтаксично.

Ряд іменників в українській мові в одній і тій же формі може вживатися із значенням двох родів – чоловічого і жіночого, чоловічого і середнього, жіночого і середнього. Такі іменники називають осіб різної статі і традиційно визначаються як іменники спільного роду. Іменники спільного роду – це не граматичний, а лексичний клас слів, до якого у сучасній українській мові зараховують:

1) емоційно забарвлені суфіксальні лексеми, що, називають осіб різної статі (найчастіше особу або персоніфікований предмет), указують на певну її ознаку або виражають оцінку.

Іменники із закінченням *-а* (*бідолаха, горопаха, невдаха, сіромаха, єхидна, плакса, рева, роззява*) у контексті набувають граматичного значення чоловічого або жіночого роду: *Невдаха попросив дозволу зробити це одну спробу і Невдаха попросила дозволу зробити це одну спробу*.

Іменники із закінченням *-о* (*хамло, брехло, базікало, забудько, ледащо, незнайко*) у контексті набувають граматичного значення чоловічого або жіночого роду, проте вони належать до чоловічого або середнього граматичного роду: якщо називають особу чоловічої статі, то належать до чоловічого роду (*Базікало вже набрид своїми нескінченими обіцянка-*

ми), якщо називають особу жіночої статі, то належать до середнього роду: *Базікало вже набридло своїми нескінченими обіцянками*).

2) неофіційні особові чоловічі та жіночі імена: *Валя, Женя*;

3) невідмінювані прізвища: *Шевченко, Медведчук, Вусик*.

4) іменники, утворені від назв чоловічого або жіночого роду за допомогою суфікса *-ище* із значенням згрубілості: *(такий і таке) вовчище, ставище, дубище, (така і таке) бабище, дівчище, ножище*.

В українській мові досить часто спостерігається хитання в належності іменників до того чи іншого граматичного роду. Частина з таких паралельних форм є літературною нормою: *африкат – африката, жираф – жирафа, жезл – жезло, ковил – ковила*. Частина розрізняється стилістичним вживанням (*зал – зала*) або значенням (*задум – задума*). Значна частина не є літературними формами: *санаторій – санаторія, плацкарт – плацкарта*.

Категорія числа

Слід мати на увазі, що число іменників є категорією змішаного типу. Для більшості іменників, оскільки вони є назвами рахованих предметів, категорія числа словозмінна. Такі іменники змінюються за числами і вільно сполучаються з власне-кількісними числівниками. Вони мають вмотивоване, семантико-граматичне число. Для інших іменників категорія числа класифікаційна. Ці іменники не змінюються, а розподіляються за числами: одні з них вживаються лише в однині (*singularia tantum*), інші – лише у множині (*pluralia tantum*). Форми множини від іменників *singularia tantum* виконують словотворчу функцію. Вони можуть утворюватись від:

а) речовинних іменників, що можуть означати:

- види, типи, сорти речовини: *лікарські трави, десертні вина*;
- вироби з речовини: *у шовках*;
- великі площі: *жита*;
- інтенсивність, тривалість: *лютневі морози, тривалі дощі*;

б) власних назв, що можуть означати сім'ю, осіб з таким 74м. 'ям чи прізвищем, типовість, подібність до історичної особи (*в академічній групі дві Наталки, завітати до Петренків, династія Романових, гоголі, геркулеси*);

в) абстрактних іменників, що можуть означати:

- конкретні прояви абстрактних понять: *швидкості в автомобілі (перша швидкість, друга швидкість)*;

- тривалість, інтенсивність вияву ознаки: *Над обрієм моїм повзуть ліниво спеки* (В. Бобинський).

Від іменників *pluralia tantum* форми однини не утворюються.

Засобами вираження категорії числа виступають:

- закінчення: *дуб – дуби*;
- суфікс (поява або відсутність у множині): *чудо – чудеса, громадянин – громадяни*;
- чергування звуків: *вухо – уші, друг – друзі*;
- наголос: *рука – руки*;
- форми узгоджуваних слів: *це купе – ці купе*.

У давньоруській мові існувала ще третя форма числа в іменниках – двоїна. У процесі розвитку української мови ця форма відмерла; залишки її маємо в словах *очі, плечі* (орудний відмінок – *очима, плечима*), але тепер вона вже має значення множини.

Категорія відмінка

У сучасній українській літературній мові виділяють сім відмінків, до шести з яких можна поставити питання: називний – хто? що?; родовий – кого? чого?; давальний – кому? чому?; знахідний – кого? що?; орудний – ким? чим?; місцевий – на кому? на чому? (кличний відмінок питання не має, його призначення – у вираженні звертання до однієї особи або групи осіб).

Засоби визначення відмінка:

- закінчення: *малина – малини, малині, малину, малиною, на малині*;
- чергування звуків: *вересень – вересня, муха – мусі*;
- наголос: *Кобзар – Кобзаря*;
- афікси: *ягня – ягняти*;
- граматичні форми інших слів: *тієї ночі – ті ночі*;
- службові слова (прийменники): *по столу – на столі*;
- порядок слів при омонімії форм (підмет – Н.в., додаток – Зн.в.): *День змінює ніч і Ніч змінює день*.

Поділ іменника на відміни і групи.

Особливості відмінювання іменників

У сучасній українській мові виділяють чотири основні відміни іменників, що визначаються за родом і закінченням. Крім того, до уваги беруться супровідні ознаки: поява спеціальних формотворчих суфіксів, відсутніх у називному відмінку однини (*мати – матір, теля – теляти*),

морфонологічні зміни, а саме: чергування звуків (*рука – руці*), перенесення наголосу (*шахтар – шахтаря*).

Поза системою основних чотирьох іменникових відмін в українській мові перебувають такі групи іменників:

- іменники з певними або частковими ознаками прикметникової словозміни: *вихідний, черговий, пальне; Сенів, Лемешев, Гринчишин;*
- іменники *pluralia tantum*: *Карпати, Лубни, окуляри;*
- невідмінювані іменники, що характеризуються нульовою словозміною, специфіка якої полягає в омонімії словоформ. До них належать:
 - загальні та власні назви іншомовного походження з кінцевим *-а(-я), -о, -у(-ю), -е(-є), -і*: *бра, лібрето, Бордо, рагу, меню, Катманду, алое, фойє, Данте, леді, Нагасакі;*
 - іншомовні загальні назви осіб жіночої статі, імена та прізвища з кінцевим приголосним: *мадам, міс, Мерседес*, але *Суламіф – для Суламіфі, Нінель – з Нінеллю;*
 - французькі імена і прізвища з кінцевим наголошеним *-а, -я*: *Ніколя Дюма, Золя;*
 - російські прізвища на *-их, -ово* (*Черних, Дурново*); українські жіночі прізвища на *-о* та на приголосний (*Балина, Петренко, Голуб*);
 - невідмінювані аббревіатури: *ДонНУ*.

За кінцевим приголосним основи іменники I і II відмін поділяються на три групи: тверду, м'яку, мішану. Загальний принцип цього розподілу такий: іменники з основою на твердий приголосний належать до твердої групи, на м'який приголосний – до м'якої групи, на шиплячий – до мішаної групи.

Необхідно звернути увагу, що іменники II відміни середнього роду з закінченням *-е*, крім основ на шиплячий, належать до м'якої групи: *море*; іменники II відміни середнього роду з закінченням *-я*, в тому числі з основою на шиплячий, належать до м'якої групи: *збіжжя, обличчя*.

До мішаної групи належать іменники-назви осіб за професією чи родом діяльності з наголошеним суфіксом *-яр*: *гусяр, школяр*. Наголос при відмінюванні переміщається на закінчення: *гусяра, школяра*.

До м'якої групи належать іменники на *-ар, -ир* переважно із наголосом на закінченні у непрямих відмінках однини та у всіх формах множини чи тільки у множині: *шахтар – шахтаря, шахтарі; пустир – пустиря, пустирі; лікар – лікаря, але лікарі; але аптекар – аптекаря, аптекарі*.

До твердої групи належать іменники:

- незначна частина на *-яр, -юр: футляр, алюр; -ор, -ір, -ур: декламатор, явір, яцур; -ар, -ур, -ер, -ір*, що при відмінюванні мають сталий наголос на кінцевому складі основи: *базар, семінар, бригадир, командир, папір, інженер*;
- деякі односкладові, особливо ті, що при відмінюванні у множині мають наголос на закінченні: *двір – двори, тхір – тхори, жир – жири, але твір – твори*;
- звір, комар, снігур, хоча *звірі, комарі*, але *звіра, звіру, звіром*.

Іменники середнього роду з закінченням *-я* (без суфіксів *-ен-, -ят-* при відмінюванні) належать до II відміни м'якої групи: *полум'я, сім'я*. Іменники середнього роду із закінченням *-а, -я*, що приймають перед більшістю відмінкових закінчень суфікси *-ат, -ят: гуся (гусяти), дівча (дівчати), лоша (лошати), теля (теляти)*; із закінченням *-я* (із суфіксом *-ен* при відмінюванні): *ім'я, (імені), плем'я (племені)* належать до іменників IV відміни.

Під час відмінювання іменників необхідно звернути увагу на такі особливості:

- іменники твердої групи I та II відмін мають у відповідних відмінкових формах флексійний *-о*:
- Ор.в. I відміни: *квіткою, фабрикою*;
- Д.в., Ор.в., М.в. II відміни: *гарматникові – гарматником, на гарматникові*.

Іменники м'якої та мішаної груп I та II відмін мають у відповідних відмінкових формах флексійний *-е*:

- Ор.в. I відміни: *робітницею, грушею*;
- Д.в., Ор.в., М.в. II відміни: *учителеві – учителем, на учителеві; товаришеві – товаришем, на товаришеві*.
- іменники чоловічого роду II відміни можуть мати у твердій групі або закінчення *-а*, або *-у*, це залежить від лексичного значення слова: *алмаза коштовний камінь) – алмазу (мінерал); рахунка (документ) – рахунку (дія)*;
- іменники II відміни у Д.в. і М.в. можуть мати паралельні закінчення: *ові, -еві, -єві* або *-у, -ю* у Д.в. (*директору і директорові, добродію і добродієві*) та *ові, -еві, -єві* або *-у, -ю*, або *-і (-ї)* у М.в. (*на коневі – на коні, при батькові – при батьку*). Двоскладове закінчення переважає у назвах істот (*немовляткові, будинку*);

- іменники III відміни у Р.в., Д.в., М.в. мають омонімічні закінчення: *тінь – тині (Р.в.), тині (Д.в.), на тині (М.в.)*. В Ор.в. може відбуватися подовження приголосного, якщо основа іменника закінчується одним приголосним (крім губного та *p*): *тінню; ніччю, віссю* (пор., *радістю, любов'ю*);
- іменники IV відміни при відмінюванні набувають суфіксів – *ат, -ят, -ен*: *курча – курчати, козеня – козеняти, плем'я – племені*;
- кличний відмінок мають найчастіше іменники I і II відмін – назви осіб: *дівчино, Маріє, Катре, Віталію, Богдане, сину, Джеку, хлопче*;
- географічні назви з прикметниковими закінченнями відмінюються як звичайні прикметники: *Єнакієве – Єнакієвого, Єнакієвому* і т.д.;
- географічні назви, що складаються з прикметника та іменника чи навпаки, іменника та прикметника, відмінюються в обох частинах: *Кривий Ріг – Кривого Рогу, Кривому Рогу* і т.д.;
- географічні назви, що складаються з двох іменників або іменника та присвійного прикметника, відмінюються лише в другій частині: *Баден-Баден – Баден-Бадена, у Баден-Бадені*;
- жіночі прізвища на приголосний та *о* не відмінюються: *Олени Белік, Таїсії Повалій, з Іриною Бойко*. Аналогічні чоловічі прізвища відмінюються як відповідні іменники: *Геннадія Беліка, Дмитру Повалію, з Петром Бойком*;
- іменники – прізвища чоловічого роду твердої групи на *-ов, -ев (-єв), -ів (-їв), -ин, -ін (-їн)* в Ор.в. мають закінчення *-им*: *Виноградовим*; однак неслов'янські прізвища, що закінчуються на *-ов, -ин, -ін*, мають в Ор.в. однини закінчення *-ом*: *Остіном*;
- географічні назви, що складаються з короткої форми прикметника, прийменника *на* та іменника, що вказує на місце розташування населеного пункту, відмінюються в першій частині: *Ростов-на-Дону – Ростова-на-Дону, у Ростові-на-Дону*.

ПРИКМЕТНИК

Засвоюючи лексико-семантичні розряди прикметників, студент повинен звернути увагу на те, що, крім основних (якісні, відносні, присвійні), виділяють ще й проміжні групи – відно-якісні, присвійно-відносні, присвійно-якісні.

Визначаючи розряд за значенням треба враховувати не лише семантичні, а й граматичні ознаки прикметника.

Граматичні особливості якісних прикметників

- можуть вступати в синонімічні та антонімічні відношення: *добрий, чуйний, ласкавий; м'який – твердий;*
- бувають непохідними: *твердий, сухий, малий, чужий;*
- можуть мати повну (стягнену і нестягнену) та коротку форму: *зелена, зеленая, зеленє, зелен; дрібне, дрібнє, дрібен;*
- за допомогою суфіксів суб'єктивної оцінки утворюють збільшені, згрубілі, зменшені й пестливі форми: *довжелезний, старезний, загребуций, жирнючий; здоровенний, височенний; тонісінський, гарненький, біленький, малесенький, чистесенький;*
- можуть утворювати аналітичні та синтетичні форми безвідносного вираження міри ознаки: *завеликий, надпотужний, білявий, соковитий; дуже смачний, такий цікавий, який гарний, надто серйозний, винятково важливий, децю стриманий;*
- можуть утворювати іменники з абстрактним значенням за допомогою суфіксів: *-ість, -от(а), -ин(а), -изн(а), -ств(о), -зтв(о), -цтв(о), -яв(а): певність, грубість, глибина, жовтизна, героїство, убозтво, молодецтво, синява;*
- можуть утворювати прислівники з суфіксами **-о, -е**: *сміливо, добре, рішуче, гаряче, надійно, люто;*
- найважливішою граматичною ознакою якісних прикметників є здатність утворювати ступені порівняння, що вказують на різну міру вияву ознаки в предметі: *мудріший, наймудріший, більш мудрий, найбільш мудрий; ширший, найширший, більш широкий, найбільш широкий.*

Граматичні особливості відносних прикметників

- Є словотворчо похідними словами, що мотивуються іменниками, дієсловами, прислівниками:
 - степові квіти (степові ← степ);
 - пояснювальний диктант (пояснювальний ← пояснювати);
 - лікувальні властивості (лікувальні ← лікувати);
 - тутешні мешканці (тутешні ← тут).
- Синонімічні з конструкціями:
 - а) непрямий відмінок іменника з прийменником або без нього:
 - міський парк – парк міста,*
 - солом'яна стріха – стріха з солом;*

б) відносний займенник і дієслово:

*винищувальна зброя – зброя, що винищує,
копіювальна техніка – техніка, що копіює,
знімальна група – група, що знімає.*

При цьому прикметник і відповідний йому іменник або дієслово повинні мати спільний корінь.

Граматичні особливості присвійних прикметників

- Є похідними словами, що мотивуються іменниками: *Андріїв город (город Андрія), дідова дочка (дочка діда);*
- творяться тільки від назв істот:
 - від назв людей за допомогою суфіксів **-ин (-їн)** (для іменників І відміни), **-ів (-їв)** (для іменників II відміни): *Ольжин, тітчин, Кайдашів, Омельків, Марїїн, Софїїн;*
 - від назв тварин за допомогою суфіксів **-ач (-яч), -ин (-їн), -ов, -ев, Ø:** *бичачий, курячий, крокодилячий, орлиний, зміїний, бобровий, тюленевий, ведмежий;*
- мають коротку форму в називному і однаковому з ним знахідному відмінках однини чоловічого роду;
- синонімічні до іменникових конструкцій з родовим належності у формі однини: *братова порада – порада брата, ластівчине гніздо – гніздо ластівки, Сосюрині поезії – поезії Сосюри.*

Перехід прикметників з одного розряду в інший

Слід звернути увагу на те, що межі між лексико-граматичними розрядами прикметників не стійкі. Присвійні прикметники, зокрема ті, що мотивуються назвами тварин і позначають загальну родову приналежність, можуть набувати якісного значення: *заяча душа, ведмежа послуга, вовчий апетит, лебедина шия, собачий нюх.* У багатьох відносних прикметників також нерідко розвиваються якісні значення. За спостереженнями дослідників, найактивніше до якісних переходять відносні прикметники, утворені від іменників з речовинним значенням: *залізна воля, золоті руки, кам'яне обличчя, свинцевий погляд, малинові уста, срібний дзвін.*

Окремо слід зазначити, що вживання якісних прикметників у термінологічних сполуках частина мовознавців розглядає як перехід якісних прикметників у відносні: *м'який знак, глухий приголосний, твердий приголосний.* На думку інших дослідників, такі випадки слід розглядати не як явища переходу, а як нейтралізацію семантичних груп прикметників.

Повні і короткі форми прикметників

У сучасній українській мові розрізняють повну(членну) форму прикметників (*зелений, ясний*) і коротку (нечленну) (*зелен, ясен*). Повні прикметники вживаються у всіх відмінкових формах. Короткі прикметники виступають у називному і знахідному відмінках однини чоловічого роду. Більшість із них якісні прикметники: *дрібен, повен, рад, здоров, ладен, винен, повен, потрібен*. Коротку форму мають також присвійні прикметники із суфіксами **-ів(-їв), -ин(-їн)**: *Василів, Андріїв, Ганнусин, Софіїн*.

Короткі (нечленні) прикметники давніші від повних (членних). Вони відмінювалися подібно до іменників.

Повні (членні) прикметники утворилися від злиття коротких з відповідними відмінками давньоруських вказівних займенників: **и** (чол. рід), **я** (жін. рід) та **є** (середн. рід).

Повні форми якісних прикметників бувають **стягнені** (*добра, добре, добрі*) і **нестягнені** (*добрая, добрее, добрії*).

Нестягнену форму можуть мати прикметники жіночого і середнього роду в називному та знахідному відмінку однини. Нестягненою може бути також форма називного (знахідного) відмінка множини якісних прикметників.

Стягнена	Нестягнена
-а(-я), -е(-є), -і(-ї)	-ая(-яя), -ее(-єє), -її(-її)
<i>Висока, високе, високі синя, синє, сині чиста, чисте, чисті дружня, дружнє, дружні</i>	<i>Високая, високеє, високії; синяя, синєє, синії; чистая, чистее, чистії; дружняя, дружнєє, дружнії.</i>

Стягнена форма утворилася від нестягненої: приголосний [j], що був між голосними в закінченнях, втратився, а два однакових голосних флексії стяглися в один звук:

весела[ja] → веселаа → весела
темне[je] → темнее → темне

Нестягнені форми прикметників уживаються в розмовно-побутовому стилі, фольклорі, а в художніх творах виступають засобом вираження врочистості, емоційної піднесеності й стилізації під народнопісенну мову.

Форми прикметників

	Рід	Повна форма (членна)		Коротка форма (нечленна)
		стягнена	нестягнена	
Однина	Чоловічий	<i>дивний, ясний</i>	–	<i>дивен, ясен Василів, Ганнусин</i>
	Жіночий	<i>дивна, ясна</i>	дивная, ясная (тільки в Н.в. і З.в.)	–
	Середній	<i>дивне, ясне</i>	дивнеє, яснеє (тільки в Н.в. і З.в.)	–
Множина		<i>дівні, ясні</i>	дівнії, яснії (тільки в Н.в. і З.в.)	–

Категорії відносної і безвідносної міри ознаки якісних прикметників

Інтенсивність ознаки якісних прикметників може передаватися формами відносного порівняння ознаки (ступені порівняння), безвідносного вираження ознаки, а також суб'єктивної оцінки.

Утворення цих прикметникових форм подано у таблиці:

Лексико-граматичні розряди якісних прикметників

Категорія співвідносної міри якості предмета (ступені порівняння)	Категорія безвідносної міри якості предмета	Категорія суб'єктивної оцінки якості предмета
<p>Зміст категорії розкривається у формах ступенів порівняння. Це такі граматичні форми якісних прикметників, які дають кількісну характеристику якості предмета шляхом зіставлення її з такою ж якістю іншого предмета.</p> <p>Вищий ступінь порівняння:</p> <p>1) синтетична форма утворюється доданням до кореня або основи прикметника суфікса -иш-, -иш(-ч-): <i>далекий – дальший; близький – ближчий; суплетивні форми</i> мають: <i>великий – більший; малий – менший, гарний – кращий, добрий – ліпший; поганий – гірший;</i></p> <p>2) аналітична форма утворюється доданням до звичайної прикметникової форми слів більш, менш: більш (менш) рідучий.</p> <p>Найвищий ступінь порівняння:</p> <p>1) синтетична форма утворюється доданням префікса най- до форми вищого ступеня: <i>найдалший, найближчий, найменший.</i></p>	<p>Зміст категорії розкривається у прикметниках системою форм інтенсивності, які вказують на міру концентрації ознаки в предметі без порівняння її з такою ж ознакою іншого предмета.</p> <p>Недостатній ступінь інтенсивності</p> <p>ознаки вказує на невелику міру якості ознаки, що виявлена в предметі неповністю:</p> <p>1) синтетична форма утворюється від звичайної прикметникової за допомогою суфіксів -уват-, к-уват, юват-, -ав-, -яв-: <i>рідкуватий; синюватий, зеленкуватий, зеленавий, білявий, моложавий, чорнявий, худорлявий;</i></p> <p>2) аналітична форма твориться доданням прислівників трохи, злегка, не дуже, децю: <i>децю різкий, трохи злий, злегка теплий, не дуже переконливий.</i></p> <p>Помірний ступінь інтенсивності ознаки вказує на якість, що досягає, але не перевищує звичайної для предмета міри (нульова форма): <i>широкий, густий, теплий, різкий, білий, худий.</i></p>	<p>Зміст категорії суб'єктивної оцінки розкривається морфологічними формами слів, утвореними за допомогою спеціальних суфіксів:</p> <p>-еньк-, -есеньк-, ісіньк-, -юсіньк-: <i>багатенький, глибоченький, довгенький, вузесенький, ріднесенький, тихесенький, повнісінький, цілісінький, тонюсінький.</i></p> <p>У прикметниках виявляється тільки у формах позитивної емоційності, пестливості.</p>

Для підсилення ознаки використовуються частки **що-, як-**: *щонайкращий, найнаїрідніший*.

2) аналітична форма утворюється додаванням слів **найбільш** або **найменш** до форми звичайного прикметника: *найбільш (найменш) рішучий, найбільш (найменш) близький*.

Надмірний ступінь інтенсивності ознаки вказує на велику міру вияву якості в предметі:

1) синтетична форма утворюється від нульової форми за допомогою суфіксів (*-уц-, -юц-, -уч-, -юч-, -єнн-, -єзн-, -елезн-, -овит-, -ист-, -ат-, -анн-, -янн-*), префіксів (*пре-, все-, ультра-, екстра-, за-, пра-, над-*): *проклятуцій, жирнючий, височенний, старезний, довезелезний, родовитий, плечистий, невлаганний; предивний, весільний, ультрасучасний, забузький, прадавній*;

2) аналітична форма утворюється:
а) додаванням до звичайної прикметникової форми прислівників *дуже, досить, надто, занадто, надзвичайно, особливо, винятково, вкрай, зовсім* або займенників *такий, який: дуже блідий, досить переконливий, надто вразливий, надзвичайно мальовничий, вкрай незадовільний, зовсім новий, такий чудовий, який розумний*; б) повторенням основи прикметника: *сивий-сивезний, тихий-тихий, високий-високий*; в) зворотами з порівняльними сполучниками: *білий як молоко, рівний як струна*.

ЧИСЛІВНИК

Морфологічні ознаки числівників доцільно розглядати в межах поділу їх на групи за значенням.

Порядкові числівники мають залежні граматичні категорії роду, числа та відмінка.

Своєрідність морфологічної характеристики кількісних числівників полягає в тому, що більшість із них втратила категорії роду та числа. Окремо за виявленням категорії роду, стоять числівники *один* (*один – ч.р., одна – ж.р., одне – сер.р.*), *два* (*два – ч.р., сер.р., дві – ж.р.*), *обидва* (*обидва – ч.р., сер.р., обидві – ж.р.*), *півтора* (*півтора – ч.р., півтори – ж.р.*), *тисяча* (*ж.р.*), *мільйон* (*ч.р.*), *мільярд* (*ч.р.*), *нуль* (*ч.р.*). Родові відмінності числівників *два, обидва, півтора* характерні для них у називному та знахідному відмінках, у непрямих відмінках родові ознаки нейтралізуються.

Категорію числа в українській мові мають: а) числівник *один* (*одні окуляри*); б) числівники *тисяча* (*дві тисячі*), *мільйон* (*п'ять мільйонів*), *мільярд* (*три мільярди*), *нуль* (*два нулі*). Залишки форм двоїни у сучасній українській мові відбиваються у числівниках *два – дві*, де маємо рефлекс колишніх форм двоїни, пор.: *дѣва – дѣвѣ*, а також у складних словах, напр., *двоюрідний*.

Категорія відмінка властива майже усім розрядам кількісних числівників. Виняток становлять числівники *півтора* (*півтори*), *півтораста* та неозначено-кількісні числівники *мало, немало, чимало*.

Найголовніші особливості відмінювання числівників, на які необхідно звернути увагу:

- числівник *один, одно* (*одне*), *одна* відмінюється за родами і числами (див. Табл. 1):

- числівники *два, три, чотири* утворюють окремий тип відмінювання (див. Табл. 2):

- числівники 5-20, 30, 50-80 мають паралельні відмінкові закінчення (див. Табл. 3):

- у числівниках *шість, сім, вісім* при відмінюванні відбувається чергування голосного *і* з *е, о*: *шести, семи, восьми*;

- складні числівники-назви десятків *п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят* відмінюються лише у другій частині і, як зазначалось, мають паралельні відмінкові закінчення (див. Табл. 3). У числівниках 50-80, 500-900 в українській мові не зберігається м'який знак, на відміну від російської мови;

- складні числівники *двісті, триста, чотириста, п'ятсот, шістсот, сімсот, вісімсот, дев'ятсот* відмінюються в обох частинах (*двохсот, двомстам*), причому у першій частині вживається давня парадигма відмінкових закінчень. В орудному відмінку можливі паралельні форми: *п'ятьмастами і п'ятьомастами, вісьмастами і вісьмомастами, дев'ятьмастами і дев'ятьомастами* (див. Табл. 4);

- числівники *сорок, дев'яносто, сто* в родовому, давальному, орудному й місцевому відмінках уживаються з закінченням *-а*: *сорока, дев'яноста, ста*;

- числівники *нуль, тисяча, мільйон, мільярд* відмінюються як іменники відповідної відміни й групи;

- збірні числівники *двоє, обоє, троє* в непрямих відмінках мають форми від *два, оба* (давня форма), *три*: *двох, двом..., обох, обом..., трьох, трьом...*;

- збірний числівник *обидва (обидві)* має в непрямих відмінках такі форми: *обох, обом, обома, на обох*;

- збірні числівники *четверо, п'ятеро, шестеро, семеро, восьмеро, дев'ятеро, десятеро, одинадцятро* в непрямих відмінках мають форми відповідних кількісних числівників: *чотирьох, чотирьом..., п'ятьох, п'ятьом..., шістьох, шістьом...* і т. д.;

- неозначено-кількісні числівники *кільканадцять, кількадесят* відмінюємо як числівник *п'ять*: *кільканадцяти* й *кільканадцятьох, кількадесятьма* й *кількадесятьома*;

- у дробових числівниках чисельник відмінюється, як відповідний власне-кількісний числівник, а знаменник – як порядковий (див. Табл. 5). Причому після числівників *два, три, чотири* знаменник ставиться у формі називного відмінка множини, а після *п'ять* та більше – у формі родового відмінка множини: *дві треті (частини), три п'яті (частини), чотири десяті (частини), дев'ять десятих (частин)*;

- у складених кількісних числівниках змінюються всі складові частини за своїм правилом ((з) *чотирьохсот сімдесяти восьми тисяч шестисот п'ятдесяти дев'яти (карбованців)*), у порядкових – тільки останнє слово ((у) *тисяча дев'ятсот вісімдесят другому (році)*);

- порядкові числівники змінюються, як прикметники (див. Табл. б): числівник *третій* – як прикметник м'якої групи, усі інші числівники – як прикметники твердої групи;

- при відмінюванні перша частина порядкового числівника *на -сотий, -тисячний, -мільйонний, -мільярдний* має форму родового відмінка

кількісного числівника (крім *сто* і *дев'яносто*), а друга частина має закінчення, що залежить від роду, числа, відмінка порядкового числівника: *трьохсотий, трьохсотого, двохсотсімдесятимільйонний, семитисячний, семитисячного*. Треба розрізняти складні порядкові числівники та складні прикметники з першою частиною числівником: *стотисячний (числівник) – стокілограмовий (прикметник)*;

Певні труднощі можуть викликати правила сполучення числівників з іменниками та складні слова, частиною яких є числівник. Розглянемо основні випадки:

- з числівниками *два, три, чотири* іменник стоїть або має форму називного відмінка множини: *три тижні, сорок два підручники*;

- дробові числівники вимагають форму іменника у родовому відмінку однини: *76,57 відсотка, півтора метра*; якщо до складу дробового числівника входять слова з *половиною, третиною, чвертю*, то форма іменника залежатиме від цілого числа: *два з половиною метри*;

- на початку складних іменників і прикметників числівники *один, два, три, чотири* мають відповідно форми *одно-, дво-, три-, чотири-*: *одноточний, двоповерховий чотирикутник*. Форми *двох-, трьох-, чотирьох-* вживаються тільки перед частинами, що починаються з голосного: *двохелементний, чотирьохосьовий*;

- числівники *п'ять* і більше (крім *сто* і *дев'яносто*) на початку складних слів мають форму родового відмінка: *п'ятиденний, п'ятдесятирічний, п'ятисоткілограмовий* (але: *стодоларовий*). Це стосується числівників *два, три, чотири*, якщо вони є частиною складеного числівника: *двадцять два роки – двадцятидвохрічний* (але: *дворічний*), *тридцять три дні – тридцятидвохденний* (але: *триденний*).

Таблиця 1

Відмінювання числівника *один, одно (одне), одна*

	Однина		Множина
	чол. і середн. рід	жін. рід	
Н.	один, одне (одно)	одна	одні
Р.	одного	однієї (одної)	одних
Д.	одному	одній	одним
Зн.	= Н. або Р.	одну	= Н. або Р.
Ор.	одним	однією (одною)	одними
М.	на одному (однім)	на одній	на одних

Таблиця 2

Відмінювання числівників *два, три, чотири*

Н.	два дві	три	чотири
Р.	двох	трьох	чотирьох
Д.	двом	трьом	чотирьом
Зн.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.
Ор.	двома	трьома	чотирма
М.	на двох	на трьох	на чотирьох

Таблиця 3

Відмінювання числівників 5-20, 30, 50-80

Н.	сім	п'ятдесят
Р.	семи, сімох	п'ятдесяти, п'ятдесятьох
Д.	семи, сімом	п'ятдесяти, п'ятдесятьом
Зн.	сім або сімох	п'ятдесят або п'ятдесятьох
Ор.	сьома, сімома	п'ятдесятьма, п'ятдесятьома
М.	на семи, на сімох	на п'ятдесяти, на п'ятдесятьох

Таблиця 4

Відмінювання числівників 200-900

Н.	шістсот
Р.	шестисот
Д.	шестистам
Зн.	шістсот або шестисот
Ор.	шістьмастами
М.	на шестистах

Таблиця 5

Відмінювання дробових числівників

Н.	тридцять шість сорок дев'ятих
Р.	тридцяти шести сорок дев'ятих
Д.	тридцяти шести сорок дев'ятим
Зн.	= Н.
Ор.	тридцятьма шістьма сорок дев'ятими
М.	на тридцяти шести сорок дев'ятих

Відмінювання порядкових числівників

Н.	десятий	сто двадцять шостий
Р.	десятого	сто двадцять шостого
Д.	десятому	сто двадцять шостому
Зн.	= Н. або Р.	= Н. або Р.
Ор.	десятим	сто двадцять шостим
М.	на десятому	на сто двадцять шостому

ЗАЙМЕННИК

Морфологічні ознаки займенників доцільно розглядати в межах поділу їх на групи за співвіднесеністю з іншими частинами мови (іменниками, прикметниками та числівниками).

Узагальнено-предметні займенники вказують на предмети і відповідають на питання *хто? що?* Усі узагальнено-предметні займенники змінюються за відмінками. Засобами вираження граматичного значення відмінка виступають закінчення та суплетивні основи: *я – мене, мені...; щось – чогось, чомусь...; абихто – абикому, абикого.*

Категорію числа мають особові займенники. У I та II особі засобом вираження граматичного значення числа виступає суплетивна основа, у III особі – закінчення: *я – ми; ти – ви; він – вони.*

Категорію роду мають особово-вказівні займенники. Засіб вираження граматичного значення роду – закінчення: *він, вона, воно.*

Особові займенники мають граматичне значення особи, яке виражене лексично.

Узагальнено-якісні займенники вказують на ознаки і відповідають на питання *який? чий? котрий?* Вони, як і прикметники, змінюються за родами, числами та відмінками. Засобом вираження цих граматичних значень виступає закінчення: *який – яка – яке; який – які; який – якого, якому...; весь – вся – все; весь – всі; весь – всього, всьому...*

Узагальнено-кількісні займенники вказують на кількість і відповідають на питання *скільки?* Вони, як і кількісні числівники, змінюються за відмінками. Засобом вираження граматичного значення відмінка виступає закінчення: *стільки – стількох, стільком...*

Необхідно розрізняти займенники та омонімічні частини мови, зокрема сполучники та частки. Займенники відповідають на питання, мають словесний наголос, виступають членом речення. У складнопідрядному

реченні як засіб синтаксичного зв'язку підрядної частини з головною можуть замінюватись іншим займенником.

Сполучники сполучають підрядну частину з головною, не мають словесного наголосу, не є членом речення, не можуть замінюватись синонімічним словом.

Частки, як і сполучники, не мають ознак повнозначного слова. Вони надають модального відтінку реченню чи його компоненту.

Наприклад: Суть Закону Справедливості в тому, що (сполучник) кожен зрештою одержує по заслугі. Тобто, чинячи добро чи зло, ми потрапляємо під певні закони; що (займенник) діють бумерангом (за К. Мотрич).

Шукай собі (займенник) добра, а другому не бажай зла (Народна мудрість).

Найголовніші особливості відмінювання займенників, що можуть становити певні труднощі для засвоєння, такі:

- узагальнено-предметні займенники у непрямих відмінках мають суплетивні форми: я – мене, хтось – когось;

- особово-вказівні займенники у непрямих відмінках після прийменника (в О.в. і без прийменника) вживаються з приставним **н**; до нього, з нею;

- у Р. і М. відмінках множини займенників *якийсь, чийсь*, в О.в. займенників *хтось, щось* перед постфіксом **-сь** з'являється вставний **о** (в О.в. його може не бути): (на) *якись, (на) чийхось; кимсь (кимось), чимсь (чимось)*;

- заперечні займенники у непрямих відмінках прийменникових конструкцій розриваються прийменником: *ні з чим, ні на чому*;

- займенник *чий* та його похідні мають у Д. та М. відмінках паралельні форми з флексійним **о** або **е**: *чий – чиєму, чийому, на чиєму, на чийому, на чийм; чийсь – чиємусь, чийомусь, на чиємусь, на чийомусь, на чиймсь*;

- займенники з прикметниковими закінченнями у М.в. чоловічого (середнього) роду мають паралельні форми: *на такому (на такім), на чийому (на чиєму, на чийм)*.

ПРИСЛІВНИК

Необхідно розрізнати морфологічні типи та способи творення прислівників.

Визначити морфологічний тип означає встановити, від якої частини мови походить прислівник. Визначення способу творення має на меті з'ясувати, яким з чотирьох способів (морфологічним, морфолого-синтаксичним, лексико-синтаксичним, лексико-семантичним) утворений прислівник. При цьому прислівники одного морфологічного типу можуть відрізнятися способом словотвору. Так, прислівники *утрьох* та *тричі* належать до одного морфологічного типу (обидва відчислівникової), але утворені різними способами словотвору (*утрьох* – морфолого-синтаксичним, *тричі* – морфологічним, суфіксальним різновидом). Прислівники можуть належити до певного морфологічного типу, отже, історично походити від певної частини мови, але у сучасній українській мові належати до непохідних. Так, прислівники *коли*, *там*, *тут* мають займенникові корені, але у сучасній українській мові вони належать до непохідних, отже, спосіб творення їх не визначається.

Морфологічні типи прислівників:

- прикметникові: *здавна*, *наново*, *зблизька*, *помалу*, *тепло*;
- іменникові: *вдень*, *вгору*, *навхрест*, *зверху*, *вечорами*, *боком*;
- займенникові: *потім*, *коли*, *так*, *там*, *тоді*, *звідки*;
- числівникові: *утрьох*, *двічі*, *тричі*, *вперше*;
- дієслівні: *нехотя*, *загодя*, *сидьма*, *пошепки*.

Способи творення прислівників:

- морфологічний: *віднині*, *будь-коли* (префіксальний), *двічі*, *безпідставно* (суфіксальний), *по-домашньому*, *по-українськи* (префіксально-суфіксальний), *як-небудь*, *колись* (постфіксальний), *тишком-нишком*, *босоніж* (словоскладання);
- морфолого-синтаксичний (адвербіалізація): *потиху*, *знову*, *вщент*, *вголос*, *вдруге*, *усемеро*, *ввічю*;
- лексико-синтаксичний: *сьогодні*, *запанібрата*, *утридорога*, *натщесерце*.

Слід мати на увазі, що прислівники з однаковими словотвірними показниками можуть бути утворені різними способами: *тихо* – морфолого-синтаксичний, *безперешкодно* – морфологічний, суфіксальний.

Під час опрацювання лексико-граматичних розрядів прислівників слід звернути увагу на розрізнення якісно-означальних прислівників та прислівників способу дії. Якісно-означальні прислівники звичайно утворюються від відповідних якісних прикметників. Морфологічними показ-

никами виступають суфікси **-о** та **-е**: *затишно* від *затишний*, *зручно* від *зручний*, *охоче* від *охочий*, *напевно* від *напевний*.

Треба звернути увагу на прислівник мети та причини, оскільки вони нечисленні. Найуживаніші прислівники причини: *спросоння*, *ненароком*, *спересердя*, *зозла*, *чому*, *чомусь*, *знічев'я*. Найуживаніші прислівники мети: *навмисне*, *наперекір*, *навіщо*, *нащо*, *назло*. Прислівник *зопалу* може визначатись і як причиновий і як прислівник мети.

Виконуючи морфологічний розбір прислівника, треба звернути увагу на те, що початкова форма не визначається, оскільки це незмінювана частина мови. Ступінь порівняння, значення безвідносної міри якості та суб'єктивної оцінки можуть мати лише якісно-означальні прислівники. Вони визначаються, лише коли прислівник має відповідну форму.

ДІЄСЛОВО

Категорія особи

Категорія особи виражає відношення дії до діяча з погляду мовця. Її утворюють граматичні значення першої, другої і третьої особи.

Морфологічне вираження категорія особи має у формах теперішнього та майбутнього часу дійсного способу, а також у формах наказового способу. Тому граматичне значення особи визначається у цих формах. Аналітично (за контекстом) особа може визначатись у минулому часі дійсного способу та в умовному способі.

Особові форми, крім власне особового значення у двоскладному реченні, можуть набувати означено-особового значення в односкладних означено-особових реченнях, узагальнено-особового значення в односкладних узагальнено-особових реченнях, неозначено-особового значення в односкладних неозначено-особових реченнях. У безособових реченнях особові форми втрачають зв'язок з особою і вживаються у безособовому значенні. Тому одне і те ж дієслово у різних контекстах може або мати значення особи, або вживатися у безособовому значенні: *Драма легко читається*^(особове) (Панас Мирний). *Сядеш за книжку, мало розваги: не читається*^(безособове) (А.Тесленко).

Частина дієслів вживається лише як безособові: *смеркає*, *щастить*, *таланить*, *бракує* та ін. До них належать і деякі з тих, що утворилися від особових за допомогою постфікса **-ся**: *спить* – *спиться*, *живе* – *живеться*. Безособове значення реалізується у безособовому реченні. Семантичний суб'єкт значенням таких дієслів або взагалі не передбачається (*сутеніло*), або буває виражений непрямим відмінком. Здебільшого безособові

дієслова мають форму 3-ої ос. одн. теперішнього чи майбутнього часу (щастить, задощить) або форму середнього роду одн. минулого часу (засніжило, смеркало).

Засобом вираження граматичного значення особи є особове закінчення, яке може бути показником I або II дієвідміни. Якщо у II, III особі однини, у I, II особі множини флексійний голосний *e*, *a* в III особі множини виступає закінчення *-уть* (*-ють*), дієслово належить до I дієвідміни:

однина	множина
<i>1 ос. полю радію</i>	<i>1 ос. полемо радіємо</i>
<i>2 ос. полеш радієш</i>	<i>2 ос. полете радієте</i>
<i>3 ос. поле радіє</i>	<i>3 ос. полють радіють</i>

Якщо у II, III особі однини, у I, II особі множини флексійний голосний *и*, а в III особі множини виступає закінчення *-ать* (*-ять*), дієслово належить до II дієвідміни:

однина	множина
<i>1 ос. свищу біжу</i>	<i>1 ос. свистимо біжимо</i>
<i>2 ос. свистиш біжиш</i>	<i>2 ос. свистите біжите</i>
<i>3 ос. свистить біжить</i>	<i>3 ос. свистять біжать</i>

Якщо закінчення ненаголошене, встановити дієвідміну буває важко. Її можна визначати ще за основою інфінітива.

До I дієвідміни належать дієслова:

- з односкладовою кореневою основою інфінітива на голосний, за винятком слова *спати*: *пити* – *п'ють*, *лити* – *лють*, *жити* – *живуть*;
- з інфінітивною основою на *i*, що зберігається в особових формах: *радіти* – *радію*, *радіють*; *червоніти* – *червонію*, *червоніють*.
- з інфінітивною основою на *o*: *полоти* – *полють*, *боротися* – *брюються*;
- з інфінітивною основою на *a*, що не зберігаються в особових формах: *писати* – *пишу*, *пишуть*, *мазати* – *мажу*, *мажуть*, а також на *a*, що в особових формах вживається після *j* і зберігається в усій особовій парадигмі: *поважати* – *поважај-у*, *поважај-уть*; *перемагати* – *пемагај-у*, *пемагај-уть*;
- з інфінітивною основою на *-ну-*: *мокнути* – *мокнуть*, *прагнути* – *прагнуть*;
- з інфінітивною основою на приголосний: *текти* – *течуть*, *пекти* – *печуть*, *берегти* – *бережуть*.

До I дієвідміни належать дієслова *хотіти* (*хоче, хочуть*), *іржати* (*ірже, іржуть*), *ревіти* (*реве, ревуть*).

До II дієвідміни належать дієслова:

- з інфінітивною основою на *и, і (і)*, що не зберігається в особових формах: *креслити* – *креслю, креслять*; *радити* – *раджу, радять*; *веліти* – *велю, велять*; *поїти* – *пою, поять*.

- з інфінітивною основою на *а* після шиплячих та *ј*, якщо *а* в особових формах не зберігаються: *кричати* – *кричу, кричать*; *боятися* – *боюсь, бояться*.

До II дієвідміни належать дієслова бігати (*біжить, біжать*), спати (*спить, сплять*).

Не належать ні до I, ні до II дієвідміни дієслова *бути, їсти, дати* та дієслова з основою на *-вісти* (*розповісти* та ін.).

Вони належать до архаїчної групи і мають форми словозміни, відмінні від дієслів як I, так і II дієвідміни.

Категорія виду

Вид – дієслівна категорія, яка показує характер протікання дії в часі і виражає відношення дії до її внутрішньої межі.

Утворення видів пов'язане з розумінням поняття видової пари. Поширеним є погляд, згідно з яким видова пара – це дієслова, тотожні лексично, але відрізняються граматичним значенням виду. Отже, компоненти видової пари перебувають у відношеннях граматичної опозиції, один компонент утворюється від іншого за правилами формотворення і розрізняються вони між собою граматичною семантикою виду, тобто вказівкою на граничність – неграничність позначуваного процесу: *малювати* – *намалювати*, *читати* – *прочитати*.

За здатністю утворювати видову пару дієслова поділяються на такі, що мають обидві форми виду (їх ще називають парновидовими – не плутати з двовидовими) та ті, що не утворюють видової пари.

1. Утворюють видову пару граничні (лімітативні) дієслова. Засобами видоутворення виступають:

- префікси: *писати* – *написати*, *косити* – *скосити*, *робити* – *зробити*;
- суфікси: *списати* – *списувати*, *розв'язати* – *розв'язувати*, *навчити* – *навчати*, *зарядити* – *заряджати*, *замести* – *замітати*;
- наголос: *ві́різати* – *ви́різа́ти*, *ві́кликати* – *ви́кликáти*;

- кореневі чергування голосних і приголосних: *приймати* – *прийняти*, *вибрати* – *вибирати*;
- суплетивні (різнокореневі) основи: *брати* – *взяти*, *шукати* – *знайти*.

Чергування звуків та наголос частіше виступають як супровідні засоби видоутворення: *простити* – *прощати*, *перемогти* – *перемагати*, *відновити* – *відновлювати*.

Студент повинен звернути увагу на те, що чітких критеріїв розрізнення суто видових та лексичних (словотворчих) префіксів немає. Але у багатьох випадках дієслово із суто видовим префіксом не здатне приєднати видоутворюючий суфікс: *робити* – *зробити* (видова пара, не можна утворювати *зроблювати*); *робити* – *заробити* (не видова пара, можна утворити *заробляти*); *робити* – *переробити* (не видова пара, можна утворити *переробляти*).

2. Не утворюють видових пар неграничні дієслова, тобто такі, що позначають дію, не спрямовану на граничний вияв. Одновидові дієслова мають або тільки форму недоконаного виду (*гребувати*, *гидувати*, *пишатися*, *заважати*, *належати*), або тільки форму доконаного виду (*перезимувати*, *придбати*, *попоїсти*).

Слід звернути увагу на те, що, на відміну від багатьох інших граматичних значень, вид виражається не закінченням, а основою. Засобами вираження ГЗ виду виступають префікси, суфікси, чергування звуків, наголос, суплетивні основи.

В українській мові є ще двовидові дієслова, які в одній і тій же морфологічній формі, але у різних контекстах реалізують різні граматичні значення виду. Вид таких дієслів виражається не морфологічно, а контекстуально (*атакувати*, *авансувати*, *гарантувати*, *веліти*, *розслідувати*, *женити*, *мовити*): *Може, женять^(недокон. вид) когось – подивлюсь, підійду. Може, давніх знайомих між ними знайду.* (Я. Шпорта); *Задавка був єдиним, якого вона могла женити на собі.* (І. Вільде).

Якщо префікс словотворчий, утворюється трикомпонентний ланцюжок, у якому I і II компоненти семантично не тотожні, отже, не є видовою парою (зв'язок між ними словотвірний), II і III компоненти семантично тотожні і утворюють видову пару (зв'язок між ними граматичний): *писати* → *переписати* → *переписувати*.

Видоутворення представлене перфективацією та імперфективацією.

Перфективація – утворення дієслів доконаного виду від недоконаного: *читати* – *прочитати*, *сіяти* – *посіяти*; *штовхати* – *штовхнути*.

Імперфективація – утворення дієслів недоконаного виду від доконаного: *облити – обливати, влізти – влізати, підмостити – підмоцувати*.

Категорія стану

Традиційною є концепція, згідно з якою стан дієслова передає взаємовідношення суб'єкта й об'єкта в процесі виникнення дії й тісно пов'язаний з перехідністю / неперехідністю. Вона враховує зміст і формальні показники. Значення стану (активного, зворотно-середнього чи пасивного) мають перехідні дієслова, а також зворотні дієслова, утворені від перехідних.

Найчастіше перехідність визначається синтаксично. Засобом виступає певна відмінкова форма іменника чи його еквівалента. Перехідними вважаються:

- дієслова, які керують Зн.в. без прийменника: *читати книгу, писати твір, співати пісню*;

- дієслова, які керують Р.в. іменника без прийменника із значенням часткового охоплення дією: *поїсти борщу, попиту молока*;

- заперечні дієслова, які керують Р.в. іменника без прийменника: *не знає матеріалу, не вивчав іспанської мови*.

У зворотних дієсловах є морфологічний показник неперехідності – постфікс **-ся**. Отже, усі зворотні дієслова неперехідні: *одягатися, знайтися, веселитися*.

Перехідними можуть бути лише дієслова без постфікса **-ся**. Але слід пам'ятати, що дієслова без постфікса **-ся**, які не керують зазначеними вище відмінками, належать до неперехідних. Значення перехідності визначається лише у контексті, оскільки одне й те ж дієслово у різних контекстах може мати неоднакове значення перехідності: *читати книгу* (перехідне), *читати вголос* (неперехідне); *писати доповідь* (перехідне), *писати каліграфічно* (неперехідне).

До активного стану належать усі перехідні дієслова: *Не додавай (перехідне) знесиленим журби, не добивай (перехідне) зневір'ям підупалих (П.Грабовський)*.

До зворотно-середнього стану належать зворотні дієслова, утворені від перехідних. Вони означають дію суб'єкта, зосереджену у самому суб'єкті: *Усе мінється, оновлюється, рветься, у ранах кров'ю сходить, з туги в груді б'є, замулюється мулом, порохом береться – і знов зеленим з-під землі встає (П. Тичина)*. Підкреслені дієслова мають грама-тичне значення зворотно-середнього стану.

До пасивного стану належать зворотні дієслова, утворені від перехідних. Вони означають дію, об'єкт якої у реченні виступає підметом, а суб'єкт – додатком в О.в. без прийменника: *Ноктюрн виконується відомим скрипалем.*

Значна кількість неперехідних дієслів позастанові. До них належать:

- неперехідні дієслова без постфікса -ся: *ходити, біліти, сохнути, міцніти;*
- зворотні дієслова (з постфіксом -ся), які без -ся не вживаються: *боятися, сміятися, пишатися;*
- зворотні дієслова, у яких постфікс -ся виконує словотвірну функцію, утворюючи слово з новим лексичним значенням: *знаходити – знаходитися;*
- дієслова, утворені від неперехідних за допомогою постфікса -ся та деякі інші: *білітися, сірітися, багрянитися.*

Дієслова без постфікса -ся		Зворотні дієслова (з постфіксом –ся)		
Перехідні	Неперехідні	Утворені від перехідних, вжиті не у пасивній конструкції	Вжиті у пасивній конструкції, є Н.в. об'єкта і О.в. суб'єкта	- без -ся не вживається, -ся змінює лексичне значення, утворені від неперех.
активний	поза станом	зворотно-середній	пасивний	поза станом

Є й інші концепції стану.

Поширеною є думка про те, що усі дієслова мають граматичне значення стану – активного або пасивного. До пасивного стану належать неперехідні зворотні дієслова, які вживаються у пасивній конструкції (у реченні є Н. об'єкта та О. суб'єкта). Решта дієслів належить до активного стану, серед них і зворотні.

В українському мовознавстві широко представлена концепція, згідно з якою категорію стану утворюють грамими активного та пасивного стану. Значення стану (активного чи пасивного) властиве тільки перехідним дієсловам і тим неперехідним з постфіксом -ся, які утворені від перехідних і вживаються у реченнях з О.в. суб'єкта. Значна частина неперехідних дієслів не мають ГЗ стану. Це дієслова з первинною неперехідністю (*лежати, сидіти, боятися*). У них немає умов для нейтралізації перехідності, отже, й перетворення активної форми на пасивну.

Категорія часу

Час співвідносить дію або стан з моментом мовлення.

Традиційно розмежовують три граматичні значення часу: теперішній, майбутній і минулий (у межах останнього виділяють давноминулий час).

Необхідно добре засвоїти утворення часових форм.

Форми теперішнього часу утворюються лише від дієслів недоконаного виду за допомогою особових закінчень, які приєднуються до основи теперішнього часу і виступають засобом вираження граматичні значення часу і одночасно особи, числа та дійсного способу.

<i>однина</i>	<i>множина</i>
<i>1 ос. співај-у говор'-у</i>	<i>1 ос. співај-емо говор-имо</i>
<i>2 ос. співај-еш говор-иш</i>	<i>2 ос. співај-ете говор-ите</i>
<i>3 ос. співај-е говор-ит</i>	<i>3 ос. співај-уть говор'-ать</i>

Майбутній час має три парадигматичні різновиди: простий майбутній, складний та складений.

Простий майбутній час утворюється від основи теперішнього часу (простого майбутнього) за допомогою особових закінчень. Від теперішнього часу відрізняється засобами вираження виду (найчастіше префіксами), які разом з особовими закінченнями виступають морфологічним показником часу:

<i>однина</i>	<i>множина</i>
<i>1 ос. прийд-у утвор'-у</i>	<i>1 ос. прийд-емо утвор-имо</i>
<i>2 ос. прийд-еш утвор-иш</i>	<i>2 ос. прийд-ете утвор-ите</i>
<i>3 ос. прийд-е утвор-ит</i>	<i>3 ос. прийд-уть утвор'-ать</i>

Складний майбутній час у сучасній українській мові утворюється від інфінітива дієслів недоконаного виду за допомогою суфікса -м- та особових закінчень. Суфікс виступає основним засобом вираження граматичного значення майбутнього часу.

<i>однина</i>	<i>множина</i>
<i>1 ос. говорити-м-у</i>	<i>1 ос. говорити-м-емо</i>
<i>2 ос. говорити-м-еш</i>	<i>2 ос. говорити-м-ете</i>
<i>3 ос. говорити-м-е</i>	<i>3 ос. говорити-м-уть</i>

Складною ця форма майбутнього часу називається, тому що виникла внаслідок морфологізації первісно аналітичної форми, яка складалась

з інфінітива основного дієслова та особових форм колишнього дієслова (*ходити – имоу → ходитиму, ходити – имеш → ходитимеш, ходити – иметь → ходитиме* та ін.)

Складений майбутній утворюється додаванням до інфінітива основного дієслова недоконаного виду допоміжного дієслова *бути*, яке змінюється за особами і виступає засобом вираження граматичного значення майбутнього часу:

однина	множина
1 ос. буду працювати	1 ос. будемо працювати
2 ос. будеш працювати	2 ос. будете працювати
3 ос. буде працювати	3 ос. будуть працювати

Отже, простий майбутній час завжди доконаного виду, складний і складений – недоконаного.

Минулий час у сучасній українській мові утворюється приєднанням суфіксів *-л-* та *-в-* (або *Ø*, якщо основа закінчується на приголосний) основи інфінітива. При цьому ненаголошений суфікс *-ну-* основи інфінітива може випадати. *Говорити – говорив, говорила, говорило, говорили; сохнути – сох, сохла, сохло, сохли.*

Морфологічним показником минулого часу виступає формотворчий суфікс разом із закінченням. У минулому часі дієслова змінюються не за особами, а за родами, тому що постали з колишнього перфекта. Він утворювався поєднанням дієприкметника минулого часу на *-ль*, який змінювався за родами, з формами теперішнього часу дієслова **бути**: 1 особа одн. *єсмь несьль, -ла, -ло*; 2 ос. одн. *єси несьль, -ла, -ло* та ін. З часом допоміжне дієслово втрачено, а форми минулого часу у сучасній українській мові змінюються за родами і числами.

Особливою формою минулого часу є давноминулий. Давноминулий час означає дію, яка передувала іншій минулій дії або кільком минулим діям і утворюється переважно поєднанням допоміжного дієслова **бути** та повнозначного дієслова у минулому часі: *сидів був, прийшли були* тощо.

Форми часу дієслів можуть вживатися не лише в прямому, але й у переносному значенні, коли форма одного часу вживається в значенні іншого: *Отже, у понеділок я вас чекаю* (теп. у знач. майб.) (Г. Довнар). *На початку ХХ ст. організовується* (теп. у знач. минулого) *мережа національних парків в Аргентині, Мексиці та інших країнах Нового Світу* (з газет).

Слід запам'ятати, що дієслова теперішнього та майбутнього часу змінюються за особами і мають морфологічний показник особи (особове

закінчення), дієслова минулого часу змінюються за родами і мають морфологічний показник роду (родове закінчення). Часові дієслівні форми змінюються за числами, утворюючи форми однини і множини, і мають граматичне значення дійсного способу.

Категорія способу

Категорія способу дієслова виражає відношення дії до дійсності.

Дієслова дійсного способу, виражаючи реальні дії, протиставляються наказовому та умовному способам, які означають ірреальні дії (спонукання до дії або гіпотетичні дії, що реалізуються за певних умов).

Дієслова дійсного способу утворюють часову парадигму минулого, теперішнього та майбутнього часу. При цьому минулий час змінюється за родами і числами, теперішній та майбутній час змінюється за особами і числами. Морфологічними показниками дійсного способу виступають ті ж засоби, що виражають граматичне значення часу.

Умовний спосіб утворюється звичайно від минулого часу додаванням частки **би** (за іншим визначенням аналітичної морфеми), тому умовний спосіб змінюється за родами (а не за особами) та числами. Засіб вираження граматичного значення умовного способу – частка **би** (разом із родовим закінченням): *Зрозумів би, зрозуміла б, зрозуміло б, зрозуміли б; співав би, співала б, співало б, співали б.*

Значно рідше умовний спосіб утворюється додаванням частки **би** до інфінітива: *поїхати б.*

Типовою синтаксичною конструкцією для умовного способу є складнопідрядне речення: *Якби знав, де впаду, то й соломки підстелив би* (Народна творчість).

Рідше умовний спосіб виступає у безсполучниковому складному та у простому реченні.

Наказовий спосіб може виражатися синтетичними та аналітичними особовими формами, які розрізняються рівнем спонукальності (в аналітичних формах він послаблений).

Синтетичні форми наказового способу утворюються від основи теперішнього часу (якщо дієслово доконаного виду – від основи простого майбутнього) за допомогою особових закінчень, які є засобом вираження граматичного значення наказового способу.

однина	множина
1 ос.	1 ос. берімо(-ім), намалюймо
2 ос. бери, намалюй	2 ос.
3 ос.	3 ос. беріть (-іте), намалюйте

Закінчення **-ім, -іте** стилістично марковані.

Аналітично утворюються звичайно форми 3 ос. одн. та мн. додаванням часток *хай (нехай)* до 3 ос. одн. та мн. дієслів теперішнього часу (або простого майбутнього, якщо дієслово доконаного виду): *хай (нехай) бере, намалює; хай (нехай) беруть, намалюють.*

Основним засобом вираження граматичного значення наказового способу в аналітичних формах виступає частка (за іншим визначенням аналітична морфема).

Значення наказового способу, виражене синтетичними формами, може бути модифіковане за допомогою часток **-бо, -но**: *ходи-но, підійдіть-бо.*

Утворюючи форми способів, як і всі інші дієслівні форми, треба враховувати вид дієслова.

Наказовому та умовному способам категорія часу не властива.

Форми способів, крім первинних, можуть набувати ще й вторинних функцій: *Поїхали, як хочете, по м'яту, – запропонувала вона* (Г. Тютюнник) – дієслово дійсного способу вживається у значенні наказового. *Удар тепер мороз, озимина вся пропаде!* (Г. Тютюнник) – наказовий спосіб вживається у значенні дійсного. *Чи не продавали б ви, чоловіче, тієї ялинки, що росте у вашому садочку?* (М. Коцюбинський)

Спонукальний (*поговорив би ти з батьком*) та бажальний (*насади-ти б дерев*) способи частіше розглядають як семантичні й формальні розмови умовного способу.

Морфологічний розбір дієслова.

Визначаючи початкову форму дієслова, треба мати на увазі, що вона повинна бути того ж виду, що й аналізована дієслівна словоформа. Якщо аналізується зворотне дієслово, неозначена форма також повинна бути з постфіксом **-ся**. Час визначається у дієсловах дійсного способу і не визначається у наказовому та умовному способах. У дієсловах теперішнього та майбутнього часу дійсного способу, а також у дієсловах наказового способу є морфологічний показник особи, отже, в цих формах визначається особа; у дієсловах минулого часу дійсного способу, а

також у дієсловах умовного способу є морфологічний показник роду, отже, в них визначається рід.

Схема морфологічного розбору передбачає визначення основи інфінітива й основи теперішнього часу. Основа інфінітива виділяється відкиданням суфікса **-ти** від неозначеної форми дієслова: *бігати* – основа інфінітива *біга-*; *підбігти* – основа інфінітива *підбіг-*.

Основа теперішнього часу виділяється відкиданням фонетичного закінчення від 3 ос. множини теперішнього часу (якщо дієслово доконаного виду, від 3 ос. множини простого майбутнього):

виражати – *виражай-ут'* – основа теп. часу *виражай-*;

любити – *любл'-ат'* – основа теперішнього часу *любл'-*;

встановити – *встановл'-ат'* – основа теперішнього часу *встановл'-*.

ДІЄПРИКМЕТНИК

Особливості утворення дієприкметників зумовлюються значною мірою такими характеристиками дієслова, як вид, перехідність, морфемна будова.

Активні дієприкметники теперішнього часу утворюються від основи теперішнього часу дієслів недоконаного виду, переважно неперехідних за допомогою суфіксів *-уч-* (*-юч-*), *-ач-* (*-яч-*) залежно від дієвідміни. Якщо основа дієслова закінчується на задньоязиковий або шиплячий приголосний, активний дієприкметник теперішнього часу не утворюється, оскільки порушується закон милозвучності:

існувати – *існуј + уч (ий)* → *існуючий*

полоти – *пол' + уч (ий)* → *полючий*

ходити – *ход' + ач (ий)* → *ходячий*

сидіти – *сид' + ач (ий)* → *сидячий*

але

пекти, верещати – дієприкметники не утворюються.

Активні дієприкметники минулого часу утворюються від основи інфінітива префіксальних неперехідних дієслів доконаного виду із значенням становлення та розвитку ознаки за допомогою суфікса *-л-*:

порожевіти – *порожеві + л(ий)* → *порожевілий*,

змарніти – *змарні + л(ий)* → *змарнілий*.

Слова з таким же суфіксом, але безпрефіксні належать до прикметників: *зрілий, спілий*.

Пасивні дієприкметники минулого часу утворюються від основи інфінітива перехідних дієслів переважного доконаного виду за допомогою суфіксів -т-, -ен-, -н-.

За допомогою суфікса -т- пасивні дієприкметники утворюються від дієслів з односкладовим коренем на голосний:

пошити – поши + т (ий) → *пошитий*,

випити – випи + т (ий) → *випитий*

За допомогою суфікса -н- утворюються пасивні дієприкметники від дієслів з інфінітивною основою на **а**:

прочитати – прочита + н (ий) → *прочитаний*,

сформувати – сформова + н (ий) → *сформований*.

Від решти перехідних дієслів пасивні дієприкметники утворюються за допомогою суфікса -ен-. При цьому відбувається усічення формотворчої основи, а також чергування приголосних, таке ж, як і в особовій дієслівній парадигмі:

скосити – скош + ен (ий) → *скошений*,

накреслити – накресл + ен (ий) → *накреслений*

Від дієслів з основи на -о- та -ну- пасивні дієприкметники утворюються паралельно: за допомогою суфіксів -т- та -ен-:

прополоти → *прополотий, прополений*,

змолоти → *змолотий, змелений*,

стиснути → *стиснутий, стиснений*

Пасивні дієприкметники теперішнього часу утворюються за тим же правилом, що і минулого:

відновлювати → *відновлюваний*,

супроводжувати → *супроводжуваний*

Дієприкметники утворюються лише суфіксальним способом, тому треба розмежовувати їх морфемну та словотвірну будову:

на-пис-а-н-ий

по-садж-ен-ий

с-твор-ен-ий

морфемна будова →

по-червон-і-л-ий

з-мок-л-ий

з-рост-а-юч-ий

написа-н(ий)

посадж-ен(ий)

створ-ен(ий)

формотворча будова →

почервоні-л(ий)

змок-л(ий)

зроста-юч(ий)

Утворюючи дієприкметник, спочатку треба визначити вид дієслова і не змінювати його.

Не утворюються дієприкметники від зворотних дієслів.

Таблиця утворення дієприкметників

Дієприкметник	Основа дієслова	Формотворчі суфікси	Наприклад
Активні теперішнього часу	від основи теп. часу дієслів недоконаного виду переважно неперехідних	-уч- (-юч-) – від I дієвідміни -ач- (-яч-) – від II дієвідміни	<i>існуючий</i> <i>радіючий</i> <i>лежачий</i>
Активні минулого часу	від основи інфінітива префіксальних неперехідних дієслів доконаного виду із значенням становлення та розвитку ознаки	-л-	<i>пожовтілий</i> <i>зміцнілий</i> <i>змоклий</i>
Пасивні минулого часу	від основи інфінітива перехідних переважно доконаного виду	-т- -ен- -н-	<i>побитий</i> <i>посаджений</i> <i>протоптаний</i>
Пасивні теперішнього часу	від основи інфінітива перехідних дієслів недоконаного виду	-н-	<i>здійснюваний</i> <i>виконуваний</i>

Початковою формою дієприкметника є Н.в. одн. ч.р.: *напрацьований, зеленіючий, посивілий*.

Засобом вираження дієслівних граматичних значень, зокрема стану і часу, виступає суфікс. Вид визначається так, як і в особових дієслівних формах.

Прикметникові граматичні значення (рід, число, відмінок) виражаються за допомогою закінчення.

ДІЄПРИСЛІВНИК

Опрацьовуючи творення дієприслівників, студенти повинні запам'ятати, що воно тісно пов'язане з видом дієслова.

Дієприслівники недоконаного виду утворюються від дієслів недоконаного виду, зокрема від основи теперішнього часу за допомогою суфіксів -учи (-ючи), -ачи (-ячи) залежно від дієвідміни:

поєднувати – поєднуй + -учи → *поєднуючи*

розуміти – розумій + -учи → *розуміючи*

сидіти – сид' + -ачи → *сидячи*

ходити – ход' + -ачи → *ходячи*

Дієприслівники доконаного виду утворюються від основи інфінітива дієслів доконаного виду за допомогою суфіксів -вши (-ши) – -вши, якщо основа закінчується на голосний, -ши, якщо основа закінчується на приголосний:

створити – створи + -вши → *створивши*

поповнити – поповни + -вши → *поповнивши*

зберегти – зберіг + -ши → *зберігши*

принести – приніс + -ши → *принісши*

Дієприслівники утворюються і від зворотних дієслів:

одягатися – *одягаючись*

посміхнутися – *посміхнувшись*.

Вид дієслова, від якого утворюється дієприслівник	Утворення дієприслівника
недоконаний	основа теперішнього часу + суф. -уч (-юч) – I дієвідміна суф. -ач (-яч) – II дієвідміна
доконаний	основа інфінітива + суф. -вши (якщо основа на голосний), -ши (якщо основа на приголосний)

СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ

Службові слова (прийменники, сполучники, частки) відрізняються від самостійних відсутністю номінативної функції і внаслідок цього – нездатністю виконувати роль самостійного члена речення.

Опрацьовуючи службові слова і вигуки, студентам слід звернути увагу на їхній неоднозначний лінгвістичний статус. Їх кваліфікують то як аналітичні синтаксичні морфеми (прийменник, сполучник, частка), то як реченнєві дейктичні одиниці, що знаходяться на периферії речення

(вигуки), то як самостійні слова із статусом частини мови, що належить до прислівників узагальненого значення (прийменник). Проте найбільш поширеною і у вишівській, і в шкільній практиці є думка, що прийменник, сполучник і частка є службовими словами і належать до загального ряду частин мови, зокрема службових. Вигук не належить ні до самостійних, ні до службових частин мови.

Під час вивчення службових частин мови і вигука студенти повинні *знати*:

- визначення;
- класифікаційні характеристики;
- інвентар;

і вміти:

• розрізняти вторинні службові слова і вигуки та омонімічні слова інших частин мови.

Щоб уникнути сплутувань службових слів, необхідно усвідомити специфіку кожного з цих граматичних класів.

Особливістю прийменників є те, що вони стоять при іменниках або їх еквівалентах (займенниках, субстантивованих прикметниках та числівниках): *переправитися **через** річку, стояти **біля** вікна, відняти **від** семи, запросити **до** себе.*

Особливістю сполучників є те, що вони поєднують члени речення або частини складного речення, їхня основна функція – сполучати: *Запахла осінь в'ялим тютюном, **та** яблуками, **та** тонким туманом, і свіжі айстри під піском рум'яним зоріють над одчиненим вікном (М. Рильський).*

Особливістю часток є те, що вони надають висловленню і його частинам додаткових змістових модальних і емоційно-експресивних відтінків, а також служать для утворення граматичних форм та нових слів: *А місяць **все** такий **же**, Він – місяць, місяченько, Як вчора, позавчора і **хтозна** **ще** коли! **І** добре, що над нами **Висить** він височенько, А **то б** **уже** **й** на ньому **Болото** розвели (Ліна Костенко).*

Особливістю вигуків є те, що вони служать для безпосереднього вираження емоцій та волевиявлень: ***Гей! Цоб! Цабе! Н-но-о! На ярмарок!** (Остан Вишня).*

Кожна із службових частин мови становить певну систему. Їхні класифікаційні характеристики подібні. Всі вони поділяються на групи за походженням (морфологічним складом), за будовою (структурою) і за значенням (див. розділи «Прийменник», «Сполучник», «Частка», «Вигук»).

Одним із найскладніших моментів для студентів у вивченні службових частин мови і вигука є розрізнення їх (службових частин мови вторинного походження) з омонімічними частинами мови. Особливу увагу слід звернути на розмежування сполучників і омонімічних частин мови (займенників і прислівників). Ці критерії у граматиці є найбільш опрацьованими. Перш за все, при розрізненні сполучників з омонімічними частинами мови слід пам'ятати, що займенники і прислівники, які виступають у ролі сполучних засобів:

- виступають членами підрядного речення;
- виділяються логічним наголосом;
- до них можна додати частки *якраз, саме*;
- служать для вираження смислового зв'язку підрядного речення з головним;
- виступають словами-замінниками, конкретне значення яких визначається тим словом головної частини речення, до якого відсилає сполучне слово.

Проте інколи цих критеріїв недостатньо, тому слід користуватися й такими додатковими способами розрізнення сполучників і омонімічних з ними частин мови:

1. Сполучне слово **що** можна замінити сполучними словами **який, котрий**, і вони будуть виконувати ту саму синтаксичну функцію. Наприклад: *І камінь, що летить, обернеться на птаха (О. Забужко)*. Сполучне слово **що** можна замінити синонімічними словами **який, котрий**.

Сполучник **що** або зовсім нічим не замінюється, або замінюється іншими сполучниками із синонімічним значенням.

Якщо підрядне речення має значення порівняння або причини, то сполучник **що** може бути замінений порівняльними або причиновими сполучниками підрядності. Наприклад: *А там на ланах пшениця коливається, що безмежне море хвилюється (І. Нечуй-Левицький)*. (пор. **мов (немов, наче, неначе, начебто, нібито) безмежне море хвилюється**). *Він радіє, що дружба між нами діє (П. Тичина)*. (пор. **бо/тому що дружба між нами діє**).

2. Оскільки сполучне слово **що** є займенником, то воно може змінювати, якщо дозволяє контекст, форму відмінка. Це також допомагає в окремих випадках відрізнити сполучне слово **що** від омонімічного сполучника. Наприклад: *Хто знає, що тобі треба*). (пор. *Хто знає, чого тобі треба*). Таке перетворення можливе тільки тоді, коли займенник

що є слабко керованим членом словосполучення. Однозвучний з ним сполучник як службове слово завжди є незмінним.

3. Сполучне слово **як** замінюється іншими сполучними словами дуже рідко. Наприклад: *Сталося так, як бажав син* (І. Нечуй-Левицький). (пор. *Сталося те, чого бажав син*). У такому разі ми змушені або замінювати і співвідносно, і вказівне слово головного речення, або ж зовсім опускати його.

Що стосується сполучника **як**, то він може бути синонімічним з багатьма сполучниками підрядності (**якщо, мов** та ін.). Наприклад: **Як зустрінеш колись, привітай, усміхнись** (пор. **якщо зустрінеш колись, привітай, усміхнись**). **Як гул століть, як шум віків, як бурі подих – рідна мова** (М. Рильський). (пор. **мов гул століть, мов шум віків, мов бурі подих – рідна мова**).

4. Якщо зі словом **коли** вживаються уточнювальні частки **саме, якраз, лише**, то це є доказом його повнозначності, бо частки уточнюють час, виражений цим членом речення. Отже, в сполуках **якраз коли, саме коли, лише коли** сполучний елемент є прислівником. Наприклад: **Саме коли він починав грати, все навколо стихало** (З газ.).

5. Повнозначні сполучні слова вказують на певне лексичне значення (Займенники – на предмет, ознаку, кількість; прислівник **як** – на спосіб дії, **коли** – на час тощо). Перетворюючись у сполучники, ці слова втрачають лексичне значення і виконують лише граматичну функцію.

ПРИЙМЕННИК

Прийменники сучасної української мови складають певну систему і класифікуються залежно від їхнього походження (морфологічного складу), будови (структури) і значення.

Групи прийменників за походженням (морфологічним складом)

За походженням розрізняють прийменники первинні (непохідні) і вторинні (похідні).

Первинні (або непохідні): без, в (вві, во, у, ув, уві), від, для, до, з (із, зі, зо), за, к, крізь, між (межи), на, (наді, надо), о, (об), перед (переді, передо), пред (преді, предо), під (піді, підо), по, при, про, ради, через.

До цієї групи не належать і прийменники, які утворилися поєднанням кількох первинних: *з-за, з-над, з-понад, з-проміж, із-поміж, з-посеред, з-під, проз, задля, заради* та под.

Первинні (непохідні) прийменники:

- становлять своєрідний центр у загальній прийменниковій системі;
- характеризуються давністю походження, повною чи частковою втратою джерел утворення;
- мають більший ступінь абстрактності й узагальненості значень;
- здебільшого багатозначні, бо вживаються з кількома відмінками і виражають різні синтаксичні зв'язки;
- використовуються як дієслівні префікси, за винятком лише деяких (наприклад, без-);
- спільні для всіх слов'янських мов.

Вторинні (або похідні) прийменники співвідносяться з самостійними частинами мови. За кількістю вони значно перевищують первинні. У межах вторинних (похідних) прийменників розрізняють:

Відіменні (відсубстантивні) прийменники, які за своєю структурою поділяються на три типи:

1. Прийменником стала одна з відмінкових форм іменника без прийменника: *кінець, коло, край, круг, (Н. в.), взірця (Р. в.), коштом, протягом, шляхом, ціною (О. в.)* Наприклад, *ціною* власного життя, *край* садочка, *кінець* стола, *протягом* доби.

2. Прийменником стала відмінкова форма іменника з одним або двома прийменниками: *з нагоди, за винятком, у дусі, в галузі, в межах, в ім'я, в інтересах, в період, за(з) допомогою, за рахунок, з боку, з метою, з приводу, на підставі, на знак, на користь, на противагу, на честь, в (у) зв'язку з, в (у) залежності від, на відміну від, на шляху до, по відношенню до, у відповідь на і под.*

Прийменники прислівникового походження. Як правило, вони є омонімами до прислівників, бо перехід прислівників до прийменників не завершився. Ці прийменники поділяються на чотири типи.

1. Прийменник виник з непохідних прислівників без супроводу первинних прийменників: *біля, близько, серед.* Наприклад, *близько озера – розташована близько, біля столу – стоїть біля.*

2. Прийменники з прислівників, у яких колишній первинний прийменник зрісся з відмінковою формою іменника (став префіксом): *вглиб, вгорі, внизу, впоперек, врівень, всередині, збоку, впродовж, ззаду, навкруг, назустріч, напереріз, наприкінці, пообіч, попереду, посередині, спереду.*

3. Прийменники з непохідних або похідних прислівників у супроводі первинних прийменників: *близько від, відповідно до, вслід за, згідно з, нарівні з, недалеко від, паралельно з, порівняно з, стосовно до* і под.

4. Прийменники з форми вищого ступеня порівняння прислівників: *вище, нижче, пізніш(пізніше), раніш (раніше)*: Наприклад, *Раніше матері завтра встану. Ми летіли вище хмар.*

Віддієслівні прийменники. Виникли внаслідок переходу дієприслівників у прийменники. Їх небагато. Їхні структурні типи:

1. Прийменники з дієприслівників вживаються без первинних прийменників: *виключаючи, кінчаючи, враховуючи, вважаючи.*

2. Прийменники з дієприслівників у супроводі первинних прийменників: *виходячи з, дивлячись на, зважаючи на, судячи з,*

3. Прийменники з дієприслівників з заперечною часткою **не**: *не виключаючи, не рахуючи, не включаючи, не враховуючи.*

4. Прийменники з дієприслівників з заперечною часткою **не** та первинним прийменником: *не виходячи з, не говорячи про, не дивлячись на.*

Треба запам'ятати, що у прийменниках *незважаючи на, неважаючи на* заперечна частка **не** зрослась з дієприслівником, перетворившись у префікс.

Вторинні (похідні) прийменники:

- утворилися від різних самостійних частин мови (іменників, прислівників, дієприслівників);

- певною мірою зберігають зв'язки із самостійними словами, деякі з них можуть виступати то як прислівники чи іменники, то як прийменники;

- здебільшого однозначні.

Перехід інших частин мови у прийменники називається **препозиціоналізацією**. Усі вторинні прийменники утворені таким шляхом.

Групи прийменників за будовою (структурою)

За названою ознакою прийменники поділяються на прості, складні і складені.

До **простих** належать:

- Первинні (непохідні) одно- та двоскладові: *без, за, до, для, при, серед, через* і под.

- Вторинні (похідні) однолексемні: *коло, край, назустріч, близько, шляхом, довкола* і под.

До **складних** належать:

- Первинні (непохідні) прийменники, утворені поєднанням двох або трьох простих: *здля, заради,; з-за, з-над, з-поміж, з-посеред* і под.

- Вторинні (похідні), у яких колишній прийменник зріс з відмінковою формою іменника: *вглиб, вздовж, знизу, наприкінці, всередині, збоку, впродовж, ззаду, навкруг, назустріч, напереріз, наприкінці, пообіч, попереду, посередині, спереду* і под.

До **складених** належать двослівні і трислівні утворення: *в галузі, з метою, з огляду на, незважаючи на, близько від, відповідно до, вслід за, згідно з, нарівні з, недалеко від, паралельно з, порівняно з, стосовно до* і под.

Прийменникову систему сучасної української мови можна подати у вигляді таких класифікаційних таблиць.

За походженням (за морфологічним складом)

Первинні (непохідні) прийменники		Вторинні (похідні) прийменники	
давні за походженням	утворені складанням прийменників	іменникові	прислівникові і дієприслівникові
<i>без, в (у), до, для, з (із, зі), за, об, від (од); на, над, під, по, при, про, о, між (межи)...</i>	<i>з-під, з-над, із-за, з-поза, з-поміж, поза, здля, поміж, понад, заради, посеред, попід, попри...</i>	<i>край, кінець, круг, у разі, протягом, коло, шляхом, з метою...</i>	<i>навколо, уздовж, обабіч, незважаючи на, навкруги, близько, поблизу, включаючи...</i>

За будовою (структурними ознаками)

прості	складні	складені
одно- та двоскладові непохідні та однолексемні похідні	поєднання простих прийменників та похідні, утворені злиттям відмінкових форм іменників з колишніми прийменниками	дво- та трислівні утворення
<i>без, до, по, при, край, мимо, коло, з, перед, кінець</i>	<i>з-над, із-за, з-поза, з-поміж, поза, поміж, заради, довкола</i>	<i>згідно з, відповідно до, у зв'язку з, незважаючи на...</i>

Семантична класифікація прийменників

Прийменники беруть участь у вираженні численних та різноманітних відношень у мовленні. Семантична класифікація базується на семантиці не саме прийменників, а тих відношень, які виражають прийменниково-відмінкові словоформи іменників в умовах конкретного тексту. Виділяють прийменники просторові, темпоральні і логічні. До логічних віднесені прийменники причини, мети, умови, допусту, супровідні та ін.

Семантичні типи прийменників

Функціональні семантичні розряди	Семантичні підтипи	Приклади
1	2	3
1. Просторові	а) місце; б) напрямок; в) простір; г) місцезнаходження; г) шлях руху; д) висхідний пункт; е) кінцевий пункт; є) відстань.	<i>зверху, в середині, ліворуч, від, біля; назад, вглиб, вздовж, слідом за, у напрямку; довкола; довкруг, кругом, обіруч, перед, збоку, напроти, нижче, обабіч, перед, побіч з, під; попід, поперек, через, слідом за; з, середини, з-під, з-над; до, край, кінець; недалеко від, неподалік, поблизу.</i>
2. Темпоральні (часові)	а) одночасність; б) різночасність; в) протяжність у часі; г) часова попередність; г) часова наступність; д) початок або кінець і т.п.	<i>одночасно з, під час, серед; через, біля, близько; протягом, у міру, у процесі, у ході, впродовж, раніше; напередодні, перед, до; пізніше, після, опісля, вслід за, слідом за; починаючи з, від, од, наприкінці.</i>
3. Причинові		<i>з, за, від, через, перед, завдяки, під впливом, внаслідок, у зв'язку, у силу, з огляду на, зважаючи на.</i>
4. Мети		<i>для, на, за, по, задля, ради, заради, з метою, в інтересах, з нагоди, з приводу, на випадок, на знак, у справах, в справі, в ім'я, на честь.</i>
5. Умови		<i>У(в,), з, без, при, у випадку, у разі, за умови, при умові.</i>

1	2	3
6. Допустові		<i>усупереч, наперекір, на проти-вагу, незважаючи на, незалежно від, у розріз з, при.</i>
7. Супровідні		<i>із, з</i>
8. Зіставлення й порівняння		<i>Подібно до, від, за та ін.</i>
9. Об'єктні		<i>Про, до, за та ін.</i>
10. Способу дії		<i>Крізь, на, з, без, через, до, під та ін.</i>
11. Міри і ступеня вияву дії або стану		<i>На, до, по та ін.</i>

Прийменник взаємодіє з усіма непрямыми відмінками іменників, утворюючи з ними граматичну єдність. Слід пам'ятати, що місцевий відмінок без прийменників не вживається (**в, на, о(об), по, при**). У сучасній українській мові найбільше прийменникових сполук припадає на родовий відмінок (з ним вживається понад 150 прийменників).

З допомогою прийменників виражається відмінкове значення незмінюваних іменників: *наблизився до метро (Р. в.), увійшов у метро (З. в.), знаходжусь поруч з метро (О. в.)*.

Прийменники, як і повнозначні слова, виявляють полісемію та здатність вступати між собою у відношення синонімії та антонімії.

Словники прийменників

1. Загнітко А.П. Словник українських прийменників / А.П. Загнітко, І.Г. Данилюк, Г.В. Ситар та ін. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 416 с.

2. Цыганенко Г.П. Толково-сопоставительный словарь русских и украинских предлогов / Г.П. Цыганенко. – Алчевск: Донбасс-Медиа, 2006. – 600 с.

СПОЛУЧНИК

Сполучники сучасної української мови складають певну систему і класифікуються залежно від їхнього походження (морфологічного складу), будови (структури), способу вживання і значення.

Групи сполучників за походженням (морфологічним складом)

За названою ознакою сполучники поділяються на первинні (непохідні) і вторинні (похідні).

До **первинних (непохідних)** належать ті, які в сучасній українській мові не співвідносяться з іншими словами і генетично не членуються на морфеми: *і (й), та, а, бо*.

Вторинні (похідні) утворилися від інших частин мови, здебільшого поєднанням займенників і прислівників із прийменниками та частками: *проте – про (прийм.)+ те (займ.), щоб – що (займ.)+ б (частка), якби – як (присл.)+ би (частка), якже – як (присл.)+ же (частка)*. До них належать і ті, що утворилися від самостійних частин мови (займенників і прислівників): *що, коли, як* і под.

Первинні (непохідні) сполучники:

- завжди прості;
- здебільшого полісемантичні;
- не мають у сучасній мові співвідносних повнозначних слів.

Вторинні (похідні) сполучники:

- можуть бути складними і складеними;
- частіше однозначні;
- частина похідних сполучників є наслідком **кон'юнкціоналізації**.

Кон'юнкціоналізація – це перехід інших частин мови у сполучники. У сполучники можуть переходити іменники (*раз, правда*), прислівники (*ледве, скоро, поки, доки*), дієслова (часом деформовані) (*мов, немов, хоч, будь*), частки (*хай, нехай, аж, бо, ніби*), наприклад: *Будеш, батьку, панувати, поки живуть люди; поки сонце з неба сяє, тебе не забудуть (Т. Шевченко)*.

Групи сполучників за будовою (структурою)

За цією ознакою сполучники поділяються на **прості, складні і складені**.

Прості – це сполучники морфологічно нерозкладні на частини: *а, і, та, але, бо, чи*.

Складні – утворені внаслідок об'єднання в одне слово частіше двох частин мови: *щоб, проте, зате, якщо, якби, якже*.

Складені – утворені поєднанням відмінкових форм займенника *той* або якоїсь іншої повнозначної частини мови з сполучниками *що, щоб*

або прислівником як, наприклад, *тому що, через те що, для того щоб, в міру того як, незважаючи на те що*.

Групи сполучників за способом уживання

За названою ознакою сполучники поділяються на **одиничні, повторювані і парні**.

Одиничні поєднують частини складного речення або члени речення і не повторюються.

Повторювані вживаються перед кожним компонентом синтаксичної конструкції або при кожному однорідному членові речення: *і...і, й...й, ні...ні, та...та, то...то, хоч...хоч, чи...чи, що...що, не то...не то, чи то... чи то*. Наприклад, **І** співає дівчина чудово, **і** зовнішністю природа не обділила (з газ.).

Не то блимала фара автомобіля, **не то** догоряло багаття (з газ.).
Дивний той день. Безликий. Ні праведний, ані грішний (Б. Олійник).
А цій землі нічого не забракло – ні рік, ні моря, ні озер, ні трав (Л. Костенко).
Хоч слід, **хоч** тінь, **хоч** образ свій залиш! (Л. Костенко).

Парні складаються з двох елементів, позиційно віддалених, формально відмінних і поєднаних з різними частинами складного речення або різними членами простого речення: *коли б... то, коли не...однак, коли не... то хоч (би), куди не...однак, не лише...але й, не те щоб...але, раз...то, скільки не...але, тільки б...то, хай...аби, хоч(і)...та, чим...тим, що не ...проте, як тільки...то, як не ...але, якщо...то* і под. Наприклад, **Коли не** звернись до професора, **однак** він готовий до розмови. **Коли** пісні не хочете співати, **то** хоч казку розкажіть (М. Кропивницький). **Раз** треба, **то** треба. **Хай** хліб з водою, **аби**, милий, з тобою (Н. тв.). **Чим** більше науки, **тим** довші руки (Н. тв.). **Якщо** платити злочинцем за злочин, **то** як же й жити... на землі? (Л. Костенко).

Групи сполучників за значенням (за типом синтаксичного зв'язку)

За типом синтаксичного зв'язку сполучники поділяють на **сурядні й підрядні**.

Сурядні поєднують граматично автономні, рівноправні одиниці. Воно поділяються на: **єднальні, протиставні, розділові, приєднувальні, градаційні і пояснювально-уточнювальні**. До єднальних належать сполучники: *і(й), та, також, і...і, ні...ні, як...так і, не тільки...але і(й), не тільки...а і(й)*. **Протиставні** сполучники: *а, але, та(=а), зате, проте, однак, все ж*. До **розділових** належать сполучники *або, чи, або...або, чи...чи, то...то, не то...не то, чи то...чи то*. До **приєднувальних** належать: *і, та, також, та й, ще й, і навіть*. До **градаційних**: *а, й, та*

ще й, не тільки...а навіть, не стільки...скільки, не так...як. До **пояснювально-уточнювальних**: або, тобто, а саме, як-от, себто.

Підрядні сполучники є основним засобом вираження підрядної взаємозалежності речень. Вони поділяються на **з'ясувальні, означальні, причинові, часові, умовні, мети, порівняльні, допустові, місця** (див. табл.).

Сполучникову систему сучасної української мови можна подати у вигляді таких класифікаційних таблиць.

Групи сполучників за будовою (структурою)		
Прості	Складні	Складені
Сполучники, що становлять собою первинні непохідні основи, які морфологічно не поділяються на складники: <i>а, і, бо, та, ні, чи.</i>	Сполучники, що утворені шляхом об'єднання в одне слово двох чи кількох слів: <i>зате, якщо, проте, ніби, якби, немовбито.</i>	Сполучники, утворені з декількох слів, які пишуться окремо: <i>тому що, через те що, у зв'язку з тим, що.</i>
Групи сполучників за способом уживання		
Одиничні	Повторювані	Парні
Сполучники, що розташовуються між поєднуваними компонентами структур, не повторюючись при цьому: <i>і, а, але, щоб, тому що, як тільки.</i>	Сполучники, що виступають як послідовності одних і тих же одиниць, уживаних перед кожним компонентом конструкції: <i>ні...ні, або...або, то...то.</i>	Сполучники, що являють собою поєднання двох позиційно віддалених і формально відмінних елементів у закритих синтаксичних конструкціях: <i>якщо...то; хоч...але; як...так і; не тільки...але й.</i>
Групи сполучників за значенням (за типом синтаксичного зв'язку)		
Сурядні	Підрядні	
<ol style="list-style-type: none"> Єднальні: <i>і(й), та (і), ні...ні, ані...ані;</i> Зіставно-протиставні: <i>а, але, та (але), однак, зате, проте, лише, хоч...але, хоч...та, як...так і, не тільки... а й;</i> Розділові: <i>або, а, то, чи, хоч, чи то, то...то, коли не...то, якщо не...то;</i> Градаційні: <i>а, й, та ще й, не тільки... а навіть, не стільки...скільки, не так...як;</i> Приєднувальні: <i>і, та, також, та й, ще й, і навіть;</i> 	<ol style="list-style-type: none"> З'ясувально-об'єктні: <i>що, щоб, як, немов, ніби, наче, буцім, хто, чий, котрий, де, куди, коли, доки;</i> Означальні: <i>що, який, ніби, хто, де, куди, наче, немов;</i> Часові: <i>як, після того як, в міру того як, як тільки, тільки-но, щойно, ледве, відколи, аж поки, доки;</i> Місця (просторово-локальні): <i>де, куди, звідки;</i> Причинові: <i>бо, через те що, тому що, з тим що, тим що, оскільки;</i> 	

<p>6. Пояснювально-уточнювальні: або, тобто, а саме, як-от, себто.</p>	<p>6. Мети: щоб, щоби, аби, для того щоб; 7. Умовні: якщо, як, коли, коли б, якби, аби; 8. Допустові: хоч (хоча), хай (нехай)... але (та), дарма що, незважаючи на те що; 9. Порівняльні: як, мов, мовби, немов, немовби, наче, неначе, начебто, ніби, нібито, що.</p>
---	---

Групи сполучників за походженням

Первинні (непохідні)	Вторинні (похідні)
<p>Здавна відомі лише як сполучники. Прості за будовою, не членуються на морфеми. Ця група невелика й об'єднує сполучники а, бо, і (й), ні, та, чи.</p>	<p>Утворилися різними способами з інших частин мови. Одні з них є результатом злиття двох повнозначних слів (якщо) або повнозначного та службового слова-морфеми (якби, проте, зате, щоб), або повнозначних (повнозначного) і одного/або кількох службових слів (через те що, незважаючи на те що, в міру того як, у зв'язку з тим що, як тільки, дарма що).</p>

Словники сполучників

1. Городенська Катерина. Граматичний словник української мови: Сполучники. / Катерина Городенська. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2007. – 340 с.

ЧАСТКА

На відміну від інших службових частин мови, часткам не властивий полісемантизм. Лише частка *не* має багато значень (див. тлумачний словник).

Групи часток за значенням і функцією

За своїм значенням і функцією частки поділяються на такі три групи:

- фразові (сміслові, модальні, емоційно-експресивні);
- формотворчі;
- словотворчі.

Деталізовану класифікацію за значенням та за функцією див. у нижченаведеній таблиці.

Групи часток за походженням (морфологічним складом)

Частки, як і інші службові частини мови, є первинного і вторинного походження.

Первинні (або непохідні) частки: *не, ні, же, ж, ну, он, аж, бо, но.*

Вторинні (або похідні) частки утворилися шляхом партикуляції (від лат. *particula* – частка). У частки переходять:

- прислівники: *звичайно, трохи, справді, якраз, ледве, власне, рівно, майже, приблизно, тільки, прямо, добре, невже, тут, куди, там, зовсім, остаточно, точно, мало не, поки, так (таки), гаразд, де, ось;*
- займенники: *що, це, собі, ся, оце(осе), ото, воно, саме, он, чи, мені тобі.*
- іменники: *бігма, бодай;*
- прикметники: *лиш, лише(від лихий), лишень;*
- дієслова: (часто деформуючись) *мов, немов, хоча, мабуть, бач, мовляв, було, буває, знай (собі), дай;*
- сполучники: *і, й, та;*
- вигуки: *ну, га, гей, еге, ага, атож, аякже.*

Групи часток за будовою (структурою)

На відміну від інших службових частин мови, частки за характером побудови є **прості і складені**.

Прості – це одиниці елементарної структури: *би, б, же, ж, бо, ні, не* та ін., комбінації первинних часток (*ніби, нібито, нехай,*), а також похідні утворення, сформовані унаслідок переходу інших частин мови в частки: *справді, собі, буває, адже, лише, давай(те), зовсім, однак, просто, ось, о.*

Складені – це аналітичні єдності на зразок : *а то, навряд чи, далеко не, хай би, хоч би, тільки б, хіба тільки, от би* та под.

Групи часток за місцем у реченні

За місцем у реченні частки можуть бути **препозиційними** (стоять перед словом, до якого належать), **постпозиційними** (стоять після слова, до якого належать) та **вільнопозиційними** (можуть переміщатися в реченні, тобто стояти в будь-якій позиції).

Словники часток

1. Загнітко А. Словник часток: матеріали і статті: науково-навчальне видання / Анатолій Загнітко, Анна Каратаєва. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 382 с.

Класифікація часток за значенням та за функцією

ФРАЗОВІ			Емоційно-експресивні	ФОРМО-ТВОРЧІ	СЛОВО-ТВОРЧІ
Смислові	Модальні	Емоційно-експресивні			
Вказівні	Означальні	Видільні	Модальні	ФОРМО-ТВОРЧІ	СЛОВО-ТВОРЧІ
ось, осьде, он, онде, от, то, ото, це, оце, воно.	<p>1. Кількісно-означальні: майже, нітрохи, трохи не, ледве не.</p> <p>2. Підкреслювальні: якраз, саме, власне, рівно, якраз саме, точно, справді, дійсно.</p>	<p>1. Обмежувально-видільні: лиш, лише, хоч і, лишень, хоч би, тільки, виключно.</p> <p>2. Підсилювально-видільні: і, й, та, таки, аж, навіть, ж, же, вже, бо.</p>	<p>1. Власне модальні: наче, мовби, ніби</p> <p>2. Стверджувальні: так, еге ж, також, аякже, атож (еквівалент речення в діалогах)</p> <p>3. Заперечні: не, ні, ані</p> <p>4. Питальні: чи, хіба, невже, ну, га</p> <p>5. Спонукальні: хай, нехай, б, би, ну, дай, бодай, на, годі.</p>	<p>хай, нехай, би, (утворюють наказового та умовного способів дієслова);</p> <p>ся, сь (утворюють дієсл., займ., прислівн.);</p> <p>був, була, було (утворюють форми давнього минулого часу);</p> <p>най-, що-, як- (утворюють ступені порівняння прикм. та присл.)</p>	<p>аби-, будь-, -небудь, де-, казна-, хтозна-, -завгодно (служать для творення неозначених займенників і прислівників);</p> <p>би (б), же (ж) (служать для творення сполучників типу якби, щоб, як-же, ніж);</p> <p>не, ні (служать для творення заперечних займенників і прислівників);</p> <p>ось, он (надають прислівникам відтінку вказівності типу осьде, онде).</p>

ВИГУК

Відрізняються і від повнозначних і від службових частин мови.

Групи вигуків за походженням

Вигуки, як і службові частини мови, є первинного і вторинного походження.

Первинні (або непохідні) вигуки – одиниці елементарної структури: *ой, ага, ого, ах, ха* і под. Вони, як правило, односкладові і навіть однофонемні, проте часто редульковані: *ох-ох, еге-е, ша-а-а, тс-с-с*.

Вторинні (або похідні) вигуки утворилися шляхом інтер'ективації, тобто переходом інших частин мови у вигуки (від лат. *interjectio* – вигук). У вигуки переходять:

- іменники у кличному відмінку: *матінко, мамочко, лишенько, горенько, Господи, Боже*; іменники у називному відмінку: *дурниці, прокляття, жах, страх, сором*; серед архаїчних *цур, пек*;
- прикметники: *здоров*;
- займенники з частками: *ось воно що, ще чого, оце так, ну й що ж*;
- дієслова в наказовому способі: *рятуйте, диви, даруйте, подумайте, здрастуйте, прощайте, цитьне*;
- прислівники у поєднанні з займенниками та частками: *куди там, ось так, туди його, де там, як би не так*.

До вторинних належать іншомовні вигуки: *алло, браво, капут, амба, караул, стоп, полундра* і под.

Групи вигуків за значенням

Емоційні	Спонукальні	Етикетні	Вокативні
	Виражають наказ, заклик, заохочення, заборону тощо	Виражають почуття морально-етичного обов'язку мовця перед співрозмовником	Слова прикликання чи відгону тварин, птахів, команди свійським тваринам
<i>а! о! е! у! і! ай! ах! А-а! о-о! е-е-е!</i>	<i>Геть! Гей! Марш! Годі! Рятуйте! Стоп! Тс!</i>	<i>Бувай! Будь здоров! Будь ласка!, Будьмо! Даруйте! Добридень! Доброго здоров'я! До побачення! На все добре!</i>	<i>Гей! Гиля! Киш! Киць-киць! Ціп-ціп! Апорт! Ньо!</i>

Під впливом повнозначних слів вигуки можуть:

- Набувати кличної форми (*гулю-гулю, куцю-кицю*);
- Поєднуватися з дієслівними афіксами (*цить+те, геть+те*);
- Набувати афіксів зменшеності (*тасеньки-тасі-тасі; ціпоньки-ціп-ціп*);
- Від вигуків коренів утворюються різні повнозначні частини мови (*акання, охання, охати, ахати, хіхоньки, хіхіхати*).

Вигуки виявляють тенденцію до субстантивації: *Чути було «охи» та «ахи»*. Звучало переможне *«Ура!»*.

Спірним досі залишається питання про звуконаслідувальні слова, тобто слова, за допомогою яких передаються природні звуки, шуми різних предметів, механізмів, звукові сигнали тварин, фізіологічні прояви людини (*тік-так, ме! Му! Апчихи! дін- дін, фуууу! Гав! Кар! Ку-ку-рі-ку!* і под.). Одні дослідники відносять ці одиниці до вигуків, інші заперечують цю думку на тій підставі, що вони не виражають ні емоцій, ні волевиявлень. Частіше їх визначають як такі, що тяжіють до вигуків, але не тотожні з ними, а тому утворюють окрему групу слів.

Від вигуків слід відрізнити вербоїди, або так звані вигуківі дієслова (*бух, скік, стриб, хап, штиг, трах* і под.), оскільки частіше вони функціонують як присудки.

2. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО МОРФОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЧАСТИН МОВИ

Морфологічний розбір сприяє засвоєнню і систематизації ознак частин мови, їхніх граматичних категорій, виробленню практичних навичок парадигматичних видозмін чи дієслівних словоформ, а також підготовці до вивчення другого розділу граматики – синтаксису. При морфологічному розборі слова як частини мови визначають його початкову форму (для змінюваних слів), морфологічні ознаки та синтаксичну функцію в реченні.

ІМЕННИК

1. Слово в тексті.
2. Початкова форма (*називний відмінок однини, для іменників *pluralia tantum* – називний відмінок*).
3. Назва власна чи загальна.
4. Назва істоти чи неістоти.
5. Значення конкретне (*предметне, речовинне, збірне*) чи абстрактне.
6. Рід і засоби його вираження (*у відмінюваних іменників: флексії, суфікси, граматичні форми інших слів, інші основи; у невідмінюваних абрєвіатурах: рід стрижневого слова; у невідмінюваних іменниках іншомовного походження: у іменниках загальних назвах осіб – лексичне значення (стать чоловіча, жіноча); назви тварин належать до чоловічого роду; загальні назви неістот з кінцевими голосними *o, e, i, a*, у належать до середнього роду; власні назви неістот – за родом тематичного слова; у власних назвах істот – за контекстуальними засобами*).
7. Число і засоби його вираження (*у відмінюваних іменників: флексії, суфікси, чергування звуків, наголос; у невідмінюваних іменників: граматичні форми інших слів*).
8. Відмінок і засоби його вираження (*флексія, прийменник, чергування звуків, наголос, суфікс, граматичні форми інших слів, словопорядок*).
9. Відміна, група і засоби їх вираження (*для відміни – рід, флексія, для групи – характер кінцевого приголосного основи*).
10. Синтаксична функція в реченні.
11. Морфемна будова (*у тій формі, що у тексті*).
12. Словотвірний аналіз (*здійснюється, якщо слово похідне; слово аналізується у початковій формі*).

Зразок: Мені здається, що пейзажі в нас на Україні якоїсь приголомшливої краси й величі (Ю. Яновський).

1. *Пейзажі* – іменник. 2. Початкова форма – *пейзаж*. 3. Загальна назва. 4. Назва *неістоти*. 5. Значення *конкретне, сукупності*. 6. Рід – чоловічий (засіб вираження – нульова флексія). 7. Число – множина (засіб вираження – флексія -і). 8. Відмінок – називний (засіб вираження – флексія -і). 9. Відміна друга, група мішана (засіб вираження для відміни – чоловічий рід, нульова флексія, для групи – кінцевий приголосний основи – твердий шиплячий [ж]). 10. У реченні виконує функцію підмета. 11. Морфемна будова: *корінь – пейзаж, флексія – і*. 12. Словотворчий аналіз не здійснюється, бо слово непохідне.

ПРИКМЕТНИК

1. Слово в тексті.
2. Початкова форма (називний відмінок однини чоловічого роду; для ступенів порівняння – неступеньований прикметник).
3. Розряд за значенням (якісний, відносний, присвійний чи проміжний).
4. Категорія співвідносної міри якості (тільки для якісних прикметників) (ступені порівняння: *вищий, найвищий*) і засоби її вираження (суфікси, частки-префікси, слова *більш, менш, найбільш, найменш, інша основа*).
5. Категорія безвідносної міри якості предмета (*недостатній, помірний, надмірний*) (тільки для якісних прикметників) і засоби її вираження (суфікси, префікси, прислівники *міри і ступеня, займенники, порівняння*).
6. Категорія суб'єктивної оцінки, засоби її вираження (тільки для якісних прикметників; префікси: *за-, пре-, над-, архі-, гіпер-, екстра-, супер-, ультра-*; суфікси: *-еньк-, -есеньк-, -ісінк-, -юсінк-, -уч-, -юч-, -яч-, -ющ-, -елезн-, -езн-*).
7. Форма за флексією (*повна (членна) чи коротка (нечленна), стягнена чи нестягнена*).
8. Рід і засоби його вираження (*визначається в однині; флексія*).
9. Число й засоби його вираження (*флексія*).
10. Відмінок і засоби його вираження (*флексія*).
11. Група за кінцевим приголосним (*тверда, м'яка*), засоби вираження (*характер кінцевого приголосного основи*).
12. Синтаксична функція в реченні.
13. Морфемна будова (*у тій формі, що у тексті*).

14. Словотвірний аналіз (здійснюється, якщо слово похідне; слово аналізується у початковій формі).

Зразок: Немає мудріших, ніж народ, учителів. (М. Рильський).

1. *Мудріших* (учителів) – прикметник. 2. Початкова форма – *мудрий*. 3. Розряд за значенням – *якісний*. 4. Категорія співвідносної міри якості – *вищий ступінь порівняння, проста форма (засіб вираження – суфікс -іш-)*. 5. Категорія безвідносної міри якості предмета – *відсутня*. 6. Категорія суб'єктивної оцінки – *відсутня*. 7. Форма за флексією – *повна (членна), стягнена*. 8. Рід – у прикметників у множині не визначається. 9. Число – *множина (засіб вираження – флексія -их)*. 10. Відмінок – *родовий (засіб вираження – флексія -их)*. 11. Група за кінцевим приголосним основи – *тверда (засіб вираження – кінцевий приголосний основи твердий [p])*. 12. Синтаксична функція – *означення*. 13. Морфемна будова: *корінь – мудр-, суфікс – -іш-, флексія – -их*. 14. Словотвірний аналіз: слово утворене морфологічним способом, суфіксальним різновидом від прикметника *мудрий* за допомогою суфікса *-іш*.

ЧИСЛІВНИК

1. Слово в тексті.
2. Початкова форма (*називний відмінок – для кількісних; називний відмінок чоловічого роду однини для – порядкових*).
3. Розряд за значенням: *кількісний (означено-кількісний: власне кількісний, дробовий, збірний чи неозначено-кількісний) або порядковий*.
4. Група за будовою числівника (*простий (з одним коренем), складний (з двох і більше коренів) чи складений (кількаслівний)*).
5. Рід (*мають усі порядкові й окремі кількісні*) і засоби його вираження (*флексія*).
6. Число (*мають усі порядкові й окремі кількісні*) і засоби його вираження (*флексія*).
7. Відмінок і засоби його вираження (*флексія*).
8. Синтаксична функція в реченні (*якщо це кількісно-іменна сполучка, то синтаксична функція визначається у складі цієї сполучки*).
9. Морфемна будова (*у тій формі, що у тексті*).
10. Спосіб творення (*здійснюється, якщо слово похідне; слово аналізується у початковій формі; у складених числівниках розглядається спосіб творення кожного окремого слова*).

Зразок: Протягом кількохсот років світ не шкодує добірних теплих епітетів, коли мова заходить про українську пісню і її становище у світі (Г. Нудьга).

1. *Кількохсот* – числівник. 2. Початкова форма – *кількасот*. 3. Розряд за значенням – *кількісний*, група – *неозначено-кількісний*. 4. За будовою – *складний*. 5. Роду не має. 6. Числа не має. 7. Відмінок – *родовий* (флексія першої основи *-ох*, другої основи – *нульова*). 8. У реченні виконує функцію *обставини*. 9. Морфемна будова: *корені – кільк-, -сот*, флексія першої основи *-ох*, флексія другої основи – *нульова*. 10. Спосіб творення – *лексико-синтаксичний*.

ЗАЙМЕННИК

1. Слово в тексті.
2. Початкова форма (*називний відмінок однини*).
3. Група за узагальненням (*узагальнено-предметний, узагальнено-якісний, узагальнено-кількісний*).
4. Розряд за значенням (*особовий, зворотний, присвійний, вказівний, означальний, питально-відносний, заперечний, неозначений*).
5. Рід і засоби його вираження (*визначається з узагальнено-предметних – в особово-вказівних та в узагальнено-якісних; флексія*).
6. Особа і засоби вираження (*тільки для особових; основа*).
7. Число й засоби його вираження (*визначається з узагальнено-предметних – в особових та в узагальнено-якісних; флексія*).
8. Відмінок і засоби його вираження (*флексії, прийменники, основа*).
9. Синтаксична функція в реченні.
10. Морфемна будова (*у тій формі, що у тексті*).
11. Спосіб творення (*визначається в неозначених та заперечних займенниках; слово аналізується у початковій формі*).

Зразок: Людині треба, щоб її робота залишалася після неї самої жити. Ю. Яновський).

1. *Неї* – займенник. 2. Початкова форма – *вона*. 3. Група за узагальненням – *узагальнено-предметний*. 4. Розряд за значенням – *особовий, особово-вказівний*. 5. *Жіночий* рід (*засіб вираження флексія -еї*). 6. *Третя* особа (*засіб вираження – основа*). 7. Число – *однина* (*засіб вираження флексія -еї*). 8. Відмінок – *родовий* (*засіб вираження – прийменник після, флексія -еї*). 9. У реченні виконує функцію *непрямого додатка*. 10. Морфемна будова: *корінь -н, флексія -еї*. 11. Спосіб творення не визначається, бо займенник особовий.

ПРИСЛІВНИК

1. Слово в тексті.
2. Розряд і група за значенням (*означальний (якісно-означальний, кількісно-означальні і означальні способу дії), обставинний (часу, місця, причини, мети)*).
3. Ступінь порівняння і засоби його вираження (*для якісно-означальних*) (*суфікси, частки-префікси, слова більш, менш, найбільш, найменш, інші основи*).
4. Категорія суб'єктивної оцінки і засоби її вираження (*для якісно-означальних*) (*суфікси -еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-*).
5. Синтаксична функція.
6. Морфемна будова.
7. Спосіб творення (якщо слово похідне)

Зразок: Ніч надійшла непомітно швидко. (Ю. Смолич).

1. *Швидко* – прислівник.
2. Розряд – *означальний* (якісно-означальний).
3. Немає ступеня порівняння.
4. Категорія суб'єктивної оцінки – відсутня.
5. Виконує синтаксичну функцію *обставини способу дії*.
6. Морфемна будова: *корінь -швид-, суфікси -к-, -о*.
7. Спосіб творення *морфологічний*, різновид – *суфіксальний*, утворений від основи якісного прикметника *швидк(ий)* за допомогою суфікса *-о*.

ДІЄСЛОВО

1. Слово в тексті.
2. Початкова форма (*інфінітив*).
3. Вид і засоби його вираження (*за основою дієслова*).
4. *Перехідність / неперехідність* та засоби вираження (*найчастіше визначається за наявністю чи відсутністю певної відмінкової форми іменника: знахідного відмінка без прийменника; родового відмінка при дієслові з заперечною часткою не; родового відмінка при дієслові, що позначає дію, яка переходить не на весь предмет, а лише на його частину. Крім того, може враховуватися морфологічна будова дієслова. Постфікс -ся показник неперехідності*).
5. *Стан і засоби його вираження (визначається за наявністю певної відмінкової форми іменника, постфікса -ся, здатністю вживатися чи не вживатися без постфікса -ся)*.
6. *Час і засоби його вираження (флексії, суфікси, допоміжне дієслово, показники виду в простому майбутньому)*.

7. Спосіб і засоби його вираження (для дієслів дійсного способу – ті, що й категорії часу, для дієслів умовного способу – частка би(б), для дієслів наказового способу – флексії, частки).

8. Особа (для особових форм: дійсного способу теперішнього і майбутнього часу та наказового способу) і засоби її вираження (особові флексії). У родових формах особа визначається за контекстуальними засобами.

9. Рід (для родових форм: дійсного способу минулого часу та умовного способу) і засоби його вираження (суфікси та флексії).

10. Число і засоби його вираження (флексії).

11. Дієвідміна і засоби її вираження (флексії; для I дієвідмини у формі 3-ої особи множини -уть(-ють), для II дієвідмини у формі 3-ої особи множини -ать(-ять)).

12. Основа інфінітива, основа теперішнього (для дієслів доконаного виду – простого майбутнього) часу.

13. Синтаксична функція.

14. Морфемна будова (у тій формі, що у тексті).

15. Спосіб творення (здійснюється, якщо слово похідне; слово аналізується у початковій формі).

Зразок: Лиш хто народу рідного не любить, піде по світу тихим жебраком і, просячи, до щастя шлях загубить (Д. Павличко).

1. (Не) *любить* – дієслово. 2. Початкова форма – *любити*. 3. Вид – *недоконаний* (засіб вираження – основа дієслова). 4. Дієслово *перехідне* (засіб вираження – відмінкова форма залежного іменника: родовий відмінок при дієслові з заперечною часткою *не*). 5. Стан – *активний* (засіб вираження - відмінкова форма залежного іменника: родовий відмінок при дієслові з заперечною часткою *не*, відсутність *-ся*). 6. Час – *теперішній* (засіб вираження – особова флексія *-ить*). 7. Спосіб – *дійсний* (засіб вираження – форма теперішнього часу). 8. Особа – *3-я особа* (засіб вираження – особова флексія *-ить*). 9. Роду не має. 10. Число – *однина* (засіб вираження – особова флексія *-ить*). 11. Друга дієвідміна (засіб вираження – особова флексія у формі 3-ої особи однини *-ить*, у формі 3-ої особи множини *-ять*). 12. Основа інфінітива *люби-*. Основа теперішнього часу *любл'*. 13. Синтаксична функція – *простий дієслівний присудок*. 14. Морфемна будова: *корінь -люб-, флексія -ить*. 15. Спосіб творення не визначається, бо дієслово непохідне.

ДІЄПРИКМЕТНИК

1. Слово в тексті.
2. Початкова форма (*називний відмінок однини чоловічого роду*).
3. Стан і засоби його вираження (*суфікси*).
4. Вид і засоби його вираження (*основою дієслова, від якого утворений дієприкметник*).
5. Час і засоби його вираження (*суфікси*).
6. Рід і засоби його вираження (*флексії*).
7. Число і засоби його вираження (*флексії*).
8. Відмінок і засоби його вираження (*флексії*).
9. Синтаксична функція.
10. Морфемна будова (*у тій формі, що у тексті*).
11. Спосіб творення (*слово аналізується у початковій формі; Слід пам'ятати, що всі дієприкметники утворені тільки суфіксальним способом*).

Зразок: Як радію за ту я людину, що загублену радість знайшла. (В. Сосюра).

1. *Загублену* – дієприкметник.
2. Початкова форма – *загублений*.
3. *Пасивний* стан (*засіб вираження суфікс-ен-*).
4. Вид – *доконаний* (*засіб вираження – основа*).
5. Дієприкметник *минулого часу* (*засіб вираження суфікс -ен-*).
6. Рід *жіночий* (*засіб вираження – флексія -у*).
7. Число – *однина* (*засіб вираження флексія -у-*).
8. Відмінок *знахідний* (*засіб вираження – флексія -у*).
9. У реченні виконує функцію *узгодженого означення*.
10. Морфемна будова: *префікс -за-, корінь -губл-, суфікс -ен- флексія -у*.
11. Спосіб творення *морфологічний*, різновид – *суфіксальний*, утворений від дієслова *загубити* за допомогою суфікса *-ен*.

ДІЄПРИСЛІВНИК

1. Слово в тексті.
2. Вид і засоби його вираження (*суфікси*).
3. Час і засоби його вираження (*суфікси*).
4. Дія попередня чи одночасна з дієсловом-присудком.
5. *Перехідність*, засоби її вираження (*відсутністю чи наявністю прямого додатка*).
6. Синтаксична функція.
7. Морфемна будова.
8. Спосіб творення (*слід пам'ятати, що всі дієприслівники утворені тільки суфіксальним способом*).

Зразок: Світить річка, блукаючи заплавами, зникаючи у маревах небосхилу (О. Гончар).

1. *Блукаючи* – дієприслівник. 2. *Недоконаний вид* (засіб вираження – суфікс *-ючи*). 3. *Теперішній час* (засіб вираження – суфікс *-ючи*). 4. Має значення *одночасності дії* щодо дієслова-присудка (*світить*). 5. *Неперехідний* (засіб вираження – відсутність прямого додатка). 6. Синтаксична функція – у складі дієприслівникового звороту виконує функцію *обставини способу дії*. 7. Морфемна будова: *корінь -блук-, суфікс -а-, -ючи*. 8. Спосіб творення *морфологічний*, різновид – *суфіксальний*, утворений від дієслова *блукати* за допомогою суфікса *-ючи*.

ПРИЙМЕННИК

1. Аналізоване слово.
2. Група за походженням (*первинний/непохідний, вторинний/похідний (відіменний, прислівникового походження, віддієслівний)*).
3. За будовою (*простий, складний, складений*).
4. Які відношення виражає (*просторові, часові, причини, мети, умови, допустові, супровідні, зіставлення й порівняння, об'єктні, способу дії, посередництва, міри і ступеня вияву дії або стану*).
5. З якою відмінковою формою вжитий і може вживатись.
6. Яке слово з яким допомагає з'єднувати.
7. До складу якого члена речення входить.

Зразок: Я не літав в надзоряні країни, а все державсь бездольної землі (П. Грабовський).

1. *В* – прийменник. 2. За походженням – *первинний*. 3. За будовою – *простий*. 4. Має *просторове значення* разом з іменником, до якого відноситься. 5. Вжитий з іменником у *знахідному відмінку(країни)*. 6. З'єднує слово *літав* зі словом *країни*. 7. Входить до складу *обставини*.

СПОЛУЧНИК

1. Аналізоване слово.
2. Група і підгрупа за значенням: *сурядний (єднальний, протиставний, розділовий, приєднувальний, градаційний, пояснювально-уточнювальний)* чи *підрядний (з'ясувальний, означальний, причиновий, часу, умови, місця, мети, порівняльний, допустовий)*.
3. Група за походженням (*первинний/непохідний, вторинний/похідний*).
4. Група за будовою (*простий, складний, складений*).

5. Група за вживанням (*одиничний, повторюваний, парний*).
6. Які члени речення чи речення сполучає.

Зразок: На те й лихо, щоб з тим лихом боротись (Т. Шевченко).

1. *Щоб* – сполучник.
2. *Підрядний (мети)*.
3. За походженням – *вторинний (похідний) – (що + б)*.
4. За будовою – *складний*.
5. Група за вживанням – *одиничний*.
6. Приєднує підрядне речення мети до головного.

ЧАСТКА

1. Аналізоване слово.
2. Група за значенням і функцією (*фразова (смилова, модальна, емоційно-експресивна), словотворча, формотворча*).
3. Група за місцем у реченні (*препозиційна, постпозиційна чи вільно-позиційна*).
4. Група за походженням (*первинна/непохідна, вторинна/похідна (відприслівникова, відзайменникова, відіменникова, відприкметникова, віддієслівна, відсполучникова, відвигукова)*).
5. До якого слова в реченні чи до всього речення відноситься.

Зразок: Хай все впаде, що має впасти, ниць (Д. Павличко).

1. *Хай* – частка.
2. *Формотворча (утворює разом з дієсловом впаде аналітичну форму наказового способу)*.
3. Група за місцем у реченні – *препозиційна*.
4. Група за походженням – *первинна (непохідна)*.
5. У реченні відноситься до дієслова *впаде*.

ВИГУК

1. Аналізоване слово.
2. Група за значенням (*емоційний, спонукальний, етикетний, вокативний*).
3. Група за походженням (*первинний/непохідний, вторинний/похідний (відіменний, відприкметниковий, відзайменниковий, прислівникового походження, віддієслівний)*).

Зразок: Ой, як хороше навколо... (Г. Тютюнник).

1. *Ой* – вигук.
2. За значенням – *емоційний*.
3. За походженням – *первинний (непохідний)*.

3. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ДО КУРСУ

ПІДРУЧНИКИ І ПОСІБНИКИ

1. Бабій І.М. Службові слова в сучасній українській мові / І.М. Бабій, Т.М. Вільчинська. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 96 с.
2. Бевзенко С.П. Історична морфологія української мови: Нариси із словозміни та словотвору / С.П. Бевзенко. – Ужгород: Закарп. обл. вид-во, 1960. – 416 с.
3. Безпояско О.К. Морфеміка української мови / О.К. Безпояско, К.Г. Городенська. – К.: Наук. думка, 1987. – 211 с.
4. Безпояско О.К. Граматика української мови. Морфологія: підручник / О.К. Безпояско, К.Г. Городенська, В.М. Русанівський. – К.: Либідь, 1993. – 336 с.
5. Брицин М.Я. Порівняльна граматики української і російської мов / М.Я. Брицин, М.А. Жовтобрюх, А.В. Майборода. – К.: Вища шк., 1978. – 269 с.
6. Буланін Л.Л. Трудные вопросы морфологии: пособие / Л.Л. Буланін. – М.: Просвещение, 1976. – 207 с.
7. Вакарюк Л.О. Українська мова. Морфеміка і словотвір / Л.О. Вакарюк, С.Є. Панцьо. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 184 с.
8. Виноградов В.В. Русская грамматика / В.В. Виноградов. – Москва, 1980.
9. Виноградов В.В. Русский язык / В.В. Виноградов. – Москва, 1986.
10. Вихованець І.Р. Граматика української мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, А.П. Грищенко. – К.: Рад. школа, 1982. – 208 с.
11. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови / за ред. І.Р. Вихованця. – К.: Унів. вид-во “Пульсари”, 2004. – 400 с.
12. Волох О.Т. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис / Т.О. Волох, М.Т. Чемерисов, Є.І. Чернов. – К.: Вища шк., 1989. – 334 с.
13. Горпинич В.О. Будова слова і словотвір / В.О. Горпинич. – К.: Рад. шк, 1977. – 121 с.
14. Горпинич В.О. Морфологія української мови: підручник / В.О. Горпинич. – К.: Академія, 2004. – 336 с.

15. Горпинич В.О. Українська словотвірна дериватологія / В.О. Горпинич. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – 190 с.
16. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія / В.О. Горпинич. – К.: Вища шк., 1999. – 207 с.
17. Данилюк І.Г. Прикладна морфологія: навчальний посібник / І.Г. Данилюк. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – 165 с.
18. Жовтобрюх М.А. Курс сучасної української літературної мови / М.А. Жовтобрюх, Б.М. Кулик. – К.: Вища шк., 1972. – Ч. 1. – 402 с.
19. Загнітко А.П. Основи функціональної морфології української мови: навчальний посібник / А.П. Загнітко. – К.: Вища шк., 1991. – 77 с.
20. Земская Е.А. Словообразование: Современный русский язык / Е.А. Земская; под ред. В.А. Белошапковой. – М., 1961.
21. Історія української мови: Морфологія. – К.: Наук. думка, 1978. – 539 с.
22. Клименко Н.Ф. Основи морфеміки сучасної української мови / Н.Ф. Клименко. – К.: ІЗМН, 1998. – 182 с.
23. Клименко Н.Ф. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови / Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська. – К.: ІМНАН, 1998. – 162 с.
24. Козленко Ірина. Морфеміка сучасної української літературної мови: навчальний посібник / Ірина Козленко. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – 236 с.
25. Кричун Л. Сучасна українська літературна мова. Самостійна робота з морфології / Л. Кричун. – Кіровоград, 2006. – 64 с.
26. Кубрякова Е.С. Основы морфологического анализа / Е.С. Кубрякова. – М., 1974.
27. Куцова Р.А. Прислівник: семантика і структура: навчальний посібник для самостійної роботи студентів / Р.А. Куцова. – Горлівка, 2002. – 20 с.
28. Кучеренко І.К. Категорія відмінка в сучасній українській мові / І.К. Кучеренко. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1962. – 52 с.
29. Леонова М.В. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / М.В. Леонова. – К.: Вища шк., 1983. – 264 с.
30. Лыков Л.Г. Основы русской морфеміки / Л.Г. Лыков. – Краснодар, 1979.
31. Матвіяс І.Г. Курс сучасної української літературної мови. Морфологія / І.Г. Матвіяс. – К.: Рад. шк., 1962. – 163 с.

32. Микитюк О.Р. Сучасна українська мова: Морфологія (іменник, прикметник): конспект лекцій для спеціальності «Прикладна лінгвістика» / О.Р. Микитюк. – Львів: Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 52 с.

33. Микитюк О.Р. Сучасна українська мова: Морфологія (числівник, займенник): конспект лекцій для спеціальності «Прикладна лінгвістика» / О.Р. Микитюк. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 44 с.

34. Муромцев І.В. Морфеміка / І.В. Муромцев. – Харків: Вид-во ХДУ, 1980. – 60 с.

35. Плющ М.Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник / М.Я. Плющ. – 2-е видання, доповнене. – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 328 с.

36. Плющ М.Я. Словотворення та його вивчення в школі / М.Я. Плющ. – К.: Рад. шк., 1969. – 132 с.

37. Самійленко С.П. Нариси з історичної морфології української мови / С.П. Самійленко. – К.: Рад. шк., 1964. – Ч. 1. – 234 с.

38. Сегін Любомир. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка, словотвір, морфонологія: тестові завдання / Любомир Сегін. – Слов'янськ: СДПУ, 2009. – 90 с.

39. Словотвір сучасної української літературної мови / за ред. М.А. Жовтобрюха. – К.: Наук. думка, 1979. – 409 с.

40. Сучасна українська мова / М.Т. Доленко, І.І. Дацюк, А.Г. Кващук. – К.: Вища шк., 1987. – 352 с.

41. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / за заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1969. – 583 с.

42. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А.К. Мойсієнко, І.М. Арібжанова, В.В. Коломийцева та ін. – К.: Знання, 2010, – 374 с.

43. Сучасна українська літературна мова / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ та ін. / за ред. А.П. Грищенка. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Вища шк., 1997. – 493 с.

44. Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. А.П. Грищенка. – К.: Вища шк., 2002. – 439 с.

45. Сучасна українська мова: підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; за ред. О.Д. Пономарева. – К.: Либідь, 1997. – 400 с.

46. Українські прийменники: Синхронія та діахронія: пробний зошит / за ред. проф. А.П. Загнітка. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – 162 с.

47. Цыганенко Г.П. Русский язык. Морфемика. Словообразование. Этимология / Г.П. Цыганенко. – Донецк: КИТИС, 1999. – 314 с.

48. Шкільник М.М. Формування в учнів граматичних понять іменника / М.М. Шкільник. – К.: Рад. шк., 1962. – 166 с.

49. Ющук І.П. Українська мова / І.П. Ющук. – К.: Либідь, 2003. – 640 с.

МОНОГРАФІЇ

1. Андерш Й.Ф. Семантична структура безприйменникового давального відмінка в чеській і німецькій мовах / Й.Ф. Андерш. – К.: Наук. думка, 1975. – 134 с.

2. Арполенко Г.П. Числівник української мови / Г.П. Арполенко, К.Г. Городенська, Г.Х. Щербатюк. – К.: Наук. думка, 1980. – 244 с.

3. Безпояско О.К. Іменні граматичні категорії (функціональний аналіз) / О.К. Безпояско. – К.: Наук. думка, 1991. – 172 с.

4. Білоштан А.П. Наголос членних прикметників у сучасній українській літературній мові / А.П. Білоштан. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958. – 42 с.

5. Бондарко А.В. Вид и время русского глагола / А.В. Бондаренко. – Л.: Просвещение, 1971. – 239 с.

6. Бондарко А.В. Теория морфологических категорий / А.В. Бондарко. – Л.: Наука, 1976. – 254 с.

7. Вихованець І.Р. Прийменникова система української мови / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1980. – 288 с.

8. Вихованець І.Р. Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1971. – 120 с.

9. Вихованець І.Р. Система відмінків української мови / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1987. – 232 с.

10. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.

11. Возний Т.М. Словотвір дієслів в українській мові / Т.М. Возний. – Львів: Вища шк., 1981. – 186 с.

12. Вольф Е.М. Грамматика и семантика прилагательного / Е.М. Вольф. – М.: Наука, 1978. – 198 с.

13. Гнатюк Г.М. Дієприкметник у сучасній українській літературній мові / Г.М. Гнатюк. – К.: Наук. думка, 1982. – 248 с.

14. Городенська К.Г. Словотвірна структура слова (відіменні деривати) / К.Г. Городенська, М.В. Кравченко. – К.: Наук. думка, 1981. – 199 с.
15. Гринчишин Д.Г. Явище субстантивзації в українській мові / Д.Г. Гринчишин. – К.: Наук. думка, 1965. – 112 с.
16. Грищенко А.П. Прикметник в українській мові / А.П. Грищенко. – К.: Наук. думка, 1978. – 207 с.
17. Гуйванюк Н.В. Засоби вираження присвійності в українській мові / Н.В. Гуйванюк. – Чернівці: Вид-во Чернівецького ун-ту, 1975. – 20 с.
18. Грещук В.В. Український відприкметниковий словотвір / В.В. Грещук. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 208 с.
19. Дегтярев В.И. Категория числа в славянских языках / В.И. Дегтярев. – М.: Просвещение, 1982. – 320 с.
20. Дубова О.А. Типологічна еволюція морфологічних систем української і російської мов / О.А. Дубова. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. – 302 с.
21. Жаботинская С.А. Когнитивные и номинативные аспекты класса числительных / С.А. Жаботинская. – М.: ИЯ РАН, 1992. – 216 с.
22. Загнітко А.П. Дієслівні категорії в синтагматиці і парадигматиці / А.П. Загнітко. – К.: НМК ВО, 1990. – 132 с.
23. Загнітко А.П. Морфологічні категорії іменника в синтагматиці і парадигматиці / А.П. Загнітко. – К.: НМК ВО, 1989. – 63 с.
24. Загнітко А.П. Основи функціональної морфології української мови / А.П. Загнітко. – К.: Вища шк., 1991. – 77 с.
25. Загнітко А.П. Система і структура морфологічних категорій сучасної української мови (проблеми теорії): навчальний посібник / А.П. Загнітко. – К.: ІСДО, 1993. – 343 с.
26. Загнітко А.П. Структура та ієрархія валентних значень дієслова / А.П. Загнітко. – К.: НМК ВО, 1990. – 64 с.
27. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Морфологія: монографія / А.П. Загнітко. – Донецьк: ДонНУ, 1996. – 437 с.
28. Земская Е.А. Словообразование как деятельность / Е.А. Земская. – М.: Наука, 1992. – 222 с.
29. Іваненко З.І. Система прийменникових конструкцій адвербіального значення / З.І. Іванченко. – К.; Одеса: Вища школа, 1981. – 143 с.
30. Івченко М.П. Числівники української мови / М.П. Івченко. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1955. – 144 с.
31. Ільїн В.С. Префікси в сучасній українській мові / В.С. Ільїн. – К.: Наук. думка, 1953. – 168 с.

32. Каранська М.У. Сполучники **що, щоб** і граматичні конструкції з ними в сучасній українській літературній мові / М.У. Каранська. – К.: Вид-во АН УРСР, 1962. – 136 с.

33. Карпіловська Є.А. Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови: будова та реалізація / Є.А. Карпіловська. – К.: Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, 1999. – 297 с.

34. Клименко Н.Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н.Ф. Клименко. – К.: Наук. думка, 1984. – 251 с.

35. Ковалик І.І. Вчення про словотвір / І.І. Ковалик. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1961. – 84 с.

36. Колодяжний А.С. Прийменник / А.С. Колодяжний. – Харків: Вид-во ХДУ, 1960. – 166 с.

37. Костусяк Н.М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників / Н.М. Костусяк. – Луцьк: Ред.-вид. відділення “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 219 с.

38. Кучеренко І.К. Категорія відмінка в сучасній українській мові / І.К. Кучеренко. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту. – 1961. – 52 с.

39. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія / І.К. Кучеренко. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1961. – Ч. 1. – 172 с.

40. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія / І.К. Кучеренко. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1964. – Ч. 2. – 160 с.

41. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія / І.К. Кучеренко. – Видання друге, уточнене й доповнене. – Вінниця: «Поділля – 2000», 2003. – 464 с.

42. Лукінова Т.Б. Числівники в слов'янських мовах (порівняльно-історичний нарис) / Т.Б. Лукінова. – К.: Наук. думка, 2000. – 370 с.

43. Лучик А.А. Семантика прислівникових еквівалентів слова української і російської мов / А.А. Лучик. – К.: Довіра, 2001. – 218 с.

44. Мацицька Т.Є. Граматична структура дієслівної валентності / Т.Є. Мацицька. – Луцьк: Вид-во Волинського ун-ту, 1998. – 204 с.

45. Матвіяс І.Г. Іменник в українській мові / І.Г. Матвіяс. – К.: Рад. шк., 1974. – 184 с.

46. Мацько Л.І. Інтер'єктиви в українській мові: навчальний посібник / Л.І. Мацько. – К.: КДПІ, 1981. – 130 с.

47. Медведєв Ф.П. Система сполучників в українській мові / Ф.П. Медведєв. – Харків, 1962. – 90 с.
48. Мещанинов И.И. Члены предложения и части речи / И.И. Мещанинов. – М.: Наука, 1978. – 388 с.
49. Николаева Т.М. Функции частиц в высказывании / Т.М. Николаева. – М.: Наука, 1985. – 168 с.
50. Ожоган В.М. Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови / В.М. Ожоган. – К.: Наук. думка, 1997. – 231 с.
51. Олексенко В.П. Словотвірні категорії суфіксальних іменників: монографія / В.П. Олексенко. – Херсон: Айлант, 2001. – 240 с.
52. Півторак Г.П. Морфологія інфінітива в східнослов'янських мовах / Г.П. Півторак. – К.: Наук. думка, 1974. – 144 с.
53. Плющ М.Я. Відмінок у семантико-синтаксичній структурі речення / М.Я. Плющ. – К.: Вища школа, 1978. – 107 с.
54. Пугач В. Історія формування та функціонування предикативних форм на **-но**, **-то** в українській мові / В. Пугач. – К., 1996. – 18 с.
55. Русанівський В.М. Структура українського дієслова / В.М. Русанівський. – К.: Наук. думка, 1971. – 315 с.
56. Русанівський В.М. Дієслово – рух, дія, образ / В.М. Русанівський. – К.: Рад. шк., 1977. – 112 с.
57. Сасинович Е.С. Дієприслівники в сучасній українській мові / Е.С. Сасинович. – К.: Рад. шк., 1963. – 96 с.
58. Скаб М.С. Граматика апеляції в українській мові / М.С. Скаб. – Чернівці: Місто, 2002. – 272 с.
59. Скиба Ю.Г. Частица как служебное слово / Ю.Г. Скиба. – Черновцы: ЧГУ, 1958. – 100 с.
60. Соколова С.О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові / С.О. Соколова. – К.: Наук. думка, 2003. – 283 с.
61. Суник О.П. Общая теория частей речи / О.П. Суник. – М.: Наука, 1966. – 131 с.
62. Супрун А.Е. Славянские числительные: Становление числительного как особой части речи / А.Е. Супрун. – Мн.: БГУ, 1969. – 232 с.
63. Улуханов И.С. Единицы словообразовательной системы русского языка и их лексическая реализация / И.С. Улуханов. – М.: Изд-во РАН, 1996. – 221 с.
64. Федурко М.Ю. Морфонологія відіменникового словотворення в сучасній українській мові: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / М.Ю. Федурко; НАН України. Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. – К., 2005. – 36 с.

65. Федурко М. Морфонологія відіменникового словотворення / М. Федурко. – К.: Дрогобич: Вимір, 2003. – 271 с.
66. Функціонально-комунікативна і текстова парадигма українських прийменників та їхніх еквівалентів: монографія / А.П. Загнітко, К.М. Виноградова, І.Г. Данилюк, та ін. – Донецьк: Вид-во «Вебер» (Донецька філія), 2009. – 209 с.
67. Цыганенко Г.П. Состав слова и словообразование в современном русском языке / Г.П. Цыганенко. – К.: Рад. шк., 1978. – 152 с.
68. Чапля І.К. Прислівники в українській мові / І.К. Чапля. – Харків: Вид-во ХДУ, 1960. – 124 с.
69. Шанский Н.М. Очерки по русскому словообразованию / Н.М. Шанский. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1968. – 310 с.
70. Швець І.Р. Синтаксичні функції інфінітива в сучасній українській літературній мові / І.Р. Швець. – Одеса: Вид-во Одеськ. ун-ту, 1972. – 58 с.
71. Юрчук Л.А. Питання суфіксального словотворення дієслів у сучасній українській мові / Л.А. Юрчук. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 97 с.
72. Янко-Триницкая Н.А. Словообразование в современном русском языке / Н.А. Янко-Триницкая. – М.: Индрик, 2001. – 503 с.

СЛОВНИКИ, ЕНЦИКЛОПЕДІЇ

1. Алексієнко Л.А. Граматичний словник українських дієслів: у 2 т. / Л.А. Алексієнко, І.В. Козленко. – К.: Київський університет, 1998. – 2 т.
2. Ахманова А.С. Словарь лингвистических терминов / А.С. Ахманова. – Москва, 1996.
3. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / І.С. Олійник, Д.І. Ганич. – К., 1985.
4. Годована М.П. Словник-довідник назв осіб за видом діяльності / М.П. Годована; за ред. Л.В. Туровської. – К.: Наук. думка, 2009. – 176 с.
5. Городенська Катерина. Граматичний словник української мови: Сполучники / Катерина Городенська. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2007. – 340 с.
6. Етимологічний словник української мови. – К., 1982 – 2003. – Т.1 – 4.
7. Жайворонок В.В. Велика чи мала літера? Словник-довідник / В.В. Жайворонок. – К.: Наук. думка, 2004. – 202 с.

8. Загнітко А. Словник часток: матеріали і статті: науково-навчальне видання / Анатолій Загнітко, Анна Каратаєва. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 382 с.
9. Загнітко А.П. Словник українських прийменників / А.П. Загнітко, І.Г. Данилюк, Г.В. Ситар, та ін. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 416 с.
10. Інверсійний словник української мови. – К., 1985.
11. Інверсійний словник української мови. – Одеса, 1971 – 1976. – Вип. 1 – 3.
12. Карпіловська Є.А. Кореневий гніздовий словник української мови / Є.А. Карпіловська. – К., 2002.
13. Клименко Н.Ф. Словник афіксальних морфем української мови / Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська, В.С. Карпіловський, Т.І. Недозим. – К., 1998. – 435 с.
14. Короткий тлумачний словник української мови. – К., 1978.
15. Граматичний словник української літературної мови: Словозміна / В.І. Критська, Т.І. Недозим, Л.В. Орлова, та ін. відп. ред. – член-кор. НАН України Н.Ф. Клименко. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2011.
16. Лексико-словотвірні інновації (2007): Словник / К. Коротич, С. Лук'яненко, А. Нелюба та ін.; за ред. А. Нелюби. – Х.: ХІФТ, 2009. – 172 с.
17. Лозова Н.Є. Дзвона чи дзвону? або -а(-я) чи -у(-ю) в родовому відмінку: словник-довідник / Н.Є. Лозова, В.Б. Фридрак. – К.: Наук. думка, 2007. – 168 с.
18. Нелюба Анатолій. Лексико-словотвірні інновації (2008 – 2009): Словник / Анатолій Нелюба. – Х.: Харківське історико-філологічне товариство, 2010. – 116 с.
19. Полюга Л.М. Морфемний словник / Л.М. Полюга. – К., 1983.
20. Редько Ю.К. Довідник українських прізвищ / Ю.К. Редько. – К., 1968.
21. Селіванова Олена. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – 716 с.
22. Сікорська З.С. Українсько-російський словотворчий словник / З.С. Сікорська. – К., 1985.
23. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. – К., 1993.
24. Словник скорочень в українській мові / за ред. Л.С. Паламарчука. – К., 1988.

25. Словник сучасної української літературної мови: в 11 т. – К., 1970 – 1980. – 11 т.
26. Тихонов А.Н. Словообразовательный словарь русского языка / А.Н. Тихонов. – М., 1985. – Т. 1 – 2.
27. Українська мова. Словник-довідник / за ред. А.П. Загнітка. – Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1998. – 142 с.
28. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк, Є.А. Карпіловська та ін. – К.: Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
29. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер. – М., 1964 – 1973. – Т. 1 – 4.
30. Цыганенко Г.П. Толково-сопоставительный словарь русских и украинских предлогов / Г.П. Цыганенко. – Алчевск: Донбасс-Медиа, 2006. – 600 с.
31. Шкільний словотвірний словник сучасної української мови: 15600 слів у складі 127 гнізд / уклад.: Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк. – К.: Наук. думка, 2005. – 264 с.
32. Яценко І.Т. Морфемний аналіз: словник-довідник / І.Т. Яценко – К.1980. – Т. 1; 1981. – Т. 2.

ЗБІРНИКИ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ

1. Бабій І.М. Службові слова в сучасній українській мові / І.М. Бабій, Т.П. Вільчинська. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 96 с.
2. Бабій І.М. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір / І.М. Бабій, Н. Лисяк. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 88 с.
3. Бабій І.М. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: практикум у 2-х частинах / І.М. Бабій, Т.П. Вільчинська. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007.
4. Волкотруб Г.Й. Практична стилістика сучасної української мови: Використання морфологічних засобів мови: навчальний посібник / Г.Й. Волкотруб. – К.: ТОВ «ЛДЛ», 1998. – 176 с.
5. Глібчук Н.М. Сучасна українська мова. Морфологія: практикум: навчальний посібник / Н.М. Глібчук, І.Б. Добосевич. – К.: Знання, 2009. – 486 с.

6. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія: навчальний посібник / В.О. Горпинич. – К.: Вища шк., 1999. – 207 с.
7. Грипас Н.Я. Українська мова. Дидактичний матеріал з морфології / Н.Я. Грипас, М.Я. Плющ. – К.: Ленвіт, 2003. – 184 с.
8. Дудик П.С. Сучасна українська мова: завдання і вправи: навчальний посібник / П.С. Дудик, В.М. Литовченко. – К., ВЦ «Академія», 2007. – 264 с.
9. Загнітко А.П. Українська практична морфологія: навчальний посібник для самостійної роботи / А.П. Загнітко, О.Г. Важеніна, З.Л. Омельченко, О.С. Шевчук. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2006. – 176 с.
10. Загнітко А.П. Українська мова: універсальний довідник школяра та студента / А.П. Загнітко, З.Л. Омельченко, О.С. Шевчук. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 560 с.
11. Колодезнев В.М. Морфология русского языка: практический курс: учебное пособие для студ. высш. учебн. заведений / В.М. Колодезнев. – М.: Гуманит. изд. Центр ВААДОС, 1999. – 264 с.
12. Колоїз Ж.В. Сучасна українська літературна мова: збірник завдань для лабораторних робіт / Ж.В. Колоїз, Н.М. Малюга, В.В. Явір. – К.: Знання, 2006. – 356 с.
13. Леонова М.В. Збірник вправ для лабораторних і практичних занять з морфології сучасної української літературної мови / М.В. Леонова. – Ужгород, 1966. – 108 с.
14. Литвин І.В. Словотвір: дидактичний матеріал з української мови / І.В. Литвин, Л.П. Литвин. – 2-ге видання. – К.: Освіта, 1997. – 224 с.
15. Микитин М.Л. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія: практикум / М.Л. Микитин, А.П. Романченко. – Одеса: Астропринт, 2005. – 192 с.
16. Муромцева О.Г. Збірник вправ з сучасної української літературної мови: Морфеміка. Словотвір. Морфологія / О.Г. Муромцева. – Х.: Світ дитинства, 1999. – 144 с.
17. Омельченко З.Л. Сучасна українська мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія (Модульні контрольні) / З.Л. Омельченко, Ж.В. Краснобаєва-Чорна; за ред. А.П. Загнітка. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – 85 с.
18. Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова: збірник вправ: навчальний посібник / М.Я. Плющ, О.І. Леута, Н.П. Гальона. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Вища шк., 2003. – 287 с.

19. Сегін Любомир. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка, словотвір, морфонологія: тестові завдання / Любомир Сегін. – Слов'янськ: СДПУ, 2009. – 90 с.

20. Сегін Л. Українська морфологія: контрольні роботи / Любомир Сегін, Михайло Вінтонів, Ганна Куцак, Лариса Тищенко, Наталія Куш. – Слов'янськ: СДПУ, 2011. – 84 с.

21. Хрустик Н.М. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір: практикум: навчальний посібник / Н.М. Хрустик, Л.І. Хащенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 136 с.

Література за розділами

Розділ «Морфеміка»

Посібники. Монографії. Автореферати

1. Безпояско О.К. Морфеміка української мови / О.К. Безпояско, К.Г. Городенська. – К.: Наук. думка, 1987. – 211 с.

2. Вакарюк Л.О. Українська мова. Морфеміка і словотвір / Л.О. Вакарюк, С.Є. Панцьо. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 184 с.

3. Горбачук В.Т. Основні поняття і терміни морфеміки / В.Т. Горбачук. – Слов'янськ, 1982.

4. Горпинич В.О. Будова слова і словотвір / В.О. Горпинич. – К.: Рад. шк, 1977. – 121 с.

5. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія / В.О. Горпинич. – К.: Вища шк., 1999. – 207 с.

6. Горпинич В.О. Українська словотвірна дериватологія / В.О. Горпинич. – Дніпропетровськ, 1998. – 186 с.

7. Морфемна структура слова / Т.О. Грязнухіна, Н.Ф. Клименко, Л.І. Комарова, та ін. – К., 1979. – 334с.

8. Івасишина Т.А. Синонімія словотворчих афіксів: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Т.А. Івасишина; НАН України. Ін-т укр. мови. – К., 1999. – 19 с.

9. Ільїн В.С. Префікси в сучасній українській мові / В.С. Ільїн. – К., 1953. – 168 с.

10. Карпіловська Є.А. Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови: будова та реалізація / Є.А. Карпіловська. – К.: Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, 1999. – 297 с.

11. Карпіловська Є.А. Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови: будова та реалізація: автореф. дис. ... д-ра філол.

наук: 10.02.01 / Є.А. Карпіловська; НАН України. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні – К., 2000. – 36 с.

12. Клименко Н.Ф. Основи морфеміки сучасної української мови / Н.Ф. Клименко. – К.: ІЗМН, 1998. – 182 с.

13. Клименко Н.Ф. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови / Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська. – К.: ІМНАН, 1998. – 162 с.

14. Козленко Ірина. Морфеміка сучасної української літературної мови: навчальний посібник / Ірина Козленко. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – 236 с.

15. Муромцев І.В. Морфеміка / І.В. Муромцев. – Харків: Вид-во ХДУ, 1980. – 60 с.

16. Плахоніна О.В. Історичні зміни в морфемній будові слів сучасної української мови (перерозподіл та ускладнення): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / О.В. Плахоніна. Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2006. – 20 с.

17. Сегін Любомир. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка, словотвір, морфонологія: тестові завдання / Любомир Сегін. – Слов'янськ: СДПУ, 2009. – 90 с.

18. Юрчук Л.А. Питання суфіксального словотворення дієслів у сучасній українській мові / Л.А. Юрчук. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 97 с.

Статті

1. Білодід О.І. Корінь слова у граматичному вченні О.О. Потебні. / О.І. Білодід // Українське мовознавство. – 1976. – № 4.

2. Безпояско О.К. І корінь, і суфікс / О.К. Безпояско // Культура слова. – 1989. 0.02.01 / Є.А. Карпіловська; НАН України. Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. – К., 2000. – 36 с.

3. Безпояско О.К. Суфікс **-щик (-чик)** у сучасній українській мові / О.К. Безпояско // Культура слова. – 1987. – Вип. 32.

4. Бойко В.М. Слово *птах* в українській мові / В.М. Бойко // Культура слова. – 1986. – Вип. 31.

5. Винницький В.М. Коренева акцентуація суфіксальних прикметників / В.М. Винницький // Мовознавство. – 1991. – № 6.

6. Голянич М.І. Омонімічні слова з коренями **мов-** та **каз-** у сучасній українській мові / М.І. Голянич // Українське мовознавство. – 1985. – № 13.

7. Гомонай Руслана. Префікси на позначення недостатнього ступеня прояву ознаки в історії української мови і їх сучасний статус / Руслана Гомонай // Українська мова. – 2009. – № 1.

8. Горбачук В.Т. Основа слова / В.Т. Горбачук // Укр. мова і літ. в шк. – 1988. – № 12.

9. Городенська К.Г. Префікси і префіксоїди в українській мові / К.Г. Городенська // Мовознавство. – 1986. – № 6.

10. Желєзняк І.М. Поліфункціональність ономастичного суфікса *-ай* / І.М. Желєзняк // Мовознавство. – 1997. – № 6.

11. Іванова Т.В. Морфемно-словотвірний фонд української мови як дослідницька та інформаційно-довідкова система / Т.І. Іванова // Мовознавство. – 1990. – № 6.

12. Карпенко Ю.О. Синхронічна сутність лексико-семантичного способу словотвору / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 1992 – № 4.

13. Карпіловська Є.А. Морфемна сітка як інструмент дослідження будови слова / Є.А. Карпіловська // Українське мовознавство. – 1992. – № 19.

14. Карпіловська Є.А. Формальне варіювання суфіксів у сучасній українській мові / Є.А. Карпіловська // Мовознавство. – 1993. – № 6.

15. Клименко Н.Ф. Морфемні структури слів у сучасній українській мові / Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська // Мовознавство. – 1991. – № 6.

16. Козленко Тетяна. Семантичні функції інтерфіксів у структурі українських прикметників на *-с'к-(ий)* / Тетяна Козленко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 23.

17. Коца Руслана. З історії поняття «префікс» / Руслана Коца // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 23.

18. Кравченко М.В. Морфонологічні явища і словотвірна структура слова / М.В. Кравченко // Укр. мова і літ. в шк. – 1984. – № 6.

19. Лобода В.В. Суфікс *-івк(а)* та його російські діаморфи *-евк(а)*, *-овк(а)* в українській топонімії / В.В. Лобода // Українське мовознавство. – 1977. – № 5.

20. Мацьків Т. Наголос і морфемна структура іменника / Т. Мацьків // Мовознавство. – 1997. – № 6.

21. Немченко В.Н. О диахронии и синхронии в словообразовании / В.Н. Немченко // Филолог. науки. – 1985. – № 5.

22. Ольшанський О.Е. О словах с опрощенным морфологическим составом / О.Е. Ольшанский // Рус. яз. в шк. – 1971. – № 1.

23. Остролуцька Наталія. Позиційний розподіл фонем у флексійних морфах української мови / Наталія Остролуцька // Українське мовознавство. – К., 2006. – Вип. 35.
24. Сікорська З.С. Про інтерфікси та інтерфіксацію / З.С. Сікорська, Б.А. Шарпило // Українське мовознавство. – 1977. – № 5.
25. Сікорська Зінаїда. Постфікси в українському мовознавстві / Зінаїда Сікорська // Українська мова. – 2003. – № 3 – 4.
26. Скляниченко Г.В. Гібридні похідні з іншомовними префіксами *супер-*, *ультра-*, *архі-*, *гіпер-*, *екстра-*, із значенням інтенсивності / Г.В. Скляниченко // Українське мовознавство. – 1987. – № 14.
27. Скляренко В.Г. Префікс *пра-* в українській мові / В.Г. Скляренко // Культура слова. – 1982. – Вип. 23.
28. Скляренко В.Г. Префікс *па-* в українській мові / В.Г. Скляренко // Культура слова. – 1983. – Вип. 25.
29. Соколова С.О. Формально-семантичне варіювання префіксів і проблема єдності слова / С.О. Соколова // Мовознавство. – 2002. – № 6.
30. Тараненко О.О. Сміслові процеси в основі розвитку демінутивних суфіксів / О.О. Тараненко // Українське мовознавство. – 1982. – № 1.
31. Тилик О. Морфемна будова займенників у сучасній українській мові / О. Тилик // Українське мовознавство. – К., 2005. – Вип. 34.
32. Тютенко Олена. Категорійний і денотатний компоненти значення в семантичній структурі суфікса / Олена Тютенко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 23.
33. Чернецька Г.В. Українські та іншомовні префікси-дублети / Г.В. Чернецька // Культура слова. – 1982. – Вип. 22.
34. Шевчук О.С. Про поняття «основа слова» / О.С. Шевчук // Українське мовознавство. – 1978. – № 6.
35. Шепель Ю.О. Моделювання словотвірних гнізд та рядів слів з вільним і зв'язаним коренем / Ю.О. Шепель // Мовознавство. – 1993. – № 6.
36. Яценко І.Т. Семантична і морфемна будова слів з неподільною і подільною основою / І.Т. Яценко // Укр. мова і літ. в шк. – 1976. – № 10.
37. Яценко І.Т. Зв'язані основи / І.Т. Яценко // Укр. мова і літ. в шк. – 1974. – № 2.
38. Яценко І.Т. Про подільність основи слова / І.Т. Яценко // Укр. мова і літ. в шк. – 1981. – № 6.
39. Яценко І.Т. Явище опрощення в морфологічному складі слова / І.Т. Яценко // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 3.

Розділ «Словотвір»
Посібники. Монографії. Автореферати

1. Азарова Л.Є. Складні слова в українській мові: структура, семантика, концепція «золотої» пропорції: монографія / Л.Є Азарова. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2000. – 222 с.
2. Бевзенко С.П. Історична морфологія української мови (нариси зі словозміни та словотвору) / С.П. Бевзенко. – Ужгород: Закарпат. обл. вид-во, 1960. – 416 с.
3. Білоусенко П.І. Історія суфіксальної системи українського іменника (назви осіб чоловічого роду) / П.І. Білоусенко. – К.: КДПІ, 1993. – 214 с.
4. Вакарюк Л.О. Українська мова. Морфеміка і словотвір / Л.О. Вакарюк, С.Є. Панцьо. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 184 с.
5. Возний Т.М. Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською / Т.М. Возний. – Львів: Вид-во Львів. держ. ун-ту «Вища школа», 1981. – 185 с.
6. Городенська К.Г. Словотвірна структура слова (відіменні деривати) / К.Г. Городенська, М.В. Кравченко. – К.: Наук. думка, 1981. – 199 с.
7. Горпинич В.О. Будова слова і словотвір / В.О. Горпинич. – К.: Рад. шк., 1977. – 121 с.
8. Горпинич В.О. Теоретичні питання відтопонімного словотвору східнослов'янських мов / В.О. Горпинич. – К.: Наук. думка, 1973. – 164 с.
9. Горпинич В.О. Українська словотвірна дериватологія / В.О. Горпинич. – Дніпропетровськ, 1998. – 186 с.
10. Грещук В.В. Український відприкметниковий словотвір / В.В. Грещук. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 206 с.
11. Гринчишин Д.Г. Явище субстантивації в українській мові / Д.Г. Гринчишин. – К.: Наук. думка, 1965. – 112 с.
12. Клименко Н.Ф. Система афіксального словотворення сучасної української мови / Н.Ф. Клименко. – К.: Наук. думка, 1973. – 186 с.
13. Клименко Н.Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н.Ф. Клименко. – К.: Наук. думка, 1984. – 251 с.
14. Клименко Н.Ф. Як народжується слово / Н.Ф. Клименко. – К., 1991.
15. Клименко Н.Ф. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови / Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська. – К.: ІМНАН, 1998. – 162 с.

16. Клименко Н.Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: монографія / Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк. – К.: Видавничий дім Дмитра Бурого, 2008. – 336 с.
17. Ковалик І. Вчення про словотвір / І. Ковалик. – Львів: Вид-во Львів.ун-ту, 1961. – 71 с.
18. Олексенко В.П. Словотвірні категорії суфіксальних іменників: монографія / В.П. Олексенко. – Херсон: Айлант, 2001. – 240 с.
19. Плющ М.Я. Словотворення та вивчення його в школі / М.Я. Плющ. – К.: Рад. шк., 1969. – 132 с.
20. Сегін Любомир. Сучасна українська літературна мова. Морфемика, словотвір, морфонологія: тестові завдання / Любомир Сегін. – Слов'янськ: СДПУ, 2009. – 90 с.
21. Семенюк С.П. Формування словотвірної системи іменників з модифікаційним значенням жіночої статі в новій українській мові: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / С.П. Семенюк; Запоріж. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2000. – 20 с.
22. Словотвір сучасної української літературної мови / за ред. М.А. Жовтобрюха. – К.: Наук. думка, 1979 – 408 с.
23. Соколова С.О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові / С.О. Соколова. – К.: Наук. думка, 2003. – 283 с.
24. Стишов О.А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації): автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / О.А. Стишов; НАН України. Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. – К., 2003. – 35 с.
25. Фекета І.І. Жіночі особові назви в українській мові (творення і вживання) /: дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.01 / І.І. Фекета. – Ужгород, 1968. – 369 с.
26. Чепуріна І.В. Емотивні дієслова як база іменного словотвору (семантико-функціональний аспект): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 / І.В. Чепуріна. – Сімферополь, 2003. – 20 с.
27. Шевчук О.С. Способи словотвору в сучасній українській мові / О.С. Шевчук. – Донецьк, 1990. – 20 с.

Статті

1. Андерш Й.Ф. Особливості адвербіалізації іменників / Й.Ф. Андерш // Мовознавство. – 1999. – № 6.

2. Білоусенко П. До питання про основний спосіб творення прислівників в історії української мови / П. Білоусенко // Українська мова. – 2008. – № 3.

3. Бондар О.І. Словотворча активність демінутивних суфіксів прикметника в українській мові / О.І. Бондар // Українське мовознавство. – 1978. – № 6.

4. Босаківська Н.Л. Словотвірні варіанти назв осіб за родом діяльності або за фахом / Н.Л. Босаківська // Культура слова. – 1980. – Вип. 18.

5. Вашук В.О. Флективний спосіб творення похідних іменників / В.О. Вашук // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 10.

6. Верещака В.І. Словотвірне поле кореня *сторон* у сучасній українській мові / В.І. Верещака // Українське мовознавство. – 1977. – № 5.

7. Верещака В.І. Словотворче поле кореня *мороз* у сучасній українській мові / В.І. Верещака // Мовознавство. – 1975. – № 3.

8. Винницький В.В. Про акцентуаційний спосіб словотворення / В.В. Винницький // Мовознавство. – 2007. – № 6.

9. Волинець Г. Особливості нульсуфіксальних назв осіб спільного роду / Г. Волинець // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008 – Вип. 17.

10. Волинець Галина. Функціонування нульфіксальних іменників у межах лексико-словотвірного мікрополя назв продуктів харчування / Галина Волинець // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 23.

11. Волкова Н. Аспекти вивчення словотвірної продуктивності / Н. Волкова // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – Вип. 16.

12. Воропай С. Особливості словотвірної семантики конфіксальних дериватів / С. Воропай // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2000 – Вип. 7.

13. Глібчук Наталія. Партикуляція – один із шляхів виникнення міжчастиномовних омонімів / Наталія Глібчук // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 22.

14. Голянич М.І. Про одне словотвірне поле віддієслівних іменників на *-енн-а, енн-ах* / М.І. Голянич // Українське мовознавство. – 1978. – № 6.

15. Голянич М.І. Словотвірне поле кореня *каз-* / М.І. Голянич // Мовознавство. – 1978. – № 2.

16. Голянич М.І. Складні утворення з компонентом *-мов-* у сучасній українській мові / М.І. Голянич, Л.І. Батюк // Культура слова. – 1982. – Вип. 24.

17. Голянич М.І. Особливості словотвірної сполучуваності та дієслівних утворень із суфіксами *-ува-*, *(-юва-)*, *-а-(я)* в мікросистемі із значенням говоріння / М.І. Голянич, З.О. Каспришин // Українське мовознавство. – 1992. – № 19.

18. Гомонай Р. Префіксальний спосіб творення прикметників за допомогою форманта *без-* (з історичними коментарями) / Р. Гомонай // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – Вип. 17.

19. Городенська К.Г. Префікси і префіксоїди в українській мові / К.Г. Городенська // Мовознавство. – 1986. – № 1. – С. 36 – 41.

20. Городенська К.Г. Проблема виділення словотвірних категорій / К.Г. Городенська // Мовознавство. – 1994. – № 6.

21. Городенська К.Г. Структура складних іменників у контексті синтаксичного синтезу / К.Г. Городенська // Мовознавство. – 1988. – № 3. – С. 27 – 34.

22. Горпинич В.О. Лінгвістичні засади формування словотвірної норми відсубститутивних прикметників в українській мові / В.О. Горпинич // Мовознавство. – 1992. – № 6.

23. Горпинич В.О. Морфотактичні особливості катойконімних суфіксів української мови / В.О. Горпинич // Українське мовознавство. – 1985. – № 13.

24. Горпинич В.О. Проблеми нормування відтопонімічних прикметників / В.О. Горпинич // Культура слова. – 1977. – Вип. 13.

25. Грещук В.В. Деякі теоретичні питання словотвірного значення / В.В. Грещук // Мовознавство. – 1991. – № 6.

26. Грещук В.В. До питання про словотвір прислівників на *-о-* / В.В. Грещук // Мовознавство. – 1990. – № 6.

27. Грещук В.В. Поняття словотвірної парадигми в сучасній дериватології / В.В. Грещук // Мовознавство. – 1985. – № 1.

28. Грещук В.В. Про історію словотвору українських іменників на *-ість(-ость)*, мотивованих прикметниками з суфіксом *-н-* / В.В. Грещук // Українське мовознавство. – 1977. – № 5.

29. Грещук В.В. Структура словотвірних значень відприкметникових утворень у сучасній українській мові / В.В. Грещук // Українське мовознавство. – 1991. – № 18.

30. Грещук О.Б. Текстотворчі функції словотвірної пари «твірне-похідне» / О.Б. Грещук // Мовознавство. – 1997. – № 6.

31. Денисик Л.М. Словотвірні парадигми речовинних іменників ЛСГ «продукти харчування» / Л.М. Денисик // Мовознавство. – 1987. – № 6.

32. Дзюбишина Н.Я. Про вживання абревіатур / Н.Я. Дзюбишина // *Культура слова*. – 1982. – Вип. 22.
33. Дідківська Г. Назви осіб за професією у сучасній українській мові (лексико-семантичні особливості) / Г. Дідківська // *Мовознавство*. – 1969. – № 5.
34. Добросевич У. Субстантивація як вияв транспозитних можливостей різних частин мови / Уляна Добросевич // *Лінгвістичні студії*. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 22.
35. Журавльова Н.М. Деякі особливості афективного суфіксального словотворення іменників у мові українських народних ліричних пісень / Н.М. Журавльова // *Українське мовознавство*. – 1983. – № 11.
36. Зверєв А.Д. Словотвірне значення в семантичній структурі похідних / А.Д. Зверєв // *Мовознавство*. – 1988. – № 1.
37. Іщук М.В. Словотвірні типи прикметників з префіксами *над-* і *понад-* / М.В. Іщук // *Українське мовознавство*. – 1989. – № 16.
38. Карпенко Ю.О. Синхронічна сутність лексико-семантичного способу словотвору / Ю.О. Карпенко // *Мовознавство*. – 1992. – № 6.
39. Карпенко Ю.О. Творення загальних назв від власних / Ю.О. Карпенко // *Укр. мова і літ. в шк.* – 1973. – № 10.
40. Карпіловська Є. Вторинна номінація у сучасній українській мові: тенденції розвитку / Є. Карпіловська // *Лінгвістичні студії*. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Вип. 20.
41. Каспришин З.О. Складні випадки словотвірного аналізу / З.О. Каспришин // *Укр. мова і літ. в шк.* – 1989. – № 12.
42. Клименко Н.Ф. Аглютинативність в українському словотворенні / Н.Ф. Клименко // *Українське мовознавство*. – 1990. – № 17.
43. Клименко Н.Ф. Назви осіб у сучасній українській періодиці / Н.Ф. Клименко // *Українське мовознавство*. – 2003. – № 25.
44. Клименко Н.Ф. Осново- і словоскладання у процесах номінації сучасної української мови / Н.Ф. Клименко // *Українська мова*. – 2003. – № 3 – 4.
45. Морфемно-словотвірний фонд української мови як дослідницька та інформаційно-довідкова система / Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська, Л.І. Комарова та ін. // *Мовознавство*. – 1990. – № 6.
46. Клименко Ніна. Частиномовна належність неологізмів-комполітів та юкстаполітів / Ніна Клименко // *Українське мовознавство*. – 2004. – Вип. 31.

47. Ковалик І.І. Основні проблеми вчення про словотвір / І.І. Ковалик // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 10; 1973. – № 11.
48. Ковалик І.І. Про морфеми в сфері мови і мовлення / І.І. Ковалик // Мовознавство. – 1982. – № 1.
49. Ковалик І.І. Про основну мовну одиницю словотвірного рівня / І.І. Ковалик // Українське мовознавство. – 1976. – № 4.
50. Колоїз Ж. Типологія дериваційних процесів / Ж. Колоїз // Українська мова. – 2008. – № 4.
51. Коржик Л. Структурно-семантична типологія п'ятикомпонентних відприкметникових словотвірних ланцюжків української мови / Л. Коржик // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2000. – Вип. 7.
52. Коссаk Н.В. Особливості префіксального словотвору прикметників у східнослов'янських мовах / Н.В. Коссаk // Мовознавство. – 1973. – № 6.
53. Костич Л. Семантика подібності в діахронії: якісні деривати / Лілія Костич // Українське мовознавство. – 2004. – Вип. 31.
54. Кравченко Є. Словотвірні okazіоналізми дитячого мовлення: система і норма / Є. Кравченко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – Вип. 12.
55. Кравченко М.В. До питання про значення усічення в українському словотворенні / М.В. Кравченко // Українське мовознавство. – 1988. – № 15.
56. Кравченко М.В. Словотвір іменників жіночого роду з демінутивним значенням / М.В. Кравченко // Українське мовознавство. – 1976. – № 4.
57. Кравченко М.В. Словотвірна структура дериватів утворених за допомогою суфіксів **-ськ(ий)** і **-ств(о)** / М.В. Кравченко // Укр. мова і літ. в шк. – 1989. – № 12.
58. Кравченко М.В. Явище усічення у системі віддієслівних іменників / М.В. Кравченко // Мовознавство. – 1984. – № 3.
59. Кубрякова О.С. Словотвірні процеси при транспозиції прикметників у прислівники / О.С. Кубрякова, О.Ю. Жарких // Мовознавство. – 1985. – № 6.
60. Куцак Г. Омонімія та полісемія словотворчих афіксів / Г. Куцак // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1999. – Вип. 6.
61. Куцова Р. Реалізація морфемної природи прийменника в словотворі / Р. Куцова // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2002. – Вип. 9.
62. Ленець К.В. Подвійнопрефіксовані дієслова з префіксом *по-* / К.В. Ленець // Мовознавство. – 1979. – № 3.

63. Леонова М.В. Словотвір іменників спільного роду / М.В. Леонова // Українське мовознавство. – 1981. – № 9.
64. Леонова М.В. Субстантивація прикметників в українській мові / М.В. Леонова // Укр. мова в шк. – 1960. – № 1.
65. Лесюк М.П. Семантико-дериваційна структура словотвірного гнізда з коренем **-ход-** у сучасній українській мові / М.П. Лесюк // Українське мовознавство. – 1980. – № 8.
66. Лук'яненко С. Словотворчі засоби опредметненої ознаки новостворів в українському соціально-політичному назовництві / С. Лук'яненко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – Вип. 17.
67. Мамрак А.В. Продуктивність словотвірних типів у сучасній українській мові / А.В. Мамрак // Мовознавство. – 1982. – № 4.
68. Мамрак А.В. Семантичний аспект словотвірної співвіднесеності. Мовні проблеми сьогодні / А.В. Мамрак // Мовознавство. – 1990. – № 6.
69. Меркулова О. Іменники з конфіксом *по-...-j(a)* в українській мові / Оксана Меркулова // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 23.
70. Меркулова О. Конфіксальні іменники з постпозитивним елементом *-к(a)* в українській мові / О. Меркулова // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – Вип. 17.
71. Муқан Г.М. Перехідні явища в системі частин мови / Г.М. Муқан // Укр. мова і літ. в шк. – 1976. – № 11.
72. Муқан Г.М. Префіксально-суфіксальний спосіб словотворення / Г.М. Муқан // Укр. мова і літ. в шк. – 1980. – № 9.
73. Муқан Г.М. Префіксально-суфіксальний спосіб словотворення / Г.М. Муқан, Г.Р. Передрій // Укр. мова і літ. в шк. – 1980. – № 12.
74. Муқан Г.М. Словотвірні гнізда з коренями прикметників на позначення кольору / Г.М. Муқан, Г.О. Піскун // Українське мовознавство. – 1987. – № 14.
75. Муромцева О.Г. Складні слова чи префіксальні утворення? (Про утворення з *пів-, напів-, полу-* в сучасній українській мові) / О.Г. Муромцева // Культура слова. – 1979. – Вип. 16.
76. Нагіна В.О. Структурно-семантичні типи абревіатур в українській метеорологічній термінолексичі / В.О. Нагіна // Українське мовознавство. – 1988. – № 15.
77. Нелюба А. Новітні тенденції у словотворі й модифікація норм мови / А. Нелюба // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Вип. 13.

78. Нелюба А. Прихована економія в словотвірній системі української мови (найзагальніші зауваги) / А. Нелюба // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 23.
79. Нелюба А. Способи словотвірної номінації / А. Нелюба // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – Вип. 11.
80. Нелюба А. Стримувачі у словотвірних процесах української мови / А. Нелюба // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – Вип. 18.
81. Німчук В.В. До питання про афіксальний словотвір / В.В. Німчук // Мовознавство. – 1984. – № 6.
82. Олексенко Володимир. Відад'єктивні іменники на *-ість* зі значенням предметного якісного стану / Володимир Олексенко // Українське мовознавство. – К., 2006. – Вип. 36.
83. Павликівська Н. До питання про номінаційні процеси у жіночій псевдонімії / Н. Павликівська // Українська мова. – 2005. – № 3.
84. Пономарьова Л.Ф. Про семантичні обмеження у словотворі віддієслівних імен особи / Л.Ф. Пономарьова // Мовознавство. – 1987. – № 6.
85. Рибалка Я. Морфологічний спосіб словотворення військових козацьких найменувань в українській мові 17 – 18 ст. / Я. Рибалка // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – Вип. 8.
86. Різник Сергій. Семантико-синтаксична сполучуваність віддієслівних дериватів у сучасній українській мові / Сергій Різник // Українське мовознавство. – К., 2006. – Вип. 35.
87. Родзевич Н.С. Про побудову складних слів у сучасній українській мові / Н.С. Родзевич // Укр. мова і літ. в шк. – 1952. – № 6.
88. Ройзензон Л.І. Двопрефіксні слова в українській мові / Л.І. Ройзензон // Укр. мова і літ. в шк. – 1966. – № 11.
89. Русанівський В.М. Значення дієслівних суфіксів / В.М. Русанівський // Укр. мова і літ. в шк. – 1965. – № 7.
90. Сагач Г.М. Експресивний словотвір у жанрі драматургії / Г.М. Сагач // Українське мовознавство. – 1985. – № 13.
91. Сагач Г.М. Про деякі словотвірно-семантичні особливості іменників з пейоративними суфіксами *-ищ(е)*, *-иськ(о)* в сучасній українській літературній мові / Г.М. Сагач // Українське мовознавство. – 1976. – № 4.
92. Сегін Л. Словотвірна парадигма дієслова *ходити* в українській мові / Л. Сегін // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – Вип. 10.
93. Сегін Л. Словотвірна структура українських дієслів наближення з префіксом *до-* у зіставленні з польськими / Л. Сегін // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – Вип. 8.

94. Семененко Г.В. Формування української демінутивної суфіксації / Г.В. Семененко // Мовознавство. – 1992. – 4.
95. Семенюк С. Формування словотвірної підсистеми фемінитивів до чоловічих особових назв за соціальним станом у новій українській мові / С. Семенюк // Українська мова. – 2007. – № 4.
96. Семеренко Г.В. Суфіксальне творення здрібнелих і пестливиx іменників чоловічого роду в давньоруській мові / Г.В. Семеренко // Українське мовознавство. – 1981. – № 9.
97. Сердюк М.Г. Абревіатури і співвідносні з ними слова та словосполучення / М.Г. Сердюк // Українське мовознавство. – 1981. – № 9.
98. Сердюк М.Г. Структурно-граматичні ознаки абревіатур в українській мові / М.Г. Сердюк // Укр. мова і літ. в шк. – 1968. – № 7.
99. Сердюк М.Г. Відабревіатурні слова в українській мові, їх структурні та морфологічні особливості / М.Г. Сердюк, Л.О. Кондакова // Українське мовознавство. – 1988. – № 15.
100. Ситенко О. Десемантизація демінутивних одиниць / О. Ситенко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Вип. 20.
101. Сікорська З. Термінологія словотвірної парадигматики / З. Сікорська // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – Вип. 11.
102. Скаб М.В. Розвиток назв діяча на *-ник* в українській мові / М.В. Скаб // Культура слова. – 1987. – Вип. 33.
103. Смагленко Ф.П. Словотворча характеристика українських іменників з кінцевим *-о* / Ф.П. Смагленко // Українське мовознавство. – 1973. – № 1.
104. Соколова С.О. Семантичний аспект словотвірної мотивації / С.О. Соколова // Мовознавство. – 2000. – № 6.
105. Тараненко О.О. Сміслові процеси в основі субстантивації прикметників / О.О. Тараненко // Мовознавство. – 1985. – № 3.
106. Тимченко М.П. Функціонально-якісні відіменникові прикметники в українській мові / М.П. Тимченко // Культура слова. – 1979. – Вип. 17.
107. Тишківська Н.Я. Структурно-семантичні зв'язки в словотвірному гнізді кореня *-рад-* у сучасній українській мові / Н.Я. Тишківська // Українське мовознавство. – 1982. – № 10.
108. Третьевич Л.М. До питання про безсуфіксний спосіб словотвору / Л.М. Третьевич // Питання мовознавства. – К., 1975.

109. Третевич Л.М. Нульова суфіксація деад'єктивних іменників у сучасній українській мові / Л.М. Третевич // Українське мовознавство. – 1982. – № 10.
110. Третевич Л.М. Про словотвір українських іменників з нульовим суфіксом, мотивованих дієсловами з префіксом *ви-* / Л.М. Третевич // Українське мовознавство. – 1979. – № 7.
111. Тронь К.Л. Аббревіатури в українській мові та їх відображення у словниках / К.Л. Тронь // Мовознавство. – 1969. – № 2.
112. Фащенко М.М. Спостереження над словотворенням іменників жіночого роду із суфіксом *-ість* / М.М. Фащенко // Українське мовознавство. – 1973. – № 1.
113. Фінкель О.М. Прикметники з префіксом *без-* і їх однокореневі антоніми / О.М. Фінкель // Укр. мова і літ. в шк. – 1967. – № 7.
114. Фридрак В.Б. Іменники-зрощення в українській мові / В.Б. Фридрак // Культура слова. – 1980. – Вип. 18.
115. Фридрак В.Б. Складне слово і омонімія / В.Б. Фридрак // Культура слова. – 1980. – Вип. 19.
116. Фридрак В.Б. Слово складне чи складноскорочене? / В.Б. Фридрак // Культура слова. – 1985. – Вип. 28.
117. Хачатурян Н.М. Про роль словотворчого форманта в семантичній структурі похідного прикметника / Н.М. Хачатурян // Мовознавство. – 1987. – № 6.
118. Чернецька Г.В. Утворення з формантом **анти-** в українській мові / Г.В. Чернецька // Культура слова. – 1979. – Вип. 17.
119. Фридрак В.Б. Іменники-зрощення в українській мові / В.Б. Фридрак // Культура слова. – 1980. – Вип. 18.
120. Чернецька Г.В. Слова з компонентами *мікро-*, *міні-*, *макро-*, *мульти-* в сучасній українській мові / Г.В. Чернецька // Українське мовознавство. – 1980. – № 8.
121. Чернецький В.К. Словотвірні гнізда унікальних дієслівних утворень із суфіксами суб'єктивної оцінки / В.К. Чернецький // Українське мовознавство. – 1989. – № 16.
122. Шевчук О.С. Аналіз творення слів під час вивчення частин мови / О.С. Шевчук // Укр. мова і літ. в шк. – 1982. – № 9.
123. Шевчук О.С. Префіксально-суфіксальний спосіб утворення прикметників / О.С. Шевчук // Українське мовознавство. – 1973. – № 1.
124. Шевчук О.С. Про розмежування твірних основ / О.С. Шевчук // Мовознавство. – 1971. – № 2.

125. Шевчук О.С. Словотвірний аналіз складних слів / О.С. Шевчук // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – Вип. 11.
126. Шевчук О.С. Стилістичні функції словотворчих засобів / О.С. Шевчук // Українське мовознавство. – 1988. – № 15.
127. Шевчук О.С. Стилістичні функції словотворчих засобів / О.С. Шевчук // Укр. мова і літ. в шк. – 1987. – № 5.
128. Шевчук О.С. Творення дієслів / О.С. Шевчук // Українське мовознавство. – 1984. – Вип. 12.
129. Штанденко У. Особливості словотвірних відношень у відіменній деривації дієслів / У. Штанденко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – Вип. 18.

Загальні питання морфології

Статті

1. Демська-Кульчицька Оріся. Один з аспектів морфологічної анотації (до проблеми побудови тега) / Оріся Демська-Кульчицька // Українська мова. – 2004. – № 1.
2. Дорофеев Ю. Когнитивний підхід к выделению частей речи / Юрий Дорофеев // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 22.
3. Жовтобрюх М.А. Система частин мови в українській лінгвістичній традиції / М.А. Жовтобрюх // Мовознавство. – 1993. – № 3.
4. Карпенко Ю.О. Ступені порівняння різних частин мови та їхні функції / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 2010. – № 2 – 3. – С. 41 – 49.
5. Карпенко Ю.О. Ще раз про критерії виділення частин мови / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 2001. – № 3.
6. Ковалик І.І. Граматичні категорії в сучасній українській мові та методи їх вивчення / І.І. Ковалик // Укр. мовознавство. – 1973. – № 1.
7. Ковалик І.І. До питання про поняттєві і мовні категорії / І.І. Ковалик // Мовознавство. – 1987. – № 1.
8. Ковалик І.І. Про лінгвальні категорії, їх властивості і види / І.І. Ковалик // Мовознавство. – 1980. – № 5.
9. Козленко Ірина. Систематизація базових термінів сучасної морфології / Ірина Козленко // Українське мовознавство. – 2009. – Вип. 39.
10. Кушлик О.П. Комплексне визначення частиномовного статусу «перехідних» одиниць / О.П. Кушлик // Мовознавство. – 1997. – № 4 – 5.
11. Самійленко С.П. Суплетиви в українській мові / С.П. Самійленко // Укр. мова в шк. – 1961. – № 2.

Розділ «Іменник»
Посібники. Монографії. Автореферати

1. Безпояско О.К. Іменні граматичні категорії (функціональний аналіз) / О.К. Безпояско. – К.: Наук. думка, 1991. – 172 с.
2. Валюх З.О. Типологія словотвірних парадигм іменника в українській мові: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / З.О. Валюх; НАН України. Ін-т укр. мови. – К., 2006. – 36 с.
3. Вихованець І.Р. Система відмінків української мови / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1987. – 232 с.
4. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.
5. Джура А.С. Синтаксична транспозиція відмінкових форм (на матеріалі іменникових форм родового відмінка): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / А.С. Джура; НАН України. Ін-т укр. мови. – К., 2000. – 19 с.
6. Домрачева І.Р. Функціонально-семантична категорія сукупності у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / І.Р. Домрачева. – Запоріжжя, 2000. – 19 с.
7. Воропай С.В. Система конфіксального творення іменників в українській мові ХІХ – ХХ ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / С.В. Воропай; Запоріз. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2001. – 22 с.
8. Колесников А.О. Синтагматична парадигматика категорії числа морфологічно недостатніх іменників: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / А.О. Колесников; Одес. нац. ун-т ім. І.І.Мечникова. – Одеса, 2000. – 18 с.
9. Кучеренко І.К. Категорія відмінка в сучасній українській мові / І.К. Кучеренко. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1962. – 52 с.
10. Мартинова Л.Б. Словотворчий потенціал одинних іменників у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Л.Б. Мартинова; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 2004. – 18 с.
11. Матвіяс І.Г. Іменник в українській мові / І.Г. Матвіяс. – К.: Рад. шк., 1974. – 184 с.
12. Микитюк О.Р. Сучасна українська мова: Морфологія (іменник, прикметник): конспект лекцій для спеціальності «Прикладна лінгвістика» / О.Р. Микитюк. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 52 с.
13. Олексенко В.П. Словотвірні категорії суфіксальних іменників: монографія / В.П. Олексенко. – Херсон.: Айлант, 2001. – 240 с.

14. Олексенко В.П. Словотвірні категорії іменника: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / В.П. Олексенко; НАН України. Ін-т укр. мови. – К., 2002. – 36 с.

15. Погрібний І.І. Матеріально-речовинні іменники (лексична семантика і словозміна): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / І.І. Погрібний; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2000. – 20 с.

16. Федурко М. Морфонологія відіменникового словотворення / М. Федурко. – К.; Дрогобич: Вимір, 2003. – 271 с.

17. Семенюк С.П. Формування словотвірної системи іменників з модифікаційним значенням жіночої статі в новій українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / С.П. Семенюк; Запорізь. держ. ун-т. – Запоріжжя, 2000. – 20 с.

18. Тилик О.Ф. Іменники зі значенням подібності: способи творення та сфери використання: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / О.Ф. Тилик; Запорізь. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2006. – 19 с.

19. Федурко М.Ю. Морфонологія відіменникового словотворення в сучасній українській мові: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / М.Ю. Федурко; НАН України. Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. – К., 2005. – 36 с.

20. Чепуріна І.В. Емотивні дієслова як база іменного словотвору (семантико-функціональний аспект): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02 / І.В. Чепуріна. – Сімферополь, 2003. – 20 с.

21. Шкільник М.М. Формування в учнів граматичних понять іменника / М.М. Шкільник. – К.: Рад. шк., 1962. – 166 с.

22. Юносова В.О. Варіантність відмінкових закінчень іменників у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / В.О. Юносова; – К., 1998. – 18 с.

Статті

1. Андерш Й.Ф. Особливості адвербіалізації іменників / Й.Ф. Андерш // Мовознавство. – 1999. – № 6.

2. Безпояско О.К. Особливості родової парадигми суфіксальних іменників / О.К. Безпояско // Українське мовознавство. – 1992. – № 19.

3. Безпояско О.К. Зони перехідності в граматичній категорії числа іменника / О.К. Безпояско // Мовознавство. – 1995. – № 6.

4. Безпояско Олена. Іменники неозначеної кількості / Олена Безпояско // Культура слова. – 1996. – Вип. 46 – 47.

5. Белей Л.О. Літературно-художня антропонімія як джерело розвитку національного іменника українців / Л.О. Белей // Мовознавство. – 1993. – № 6.
6. Богдан М.М. Значення і синтаксичні функції родового присубстантивного відмінка (безприйменникові конструкції) / М.М. Богдан // Укр. мова і літ. в шк. – 1975. – № 6. – С. 35 – 45.
7. Богдан М.М. Родовий відмінок при віддієслівних іменниках / М.М. Богдан // Укр. мова і літ. в шк. – 1972. – № 2. – С. 21 – 25.
8. Болюх О.В. Парадигматика іменника / О.В. Болюх // Мовознавство. – 1995. – № 6.
9. Борецький В. Взаємопереходи в семантико-граматичній категорії «конкретні-абстрактні іменники» / В. Борецький // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – Вип. 16.
10. Вакула Г.Г. Категорія істот і неістот в українській мові / Г.Г. Вакула // Укр. мова і літ. в шк. – 1965. – № 6.
11. Вихованець І.Р. Дві версії про місцевий відмінок / І.Р. Вихованець // Мовознавство. – 1994. – № 1.
12. Вихованець І.Р. Динамічні процеси в українському іменниковому відмінюванні / І.Р. Вихованець // Українська мова. – 2003. – № 3 – 4.
13. Вихованець І.Р. Родовий чи знахідний відмінок? / І.Р. Вихованець // Культура слова. – 1989. – Вип. 37.
14. Воронич Г.В. З історії закінчень родового відмінка / Г.В. Воронич // Культура слова. – 1982. – Вип. 23.
15. Воронич Г.В. Форми давального відмінка на *-ові, -у* / Г.В. Воронич // Культура слова. – 1983. – Вип. 24.
16. Гальчук І.Ю. Історія акцентуації іменників з суфіксом *-ар (-яр)* української мови / І.Ю. Гальчук // Мовознавство. – 1996. – № 6.
17. Дзюбишина Н.Я. Відношення – значення – функція синтаксичної форми іменника / Н.Я. Дзюбишина // Українське мовознавство. – 1985. – № 13.
18. Домрачева Ірина. Семантичні та граматичні особливості функціонування узагальнено-збірних субстантивів / Ірина Домрачева // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Вип. 20/
19. Дудик П.С. Іменники з кінцевим *-р* в українській мові / П.С. Дудик // Укр. мова і літ. в шк. – 1968. – № 9.
20. Дудик П.С. Про родові та відмінкові форми деяких іменників / П.С. Дудик // Укр. мова і літ. в шк. – 1965. – № 10.
21. Загнітко А.П. Корелятивність іменників – назв осіб чоловічого і жіночого роду / А.П. Загнітко // Українське мовознавство. – 1987. – № 14.

22. Загнітко А.О. Категорія роду в системі граматичних категорій іменника / А.О. Загнітко // Мовознавство. – 1987. – № 6.
23. Загнітко А.П. Диференціація невідмінюваних іменників за родами в українській мові / А.П. Загнітко // Українське мовознавство. – 1985. – № 13.
24. Загнітко А.П. Функції граматичних форм роду іменників / А.П. Загнітко // Укр. мова і літ. в шк. – 1990. – № 6.
25. Загнітко А. Граматичні категорії невідмінюваних іменників / А. Загнітко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1994. – Вип. 1.
26. Загнітко А.П. Рід іменників з основою на м'який приголосний / А.П. Загнітко // Укр. мова і літ. в шк. – 1987. – № 2.
27. Задорожний В. Наголошення іменників на *-ея* / В. Задорожний // Дивослово. – 2003. – № 12.
28. Задорожний В. Кличний відмінок іменників на *-ець* у сучасній українській мові / В. Задорожний // Дивослово. – 2005. – № 12.
29. Зинякова А.А. Наголошення іменників середнього роду на *-о*; *-е* в «Енеїді» І.П. Котляревського / А.А. Зинякова // Мовознавство. – 1995. – № 6.
30. Карпенко Ю.О. Друга відміна іменників / Ю.О. Карпенко // Укр. мова і літ. в шк. – 1984. – № 11.
31. Карпенко Ю.О. Теоретичні засади розмежування власних і загальних назв / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 1975. – № 4.
32. Карпенко Ю.О. Третя відміна іменників / Ю.О. Карпенко, М.М. Фащенко // Укр. мова і літ. в шк. – 1974. – № 11.
33. Карпенко Ю.О. Четверта відміна іменників / Ю.О. Карпенко // Укр. мова і літ. в шк. – 1972. – № 10.
34. Коваль О.В. Іменники-назви кольорів у слов'янських мовах (на матеріалі російської, української та болгарської мов) / О.В. Коваль, О.В. Костинська // Українське мовознавство. – 1974. – № 2.
35. Ковалик І.І. Про власні і загальні назви в українській мові / І.І. Ковалик // Мовознавство. – 1977. – № 2.
36. Ковальов В.П. Експресивне використання категорії числа в українській художній літературі / В.П. Ковальов // Укр. мова і літ. в шк. – 1988. – №2.
37. Ковтюх С. Роль синтагматичного чинника у визначенні репертуару відмінкових парадигм іменників / С. Ковтюх // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Вип. 13.

38. Колесніков А. Типологічні параметри граматичної категорії числа українських іменників / А. Колесніков // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2002. – Вип. 9.

39. Колібаба Л. Аспектуальні категорії віддієслівних іменників в аспекті дивергенції / Л. Колібаба // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – Вип. 11.

40. Комарова Л.І. Встановлення типів флективних парадигм іменника / Л.І. Комарова // Українське мовознавство. – 1980. – № 8.

41. Комарова Л.І. Функціональні характеристики морфологічних альтернацій у системі парадигм іменників / Л.І. Комарова // Українське мовознавство. – 1990. – № 17.

42. Костусяк М. Три ступені віддієслівності транспозиції іменників / М. Костусяк // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1998. – Вип. 5.

43. Кравченко М.В. Зменшено-емоційні відтінки в семантиці іменників з негативним значенням / М.В. Кравченко // Українське мовознавство. – 1983. – № 11.

44. Кравченко М.В. Іменники-демінітиви на означення об'єктивної зменшеності предметів та істот / М.В. Кравченко // Укр. мова і літ. в шк. – 1977. – № 6.

45. Леонова М.В. Загальне лексичне і граматичне значення іменника: На допомогу студентів-заочнику / М.В. Леонова // Укр. мова і літ. в шк. – 1971. – № 7.

46. Леонова М.В. Іменники так званого спільного роду / М.В. Леонова // Мовознавство. – 1969. – № 6.

47. Леонова М.В. Система семантичних категорій іменника / М.В. Леонова // Укр. мова і літ. в шк. – 1980. – № 12.

48. Леонова М.В. Субстантивація прикметників в українській мові / М.В. Леонова // Укр. мова в шк. – 1960. – № 1.

49. Лесюк М.П. Формування семантики віддієслівних іменників / М.П. Лесюк // Українське мовознавство. – К., 1987. – №14.

50. Лисиченко Л.А. Міжрівневі зв'язки лексико-семантичної системи іменників / Л.А. Лисиченко // Українське мовознавство. – 1982. – № 10.

51. Манохіна Ю. Особливості вираження семантики кількості в іменниках зі збірним значенням / Ю. Манохіна // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Вип. 13.

52. Матвіяс І.Г. Хитання щодо роду і відміни в іменниках української мови / І.Г. Матвіяс // Укр. мова в шк. – 1962. – № 5.

53. Мацьків П.В. Наголос і морфемна структура іменника / П.В. Мацьків // Мовознавство. – 1994. – № 1.

54. Межжеріна С.О. Іменники з семантично обумовленим значенням в українській та російській мовах / С.О. Межжеріна // Українське мовознавство. – 1975. – № 3.
55. Мерінов Вячеслав. Експлікація граматичних форм числа у іменниках – власних назвах / Вячеслав Мерінов // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 22.
56. Мойсеєнко А.К. Відкомпаративні іменники в українській мові / А.К. Мойсеєнко // Українське мовознавство. – 1982. – № 10.
57. Назаренко І. Граматична транспозиція категорії числа іменників *singularia tantum* і мовна норма / І. Назаренко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – Вип. 15.
58. Недбайло Л.І. Граматична категорія числа в абстрактних іменниках / Л.І. Недбайло // Укр. мова і літ. в шк. – 1968. – № 4.
59. Омельченко З.Л. Родовий відмінок іменників у східностепових говорах / З.Л. Омельченко // Українське мовознавство. – 1983. – № 11.
60. Павленко Л.П. Історія іменників з елементом *niv-* в українській мові / Л.П. Павленко // Українське мовознавство. – 1985. – № 13.
61. Петровська О.П. Іменники збірні, одиничні та речовинні / О.П. Петровська // Рідне слово. – 1973. – № 7.
62. Петровська О.П. Словотворча структура суфіксальних збірних іменників сучасної української мови / О.П. Петровська // Мовознавство. – 1972. – № 5.
63. Плющ М.Я. Значення відмінкових форм іменника / М.Я. Плющ // Укр. мова і літ. в шк. – 1970. – № 8.
64. Плющ М.Я. Орудний порівняння в українській мові / М.Я. Плющ // Укр. мова і літ. в шк. – 1977. – № 4.
65. Плющ М.Я. Функціональна співвідносність називного та кличного відмінків зі значенням особи / М.Я. Плющ // Мовознавство. – 1983. – № 6.
66. Попович М.М. Категорія означеності / неозначеності іменника в контексті теорії актуалізації Ш. Баллі / М.М. Попович // Мовознавство. – 2001. – № 6.
67. Поставний В.В. Морфологічні варіанти іменників / В.В. Поставний // Укр. мова і літ. в шк. – 1974. – № 8.
68. Пристай Б.Р. Акцентна варіантність іменників жіночого роду з суфіксом *-от(a)* / Б.Р. Пристай // Мовознавство. – 1992. – № 6.

69. Ридванська П.Д. Інтернаціоналізація агентивних іменників як універсалія і характерологія слов'янських мов / П.Д. Ридванська // Мовознавство. – 1991. – № 6.
70. Самійленко С.П. Категорія роду / С.П. Самійленко // Укр. мова і літ. в шк. – 1965. – № 10; 1966. – № 5; 1966. – № 11.
71. Самійленко С.П. Типи відмін іменників в українській мові та провідні фактори їх становлення / С.П. Самійленко // Мовознавство. – 1977. – № 1.
72. Сич В.Ф. Лексико-семантичні групи іменників / В.Ф. Сич // Укр. мова і літ. в шк. – 1974. – № 6.
73. Скаб М.С. Кличний відмінок та його синтаксичні функції / М.С. Скаб // Укр. мова і літ. в шк. – 1990. – № 1.
74. Смагленко Ф.П. Словотворча характеристика українських іменників з кінцевим -о / Ф.П. Смагленко // Українське мовознавство. – К., 1973. – №1.
75. Тилик О. Іменники зі словотвірним значенням подібності / О. Тилик // Українське мовознавство. – К., 2005. – Вип. 34.
76. Тимошенко П.Д. Флексії місцевого відмінка однини іменників другої відміни / П.Д. Тимошенко // Укр. мова і літ. в шк. – 1975. – № 3.
77. Товкайло Т.І. Акцентуаційні характеристики іменникових кінцевих суфіксів у сучасній українській мові / Т.І. Товкайло // Українське мовознавство. – 1992. – № 19.
78. Товстенко Вікторія. Функціонально-стильова диференціація іменникових суфіксів із значенням збільшеності-експресивності / Вікторія Товстенко // Українська мова. – 2003. – № 1.
79. Томіліна Г.Я. Семантичні та структурно-граматичні особливості збірних іменників / Г.Я. Томіліна // Укр. мова і літ. в шк. – 1971. – № 4.
80. Тукова Т. Значення речовинності форм однини іменників / Т. Тукова // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1998. – Вип. 5.
81. Чернецький В.К. Лексико-граматичні групи множинних іменників / В.К. Чернецький // Укр. мова і літ. в шк. – 1971. – № 4.
82. Чернецький В.К. Числові іменники в сучасній українській мові / В.К. Чернецький // Укр. мова і літ. в шк. – 1978. – № 10.
83. Шкільник М.М. Формування в учнів граматичних понять іменника / М.М. Шкільник. – К.: Рад. шк., 1962. – 166 с.
84. Чепель В.С. Кличний відмінок в українській літературній мові / В.С. Чепель // Укр. мова і літ. в шк. – 1971. – № 11.

85. Юносова В. Кличний відмінок іменників чоловічого роду II відміни в сучасній українській мові / В. Юносова // Дивослово. – 2006. – № 12.

86. Юносова В. Родовий відмінок однини іменників чоловічого роду II відміни / В. Юносова // Дивослово. – 2002. – № 12.

87. Ющук І.П. Історичні довідки під час вивчення іменника / І.П. Ющук // Укр. мова і літ. в шк. – 1970. – № 1.

Розділ «Прикметник»

Посібники. Монографії. Автореферати

1. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.

2. Грищенко А.П. Прикметник в українській мові / А.П. Грищенко. – К.: Наук. думка, 1978. – 207с.

3. Гуйванюк Н.В. Засоби вираження присвійності в українській мові / Н.В. Гуйванюк. – Чернівці: Вид-во Чернівецького ун-ту, 1975. – 20 с.

4. Грещук В.В. Український відприкметниковий словотвір / В.В. Грещук. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 208 с.

5. Зінченко С.В. Історія ступенів порівняння в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / С.В. Зінченко; НАН України. – К., 2000. – 20 с.

6. Костусяк Н.М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників / Н.М. Костусяк. – Луцьк: Ред.-вид. відділення «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 219 с.

7. Костусяк Н.М. Категорія ступенів порівняння у граматичній системі української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / Н.М. Костусяк. – К., 1998. – 20 с.

8. Микитюк О.Р. Сучасна українська мова: Морфологія (іменник, прикметник): конспект лекцій для спеціальності «Прикладна лінгвістика» / О.Р. Микитюк. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 52 с.

Статті

1. Асіїв Л.В. До вивчення морфонологічних явищ у системі формотворення прикметників / Л.В. Асіїв // Мовознавство. – 1995. – № 6.

2. Бичкова Т. Традиція і природно-розмовні впливи у системі словозміни прикметників рукописних апокрифічних збірників 17-18 ст. / Т. Бичкова // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – Вип. 15.

3. Винницький В.М. Акцентуалізація прикметників із суфіксами *-н-* у сучасній українській мові / В.М. Винницький // Українське мовознавство. – 1980. – № 8.
4. Винницький В.М. Коренева акцентуація суфіксальних прикметників / В.М. Винницький // Мовознавство. – 1991. – № 6.
5. Винницький В.М. Суфіксальне і флексійне наголошування прикметника на *-овий* / В.М. Винницький // Укр. мова і літ. в шк. – 1992. – № 12.
6. Вихованець І.Р. Відмінкова парадигма українських прикметників / І.Р. Вихованець // Українська мова. – 2003. – № 1.
7. Воробйова С.А. Семантичні зв'язки між компонентами складних прикметників / С.А. Воробйова // Мовознавство. – 1985. – № 6.
8. Горпинич В.О. Унормувати написання прикметників від географічних назв / В.О. Горпинич // Мовознавство. – 1995. – № 6.
9. Грибова Л.О. Прикметники – назви кольорів як засіб художнього зображення / Л.О. Грибова // Укр. мова і літ. в шк. – 1978. – № 10.
10. Грищенко А.П. Якісні прикметники в історії української мови / А.П. Грищенко // Мовознавство. – 1978. – № 1.
11. Грещук В.В. Дери́ваційний потенціал прикметників на позначення кольору в сучасній українській мові / В.В. Грещук // Мовознавство. – 1986. – № 6.
12. Дорошенко Лариса. Аналітичні форми категорії безвідносної міри ознаки в українській мові / Лариса Дорошенко // Лінгвістичні студії. – Донецьк.: ДонНУ, 2010. – Вип.20: На честь 55-річчя проф. А.П. Загнітка.
13. Задорожний В.Б. Історія наголошення прикметників з суфіксами *-ськ-* в українській мові / В.Б. Задорожний // Мовознавство. – 1990. – № 6.
14. Задорожний В.Б. Становлення наголосу прикметників із суфіксами *-к-* в українській літературній мові / В.Б. Задорожний // Укр. мова і літ. в шк. – 1990. – № 2.
15. Іщук М.В. Семантико-структурна характеристика відад'єктивних прикметників із суфіксом *-уват-* (*-юват-*) / М.В. Іщук // Українське мовознавство. – 1980. – № 8.
16. Каранська М.У. Про вивчення прикметників / М.У. Каранська // Мовознавство. – 1963. – № 18.
17. Кардашук О. Контекстуальна реалізація семної структури просторових прикметників / О. Кардашук, О. Кульбабська // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1998. – Вип. 5.

18. Карпенко Ю.О. Ступені порівняння прикметників в українській мові / Ю.О. Карпенко // Укр. мова в шк. – 1960. – № 1.

19. Карпенко Ю.О. Ступені порівняння різних частин мови та їхні функції / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 2010. – № 2 – 3. – С. 41 – 49.

20. Кобилянський Б.В. Залишки коротких прикметникових форм у сучасній мові / Б.В. Кобилянський // Укр. мова і літ. в шк. – 1970. – № 6.

21. Кононенко І.В. Компоненти оцінної структури прикметників / І.В. Кононенко // Мовознавство. – 1989. – № 6.

22. Кононенко І.В. Пропозитивна семантика прикметника / І.В. Кононенко // Мовознавство. – 1991. – № 6.

23. Костич Лілія. Прикметники з невизначеними межами темпоральності в історії української мови / Лілія Костич // Українське мовознавство. – К., 2006. – Вип. 36.

24. Кошова І.Г. Про кількісну і якісну природу прикметника / І.Г. Кошова // Мовознавство. – 1970. – № 4.

25. Крижанівська Н.О. Короткі форми прикметників в українській мові / Н.О. Крижанівська // Укр. мова і літ. в шк. – 1960. – № 1.

26. Майданник З.М. Засоби вираження кількісної характеристики ознаки, названої прикметником, в українській та англійській мовах / З.М. Майданник // Мовознавство. – 1994. – № 6.

27. Майданник З.М. Прикметники семантичного поля характеризуючої наявності / З.М. Майданник // Мовознавство. – 1993. – № 6.

28. Межжеріна Г.В. Периферійна лексика 11-13 ст. (прикметники як відбиття морально-етичних уявлень у давній Русі) / Г.В. Межжеріна // Мовознавство. – 1995. – № 6.

29. Межжеріна Г.В. Семантична структура давньоруських прикметників милостивий, немилостивий / Г.В. Межжеріна // Мовознавство. – 1997. – № 6.

30. Серета Ф.Я. Прикметники на *-кий* у східнослов'янських мовах / Ф.Я. Серета // Українське мовознавство. – 1981. – № 9.

31. Сич В.Ф. Розряди прикметників за значенням і їх стилістичні функції / В.Ф. Сич // Укр. мова і літ. в шк. – 1970. – № 6.

32. Степаненко М.І. Обов'язкова і факультативна сполучуваність прикметників сучасної української мови / М.І. Степаненко // Українське мовознавство. – 1988. – № 15.

33. Тимченко М.П. Семантична мотивація відіменних прикметників / М.П. Тимченко // Укр. мова і літ. в шк. – 1980. – № 1.

34. Тимченко М.П. Словотворчо-семантична і функціональна характеристика якісних відіменникових прикметників із суфіксом **-н-** у сучасній українській мові / М.П. Тимченко // Українське мовознавство. – 1981. – № 9.
35. Тимченко М.П. Якісні відіменникові прикметники з суфіксами **-ав-** (**-яв-**), **-ляв-**, **-ив-**, **-чив-** в українській мові / М.П. Тимченко // Українське мовознавство. – 1988. – № 15.
36. Тимченко М.П. Якісні відіменникові прикметники з суфіксами **-уват-** (**-юват-**), **-овит-** в українській мові / М.П. Тимченко // Українське мовознавство. – 1984. – № 12.
37. Тронь К.Л. Нестягнені форми прикметників в українській мові / К.Л. Тронь // Укр. мова і літ. в шк. – 1972. – № 7.
38. Франчук В.Я. Перехід відносних прикметників у якісні / В.Я. Франчук // Укр. мова і літ. в шк. – 1964. – № 12.
39. Харчук О.В. Акцентуаційна характеристика прикметникових компаративів / О.В. Харчук // Українське мовознавство. – 1981. – № 9.
40. Шевчук О.С. Прикметники з суфіксами групи **-т-** / О.С. Шевчук // Українське мовознавство. – 1977. – № 5.
41. Шипіцина Г.М. Мовні елементи смислу в значенні прикметника / Г.М. Шипіцина // Мовознавство. – 1990. – № 6.
42. Штонь О. Семантика відносних прикметників утворених від іменників назв металів / О. Штонь // Дивослово. – 1997. – № 12.
43. Шульгач В.П. До проблеми творення відтопонімних прикметників в українській мові / В.П. Шульгач // Мовознавство. – 2000. – № 6.

Розділ «Числівник»

Посібники. Монографії. Автореферати

1. Арполенко Г.П. Числівник української мови / Г.П. Арполенко, К.Г. Городенська, Г.Х. Щербатюк. – К.: Наук. думка, 1980. – 244 с.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.
3. Івченко М.П. Числівники української мови / М.П. Івченко. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1955. – 144 с.
4. Лукінова Т.Б. Числівники в слов'янських мовах (порівняльно-історичний нарис) / Т.Б. Лукінова. – К.: Наук. думка, 2000. – 370 с.
5. Микитюк О.Р. Сучасна українська мова: Морфологія (числівник, займенник): конспект лекцій для спеціальності «Прикладна лінгвістика» / О.Р. Микитюк. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 44 с.

6. Петрова Є.І. Порядкові слова в сучасній українській літературній мові (граматичний і функціональний аспекти): автореф. дис. ... канд. філол. наук.:10.02.01 / Є.І. Петрова. – Дніпропетровськ, 1997. – 19 с.

7. Супрун А.Е. Славянские числительные: Становление числительного как особой части речи / А.Е. Супрун. – Мн.: БГУ, 1969. – 233 с.

Статті

1. Баранник Д.Х. Морфологічні особливості числівників / Д.Х. Баранник // Укр. мова і літ. в шк. – 1966. – № 6.

2. Баранник Д.Х. Синтаксичні особливості числівників / Д.Х. Баранник // Укр. мова і літ. в шк. – 1968. – № 6.

3. Городенська К.Г. Вираження неозначеної кількості засобами української мови / К.Г. Городенська // Мовознавство. – 1978. – № 4.

4. Костусяк Н. Семантико-синтаксична валентність числівників / Наталія Костусяк // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 22.

5. Кобилянський Б.В. Синтаксичний зв'язок кількісних числівників два, три, чотири з іменниками (на матеріалі української та російської мов) / Б.В. Кобилянський // Мовознавство. – 1953. – № 12.

6. Павлович М.В. Синтаксичні зв'язки кількісних числівників / М.В. Павлович // Укр. мова і літ. в шк. – 1964. – № 12.

7. Пентиліук М.І. Стилiстичні особливості числівників / М.І. Пентиліук // Укр. мова і літ. в шк. – 1980. – № 1.

8. Чернецький В.К. Вживання збірних числівників у сучасній українській мові / В.К. Чернецький // Укр. мова і літ. в шк. – 1976. – № 2.

9. Чернецький В.К. Числові іменники у сучасній українській мові / В.К. Чернецький // Укр. мова і літ. в шк. – 1978. – № 10.

10. Щербатюк Г.Х. Два, три, чотири / Г.Х. Щербатюк // Культура слова. – 1977. – Вип. 13.

Розділ «Займенник»

Посібники. Монографії. Автореферати

1. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.

2. Волчанська Г.В. Функціонування займенникових слів у структурі тексту: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Г.В. Волчанська; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Вінниченка. – Кіровоград, 2004. – 19 с.

3. Гадалина М.А. История форм личных и возвратных местоимений в славянских языках / М.А. Гадалина. – М.: Наука, 1963. – 147 с.

4. Дудко І.В. Семантика і функціонування неозначених займенників у сучасній українській літературній мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / І.В. Дудко; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2002. – 2 с.

5. Микитюк О.Р. Сучасна українська мова: Морфологія (числівник, займенник): конспект лекцій для спеціальності «Прикладна лінгвістика» / О.Р. Микитюк. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 44 с.

6. Ожоган В.М. Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови / В.М. Ожоган. – К.: Наук. думка, 1997. – 231 с.

7. Скрипник Г.В. Слова і лексикалізовані сполуки із займенниковим компонентом **що** в українській мові: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Г.В. Скрипник; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2005. – 18 с.

8. Тесленко Наталя. Референційна семантика вказівних займенників: когнітивний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Наталя Тесленко; Донецький національний університет. – Донецьк, 2010. – 20 с.

Статті

1. Блик О.П. Конструкції з займенниками його, її, їх і їхній в українській мові / О.П. Блик // Українське мовознавство. – 1975. – № 3.

2. Давидова Л.П. Займенник **ви** у ввічливо-пошанному значенні при звертанні до однієї особи / Л.П. Давидова, В.В. Явір // Укр. мова і літ. в шк. – 1978. – № 3.

3. Дзензелівський Й.О. Проніміналізація в українській мові / Й.О. Дзензелівський // Укр. мова і літ. в шк. – 1955. – № 1.

4. Дудко І. Неозначені займенники / І. Дудко // Дивослово. – 2002. – № 12.

5. Жовтобрюх М.А. Займенник у системі частин мови / М.А. Жовтобрюх // Мовознавство. – 1994. – № 6.

6. Іванова Т.В. Стилїстика інтимізуючих займенників у романі «Маруся Чурай» Ліни Костенко / Т.В. Іванова // Українське мовознавство. – 1990. – № 17.

7. Крижанівська Н.О. Займенники і частки займенникового походження / Н.О. Крижанівська // Укр. мова і літ. в шк. – 1957. – № 1.

8. Кононенко В.І. Омонімія займенників / В.І. Кононенко // Рідне слово. – 1974. – Вип. 9.
9. Масюкевич О.М. Займенникові фразеологізми / О.М. Масюкевич // Укр. мова і літ. в шк. – 1962. – № 4.
10. Ожоган В. Особливості особового займенникового слова *ми* / В. Ожоган // Дивослово. – 1996. – № 12.
11. Ожоган В. Функціональні властивості займенникових слів у структурі складних речень / В. Ожоган // Мовознавство. – 1997. – № 6.
12. Пилипенко О. Дейксіс і анафора як основні займенникові функції / О. Пилипенко, Т. Матвійчук // Укр. мова і літ. в шк. – 2009. – № 2.
13. Саплін Ю. Функціонування займенників у радянських «новомовах» / Ю. Саплін // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – Вип.8.
14. Сич В.Ф. Заперечні займенники / В.Ф. Сич // Укр. мова і літ. в шк. – 1980. – № 3.
15. Сич В.Ф. Присвійні займенники / В.Ф. Сич // Укр. мова і літ. в шк. – 1982. – № 2.
16. Сич В.Ф. Особові та зворотний займенники / В.Ф. Сич // Укр. мова і літ. в шк. – 1976. – № 4.
17. Сич В.Ф. Перехід у займенники слів інших частин мови / В.Ф. Сич // Укр. мова і літ. в шк. – 1984. – № 10.
18. Стрішевська В.В. Наголошення займенників в «Енеїді» І. Котляревського / В.В. Стрішевська // Мовознавство. – 2001. – № 6.
19. Стрельчук Г.П. Словозміна особових займенників однини (на матеріалі інтермедій 17-18 ст.) / Г.П. Стрельчук // Українське мовознавство. – 1990. – № 17.
20. Тесленко Н. Статус займенникової семантики в лінгвістичній системі: еволюція поглядів / Н. Тесленко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – Вип. 15.
21. Тесленко Н. Референційна семантика займенників: становлення і розвиток когнітивному плані (на прикладі вказівних займенників) / Н. Тесленко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – Вип. 16.
22. Тилик О. Морфемна будова займенників у сучасній українській мові / О. Тилик // Українське мовознавство. – К., 2005. – Вип. 34.
23. Шевчук О.С. Стилїстичні властивості займенників / О.С. Шевчук // Укр. мова і літ. в шк. – 1979. – № 4.

Розділ «Прислівник» Посібники. Монографії. Автореферати

1. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.
2. Грещук В.В. Український відприкметниковий словотвір / В.В. Грещук. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 208 с.
3. Костусяк Н.М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників / Н.М. Костусяк. – Луцьк: Ред.-вид. відділення «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 219 с.
4. Куцова Р.А. Прислівник: семантика і структура: навчальний посібник для самостійної роботи студентів / Р.А. Куцова. – Горлівка, 2002. – 20 с.
5. Лучик А.А. Семантика прислівникових еквівалентів слова української і російської мов / А.А. Лучик. – К.: Довіра, 2001. – 218 с.
6. Ніколашина Т.І. Семантична типологія прислівників у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Т.І. Ніколашина; Дніпропетровськ. держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1997. – 18 с.
7. Чапля І.К. Прислівники в українській мові / І.К. Чапля. – Харків, 1960. – 134 с.
8. Ярун Г.М. Кореляція форми і змісту у розвитку української прислівникової системи / Г.М. Ярун. – К.: Наук. думка, 1983. – 109 с.

Статті

1. Білоусенко П.І. Прислівники часу в сучасній українській літературній мові / П.І. Білоусенко // Укр. мова і літ. в шк. – 1982. – № 7.
2. Болюх О.В. Морфолого-синтаксичні особливості прислівника / О.В. Болюх // Мовознавство. – 1994. – № 6.
3. Вербовий М.В. Прислівники із суфіксами *-ма*, *-ми*, *-мо* в історії української мови / М.В. Вербовий // Мовознавство. – 1993. – № 6.
4. Винницький В.М. Наголошування прислівників, однакових формою з іншими частинами мови / В.М. Винницький // Укр. мова і літ. в шк. – 1971. – № 5.
5. Гальчук В.Ю. З історії акцентуації прислівників в українській мові / В.Ю. Гальчук // Мовознавство. – 1995. – № 6.
6. Грещук В.В. До питання про словотвір прислівників на *-о-* / В.В. Грещук // Мовознавство. – 1990. – № 2.
7. Жежеря М.А. Ступені порівняння прислівників / М.А. Жежеря // Укр. мова і літ. в шк. – 1970. – № 3.

8. Іваночко К. Наголошування відіменникових префіксально-суфіксальних прислівників / К. Іваночко // Дивослово. – 1996. – № 9.
9. Кендюшенко А.Г. Про семантичну структуру речень з предикативними прислівниками / А.Г. Кендюшенко // Мовознавство. – 1990. – № 6.
10. Муқан Г.М. Морфологічна будова та способи творення прислівників / Г.М. Муқан // Укр. мова і літ. в шк. – 1983. – № 10.
11. Ощипко І.Й. Українські відіменникові прислівники з суфіксами *-ом (-ем, -цем), -ою (-ею), -у* в порівнянні з російськими та білоруськими / І.Й. Ощипко // Українське мовознавство. – 1976. – № 4.
12. Пивоварова О.Є. Вживання прислівників та обставинних сполучень як засіб організації надфразових єдностей у художній прозі М. Коцюбинського / О.Є. Пивоварова // Українське мовознавство. – 1976. – № 4.
13. Полюга Л. Кореляція форми і змісту в розвитку української прислівникової системи / Л. Полюга, Г.М. Яргун // Мовознавство. – 1996. – № 6.
14. Розумик Т. До проблеми дериватологічної систематизації прислівника / Т. Розумик // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Ужгород, 2001. – Вип. 4.
15. Русанівський В.М. Означальні, предикативні і модальні прислівники / В.М. Русанівський // Укр. мова і літ. в шк. – 1967. – № 4.
16. Уздиган І.М. Прислівники на *-ому, -и* в українській мові / І.М. Уздиган // Укр. мова і літ. в шк. – 1975. – № 10.
17. Франчук В.Ю. Обставинні прислівники в українській мові / В.Ю. Франчук // Укр. мова і літ. в шк. – 1960. – № 5.
18. Черемних О. Прислівники місця в сучасній українській мові (семантичний аналіз) / О. Черемних // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1998. – Вип. 4.
19. Черноусова М.С. Сполучуваність прислівників / М.С. Черноусова // Укр. мова і літ. в шк. – 1971. – № 7.

Розділ «Дієслово»

Посібники. Монографії. Автореферати

1. Баган М.П. Семантико-синтаксичні параметри безобового вживання особових дієслів у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук.: 10.02.01 / М.П. Баган. – К., 2000. – 18 с.

2. Баракатова І.А. Парадигма дієслова в сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук.: 10.02.01 / І.А. Баракатова. – Дніпропетровськ, 1999. – 17 с.
3. Бережан Л.В. Категорія спонукальності в сучасній українській мові: автореф. канд. ... філол. наук: 10.02.01 / Л.В. Бережан. – Івано-Франківськ, 1997 – 16 с.
4. Бондарко А.В. Вид и время русского глагола / А.В. Бондарко. – Л.: Просвещение, 1971. – 239 с.
5. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.
6. Возний Т.М. Словотвір дієслів в українській мові / Т.М. Возний. – Львів: Вища шк., 1981. – 186 с.
7. Даскалюк О.Л. Семантико-граматична характеристика імператива сучасної української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук.: 10.02.01 / О.Л. Даскалюк. – Чернівці, 2009. – 20 с.
8. Загнітко А.П. Дієслівні категорії в синтагматиці і парадигматиці / А.П. Загнітко. – К.: НМК ВО, 1990. – 132 с.
9. Загнітко А.П. Основи функціональної морфології української мови / А.П. Загнітко. – К.: Вища школа, 1991. – 77 с.
10. Загнітко А.П. Система і структура морфологічних категорій сучасної української мови (проблеми теорії): навчальний посібник / А.П. Загнітко. – К.: ІСДО, 1993. – 343 с.
11. Загнітко А.П. Структура та ієрархія валентних значень дієслова / А.П. Загнітко. – К.: НМК ВО, 1990. – 64 с.
12. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Морфологія: монографія / А.П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 1996. – 437 с.
13. Іваницька Н.Б. Функціонально-семантичні параметри абсолютних дієслів української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н.Б. Іваницька; НАН України, Інститут української мови. – К., 2000. – 19 с.
14. Ивановић Милена. Прелазност у украјинском језику: функционални аспект / Милена Ивановић. – Београд: Задужбина Андрејевић, 2007. – 120 с.
15. Кіндей Л.Г. Морфолого-синтаксична омонімія дієслів із префіксами ви-, пере-, по-: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Л.Г. Кіндей; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2002. – 19 с

16. Марчило Л.М. Історія форм майбутнього часу дієслова в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук.: 10.02.01 / Л.М. Марчило. – К., 1999. – 19 с.
17. Мацицька Т.Є. Граматична структура дієслівної валентності / Т.Є. Мацицька. – Луцьк: Вид-во Волинського ун-ту, 1998. – 204 с.
18. Мозгунов В.В. Перехідність як тип валентності дієслова (на матеріалі української мови): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / В.В. Мозгунов. – Донецький держ. ун-т. – Донецьк, 1997. – 19 с.
19. Навальна М.І. Дієслівна лексика соціально-економічної сфери (на матеріалі мови засобів масової інформації кінця ХХ ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / М.І. Навальна; НАН України. Ін-т укр. мови. – К., 2002. – 18 с.
20. Півторак Г.П. Морфологія інфінітива в східнослов'янських мовах / Г.П. Півторак. – К.: Наук. думка, 1974. – 144 с.
21. Піддубська І.В. Модальна і темпоральна транспозиція дієслівних форм: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / І.В. Піддубська; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2001. – 19 с.
22. Пославська Н.М. Структура і семантика словотвірних парадигм дієслів із семою руйнування об'єкта: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н.М. Пославська; Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2006. – 20 с.
23. Прокопенко І.М. Синтаксичні функції синсемантичних дієслів: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / І.М. Прокопенко; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2005. – 20 с.
24. Пугач В. Історія формування та функціонування предикативних форм на **-но**, **-то** в українській мові / В. Пугач. – К., 1996. – 18 с.
25. Пугач В.М. Історія формування та функціонування предикативних форм на **-но**, **-то** в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук.: 10.02.01 / В.М. Пугач. – К., 1996. – 20 с.
26. Русанівський В.М. Дієслово – рух, дія, образ / В.М. Русанівський. – К.: Рад. шк., 1977. – 112 с.
27. Русанівський В.М. Структура українського дієслова / В.М. Русанівський. – К.: Наук. думка, 1971. – 315с.
28. Серпутько Г.П. Семантичні й функціональні параметри дієслів ставлення до об'єкта та суб'єкта: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Г.П. Серпутько; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2006. – 22 с.

29. Сидоренко Т.М. Кількісні способи дієслівної дії в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Т.М. Сидоренко; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2005. – 20 с.

30. Скаб М.С. Граматика апеляції в українській мові / М.С. Скаб. – Чернівці: Місто, 2002. – 272 с.

31. Соколова С.О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові / С.О. Соколова. – К.: Наук. думка, 2003. – 283 с.

32. Соколова С.О. Префіксальні дієслова у системі міжрівневих мотиваційних відношень: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / С.О. Соколова; НАН України. – К., 2004. – 24 с.

33. Сухарина Н.М. Граматична та лексична семантика українського дієслова в лексикографічній системі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н.М. Сухарина; НАН України. – К., 2003. – 19 с.

34. Швець І.Р. Синтаксичні функції інфінітива в сучасній українській літературній мові / І.Р. Швець. – Одеса: Вид-во Одеськ. ун-ту, 1972. – 58 с.

35. Шумейкіна А.В. Багатозначність дієслів конкретної фізичної дії в сучасній українській літературній мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / А.В. Шумейкіна; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2007. – 20 с.

36. Юрчук Л.А. Питання суфіксального словотворення дієслів у сучасній українській мові / Л.А. Юрчук. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 97 с.

Статті

1. Андерш Й.Ф. Про співвідношення інтенсивної і валентної структур дієслова / Й.Ф. Андерш // Українське мовознавство. – 1980. – № 8.

2. Андрєєва Т. Засоби вираження дієслівної тотивності в українській мові / Т. Андрєєва // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – Вип. 16.

3. Авдєєва Світлана. Морфонологічна парадигматика української мови / Світлана Авдєєва // Українська мова. – 2003. – № 3 – 4.

4. Бацевич Ф.С. Функціональна типологія прихованих семантичних категорій дієслівної дії / Ф.С. Бацевич // Мовознавство. – 1990. – № 6.

5. Білевич Т.Л. Дієслівна багатозначність у процесі розвитку мови / Т.Л. Білевич // Мовознавство. – 1999. – № 6.

6. Бондар О.І. Лінгвістична категорія часу як відображення реального часу / О.І. Бондар // Мовознавство. – 1986. – № 2.

7. Борщ Е.Г. Безособовість як особлива властивість граматичної особи / Е.Г. Борщ // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 11.
8. Борщ Е.Г. Пряме і переносне вживання особових форм дієслів теперішнього- майбутнього часу / Е.Г. Борщ // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 3.
9. Борщ Е.Г. Особові значення дієслів минулого часу / Е.Г. Борщ // Укр. мова і літ. в шк. – 1974. – № 9.
10. Винницький В.М. Про українську дієслівну паракситонезу / В.М. Винницький // Мовознавство. – 2008. – № 6.
11. Возний Т.М. Дієслівні утворення на **-ити** (рос. **-ить**, білорус. **-міць (-ыць)** у східнослов'янських мовах) / Т.М. Возний // Українське мовознавство. – 1973. – № 1.
12. Возний Т.М. Структурно-граматичні групи дієслів у сучасній українській мові / Т.М. Возний // Укр. мова і літ. в шк. – 1976. – № 3.
13. Возний Т.М. Українські дієслова на **-увати**, утворені від слів іншомовного походження, у порівнянні з російськими та білоруськими / Т.М. Возний // Українське мовознавство. – 1976. – № 4.
14. Войцехівська В.Г. Сполучуваність префіксованих дієслів переміщення / В.Г. Войцехівська // Українське мовознавство. – 1975. – № 3.
15. Гайдучок М.І. Спостереження над історією розвитку інхоативних дієслів з префіксом **за-** у староукраїнській мові 14-18 ст. / М.І. Гайдучок // Українське мовознавство. – 1982. – № 10.
16. Гмир І.С. Дієслова умовного і наказового способу / І.С. Гмир // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 4.
17. Городенська Катерина. Проблема статусу зв'язок в українському мовознавстві / Катерина Городенська // Українська мова. – 2003. – № 34.
18. Городенська М.П. Семантико-дієслівне оточення дієслів із значенням запаху / М.П. Городенська // Мовознавство. – 1999. – № 6.
19. Гут Н. Дієслова говоріння в авторських ремарках роману Григорія Тютюнника «Вир» / Н. Гут // Дивослово. – 2007. – № 6.
20. Дзюбишина Н.Я. Друкуючий чи друкувальний / Н.Я. Дзюбишина // Рідне слово. – 1974. – Вип. 9.
21. Дем'янюк Марина. Учення про дієслово в «Граматичі» Якова Блоницького / Марина Дем'янюк // Українська мова. – 2008. – № 2.
22. Єрмоленко С.С. Аномальні категорії дієслова / С.С. Єрмоленко // Укр. мова і літ. в шк. – 1979. – № 4.

23. Єрмоленко С.С. Про один семантичний різновид минулого часу («заплановане майбутнє в минулому») / С.С. Єрмоленко // Культура слова. – 1983. – Вип. 24.
24. Жук В.М. Дієслова майбутнього часу / В.М. Жук // Укр. мова і літ. в шк. – 1974. – № 3.
25. Журба І.Я. Граматична синонімія форм майбутнього часу / І.Я. Журба // Укр. мова і літ. в шк. – 1969. – № 1.
26. Загнітко А.П. Категорія стану в системі граматичних категорій дієслова / А.П. Загнітко // Українське мовознавство. – 1990. – № 17.
27. Загнітко А. Морфологічна і семантична структура категорії стану і поля становості / А.П. Загнітко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Вип. 14
28. Загнітко А.П. Позиційна модель речення і валентність дієслова / А.П. Загнітко // Мовознавство. – 1994. – № 6.
29. Задорожний В.Б. Видоутворення як причина акцентних змін у системі дієслова в українській мові / В.Б. Задорожний // Мовознавство. – 2002. – № 6.
30. Задорожний Василь. Акцентна альтернація при видоутворенні як словотвірний чинник / Василь Задорожний // Українська мова. – 2003. – № 3 – 4.
31. Заханевич В.М. Дієслова пересування і переміщення / В.М. Заханевич // Укр. мова і літ. в шк. – 1980. – № 6.
32. Зверєв А.Д. Семантика відперсональних дієслів в українській та російській мовах / А.Д. Зверєв, О.І. Дащенко // Мовознавство. – 1994. – № 6.
33. Калько М.І. Видова неоднорідність дієслів як вияв взаємодії категорії виду з їх лексичним значенням / М.І. Калько // Мовознавство. – 1990. – № 6.
34. Калько М.І. Аспектуальні поведінка і аспектне значення дієслова / М.І. Калько // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – Вип. 16.
35. Калько Микола. Аспектуальність у світлі теорії поля / Микола Калько // Українське мовознавство. – К., 2004. – Вип. 31.
36. Карпіловська Є.А. Словотворча і семантична структура звуконаслідувальних дієслів у сучасній українській мові / Є.А. Карпіловська // Українське мовознавство. – 1985. – № 13.
37. Карп'юк М.Д. Словотворча і семантична структура звуконаслідувальних дієслів у сучасній українській мові / М.Д. Карп'юк // Українське мовознавство. – 1978. – № 6.

38. Козленко Ірина. Лінійні зміни у словоформах і структура українського дієслова / Ірина Козленко // Українське мовознавство. – 2006. – Вип. 36.

39. Козленко І.В. Морфонологічні явища в системі словозміни дієслів / І.В. Козленко // Українське мовознавство. – 1990. – № 17.

40. Козленко І.В. Функціональна значущість морфонологічних явищ в системі словозміни дієслів / І.В. Козленко // Українське мовознавство. – 1992. – № 19.

41. Козловський В.В. Кон'юнктив і вираження реальної модальності / В.В. Козловський // Мовознавство. – 1988. – № 3.

42. Корольова Т.М. Механізми взаємодії лінгвістичних засобів при передачі модальних значень / Т.М. Корольова // Мовознавство. – 1988. – № 3.

43. Кузьмич О. Дієслово і віддієслівні утворення / О. Кузьмич // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1995. – Вип. 2.

44. Кучеренко Є.М. Види дієслів / Є.М. Кучеренко // Укр. мова і літ. в шк. – 1969. – № 10.

45. Наконечна-Роганіна Людмила. Про співвідношення лінгвістичного та фізичного часу / Людмила Наконечна-Роганіна // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Вип. 21.

46. Марван І. Статус українських дієслівних субстантивів і дієприкметників / І. Марван // Мовознавство. – 1992. – № 2.

47. Мельник Ю.В. Давноминулий час: проблема та гіпотези / Ю.В. Мельник // Мовознавство. – 1996. – № 2 – 3.

48. Мозгунов В. Статус перехідності/неперехідності в системі дієслівних значень (на матеріалі взаємодії з видом і станом дієслова) / В. Мозгунов // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1995. – Вип. 2.

49. Новичкова Р.М. Про особливості вживання імперативних форм / Р.М. Новичкова // Мовознавство. – 1978. – № 3.

50. Півторак П. Форми інфінітива в українській мові / П. Півторак // Мовознавство. – 1968. – № 4.

51. Піддубська І. Модальна транспозиція дієслівних форм дійсного способу / І. Піддубська // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1999. – Вип. 6.

52. Піддубська І. Функціональна периферія дієслівних форм теперішнього часу / І. Піддубська // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1998. – Вип. 4.

53. Погиба Л.Г. Формальна і семантична структура множинних дієслів з префіксом **пере-** / Л.Г. Погиба // Українське мовознавство. – 1987. – № 14.
54. Пузик А. Структурні типи українських відприкметникових дієслів / А. Пузик // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1999. – Вип. 6.
55. Пущанко П.П. Дієслова переміщення в українській мові / П.П. Пущанко // Укр. мова і літ. в шк. – 1969. – № 7.
56. Рибинок Вікторія. Особливості творення видової кореляції дієслів руху та переміщення / Вікторія Рибинок // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Вип. 20.
57. Рибинок В. Функціонально-семантичні групи дієслів в українській мові / В. Рибинок // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – Вип. 18.
58. Рожило Л.П. Перехідні і неперехідні дієслова / Л.П. Рожило, С.С. Шелевецька // Укр. мова і літ. в шк. – 1966. – № 11.
59. Романюк Ю. Утворення паралельних форм минулого часу дієслів української мови / Ю. Романюк // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – Вип. 15.
60. Русанівський В.М. Форма умовного способу і вираження значення умови в реченні / В.М. Русанівський // Укр. мова і літ. в шк. – 1975. – № 6.
61. Савчук Тетяна. Релятивні дієслова як структурно-семантичний клас дієслівної лексики / Тетяна Савчук // Українська мова. – 2003. – № 1.
62. Сегін Л. Дієслова віддалення з префіксом **від-** в сучасній українській мові / Л. Сегін // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1998. – Вип. 4.
63. Семиколенова О.І. До проблеми пошуку інваріантного значення виду російського дієслова / О.І. Семиколенова // Мовознавство. – 2002. – № 6.
64. Семиколенова О.І. Аспекти граматичної інтерпретації російського дієслова в тлумачних словниках / О.І. Семиколенова // Мовознавство. – 1999. – № 6.
65. Серета Ф.Я. Активні дієприкметники теперішнього часу / Ф.Я. Серета // Рідне слово. – 1971. – Вип. 5.
66. Сигеда П.І. Морфологічна парадигматика і дієслівна парадигма в сучасній українській літературній мові / П.І. Сигеда, М.Г. Сердюк // Мовознавство. – 1992. – № 6.
67. Сич В.Ф. Синтаксичні функції інфінітива / В.Ф. Сич // Укр. мова і літ. в шк. – 1972. – № 3.

68. Скляренко В.Г. З історії акцентуалізації форм минулого часу дієслів української мови / В.Г. Скляренко // Мовознавство. – 1989. – № 6.
69. Смагленко Ф.П. Про дієслівну категорію стану та активні й пасивні конструкції речення / Ф.П. Смагленко // Укр. мова і літ. в шк. – 1962. – № 3.
70. Медведєва Л.М. Про співвідношення категорії предикативності і стану / Л.М. Медведєва // Мовознавство. – 1983. – № 3.
71. Соколова С.О. Час та його відображення в граматичних категоріях дієслова / С.О. Соколова // Мовознавство. – 1995. – № 6.
72. Соколова С.О. Аспектуально-фазова система українського дієслова у функціональному плані / С.О. Соколова // Мовознавство. – 1994. – № 6.
73. Ткачук Р.П. Проблема систематизації відперехідних дієслів на -ся із словотвірно-граматичною функцією / Р.П. Ткачук // Мовознавство. – 1995. – № 6.
74. Чемерис К.Г. Відіменні дієслова зі складними префіксами / К.Г. Чемерис // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 4.
75. Чернецький В.К. Власні імена як вихідні основи дієслівних утворень / В.К. Чернецький // Мовознавство. – 1989. – № 6.
76. Шевчук О.С. Стилiстичне вживання дієслівних способiв / О.С. Шевчук // Укр. мова і літ. в шк. – 1973. – № 5.
77. Шевчук О.С. Стилiстичне вживання часових форм дієслова / О.С. Шевчук // Укр. мова і літ. в шк. – 1974. – № 1.
78. Шевчук О.С. Творення дієслів / О.С. Шевчук // Українське мовознавство. – 1984. – № 12.
79. Шевчук О.С. Творення дієслівних видiв у сучасній українській літературній мові / О.С. Шевчук // Структура і функції граматичних і лексичних одиниць: зб. наук. праць. – К.: НМК ВО, 1992. – С. 57 – 63.
80. Шумарова Н.П. Про майбутній час дієслова / Н.П. Шумарова // Культура слова. – 1979. – Вип. 17.
81. Щепка Оксана. Дієслова з компаративною семантикою в сучасній українській мові / Оксана Щепка // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Вип. 20.
82. Ярещенко А.П. Засоби вираження наказовості в українській мові / А.П. Ярещенко // Укр. мова і літ. в шк. – 1971. – № 6.

Розділ «Дієприкметник»
Посібники. Монографії. Автореферати

1. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.
2. Гнатюк Г.М. Дієприкметник у сучасній українській літературній мові / Г.М. Гнатюк. – К.: Наук. думка, 1982. – 248 с.
3. Гринчишин Д.Г. Явище субстантивації в українській мові / Д.Г. Гринчишин. – К.: Наук. думка, 1965. – 112 с.
4. Лихошерстова Н.Є. Семантико-стилістичний аспект субстантивації дієприкметників в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н.Є. Лихошерстова; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2001. – 17 с.

Статті

1. Вихованець І.Р. Частиномовний статус дієприкметників / І.Р. Вихованець // Українська мова. – 2003. – № 2.
2. Гнатюк Г.М. Ад'єктивація дієприкметників у сучасній українській літературній мові / Г.М. Гнатюк // Мовознавство. – 1983 – № 1.
3. Гнатюк Г.М. Синтаксичні функції дієприкметників у сучасній українській літературній мові / Г.М. Гнатюк // Мовознавство. – 1980. – № 4.
4. Карп'юк М.Д. Структурні варіанти дієприкметників та їх співвіднесеність з прикметниками / М.Д. Карп'юк // Укр. мова і літ. в шк. – 1988. – № 12.
5. Кучеренко І.К. Граматична характеристика дієприкметника і його місце в системі частин мови / І.К. Кучеренко // Мовознавство. – 1967. – № 4.
6. Марван Іржі. Статус українських дієслівних субстантивів і дієприкметників / Іржі Марван // Мовознавство. – 1992. – № 6.
7. Лебединець П.Д. Поняття про дієприкметник / П.Д. Лебединець // Укр. мова і літ. в шк. – 1961. – № 2.
8. Пещак М. Дієприкметник у сучасній українській літературній мові (рецензія) / М. Пещак, Г.М. Гнатюк // Мовознавство. – 1983. – № 2.
9. Русанівський В.М. Дієприкметники і слова дієприкметникового походження / В.М. Русанівський // Укр. мова і літ. в шк. – 1968. – № 8.
10. Сасинович Е.С. Дієприкметники в сучасній українській мові / Е.С. Сасинович // Укр. мова і літ. в шк. – 1958. – № 4.

11. Середа Ф.Я. Розмежування активних дієприкметників на *-учий, -ачий* і прикметників на *-учий, -ачий* / Ф.Я. Середа. //Мовознавство. – 1974. – № 4.

Розділ «Дієприслівник» **Посібники. Монографії. Автореферати**

1. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 255 с.

2. Сасинович Е.С. Дієприслівники в сучасній українській мові / Е.С. Сасинович. – К.: Рад. шк., 1963. – 96 с.

3. Коць Л.М. Дієприслівник у сучасній українській літературній мові (специфіка зв'язків та їх значень) / Л.М. Коць. – К.: Наук. думка, 1964. – 163 с.

Статті

1. Плющ М.Я. Синтаксична організація дієприслівникової конструкції в сучасній українській літературній мові / М.Я.Плющ, Л.Л. Шевченко // Українське мовознавство. – 1984. – № 12.

2. Сасинович Е.С. Адвербіалізація дієприслівників в українській мові / Е.С. Сасинович // Укр. мова і літ в шк. – 1961. – № 1.

3. Скляренко В.Г. З історії акцентуації дієприслівників української мови / В.Г. Скляренко // Мовознавство. – 1991. – № 6.

4. Тішечкіна К. З історії акцентуації дієприслівників, утворених від дієслів на *-ати, -е/-є* / К. Тішечкіна // Українська мова. – 2009. – № 1.

Розділ «Прийменник» **Посібники. Монографії. Автореферати**

1. Алієва В.М. Семантика та особливості функціонування відіменних прийменників у російській мові: автореф. дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.01 / В.М. Алієва. – Дніпропетровськ, 1998. – 15 с.

2. Бабій І.М. Службові слова в сучасній українській мові / І.М. Бабій, Т.М. Вільчинська. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 96 с.

3. Вихованець І.Р. Прийменникова система української мови / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1980. – 288 с.

4. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції часу в українській мові / З.І. Іванченко. – Чернівці, 1977. – 61 с.

5. Колодяжний А.С. Прийменник / А.С. Колодяжний. – Харків: Вид-во ХДУ, 1960. – 166 с.
6. Куцова Р.А. Відтворення темпоральності прийменниковими конструкціями сучасної української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Р.А. Куцова. – Харків, 1997. – 24 с.
7. Куц Н.В. Прийменникова еквівалентність в українській граматиці: структура, семантика, функції: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Н.В. Куц. – Донецьк, 2009. – 20 с.
8. Малюга Н.М. Семантико-синтаксичні функції прийменника *ПО* в українській мові: автореф. дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.01 / Н.М. Малюга. – Кривий Ріг, 2000. – 185 с.
9. Українські прийменники: Синхронія та діахронія: пробний зошит / за ред. проф. А.П. Загнітка. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – 162 с.
10. Функціонально-комунікативна і текстова парадигма українських прийменників та їхніх еквівалентів: монографія / А.П. Загнітко, К.М. Виноградова, І.Г. Данилюк та ін. – Донецьк: Вид-во «Вебер» (Донецька філія), 2009. – 209 с.

Статті

1. Балабан Галина. Наймолодші часові прийменники / Галина Балабан // Українська мова. – 2005. – № 2.
2. Баранівська О. Спроба зіставного аналізу деяких польських і українських прийменників / О. Баранівська // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – Вип. 15.
3. Бичок О. Похідні прийменники в мові українського законодавства / О. Бичок // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – Вип. 17.
4. Виноградова Е. Морфосинтаксическая парадигма предлогов и их эквивалентов в украинском и русском языках: сравнительный аспект / Е. Виноградова, А. Ситарь // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 82. – Т. 1. – С. 60 – 62.
5. Виноградова Е.Н. Семантические типы предложных конверсивов в русском и украинском языках / Е.Н. Виноградова, А.В. Ситарь, В.Л. Чекалина // Культура народов Причерноморья. – 2007. – № 110. – Т. 1. – С. 87 – 90.
6. Вихованець І.Р. Лексико-семантичне опрацювання прийменників української мови / І.Р. Вихованець // Українська мова. – 2002. – № 4.
7. Вихованець І.Р. Семантико-синтаксичні параметри прийменника / І.Р. Вихованець // Мовознавство. – 1986. – № 6.

8. Габай Анна. Значеннєва диференціяція українських логічних прийменників / Анна Габай // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011 – Вип. 22.

9. Дзюбишина Н.Я. Прийменники та їх омоніми / Н.Я. Дзюбишина // Культура слова. – 1986. – Вип. 31.

10. Желєзняк М.Г. Варіювання прийменникових конструкцій в українських східнополіських говірках / М.Г. Желєзняк // Мовознавство. – 1988. – № 6.

11. Желєзняк М.Г. Семантико-синтаксичні особливості складних прийменників в українських східнополіських говірках / М.Г. Желєзняк // Мовознавство. – 1989. – № 6.

12. Желєзняк М.Г. Складні прийменники в українських східнополіських говірках / М.Г. Желєзняк // Українське мовознавство. – 1989. – № 16.

13. Жовтобрюх М.А. Про деякі особливості прийменникових конструкцій / М.А. Жовтобрюх // Укр. мова і літ. в шк. – 1985. – № 11.

14. Жовтобрюх М.А. Синтаксичні конструкції з прийменником по / М.А. Жовтобрюх // Укр. мова і літ. в шк. – 1986. – № 8.

15. Загнітко А.А. Внутри- и внешнепредложный потенциал предложения *на* в украинском языке / А.А. Загнітко, А.В. Ситарь // Язык-Культура-Человек: сборник научных статей к юбилею профессора МГУ им. М.В. Ломоносова, М.В. Всеволодовой / редкол.: М.Л. Ремнева и др. – М.: МАКС Пресс, 2008. – С. 108–125.

16. Загнітко А. Прийменники у структурі тексту: первинні і вторинні вияви / А. Загнітко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – Вип. 15.

17. Загнітко А. Синтагматика прийменників зі значенням мети / А. Загнітко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – Вип. 15.

18. Загнітко А. Українські прийменники: інвентар і структура / А. Загнітко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – Вип. 12.

19. Загнітко А. Етапи створення бази даних «Українські прийменники та їхні еквіваленти» / А. Загнітко, Г. Ситар, І. Данилюк // Proceedings of the International conference on Computer Science and Information Technologies (September 27 th – 29 th, Lviv, Ukraine). CSIT'2007. – Lviv, 2007. – S. 302 – 304.

20. Принципи і закономірності укладання бази «Українські прийменники та їхні еквіваленти» / А.П. Загнітко, І.Г. Данилюк, Г.В. Ситар, та

ін. // Лексикографічний бюлетень: зб. наук. праць. – К., 2006. – Вип. 13. – С. 66 – 71.

21. Загнітко А.П. Прийменники зі значенням умови в українській мові: функційний аспект / А.П. Загнітко, Г.В. Ситар // Славянските предлози, Велико Търново: Изд. ИВИС, 2007. – С. 163 – 177.

22. Загнітко А.П. Новітні підходи до укладання словників службових слів (на матеріалі «Словника українських прийменників») / А.П. Загнітко, Г.В. Ситар, І.Г. Данилюк // Слово и словарь = Vocabulum et vocabularium: сборник научных трудов по лексикографии / ГрГУ им. Я. Купалы; отв. ред. Л.В. Рычкова, В.Л. Воронович. – Гродно: ГрГУ, 2007. – С. 118 – 121.

23. Загнітко Анатолій Синтагматика прийменників зі значенням мети / Анатолій Загнітко, Надія Загнітко // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – Вип. 15.

24. Загнітко Анатолій. Прийменники у структурі тексту: первинні і вторинні вияви / Анатолій Загнітко // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – Вип. 15.

25. Загнітко Анатолій. Ступені і рівні прийменниковості / Анатолій Загнітко // *Ucrainica III. Současná ukrajinistika: Problémy jazyka, literatury a kultury. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica Philologica 97 – 2008 / 1. část / Sbornik článků IV. Olomoucké sympozium ukrajinistů 28. – 30. srpna 2008. – Olomouc: Univerzity Palackého v Olomouci. – P. 17 – 22.*

26. Іваненко З.І. Семантична структура прийменникових конструкцій / З.І. Іваненко // Мовознавство. – 1978. – № 3.

27. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції з допустовим значенням / З.І. Іваненко // Укр. мова і літ. в шк. – 1979. – № 1.

28. Іваненко З.І. Прийменникові конструкції часу / З.І. Іваненко // Укр. мова і літ в шк. – 1976. – № 1.

29. Конюшкевич М. Предлог как синтаксеообразующий формант и структура синтаксемы / М. Конюшкевич // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Вип. 14.

30. Конюшкевич М. Соматизмы в функции предлога (к вопросу о границах категории персональности) / М. Конюшкевич // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Вип. 20: На честь 55-річчя проф. А.П. Загнітка.

31. Кубська І.В. Синонімічні приєдникові конструкції з часовим значенням / І.В. Кубська // Укр. мова і літ. в шк. – 1981. – № 10.
32. Куцова Р. Синкретизм приєдникових конструкцій / Р. Куцова // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2000. – Вип. 6.
33. Куцова Р. Темпоральні приєдники-новотвори / Р. Куцова // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 1997. – Вип. 3.
34. Кучеренко І.К. Лексичне значення приєдника / І.К. Кучеренко // Мовознавство. – 1978. – № 3.
35. Куц Н. Основи семантичної типології приєдникових еквівалентів (на матеріалі обставинних локативних приєдникових еквівалентів) / Н. Куц // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – Вип. 16.
36. Куц Н. Приєдник: основні підходи вивчення, лексико-граматичні ознаки, перспективи дослідження / Н. Куц // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Вип. 14.
37. Куц Н. Семантична еволюція службових слів: на матеріалі сучасних українських приєдникових еквівалентів / Н. Куц // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – Вип. 15. – С. 150.
38. Левакіна Тетяна. Мікрогрупи далекої периферії приєдників асоціативності української мови / Тетяна Левакіна // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – Вип. 21.
39. Мейзерська Ірина. До проблеми значення первинних приєдників та принципів їх лексикографування / Ірина Мейзерська // Українське мовознавство. – К., 2008. – Вип. 38. – С. 130 – 134.
40. Мейзерська Ірина. Специфіка приєдника як лексикографічного об'єкта / Ірина Мейзерська // Українська мова. – 2008. – № 1.
41. Мовчун Р. Значеннєві межі варіювання приєдника- префікса **в (у)** / Р. Мовчун // Дивослово. – 1999. – № 4.
42. Приходько С.М. Просторові приєдникові конструкції / С.М. Приходько // Укр. мова і літ. в шк. – 1980. – № 9.
43. Ситар Ганна. Конверсивність приєдникових одиниць в українській мові / Ганна Ситар. // *Ucrainica III. Současná ukrajinistika: Problémy jazyka, literatury a kultury. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica Philologica 97 – 2008 / 1. část / Sborník článků IV. Olomoucké sympozium ukrajinistů 28. – 30. srpna 2008.* – Olomouc: Univerzity Palackého v Olomouci. – P. 77 – 82.
44. Ситарь А.В. Проблемы словарного представления и сопоставления первообразных предлогов: на примере предлога *по* в русском

и украинском языках / А.В. Ситарь, Е.Н. Виноградова // Славянските предлози, Велико Търново: Изд. ИВИС, 2007. – С. 178 – 189.

45. Ситарь Анна. Типы морфо-синтаксических вариантов предложных аналогов в украинском языке / Анна Ситарь // Чтения, посвященные памяти профессора В.А. Карпова, Минск, 17.03.2007 г.: сб. материалов. – Минск: Изд. центр БГУ, 2007. – С. 66 – 71.

46. Татьяначенко Н.Ф. Особливості системи прийменників української мови / Н.Ф. Татьяначенко // Мова і культура. – К., 2000. – Вип. 2.

47. Фурдуй М.І. Прийменникові сполучення в мові газет / М.І. Фурдуй // Українське мовознавство. – 1978. – № 6.

48. Фурдуй М.І. Словосполучення з прийменником **під** в українській літературній мові / М.І. Фурдуй // Українське мовознавство. – 1980. – № 8.

49. Щукіна І. Спеціалізованість причинових прийменників у трансформації / І. Щукіна // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – Вип. 12.

50. Щукіна І. Статус причинових прийменників у комунікативній структурі висловлення / І. Щукіна // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Вип. 14.

Розділ «Сполучник»

Посібники. Монографії. Автореферати

1. Бабій І.М. Службові слова в сучасній українській мові / І.М. Бабій, Т.М. Вільчинська. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 96 с.

2. Медведєв Ф.П. Система сполучників в українській мові / Ф.П. Медведєв. – Харків, 1962. – 90 с.

3. Каранська М.У. Сполучники **що, щоб** і граматичні конструкції з ними в сучасній українській літературній мові / М.У. Каранська. – К.: Вид-во АН УРСР, 1962. – 136 с.

Статті

1. Богдан М.П. Сполучники і сполучні слова як засоби зв'язку частин складнопідрядного речення / М.П. Богдан // Укр. мова і літ. в шк. – 1979. – № 1.

2. Гамалій А.Т. Загальне поняття про сполучник / А.Т. Гамалій // Укр. мова і літ. в шк. – 1970. – № 3.

3. Герман К.Ф. Критерії розрізнення омонімічних сполучників і сполучних слів / К.Ф. Герман // Укр. мова і літ. в шк. – 1970. – № 5.

4. Герман К.Ф. Складносурядні речення з градаційними сполучниками / К.Ф. Герман // Укр. мова і літ. в шк. – 1972. – № 1.

5. Гмир І.С. Розрізнення сполучників від однозвучних сполучень слів / І.С. Гмир // Укр. мова і літ. в шк. – 1972. – № 3.

6. Городенська Катерина. Граматична неоднорідність сполучників в українській мові / Катерина Городенська // Українська мова. – 2008. – № 4.

7. Слинько І.І. Сполучник чи сполучне слово / І.І. Слинько // Укр. мова і літ. в шк. – 1987. – № 4.

Розділ «Частка»

Посібники. Монографії. Автореферати

1. Бабій І.М. Службові слова в сучасній українській мові / І.М. Бабій, Т.М. Вільчинська. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 96 с.

2. Бондаренко Л.В. Склад та комунікативні функції вторинних часток: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Л.В. Бондаренко; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2005. – 20 с.

3. Николаева Т.М. Функции частиц в высказывании / Т.М. Николаева. – М.: Наука, 1985. – 168 с.

4. Скиба Ю.Г. Частица как служебное слово / Ю.Г. Скиба. – Черновцы: ЧГУ, 1958. – 100 с.

Статті

1. Бацевич Ф. Прагматика винятковості: комунікативні смисли частки **аж** у сучасній українській мові / Ф. Бацевич // Укр. мова і літ. в шк. – 2009. – № 2.

2. Блик О.П. Співвідносність часток **о**, **ой** та однозвучних вигуків / О.П. Блик // Укр. мовознавство. – 1977. – № 5.

3. Вишня Л.І. Правопис частки-префікса не з різними частинами мови / Л.І. Вишня // Укр. мова і літ. в шк. – 1975. – № 5.

4. Гальона Н.П. Функції модальних часток / Н.П. Гальона // Укр. мова і літ. в шк. – 1990. – № 12.

5. Глібчук Наталія. Партикуляція – один із шляхів виникнення між-частиномовних омонімів / Наталія Глібчук // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 22.

6. Загнітко Анатолій. Частки в системі службових частин мови: типологічний і лексикографічний вияви / Анатолій Загнітко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 22.

7. Копаліані Л. До теми «Частка» / Л. Копаліані // Дивослово. – 1998. – № 12.

8. Крижанівська Н.О. Частки в українській мові / Н.О. Крижанівська // Укр. мова і літ. в шк. – 1962. – № 6.

9. Кушлик О. «Аж» – частка і сполучник / О. Кушлик // Мова та історія: період. зб. наук. праць. – К., 1998. – Вип. 35.

10. Педченко С. Частки як репрезентанти волітивних субкатегоріальних суб'єктивно-модальних значень / С. Педченко // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – Вип. 18.

11. Покидько О.М. Інтонаційна функція підсилювально-видільних часток в українській мові / О.М. Покидько // Мовознавство. – 1991. – № 6.

12. Симонова К.С. Модальне слово чи модальна частка / К.С. Симонова // Укр. мова і літ. в шк. – 1989. – № 10.

13. Симонова К.С. Переповідні частки / К.С. Симонова // Культура слова. – 1983. – Вип. 24.

14. Симонова К.С. Про давню частку *леда-* / К.С. Симонова // Культура слова. – 1982. – Вип. 22.

15. Симонова К.С. Функції стверджувальних часток в українській мові / К.С. Симонова // Укр. мова і літ. в шк. – 1980. – № 11.

16. Чолкан В. Частки як засіб модально-експресивного ускладнення присудка / В. Чолкан // Науковий вісник чернівецького університету. – Чернівці, 1996. – Вип. 9.

17. Шевчук О. Семантичні можливості часток в українській мові / О. Шевчук // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2001. – Вип. 8.

18. Шевчук О.С. Стилістичні функції часток / О.С. Шевчук // Укр. мова і літ. в шк. – 1976. – № 5.

Розділ «Вигук»

Посібники. Монографії. Автореферати

1. Бабій І.М. Службові слова в сучасній українській мові / І.М. Бабій, Т.М. Вільчинська. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 96 с.

2. Гуменюк І.М. Структурно-семантичні функції інтер'єктивів в українській мові: автореф. дис. ... канд. філолог. наук / І.М. Гуменюк;

Прикарпатський націон. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2004. – 19 с.

3. Курило О.Й. Відвигукова лексика сучасної української літературної мови: склад і структура: автореф. дис. ... канд. філол. наук: / О.Й. Курило; Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2001. – 20 с.

4. Мацько Л.І. Інтер'єктиви в українській мові / Л.І. Мацько. – К.: Наук. думка, 1981.

Статті

1. Бацевич Ф. Комунікативні особливості вигуку **ну** в сучасному українському мовленні / Ф. Бацевич // Дивослово. – 2008. – № 6.

2. Касім Ю.Р. Вигуки як члени речення в українській мові / Ю.Р. Касім // Укр. мова і літ. в шк. – 1955. – № 4.

3. Курносова Н.О. Про знаковий статус вигуків / Н.О. Курносова // Мовознавство. – 1990. – № 6.

4. Мацько Л.І. Вигуки іншомовного походження / Л.І. Мацько // Культура слова. – 1984. – Вип. 27.

5. Мацько Л.І. До питання про семантику первинних вигуків / Л.І. Мацько // Українське мовознавство. – 1980. – № 8.

6. Мацько Л.І. Звуконаслідувальні слова в українській мові / Л.І. Мацько // Українське мовознавство. – 1981. – № 9.

7. Мацько Л.І. Інтер'єктивація в українській мові / Л.І. Мацько // Українське мовознавство. – 1979. – № 7.

8. Мацько Л.І. Семантика вигуків та звуконаслідувань / Л.І. Мацько // Українська мова і літ. в шк. – 1985. – № 2.

9. Мацько Л.І. Стилiстичні функції звуконаслідувальних слів / Л.І. Мацько // Культура слова. – 1982. – Вип. 22.

10. Мацько Л.І. Функціонування вигуків у структурі речення / Л.І. Мацько // Українське мовознавство. – 1983. – № 11.

11. Пашинська Людмила. Словничок українських вигуків із російськими відповідниками / Людмила Пашинська // Культура слова. – 1994. – Вип. 45.

12. Пашинська Людмила. Словничок українських вигуків із російськими відповідниками (продовження) / Людмила Пашинська // Культура слова. – 1996. – Вип. 46 – 47.

13. Тодор Олена. Про дієслівно-вигукові форми в українській мові / Олена Тодор // Культура слова. – 1994. – Вип. 45.

14. Шевчук О. Семантичні можливості вигуків української мови / О. Шевчук // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2000. – Вип. 6.

Розділ «Частиномовний синкретизм»
Посібники. Монографії. Автореферати

1. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови / І.Р. Вихованець, К. Городенська; за ред. І. Вихованця. – К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с.
2. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1988. – 256 с.
3. Гнатюк Г.М. Дієприкметник у сучасній українській літературній мові / Г.М. Гнатюк. – К.: Наук. думка, 1982. – 248 с.
4. Гринчишин Д.Г. Явище субстантивації в українській мові / Д.Г. Гринчишин. – К.: Наук. думка, 1965. – 112 с.
5. Данилюк І.Г. Прикладна морфологія: навчальний посібник / І.Г. Данилюк. – Донецьк: ДонНУ, 2010. – 165 с.
6. Данилюк І.Г. Синкретизм у системі частин мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / І.Г. Данилюк; Донецький національний університет. – Донецьк, 2006. – 20 с.
7. Демська-Кульчицька О. Основи національного корпусу української мови / О. Демська-Кульчицька. – К.: Інститут української мови НАН України, 2005. – 220 с.
8. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Морфологія: монографія / А.П. Загнітко. – Донецьк: ДонДУ, 1996. – 437 с.
9. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови / І.К. Кучеренко. – Вінниця: «Поділля-2000», 2003. – 464 с.
10. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія / І.К. Кучеренко. – К.: Вид-во Київськ. ун-ту, 1961. – 172 с.
11. Лукин М.Ф. Трансформація частей речи в современном русском языке / М.Ф. Лукин. – Донецьк: ДонГУ, 1973. – 100 с.
12. Меркулова М.Г. Морфологическая транспозиция в современном русском языке: автореф. дис. ... канд. філол. наук М.Г. Меркулова. – М., 1997. – 20 с.
13. Ожоган В.М. Займенникові слова у граматичній структурі сучасної української мови / В.М. Ожоган. – К.: Вид-во Інституту української мови, 1997. – 230 с.
14. Переходность и синкретизм в языке и речи: межвуз. сб. науч. тр. – М.: Прометей, 1991. – 267 с.

15. Петрова Є.І. Порядкові слова в сучасній українській літературній мові (граматичний і функціональний аспекти): автореф. дис. ... канд. філ. наук: 10.02.01 / Є.І. Петрова. – Дніпропетровськ, 1997. – 19 с.

16. Супрун А.Е. Эволюция системы частей речи в славянских языках / А.Е. Супрун. – Минск: Университетское, 1988. – С. 273–277.

17. Українські прийменники: Синхронія і діахронія: пробний зошит / за ред. проф. А.П. Загнітка. – Донецьк: ДонНУ, 2003. – 162 с.

18. Шигуров В.В. Переходные явления в области частей речи в синхронном освещении: учебное пособие / В.В. Шигуров. – Саранск: Изд-во Саранского ун-та, 1988. – 87 с.

Статті

1. Бабайцева В.В. Зона синкретизма в системе частей речи современного русского языка / В.В. Бабайцева // Филологические науки. – 1983. – № 5. – С. 35–42.

2. Бабайцева В.В. Место переходных явлений в системе языка (на материале частей речи) / В.В. Бабайцева // Переходность и синкретизм в языке и речи. – М.: Прометей, 1991. – С. 3–14.

3. Ващенко В.С. Явища переходу в системі частин мови / В.С. Ващенко // Українська мова в школі. – 1953. – № 6. – С. 14–22.

4. Вихованець І.Р. Частиномовний статус інфінітива / І.Р. Вихованець // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського: зб. наук. праць. – Вінниця, 2000. – С. 21 – 27. – (Серія: Філологія; вип. 2).

5. Городенська К.Г. Морфологізація транспозиційних переходів / К.Г. Городенська // Теоретичні проблеми граматики. – Донецьк: ДонДУ, 1995. – С. 51 – 61.

6. Данилюк І.Г. Еволюція поглядів на частиномовний синкретизм / І.Г. Данилюк // X міжнародна конференція по функціональній лінгвістическій «Функціонування російського і українського мов в епоху глобалізації»: зб. науч. трудов. – Ялта: Доля, 2003. – С. 91.

7. Данилюк І.Г. Синкретизм у мові та мовленні: проблема термінології / І.Г. Данилюк // Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – Вип. 12.

8. Загнітко А.П. Центр і периферія функціональної морфології / А.П. Загнітко // Мовознавство. – 1991. – № 2. – С. 54 – 60.

9. Карпенко Ю.О. Ще раз про критерії виділення частин мови / Ю.О. Карпенко // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 76 – 80.

10. Клименко Ніна. Частиномовна належність неологізмів-композитів та юкстапозитів / Ніна Клименко // Українське мовознавство. – 2004. – Вип. 31.
11. Кучеренко І.К. Граматична характеристика дієприкметника і його місце в системі частин мови / І.К. Кучеренко // Мовознавство. – 1967. – № 4. – С. 12 – 20.
12. Кушлик О.П. Комплексне визначення частиномовного статусу «перехідних» одиниць / О.П. Кушлик // Мовознавство. – 1974. – № 4 – 5.
13. Леонова М.В. Субстантивація прикметників в українській мові / М.В. Леонова // Українська мова і література у школі. – 1960. – № 1. – С. 20 – 25.
14. Марван І. Статус українських дієслівних субстантивів і дієприкметників / І. Марван // Мовознавство. – 1992. – № 2.
15. Мукан Г.М. Перехідні явища в системі частин мови / Г.М. Мукан // Укр. мова і літ. в шк. – 1976. – № 11.
16. Наливайко Юлія. Синкретизм та омонімія: диференційні параметри / Юлія Наливайко / Лінгвістичні студії. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – Вип. 22.
17. Сасинович Е.С. Адвербіалізація дієприслівників в українській мові / Е.С. Сасинович // Українська мова і література у школі. – 1961. – № 1. – С. 20 – 27.
18. Сич В.Ф. Перехід у займенники слів інших частин мови / В.Ф. Сич // Українська мова і література у школі. – 1984. – № 10. – С. 28 – 32.
19. Чесноков П.В. Явления переходности между словом и единицами ближайших к нему уровней / П.В. Чесноков // Переходность и синкретизм в языке и речи. – М.: Прометей, 1991. – С. 14–22.
20. Чеснокова Л.Д. Порядковые числительные в аспекте теории синкретизма / Л.Д. Чеснокова // Переходность и синкретизм в языке и речи. – М.: Прометей, 1991. – С. 44–54.
21. Шигуров В.В. Разновидности функциональной транспозиции словоформ в системе частей речи русского языка / В.В. Шигуров // Филологические науки. – 2001. – № 6. – С. 59–65
22. Явления переходности в системе частей речи // Философия и наука на рубеже веков: Екатеринбург-Нижевартовск, 17 – 21 апреля 2000 г. – Екатеринбург, 2001. – С. 80 – 84.

4. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ ФОРМИ КОНТРОЛЮ

3 семестр

1. Морфеміка як розділ науки про мову.
2. Поняття про морф і морфему.
3. Поняття аломорфа.
4. Поняття морфа-варіанта.
5. Класифікація морфем (загальна характеристика).
6. Класифікація морфем за значенням.
7. Класифікація морфем за функцією.
8. Класифікація морфем за вираженням.
9. Характеристика морфем за походженням.
10. Класифікація морфем за відтворюваністю та продуктивністю.
11. Корінь.
12. Префікс.
13. Суфікс.
14. Постфікс.
15. Питання про інтерфікс.
16. Питання про конфікс.
17. Флексія.
18. Афіксоїди.
19. Структурні типи основ.
20. Історичні зміни у морфемній будові слова.
21. Опрощення.
22. Перерозклад.
23. Ускладнення, декореляція.
24. Морфемні структури повнозначних частин мови.
25. Морфемний аналіз.
26. Словотвір як розділ науки про мову.
27. Похідне, непохідне, твірне слово.
28. Твірна база.
29. Словотвірний ланцюжок, словотвірна парадигма.
30. Словотворчі засоби.
31. Словотвірний тип.
32. Словотвірне значення.
33. Словотвірне гніздо.
34. Словотвірна категорія.

35. Словотвірна будова слова, її співвідношення з морфемною будовою.
36. Способи словотвору у сучасній українській мові.
37. Префіксальний словотвір.
38. Суфіксальний словотвір. Нульова суфіксація (безафіксний словотвір).
39. Префіксально-суфіксальний словотвір (конфіксальний).
40. Флективний словотвір.
41. Абревіація.
42. Постфіксальний словотвір.
43. Основоскладання.
44. Словоскладання.
45. Морфолого-синтаксичний спосіб словотвору.
46. Лексико-синтаксичний спосіб словотвору.
47. Лексико-семантичний спосіб словотвору.
48. Словотвір іменників.
49. Словотвір прикметників.
50. Словотвір числівників.
51. Словотвір займенників.
52. Словотвір прислівників.
53. Словотвір дієслів.
54. Службові частини мови вторинного походження.
55. Складні випадки словотвірного аналізу.

4 семестр

1. Граматичне значення, граматична форма, граматична категорія.
2. Засоби вираження граматичного значення.
3. Частини мови та їх класифікація.
4. Іменник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
5. Іменники – власні і загальні назви.
6. Іменники – назви істот і неістот.
7. Конкретне та абстрактне значення іменників.
8. Категорія роду іменників.
9. Рід невідмінюваних іменників.
10. Іменники спільного роду. Читання у роді.
11. Категорія числа іменників. Семантика, засоби вираження.
12. Іменники, що мають форму одного числа.
13. Категорія відмінка іменника.

14. Значення відмінків.
15. Поділ іменників на відміни з історичним коментарем.
16. Поділ іменників на групи.
17. Система відмінкових форм іменників I відміни.
18. Система відмінкових форм іменників II відміни.
19. Система відмінкових форм іменників III, IV відміни.
20. Відмінювання складних іменників.
21. Відмінювання власних назв.
22. Прикметник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
23. Якісні прикметники.
24. Відносні та присвійні прикметники.
25. Перехід прикметників з одного розряду в інший.
26. Відносне вираження якісними прикметниками міри ознаки (ступінь порівняння якісних прикметників).
27. Форми безвідносного вираження міри ознаки та суб'єктивної оцінки якісних прикметників.
28. Повні й короткі форми прикметників. Залишки нестягнених членних і нечленних прикметників.
29. Групи прикметників за кінцевим приголосним основи. Відмінювання прикметників.
30. Числівник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
31. Розряди числівників за значенням.
32. Групи числівників за будовою.
33. Граматичні категорії числівника.
34. Відмінювання числівників.
35. Особливості граматичного зв'язку числівників з іменниками.
36. Займенник у системі частин мови.
37. Групи займенників за значенням.
38. Розрізнення займенників та інших омонімічних з ними частин мови.
39. Морфологічні ознаки займенників.
40. Відмінювання займенників.
41. Проніміналізація.

5 семестр

1. Прислівник як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
2. Групи прислівників за значенням.
3. Прислівники, утворені від іменників.

4. Прислівники, утворені від прикметників.
5. Прислівники, утворені від займенників, числівників, дієслів.
6. Питання про модальні слова.
7. Питання про слова категорії стану.
8. Дієслово як частина мови. Значення, граматичні ознаки.
9. Система форм дієслова.
10. Дві дієслівні основи. Класи дієслів.
11. Поділ дієслів на дієвідміни (за закінченням та основою інфінітива).
12. Категорія особи дієслова.
13. Перехідність / неперехідність дієслова.
14. Категорія стану дієслова.
15. Категорія виду дієслів.
16. Утворення видів.
17. Одновидові та двовидові дієслова.
18. Категорія часу дієслова.
19. Категорія способу дієслова.
20. Присудкові форми на -но, -то.
21. Дієприкметник. Значення, граматичні ознаки.
22. Утворення дієприкметників.
23. Дієприслівник. Значення, граматичні ознаки.
24. Утворення дієприслівників.
25. Питання про лінгвістичний статус службових частин мови.
26. Прийменник. Групи прийменників за будовою та походженням.
27. Значення і вживання прийменників.
28. Сполучник. Поділ сполучників за походженням і будовою.
29. Сполучники сурядності і підрядності.
30. Сполучники та омонімічні з ними частини мови. Критерії розрізнення.
31. Частка.
32. Вигук.

5. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ СТУДЕНТІВ НА ІСПИТІ

Іспит з сучасної української літературної мови (морфології) має комплексний характер. Екзаменаційний білет включає тестові завдання, два питання теоретичні з вузлових проблем курсу і четверте – практичне на перевірку уміння синтезувати отриманні у процесі вивчення курсу знання.

Оцінювання усної відповіді студента на іспиті здійснюється за такими вимогами:

Оцінка за 50-бальною шкалою та рівень	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за 5-бальною шкалою	Вимоги до оцінювання
1	2	3	4
45-50 ВИСОКИЙ РІВЕНЬ	A	5	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 90%;</p> <p>відповідь студента на <u>теоретичні питання</u> послідовна, вичерпна й науково-обґрунтована;</p> <p>студент вільно володіє теоретичним матеріалом, враховуючи наявні в лінгвістиці погляди та підходи;</p> <p>студент аналізує самостійно опрацьовану літературу (вказує на недоліки та переваги у розв'язанні тієї чи іншої проблеми);</p> <p>за необхідності студент підтверджує свою думку історичним коментарем і самостійно добирає приклади;</p> <p>студент демонструє бездоганне володіння культурою писемного мовлення;</p> <p><u>практичне завдання</u> виконано на 90%: під час виконання практичного завдання студент демонструє вміння застосовувати набуті знання, чітко дотримуючись правил, схем розбору мовних одиниць тощо.</p>

1	2	3	4
			Допускається 1-2 неточності у викладі матеріалу, які не впливають на правильні висновки чи рішення.
40-44 ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ	В	4	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 80%;</p> <p>відповідь студента на <u>теоретичні питання</u> послідовна, вичерпна й науково-обґрунтована;</p> <p>студент спроможний простежити історію вивчення питання у науковій літературі;</p> <p>студент самостійно наводить приклади і коментує їх;</p> <p>студент демонструє володіння культурою писемного мовлення;</p> <p><u>практичне завдання</u> виконано на 80%: під час виконання практичного завдання студент демонструє вміння застосовувати набуті знання, дотримуючись правил, схем розбору мовних одиниць тощо.</p> <p>Допускається 1-3 неточності у викладі матеріалу, використанні поняттєвого матеріалу, які не впливають на правильні висновки й узагальнення.</p>
35-39 ДОСТАТНІЙ РІВЕНЬ	С	4	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 70%;</p> <p>відповідь студента на <u>теоретичні питання</u> достатньо повно з нечастим порушенням послідовності викладу матеріалу;</p> <p>теоретичні положення підтверджуються прикладами;</p> <p>студент володіє термінологічним апаратом з дисципліни;</p> <p>студент демонструє достатнє володіння культурою писемного мовлення;</p>

1	2	3	4
			<p><u>практичне завдання</u> виконано на 70%: під час виконання практичного завдання студент демонструє вміння застосовувати набуті знання, дотримуючись основних правил, з можливим порушенням або пропуском пунктів схем розбору мовних одиниць тощо.</p> <p>Допускається 1-4 неточності у викладі матеріалу, використанні поняттєвого матеріалу, які частково впливають на правильні висновки й узагальнення (можливі незначні погрішності у висновках).</p>
<p>30-34 ЗАДОВІЛЬ- НИЙ РІВЕНЬ</p>	<p>D</p>	<p>3</p>	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 60%;</p> <p>відповідь на <u>теоретичне питання</u> подається частково з недотриманням в окремих випадках послідовності;</p> <p>студент здебільшого заучені напам'ять фрази без чіткого пояснення;</p> <p>студент поверхово застосовує теоретичні знання;</p> <p>більшість теоретичних положень підтверджується одиничними прикладами;</p> <p>студент обмежено володіє термінологічним апаратом з дисципліни;</p> <p>студент виявляє задовільний рівень писемного мовлення;</p> <p><u>практичне завдання</u> виконано на 60%: студент непослідовно застосовує правила, часто порушує схему розбору мовних одиниць.</p>

1	2	3	4
			<p>Допускається 1-5 неточностей у викладі матеріалу, використанні поняттєвого матеріалу; студент самостійно робить елементарні узагальнення.</p>
<p>25-29 ЗАДОВІЛЬ- НИЙ РІВЕНЬ</p>	<p>Е</p>	<p>3</p>	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 50%;</p> <p>відповідь на <u>теоретичне питання</u> подається частково (приблизно половина) та відзначається низьким рівнем усвідомлення;</p> <p>матеріал викладається нелогічно та непослідовно;</p> <p>студент сплутує мовні факти та не може самостійно наводити приклади;</p> <p>відповідь студента не містить узагальнень та висновків;</p> <p>студент частково володіє термінологічним апаратом з дисципліни;</p> <p>студент виявляє обмежений словниковий запас, культура писемного мовлення характеризується бідністю та містить багато огріхів;</p> <p><u>практичне завдання</u> виконано на 50%: студент непослідовно застосовує правила, порушує схему розбору мовних одиниць.</p> <p>Допускається 1-6 неточностей у викладі матеріалу, використанні поняттєвого апарату.</p>
<p>15-24 НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ</p>	<p>FX</p>	<p>2</p>	<p>передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 30-40%;</p> <p>відповідь на <u>теоретичне питання</u> подається частково (менше половини), однак студент майже не усвідомлює основних положень;</p> <p>відповідь обмежується однією чи двома тезами без ілюстрації прикладами;</p>

1	2	3	4
			студент не володіє культурою писемного мовлення; <u>практичне завдання</u> виконано на 30-40%: студент не знає правил і схеми розбору мовних одиниць. Допускається 1-7 неточностей у викладі матеріалу.
0-14 НЕЗАДОВІЛЬНИЙ РІВЕНЬ	F	2	передбачається виконання <u>тестових завдань</u> на 10-20%; основний зміст <u>теоретичного питання</u> не розкрито; студент не володіє термінологічним апаратом з дисципліни; студент виявляє незадовільний рівень писемного мовлення; <u>практичне завдання</u> не виконано або виконано на 10-20%. Допускається 1-8 (і більше) неточностей у викладі матеріалу.

Примітки

1. Якщо студент виявляє бажання замінити екзаменаційний білет, то сумарна оцінка за відповідь ставиться на рівень нижче.
2. Відповідь студента, що відмовився відповідати, оцінюється 0 балів.

6. ПОКАЖЧИК ІМЕН

Авдєєва Світлана Леонідівна
Азарова Лариса Євстахіївна
Алексієнко Людмила Антонівна
Алієва Васфіє Миколаївна
Алтинцева Леся Юріївна
Андерш Йосип Фрідріхович
Андрєєва Тетяна Володимирівна
Арібжанова Ірина Миколаївна
Арполенко Галина Петрівна
Асіїв Любослава Василівна
Ахманова Ольга Сергіївна
Бабайцева Віра Василівна
Бабій Ірина Михайлівна
Баган Мирослава Петрівна
Балабан Галина Степанівна
Баракатова Неоніла Анатоліївна
Баранівська Оксана Степанівна
Баранник Дмитро Харитонович
Бацевич Флорій Сергійович
Бевзенко Степан Пилипович
Безпояско Оксана Костянтинівна
Белей Любомир Омелянович
Бережан Лариса Василівна
Беркещук Інна Степанівна
Бичкова Тетяна Сергіївна
Бичок Ольга Іванівна
Білодід Іван Костянтинович
Білодід Олександр Іванович
Білоусенко Петро Іванович
Блик Ольга Петрівна
Богдан Микола Михайлович
Бондар Олександр Іванович
Бондаренко Людмила Василівна
Бондарко Олександр Володимирович
Борецький Віталій Васильович
Брицин Михайло Якимович

Буланін Лев Львович
Булаховський Леонід Арсенійович
Важеніна Олена Григорівна
Вакарюк Людмила Олександрівна
Валюх Зоя Орестівна
Ващенко Василь Семенович
Ващук Василь Олександрович
Ващук Федір Тимофійович
Вербовий Микола Володимирович
Верещака Василь Іванович
Винницький Василь Михайлович
Виноградова Катерина Миколаївна
Вихованець Іван Романович
Вишня Любов Іванівна
Вільчинська Тетяна Пилипівна
Возний Теодозій Михайлович
Возняк Михайло Степанович
Войцехівська Віра Григорівна
Волинець Галина Миколаївна
Волкова Наталія Валеріївна
Волкотруб Галина Йосипівна
Волох Олексій Тимофійович
Волчанська Ганна Василівна
Вольф Олена Михайлівна
Воробйова Сусанна Артемівна
Воронич Ганна Василівна
Воропай Світлана Валеріївна
Габай Анна Юріївна
Гадоліна Маргарита Анатоліївна
Гальона Наталія Павлівна
Гальчук Іван Юхимович
Ганич Дмитро Іванович
Герман Кость Федорович
Глібчук Наталія Мирославівна
Гмир Іван Степанович
Гнатюк Галина Макарівна
Годована Марія Пилипівна
Голянич Марія Іванівна

Гомонай Руслана Олександрівна
Горбачук Василь Тихонович
Городенська (Чемерис) Катерина Григорівна
Городенська Мирослава Петрівна
Горпинич Володимир Олександрович
Грещук Оксана Богданівна
Гринчишин Дмитро Григорович
Грипас Надія Яківна
Грищенко Арнольд Панасович
Грязнухіна Тетяна Олександрівна
Гуйванюк Ніна Василівна
Гуменюк Ірина Михайлівна
Гут Наталія Василівна
Грещук Валентина Василівна
Грещук Василь Васильович
Давидова Лідія Потапівна
Данилюк Ілля Григорович
Даскалюк Оксана Любомирівна
Дацюк Іван Ілліч
Дащенко Ольга Іванівна
Дегтярьов Володимир Іванович
Дем'янюк Марина Петрівна
Демська-Кульчицька Оріся Мар'янівна
Дідківська Людмила Прокопівна
Джура Алла Сергіївна
Дзензелівський Йосип Олексійович
Дзюбишина Наталія Яківна
Добросевич Уляна Богданівна
Доленко Митрофан Терентійович
Домрачева Ірина Романівна
Дорофєєв Юрій Володимирович
Дорошенко Лариса Олександрівна
Дудик Петро Семенович
Дудко Ірина Володимирівна
Єрмоленко Сергій Семенович
Жаботинська Світлана Анатоліївна
Жайворонок Віталій Вікторович
Жежеря Михайло Андрійович
Железняк Ірина Михайлівна

Жовтобрюх Михайло Андрійович
Журавльова Наталія Миколаївна
Загнітко Анатолій Панасович
Загнітко Надія Геннадіївна
Задорожний Василь Богданович
Заханевич Воля Іванівна
Земська Олена Андріївна
Зинякова Анжеліка Анатоліївна
Зінченко Станіслав Віталійович
Іваненко Зоя Іванівна
Іваницька Наталія Борисівна
Іваночко Костянтин Миколайович
Івасишин Тетяна Анатоліївна
Івченко Макар Павлович
Ільїн Василь Семенович
Іщук Марія Василівна
Калько Микола Іванович
Каранська Марія Устимівна
Кардашук Олена Василівна
Карпенко Юрій Олександрович
Карпіловська Євгенія Анатоліївна
Каспришин Зоряна Омелянівна
Кващук Анатолій Гурійович
Кіндей Леся Григорівна
Кітаєва Тетяна Миколаївна
Клименко Ніна Федорівна
Кобилянська Марія Филімонівна
Кобилянський Броніслав Володимирович
Ковалик Іван Іванович
Ковальов Віктор Павлович
Ковтюх Світлана Леонідівна
Козленко Ірина Володимирівна
Козленко Тетяна Валеріївна
Козловський Віктор Володимирович
Колесников Андрій Олександрович
Колібаба Лариса Миколаївна
Колодезнев Валентин Михайлович
Колодяжний Андрій Степанович

Колоїз Жанна Василівна
Коломийцева Вікторія Віталіївна
Коломієць Лідія Іванівна
Кононенко Віталій Іванович
Конюшкевич Марія Йосипівна
Коржик Любов Іванівна
Корольова Тетяна Михайлівна
Костич Лілія Миколаївна
Костусяк Наталія Миколаївна
Коца Руслана Олександрівна
Коць Лідія Михайлівна
Кравченко Євдокія Григорівна
Кравченко Марія Василівна
Краснобаєва-Чорна Жанна Володимирівна
Кричун Людмила Петрівна
Кубрякова Олена Самійлівна
Кузьмич Олександра Михайлівна
Кулик Борис Миколайович
Курило Олександра Йосипівна
Курносова Наталія Олександрівна
Куцак Ганна Миколаївна
Куцова Раїса Адамівна
Кучеренко Євгенія Маркіянівна
Кучеренко Ілля Корнійович
Кушлик Оксана Павлівна
Кущ Наталія Валеріївна
Левакіна Тетяна Василівна
Ленець Катерина Василівна
Леонова Марія Василівна
Лесюк Микола Петрович
Леута Олександр Іванович
Лисиченко Лідія Андріївна
Литвин Іван Васильович
Литвин Любов Петрівна
Литовченко Валентина Миколаївна
Лихошерстова Наталія Євгенівна
Лобода Василь Васильович
Лозова Ніна Євгенівна
Лук'яненко Сергій Станіславович

Лукін Михайло Федорович
Лукінова Тетяна Борисівна
Лучик Алла Анатоліївна
Майборода Анатолій Васильович
Майданник Зоряна Модестівна
Малюга Наталія Миколаївна
Мамрак Алла Володимирівна
Манохіна Юлія Євгенівна
Марван Їржі
Мартінова Лілія Борисівна
Марчило Лариса Миколаївна
Масицька Тетяна Євгенівна
Матвійчук Тетяна
Матвіяс Іван Григорович
Мацьків Петро Васильович
Мацько (Недбайло) Любов Іванівна
Медведєв Федір Пилипович
Медведєва Людмила Михайлівна
Межжеріна Ганна Валентинівна
Мейзерська Ірина Вікторівна
Мельничук Олександр Савич
Мерінов Вячеслав Вікторович
Меркулова Оксана Володимирівна
Мещанінов Іван Іванович
Микитин Марія Львівна
Микитюк Ольга Романівна
Мовчун Лариса Вікторівна
Мозгунов Володимир Володимирович
Мойсієнко Анатолій Кирилович
Мукан Гафія Михайлівна
Муромцев Ігор Вікторович
Муромцева Ольга Георгіївна
Навальна Марина Іванівна
Нагіна Валентина Олександрівна
Назаренко Ірина Олександрівна
Наконечна-Роганіна Людмила Богданівна
Наливайко Юлія Юріївна
Нелюба Анатолій Миколайович

Немченко Василь Миколайович
Ніколаєва Тетяна Михайлівна
Ніколашина Тетяна Іванівна
Німчук Василь Васильович
Овсянико-Куликовський Дмитро Михайлович
Ожоган Василь Михайлович
Олексенко Володимир Павлович
Олійник Іван Степанович
Ольшанський Олег Юхимович
Омельченко Зоя Леонідівна
Оранська Марина Валеріївна
Остролуцька Наталія Анатоліївна
П'яст Наталія Йосипівна
Павленко Лариса Петрівна
Павликівська Наталія Михайлівна
Пазяк Ольга Михайлівна
Паламарчук Леонід Сидорович
Панцьо Стефанія Єлисеївна
Пашинська Людмила Михайлівна
Педченко Світлана Олександрівна
Пентилюк Марія Іванівна
Петрова Євгенія Іванівна
Пещак Марія Михайлівна
Пилипенко Ольга
Півторак Григорій Петрович
Піддубська Інна Валентинівна
Плахоніна Олена Володимирівна
Плющ Марія Яківна
Погиба Людмила Георгіївна
Погрібний Ігор Іванович
Полюга Лев Михайлович
Пономарів Олександр Данилович
Попович Михайло Михайлович.
Пославська Наталія Михайлівна
Поставний Валерій Володимирович
Пристаї Богдан Романович
Приходько Світлана Михайлівна
Прокопенко Ірина Миколаївна
Пугач Валентина Миколаївна

Пузик Андрій Анатолійович
Редько Юліан Костянтинівич
Реформатський Олександр Олександрович
Рибинок Вікторія Вікторівна
Різник Сергій Михайлович
Різун Володимир Володимирович
Родзевич Ніна Сергіївна
Родніна Лідія Олексіївна
Рожило Лариса Павлівна
Розумик Тамара Матвіївна
Ройзензон Леонід Іванович
Романченко Алла Петрівна
Романюк Юлія Віталіївна
Русанівський Віталій Макарович
Савчук Тетяна Василівна
Сагач Галина Михайлівна
Самійленко Степан (Стефан) Пилипович
Саплін Юрій Юрійович
Сегін Любомир Васильович
Селіванова Олена Олександрівна
Семенюк Світлана Пилипівна
Семиколєнова Олена Іванівна
Сербенська Олександра Антонівна
Сердюк Михайло Григорович
Серпунько Ганна Петрівна
Сигеда Петро Іванович
Сидоренко Тетяна Михайлівна
Симонова Катерина Степанівна
Ситар Ганна Василівна
Ситенко Ольга Олександрівна
Сич Василь Філатович
Сікорська Зінаїда Степанівна
Скаб Мар'ян Стефанович
Скиба Юрій Георгійович
Скляренко Віталій Григорович
Скрипник Ганна Василівна
Слинько Іларіон Іларіонович
Соколова Світлана Олегівна

Сосинович Емілія Сергіївна
Степаненко Микола Іванович
Стишов Олександрович Анатолійович
Стрельчук Галина Петрівна
Сунік Орест Петрович
Супрун Адам Євгенович
Сухаріна Наталія Михайлівна
Тараненко Олександр Онисимович
Татьянченко Надія Федорівна
Тесленко Наталія Олександрівна
Тилик Ольга Федорівна
Тимошенко Петро Дмитрович
Тимченко Марія Пилипівна
Тихонов Олександр Миколайович
Тішечкіна Катерина Вікторівна
Товкайло Тамара Іванівна
Товстенко Вікторія Ростиславівна
Тодор Олена Григорівна
Томіліна Галина Яківна
Тронь Кость Леонтійович
Тукова Тетяна Володимирівна
Тютенко Олена Федорівна
Удзиган Іванна Михайлівна
Улуханов Ігор Степанович
Фасмер Макс Юліус Фрідріх
Федурко Марія Юліанівна
Фекета Іван Іванович
Франчук Віра Юріївна
Фридрак Валентина Борисівна
Фурдуй Марія Іванівна
Харчук Оксана Вікторівна
Хаценко Лариса Іванівна
Хрустик Надія Михайлівна
Циганенко Галина Павлівна
Ціліна Марина Миколаївна
Чапля Іван Кирилович
Чемерисов Михайло Тихонович
Чепуріна Інна Володимирівна
Черемних Ольга Володимирівна

Чернецький Володимир Кирилович
Чернов Євген Іванович
Чесноков Петро Веніамінович
Чеснокова Лілія Дмитрівна
Чолкан Валентина Андріївна
Шанський Микола Максимович
Швець Іван Романович
Шевченко Людмила Юріївна
Шевчук Ольга Степанівна
Шепель Юрій Олександрович
Шигуров Віктор Васильович
Шинкарук Василь Дмитрович
Шкільник Михайло Михайлович
Штанденко Уляна Михайлівна
Штонь Олена Петрівна
Шульгач Віктор Петрович
Шумарова Наталія Петрівна
Шумейкіна Алла Володимирівна
Шутак Лариса Богданівна
Щепка Оксана Анатоліївна
Щербатюк Галина Харитонівна
Щукіна Інна Анатоліївна
Юносова Валентина Олександрівна
Юрчук Лідія Андронівна
Ющук Іван Пилипович
Явір Валентина Василівна
Янко-Триницька Надія Олександрівна
Ярещенко Артур Петрович
Ярун Галина Михайлівна
Яценко Іван Тимофійович
Железняк Микола Григорович
Касім Юрій Федорович
Смагленко Федір Павлович
Скляниченко Ганна Володимирівна
Фінкель Олександр Мойсейович
Тишківська Надія Яківна
Масюкевич Олексій Миколайович
Іванова Тетяна В'ячеславівна

Гамалій Андрій Тимофійович
Борщ Емілія Григорівна
Покидько Олена Миколаївна
Карп'юк Марія Денисівна

7. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

Морфеміка

1. Морфонологічні явища і словотвірна структура дієслова.
2. Морфонологічні явища і словотвірна структура іменника.
3. Морфонологічні явища і словотвірна структура прикметника.
4. Наголос і морфемна структура дієслова.
5. Наголос і морфемна структура іменника.
6. Наголос і морфемна структура прикметника.
7. Наголос і морфемна структура прислівника.
8. Наголос і морфемна структура числівника.

Словотвір

1. Абревіатури та відабревіатурні похідні в сучасній українській мові.
2. Афіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові.
3. Афіксальний словотвір іменників у сучасній українській мові.
4. Афіксальний словотвір прикметників у сучасній українській мові.
5. Афіксальний словотвір прислівників у сучасній українській мові.
6. Вияви лексико-семантичного способу творення в сучасній українській мові.
7. Відвигукова лексика сучасної української мови: склад та структура.
8. Відображення в українському словотворі особливостей українського менталітету.
9. Відображення гендерних проблем в українському словотворі.
10. Динаміка словотвірної норми сучасної української мови.
11. Дієслівні новотвори у сучасній українській мові.
12. Іменники-інновації на позначення опредметненої дії у мові української публіцистики.
13. Іменникові деривати жіночого роду в лексичних інноваціях сучасної української мови.
14. Іменникові новотвори у сучасній українській мові.
15. Інтер'єктивация в сучасній українській мові.
16. Іншомовні словотворчі елементи в українській мові (у науковій термінології).
17. Конфіксальний словотвір у сучасній українській мові.
18. Нульсуфіксація в словотворі української мови.

19. Осново і словоскладання у процесах номінації сучасної української мови.
20. Партикуляція прономінативних слів.
21. Прикметникові новотвори у сучасній українській мові.
22. Прислівникові новотвори у сучасній українській мові.
23. Продуктивні тенденції словотвору в сучасній українській мові.
24. Російсько-українські дериваційні паралелі в культурно-історичному аспекті.
25. Семантика та особливості функціонування відіменних прийменників у сучасній українській мові.
26. Семантика та особливості функціонування відприслівникових прийменників у сучасній українській мові.
27. Синонімія іменникових словотворчих суфіксів.
28. Синонімія прикметникових словотворчих суфіксів.
29. Складні слова в українській мові: склад та способи творення.
30. Словотвірна морфологія українських фемінативів у лінгвокультурологічному аспекті.
31. Словотворча активність демінутивних суфіксів у сучасній українській мові.
32. Словотворча активність неозапозичень у сучасній українській мові.
33. Словотворча структура суфіксальних збірних іменників сучасної української мови.
34. Словотворчий потенціал запозичень у сучасній українській мові.
35. Словотворчо-семантична і функціональна характеристика прикметників у сучасній українській мові.
36. Стилїстичний словотвір (на матеріалі художніх текстів).
37. Стилїстичні функції нульсуфіксальних утворень у поезії В. Стуса (або інших письменників).
38. Структурно-граматичні особливості новітніх абревіатур в українській публіцистиці.
39. Субстантивація прикметників (діеприкметників) в українській мові.
40. Творення і вживання жіночих особових назв у сучасній українській мові.
41. Трансформація самостійних частин мови у службові.
42. Український віддієслівний словотвір.
43. Український відіменниковий словотвір.
44. Український відприкметниковий словотвір.

Морфологія

1. Варіантність відмінкових закінчень іменників у сучасній українській мові.
2. Вигуки в сучасній українській мові: формально-структурний і функційно-семантичний аспекти.
3. Видова співвіднесеність дієслів у сучасній українській мові.
4. Віддієслівні іменники в сучасній українській мові.
5. Відносне й безвідносне вираження ознаки якісними прикметниками.
6. Вторинні прийменники: закономірності вияву структури.
7. Граматичні форми і функціонування кличного відмінка в українській мові.
8. Динамічні процеси в українській словозміні.
9. Диференціація новітніх аббревіатур за родами в сучасній українській мові.
10. Еквівалентна прислівникова лексика української і російської мов.
11. Експресивне використання категорії числа іменників в українській художній літературі.
12. Засоби вираження імперативності в українській мові.
13. Засоби вираження присвійності в українській мові.
14. Збірні іменники у морфологічній системі сучасної української мови.
15. Іменники *pluralia tantum* у сучасній українській мові.
16. Іменники *singularia tantum* у сучасній українській мові.
17. Іменники з неповною числовою парадигмою у сучасній українській мові.
18. Іменники спільного роду в українській мові.
19. Міжчастиномовна омонімія в сучасній українській мові.
20. Модальна транспозиція дієслівних форм дійсного способу в сучасній українській мові.
21. Морфологічна варіантність іменників як засіб експресії у художньому стилі (на прикладі романів О. Забужко, Б. Лепкого).
22. Морфологічні особливості українського просторіччя (на матеріалі мовлення мешканців...).
23. Особливості кодифікації варіантності іменників II відміни чоловічого роду у родовому відмінку (за новітніми словниками).

24. Особливості функціонування ступеньованих прикметників у мові сучасної української публіцистики.
25. Прийменникове варіювання у сучасній українській мові.
26. Продуктивні тенденції у розвитку категорії роду іменників української мови.
27. Продуктивні тенденції у розвитку категорії числа іменників української мови.
28. Семантичні та структурні типи прийменників у сучасній українській мові.
29. Семантичні та структурні типи часток у сучасній українській мові.
30. Семантичні функції числа іменників у сучасній українській мові.
31. Синонімія дієслівних форм у сучасній українській мові.
32. Синонімія стягнених і нестягнених прикметників в українській мові.
33. Співвідносність сполучників та однозвучних частин мови.
34. Співвідносність часток та однозвучних частин мови.
35. Співвідношення кодифікації і реалізації у мовній практиці студентів (старшокласників) іменників II відміни чоловічого роду у родовому відмінку.
36. Статус та функціонування дієприкметників у сучасній українській мові.
37. Стилiстична характеристика морфологічних засобів у текстах наукового стилю (на вибір).
38. Стилiстична характеристика морфологічних засобів у художніх текстах (на вибір).
39. Стилiстичне вживання дієслівних способів.
40. Стилiстичне вживання часових форм дієслова.
41. Стилiстичні функції вигуків.
42. Стилiстичні функції граматичних форм числа і роду (на матеріалі художніх текстів)
43. Стилiстичні функції іменників.
44. Стилiстичні функції прикметників.
45. Стилiстичні функції часток.
46. Структурно-семантичні та морфолого-синтаксичні особливості прислівників у сучасній українській мові.
47. Субстантивація в сучасній українській мові: структурно-позиційний аспект.
48. Суплетиви в українській мові.

49. Функціонально-семантичні особливості форм майбутнього часу в художньому стилі.

50. Функціонування активних дієприкметників у сучасній українській мові.

51. Частиномовна належність неологізмів-комполитів та юкстаполитів у сучасній українській мові.

52. Типологічні вияви асиметрії в системі іменникових категорій: категорії істот / неістот і числа.

Навчальне видання

Загнітко Анатолій Панасович,
Важеніна Олена Григорівна,
Краснобаєва-Чорна Жанна Володимирівна,
Омельченко Зоя Леонідівна

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА
(МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР. МОРФОЛОГІЯ)**

Технічний редактор

Т. О. Важеніна

Підписано до друку 24.10.2012р.
Формат 60 x 84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 12,5
Тираж 50 прим. Зам. № 408

Донецький національний університет
83001, м. Донецьк, вул. Університетська, 24.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 1854 від 24.06.2004 р.